

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

CERABLUS VE ÇEVRESİNDE YAŞAYAN TÜRKMENLERİN FOLKLORU
(GEÇİŞ DÖNEMLERİ)

TEZİ YAZAN
Arife TAŞKIRAN

Danışman: Prof. Dr. Mehmet YILMAZ (Gaziantep Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Sevin ARSLAN

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Belde Aka KİYAĞA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / TEMMUZ 2023

ONAY SAYFASI**T.C****Çağ Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;**

2021012015 numaralı öğrencimiz olan **Arife TAŞKIRAN** tarafından hazırlanan **“Cerablus ve Çevresinde Yaşayan Türkmenlerin Folkloru (Geçiş Dönemleri)”** başlıklı bu tez çalışması jürimiz tarafından **oybirliği** ile **Türk Dili ve Edebiyatı** Ana Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır.)

Üniv. Dışı-Jüri Asıl Üyesi-Tez Danışmanı-Jüri Başkanı: Prof. Dr. Mehmet YILMAZ
(Gaziantep Üniversitesi)

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır.)

Üniv. İçi Asıl Üyesi: Prof. Dr. Sevin ARSLAN

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır.)

Üniv. İçi Asıl Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Belde AKA KİYAĞA

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır.)

05/07/2023

Prof. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

*Fırat Kalkanı Harekâtında şehit düşen kahraman Türk askerlerine ve
Şehit Öğretmen Ayşenur Alkan, Şehit Öğretmen Necmettin Yılmaz ve Şehit Öğretmen
Şenay Aybüke Yalçın'a...*

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

05/07/2023

Arife TAŞKIRAN

TEŞEKKÜR

Araştırmam boyunca bana her türlü konuda yardımcı olan, sağlıklı bir çalışma etiğine sahip olmam, işimi hakkıyla yapabilmem için benden rehberliğini esirgemeyen ve tam manasıyla bir danışman olan Hocam Prof. Dr. Mehmet Yılmaz'a, yüksek lisans derslerine başladığım ilk günden beri öğrencilere karşı duyarlılığı ve renkli öğreticiliğiyle bu alana yönelmemde büyük payı olan, tezimle ilgili her aşamayı rahatlıkla danışabildiğim değerli Hocam Prof. Dr. Sevin Arslan'a, tüm kalbimle teşekkür ediyorum.

Tez aşamasında tanıştığım, yaptığı kültür çalışmalarıyla Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin gelenek ve göreneklerini Suriye ve Türkiye'ye tanıtmaya gayreti içinde olan halk ozanı Adil Şan'a da teşekkürü bir borç bilirim.

Bu zorlu yolculukta sevgiyle, sabırla beni tez yazmaya motive eden ve araştırma sürecinde çocuklarıma hem anne hem de baba olan vefakâr eşim Ömer Faruk Taşkıran'a, çalışabilmem için bana evlerinin kapısını sonuna kadar açan Çalışır ve Akdağ ailelerine hayatımda oldukları için teşekkür ediyorum.

Hayatımın her aşamasında beni koşulsuz seven, koruyan ve kollayan ablam Gülseren Yılmaz'a eğitim hayatım boyunca beni desteklediği, ruhuma iyi geldiği için çok teşekkür ediyorum.

Tanıştığımız günden beri birbirimizin dünyasını zenginleştirdiğimiz, eksikliklerimizi tamamladığımız, aynı zahmetli yolu bin bir meşakkatle ama yürek yüreğe geçtiğimiz güzel arkadaşım Fahriye Aycan Şahin'e bu süreçte yanımda olduğu için çok teşekkür ediyorum.

Arife TAŞKIRAN

ÖZ

CERABLUS VE ÇEVRESİNDE YAŞAYAN TÜRKMENLERİN FOLKLORU (GEÇİŞ DÖNEMLERİ)

Arife TAŞKIRAN

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Mehmet YILMAZ

Temmuz 2023, 177 sayfa

VII. yüzyılda Oğuz boylarıyla tanışmış, XI. yüzyılda Selçuklulara ev sahipliği yapmış; uzun bir dönem, önce Memlûklerin sonra Osmanlı Devleti'nin hakimiyetinde kalmış, bugün Türkiye'nin güney sınır komşusu olan Suriye toprakları, halk kültürü ve edebiyatı bakımından zengin ve köklü bir birikime sahiptir. İçinde Türkmenlerin yaşadığı, Türkçenin konuşulduğu ve Türk kültürünün yansımalarının Arap ve Kürt kültürünün de üzerinde görüldüğü bu topraklar, önceleri baba-oğul Esad Rejiminin tesiriyle, Suriye İç Savaşı'ndan sonra ise kaos ortamının beraberinde getirdiği güvenlik sorunları nedeniyle folklor çalışmalarının yapılamadığı bir alan olmuştur. Çalışmada tüm zorluklar göz önünde bulundurularak Cerablus ve çevresinde bulunan Türkmen köy ve beldelerine ulaşılmış, burada yaşayan Türkmenlerin folklor unsurları ve halk edebiyatı ürünleri tespit edilmiş, Türkmenlerin sözlü tarihi, onların kendi ifadeleriyle kaydedilmiş ve Suriye sosyal tarihinin, Türkmenler üzerindeki genel durumu ortaya konmuştur. Çalışma, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin kültürünü; dini, edebi ve sosyal açıdan ele alarak somut veriler sunmakta ve Türkmenlerin geçmişten bugüne Suriye'deki sosyal yapılanmasının tanınması bakımından önem taşımaktadır. Suriye İç Savaşı'nın, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin sosyokültürel yapıları ve aidiyet kültürleri üzerindeki yıkıcı etkisini ortaya koyan ilk saha çalışması olması bakımıyla da yapılan çalışmanın, Suriye Türkmen folkloru ve karşılaştırmalı halk bilimi için bir kaynak niteliği taşıması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: anonim halk edebiyatı, Cerablus, folklor, halk kültürü, Suriye Türkmenleri.

ABSTRACT**FOLKLORE OF TURKMEN PEOPLE LIVING IN CERABLUS AND ITS
SURROUNDINGS (TRANSITION PERIODS)****Arife TAŞKIRAN****Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature****Thesis Advisor: Prof. Dr. Mehmet YILMAZ****July 2023, 177 pages**

In the 7th century, it had encounters with the Oghuz tribes, and in the 11th century, it hosted the Seljuks, The Syrian territories, which today are Turkey's southern border neighbors, have a rich and deep-rooted cultural and literary heritage. These lands, where Turkmen people live, Turkish is spoken, and reflections of Turkish culture can also be seen in upon Arab and Kurdish culture, have been an area where folklore studies could not be conducted due to the influence of the Assad regime, which existed previously, and later due to the security issues brought about by the chaotic environment after the Syrian Civil War. Taking into account all the difficulties, the study reached Turkmen villages and towns in Cerablus and its surroundings, folklore elements and folk literature products of the Turkmen people living there were identified and the oral history of the Turkmen community was recorded based on their own expressions, and the overall situation of the Turkmen people in the context of Syrian social history was revealed. The study provides concrete data by examining the culture of the Turkmen people living in Cerablus and its surroundings from religious, literary, and social perspectives, and it is important in terms of recognizing the social structure of the Turkmen community in Syria from the past to the present. The study, being the first fieldwork that reveals the impact of the Syrian Civil War on the Turkmen people living in Cerablus and its surroundings, is expected to serve as a source for Syrian Turkmen folklore and comparative folklore studies.

Keywords: Anonymous folk literature, Cerablus, folklore, folk culture, Syrian Turkmen.

ÖN SÖZ

Suriye’de yaklaşık bin yıllık bir geçmişe sahip Türkmenler, Orta Asya’dan Ortadoğu’ya yolculuklarını topluluklar şeklinde gerçekleştirmiş, Anadolu toprakları da bahsedilen yolculukta, Arap coğrafyasına geçiş için bir köprü görevi görmüştür. Türkmenler, Suriye’de Şam, Lazkiye, Hama, Humus, Kuneytra ve Halep şehirlerine yerleşmişlerdir. Halep ve çevresinde yaşayan Türkmenler, XVI. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devlet kayıtlarında, “*Halep Türkmenleri*” adıyla adlandırılmışlardır. Halep Türkmenleri, Halep merkez ve Halep’e bağlı, Cerablus, Bab, Azez, Menbiç ve Tel Ebyad ilçelerine yerleşmişlerdir. Yapılan bu çalışmada, Cerablus ve çevresinde yerleşim kuran Türkmenlerin geçiş dönemleri ele alınmıştır. Geçiş dönemleri üzerinden Cerablus ve çevresindeki Türkmenlerin, Orta Asya’dan Ortadoğu’ya uzanan yaşamlarına dair birikmiş ve şekillenmiş sosyolojik kodlarının ortaya konulması ve bu kodların okunup anlaşılması amaçlanmıştır. Araştırmada salt doğum, evlilik ve ölüm unsurları ele alınmamış, bu unsurların içine sinmiş, sindirilmiş büyüsel ya da dini temelli inançlara, geçmişten gelen ve izleri bariz bir şekilde hâlâ yaşatılan geleneklerde görülen toplumsal kabullere ve Türkmenlerin Türkiye-Suriye sınırı çizildikten sonra durumlarını bir türlü ifade etme imkânı bulamadıkları sıkışmışlık hissine ve son olarak da Suriye İç Savaşı’nın Türkmenleri sürüklediği kaos ortamına kadar çok yönlü ve önemli konulara değinilmiştir.

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler, bulundukları coğrafyanın stratejik durumu, asırlara sahip köklü tarihi ve kültürel devamlılığı sağlamaları bakımından Türk topluluklarının önemli bir parçası olmuşlardır. “Cerablus ve Çevresinde Yaşayan Türkmenlerim Folkloru (Geçiş Dönemleri)” adlı tez çalışmasının, Türkmenlerin Suriye’de asırlardır üstü örtülü kalmış yaşamlarının anlatılması ve anlaşılması bakımından önemli bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

Temmuz, 2023

İÇİNDEKİLER

KAPAK	i
ONAY SAYFASI.....	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT	vii
ÖN SÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR	xii
TABLOLAR LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
EKLER LİSTESİ.....	xvi
1. GİRİŞ.....	1
2. YÖNTEM.....	5
3. BULGULAR	7
3.1. Araştırma Alanının Tarihi	7
3.2. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri, Nüfusu ve Ekonomik Yapısı.....	8
3.3. Araştırma Alanının İdari ve Sosyo-Kültürel Yapısı.....	13
3.4. Suriye İç Savaşı ve Cerablus.....	16
3.5. Kuramsal Açıklamalar ve İlgili Araştırmalar.....	19
3.5.1. Cerablus ve Çevresinde Yaşayan Türkmenler ile İlgili Yapılmış Çalışmalar	20
3.5.1.1. Kitaplar	20
3.5.1.2. Yüksek Lisans Tez Çalışmaları	21
3.5.1.3. Doktora çalışmaları.....	23
3.6. Suriye Türkmenleri	23
3.6.1. Suriye Türkmenlerinin Tarihi	23
3.6.2. İç Savaş ve Suriye Türkmenleri.....	29
3.7. Geçiş Dönemleriyle İlgili Unsurlar	31
3.7.1. Doğum	31
3.7.1.1. Doğum Öncesi	33
3.7.1.1.1. Kısırlığı Gidermek için Yapılan Uygulamalar.....	33

3.7.1.1.2. Gebelikten Korunma ve Gebeliği Sonlandırma	40
3.7.1.1.3. Gebelik.....	40
3.7.1.1.4. Çocuğun Sağlıklı Doğması ve Yaşaması İçin Yapılanlar.....	41
3.7.1.1.5. Aşerme	42
3.7.1.1.6. Çocuğun Cinsiyeti ile İlgili Tahminler	42
3.7.1.2. Doğum Sırası	44
3.7.1.2.1. Doğum Hazırlığı/Doğum Olayı	47
3.7.1.2.2. Göbek Kesme/Tuzlama/Yıkama	50
3.7.1.3. Doğum Sonrası	52
3.7.1.3.1. Nefeselik (Lohusalık) / Albasan / Kırk Basması / Kepçöken	53
3.7.1.3.2. Lohusa Ziyareti	59
3.7.1.3.3. Ad Verme	59
3.7.1.3.4. Diş Hediği	62
3.7.1.3.5. Köstek Kırma	63
3.7.1.3.6. Sünnet	64
3.7.2. Evlenme	66
3.7.2.1. Evlenme Biçimleri	67
3.7.2.1.1. Görücü Usulü.....	67
3.7.2.1.2. Akraba Evliliği	68
3.7.2.1.3. Yabancılarla Evlilik.....	68
3.7.2.1.4. Çok Eşlilik.....	70
3.7.2.1.5. Değişik/Değişik Etme (Berder)	71
3.7.2.2. Evlilik Yaşı/Çağı ve Evlenme İsteğini Belli Etme	73
3.7.2.3. Evlilik Öncesi	74
3.7.2.3.1. Görücülük/ Dönürcülük/ Kız Bakma/Kız İsteme/Kalın Kesme.....	75
3.7.2.3.2. Söz Kesimi.....	77
3.7.2.3.3. Nişan.....	78
3.7.2.3.4. Yol Alma	78
3.7.2.4. Düğün/Evlilik Sırası	80
3.7.2.4.1. Bazarlık (Pazarlık).....	80
3.7.2.4.2. Yas Alma	85

3.7.2.4.3. Bayrak Dikme.....	86
3.7.2.4.4. Davet – Okuntu.....	90
3.7.2.4.5. Kına	92
3.7.2.5. Düğün Günü.....	108
3.7.2.5.1 Gelin Alma/Gelin Getirme/Gelin İndirme.....	108
3.7.2.5.2. Düğün Yemeği.....	110
3.7.2.5.3. Şabaş Geleneği	115
3.7.2.5.4. Güvegi Donatma/Güvegiyi Giyindirme	115
3.7.2.5.5. Gerdek	118
3.7.2.6. Düğün Sonrası.....	119
3.7.3. Ölüm	119
3.7.3.1. Ölüm Öncesi	120
3.7.3.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler	121
3.7.3.1.2. Kaçınmalar	122
3.7.3.2. Ölüm Sırası	123
3.7.3.2.1. Ölüm Sırasında Yapılan Uygulamalar.....	123
3.7.3.2.2. Ölüm Olayından Hemen Sonra Yapılan Uygulamalar	124
3.7.3.2.3. Ölüünün Gömülmeye Hazırlanışı.....	125
3.7.3.2.4. Yıkama ve Kefenleme	126
3.7.3.2.5.Cenaze Namazı	127
3.7.3.2.6. Mezar ve Ölüünün Gömülmesi	128
3.7.3.3. Ölüm Sonrası	132
3.7.3.3.1. Taziye Evi/ Taziye Çadırı.....	132
3.7.3.3.2. Belirli günler ve Ölü Aşı	134
3.7.3.3.3. Yas ve Ağıt	135
3.7.3.3.4. Mezar ziyareti ve Mezarla İlgili İnanmalar	137
4. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	139
KAYNAK KİŞİLER	147
KAYNAKÇA	149
EKLER	156

KISALTMALAR

c	: Cilt
cm	: Santimetre
Dr.	: Doktor
İİİD	: Kendilerini Irak Şam İslam Devleti kurucusu olarak tanımlayan örgüt. (Araştırma bölgesinde yaşayan Türkmenler aynı örgüt için DAESH ya da DEAŞ isimlerini de kullanmaktadır).
K.K.	: Kaynak Kişi
m	: Metre
ORSAM	: Ortadoğu Araştırma Merkezi
Prof.	: Profesör
s	: Sayfa
Üniv.	: Üniversite
vd.	: Ve diğerleri
Yy	: Yüzyıl
t.y.	: Tarih yok
km	: Kilometre
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi adıyla kendini tanıtan terör örgütü
PYD	: Suriye Demokratik Birlik Partisi isimli PKK uzantısı terör örgütü
YPG	: Halk Koruma Birlikleri ve Halk Savunma Birlikleri isimli PKK terör örgütü uzantısı
SOHR	: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Gözlemevi
H.z.	: Hazreti

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo1. ORSAM 2011 Raporlarında Günümüzde Suriye Türkmenlerinin Vilayetlere Göre Nüfus Dağılımı	25
---	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.	Kişilerin Cinsiyete ve Yaşa Göre Dağılımı	6
Şekil 2.	Karkamış Antik Kenti'ni Gösteren Bir Harita.....	8
Şekil 3.	Karkamış Gümrük Kapısından Bir Görünüm.....	9
Şekil 4.	Cerablus Çıkışı İç Kontrol Bölgesi/ Cerablus'tan Karkamış Gümrük Kapısına Doğru Bir Görünüm	10
Şekil 5.	Cerablus Gümrük Kapısından Bir Görünüm	11
Şekil 6.	Cerablus Haritası	13
Şekil 7.	Cerablus Meslek Yüksekokulu Öğretmen ve Öğrencilerinden Bir Kare 1	15
Şekil 8.	Cerablus Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinden Bir Kare 2	16
Şekil 9.	Fırat Kalkanı Barış Harekâtı Öncesi (2013-2016) Suriye'de IŞİD Terör Örgütünün Kontrolü Ele Geçirdiği Bölgeler	18
Şekil 10.	Fırat Kalkanı Harekâtı'nda Kontrol Altına Alınan Yerler.....	18
Şekil 11.	Suriye'deki Etnik Yapı ve Suriye Türkmenlerinin Haritası	26
Şekil 12.	Suriye Türkmen Bayrağı	30
Şekil 13.	Cerablus ve Çevresindeki Türkmenler Tarafından Kısırlığın ve Birçok Hastalığın Tedavisinde Kullanılan Babuniç (Bir Tür Yapraksız Papatya) Bitkisi.....	37
Şekil 14.	Cerablus ve Çevresindeki Türkmenler Tarafından Kısırlığın ve Birçok Hastalığın Tedavisinde Kullanılan Kurutulmuş Babuniç (Bir Tür Yapraksız Papatya).....	37
Şekil 15.	Taze Mülhiyye Bitkisi (Karakuy Köyü, Meryem El-Şeyho'nun Evinin Bahçesi)	38
Şekil 16.	Kurutulmuş Mülhiyye Bitkisi (Düğünük Köyü, Ziba El-Mustafa'nın Evinden).....	39
Şekil 17.	Cerablus ve Çevresindeki Türkmenlerin Doğum için Gittikleri Cerablus Hastanesi.....	45
Şekil 18.	Cerablus ve Çevresindeki Türkmenlerin Doğum için Gittikleri Çobanbey Hastanesi	46
Şekil 19.	Cerablus ve Çevresindeki Türkmenlerin Doğum için Gittikleri El-Bab Hastanesi.....	46
Şekil 20.	Düğünük Köyü- Ziba El-Mustafa'nın Evinde Yaptığı Siyesil (Sulama) Fotoğrafı	55

Şekil 21. Pazarlıkta Alınmış Eski Bir Vitrin Modeli-Zogara Köyü	81
Şekil 22. Bozhöyük Köyü-Ayşe Yılmaz'ın Evinden Bir Yüklük Örneği.....	81
Şekil 23. Adil Şan'ın Evinden, Med-Suudî Döşemeli Bir Odanın Giriş Kısım	83
Şekil 24. Cerablus Merkez, Murat Mahli'nin Evinden Bir Med-Suudî (Türkiye'de Şark Köşesi ya da Şark Odası Adıyla Bilinen Bir Çeşit Oda Döşemesi)Örneği.....	84
Şekil 25. Zogora Köyü- Zeynep Dede'nin Evinden Bir Med-Suudî Örneği	85
Şekil 26. Zogora Köyü-Köy Odasında Bulunan Mırra Köşesi ve Mırra Takımı	94
Şekil 27. Zogora Köy Odası-Mırranın Kaynatıldığı Bakır İbrik	95
Şekil 28. Cerablus ve Çevresindeki Türkmenlerin Ustalıkla Yaptığı Etli Mensef Yemeği 1.....	112
Şekil 29. Cerablus ve Çevresindeki Türkmenlerde Düğün Davetine Gelen Misafirler İçin Hazırlanmış Bir Sofra.....	113
Şekil 30. Karakuy Köyü- Orhan Berkel'in Düğün Yemeği Fotoğrafı.....	114
Şekil 31. Zogora Köyü- Köy Odası	117
Şekil 32. Zogora Köyü- Köy Odasının Dışardan Görünüşü.....	118
Şekil 33. IŞİD Tarafından Yıkılan Cerablus Mezarlığından Bir Görünüm 1	130
Şekil 34. IŞİD Tarafından Yıkılan Cerablus Mezarlığından Bir Görünüm 2.....	131
Şekil 35. Karakuy Köyünde Kurulan Bir Taziye Çadırı 1.....	133
Şekil 36. Karakuy Köyünde Kurulan Bir Taziye Çadırı 2.....	133

EKLER LİSTESİ

EK 1. Tez Etik Kurul İstek Formu	156
EK 2. Bilgilendirilmiş Onam Formu	158
EK 3. Saha Çalışması Görüşme Soruları	159
EK 4. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Tez Etik İzin İstek Yazısı	160
Ek 5. Üniversite Tez Etik İzin Yazısı	161

1.GİRİŞ

Türkçe karşılığı “halkbilimi” anlamına gelen folklor, bir halkı oluşturan maddi manevi değerlerin tümüdür. Halkın inanışları, dili, âdetleri, eğitim şekli, folklorun unsurlarıdır ve bu unsurlar derleme çalışmalarıyla ortaya konmaktadır. Suriye toprakları, coğrafi konumu, tarihi ve siyasi yapısı, kültürel değerleri bakımından siyasal bazı sınırlılık ve farklılıkları göz önünde bulundurmak kaydıyla, Türk folklorunun bir parçası sayılabilir. Buna rağmen bu topraklar, folklorunun incelenmediği, üzerinde saha çalışmalarının doğrudan yapılmadığı topraklardır. Geçmişte Osmanlı sınırları içinde olması, bugün Türkiye’nin sınır komşusu olması, sınırlarının içinde Türkmen boylarının yaşaması ve Türkçenin konuşulması, Suriye’yle ilgili folklor derleme çalışmalarını zorunlu kılmaktadır.

Suriye’nin kuzeyinde yer alan Cerablus, geçmişte Halep’e bağlı bir ilçeyken, bugün kendi yerel meclisi olan “150.000 civarında nüfusa sahip” (K.K. 35), Suriye’nin çeşitli yerlerinden gelen insanlara ev sahipliği yapan bir şehre dönüşmüştür. Cerablus’un bu dönüşümünde, 2011’de Suriye iç savaşının başlaması ve sonrasında bu bölgenin Fırat Kalkanı Harekatı’nın sınırları dahiline girip “Güvenli Bölge” kabul edilmesi etkili olmuştur. “Fırat Kalkanı Harekatı’nda özgürleşen ilk yerleşim yeri olan Cerablus ilçesinde, Her geçen gün nüfusun artmasıyla güvenlik önlemleri de arttırıldı” (<https://www.aa.com.tr>, erişim tarihi: 05.06.2023). Güvenli Bölge kabul edilmesiyle birlikte ülkenin dört bir yanından göç almış, etnik ve kültürel çeşitliliğiyle Suriye’nin örnekleme haline gelmiştir. Bu durumun neticesinde, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler, coğrafi konumlarından dolayı bu örneklemin merkezinde yer almış, etraflarındaki değişim ve çeşitlilikten etkilenmişlerdir. Kurulan yeni düzenle birlikte savaşın coğrafi ve tarihsel seyrinin Türkmen sahasında nasıl bir şekilde cereyan ettiği bilinmemektedir. Bu bilinmezliğin ortadan kalkması için bölgede folklorik bir saha çalışması gerekmektedir.

“Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlere ait folklor unsurları nelerdir?” araştırmanın problem cümlesidir.

Araştırmanın alt problem cümleleri ise

“Etnik ve kültürel çeşitliliğin, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin üzerinde nasıl bir etkisi olmuştur?”

“Suriye İç Savaşı’nın etkisi, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin halk kültür ve ürünlerinde ne şekilde görülür?” şeklindedir.

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlere ait folklor unsurları (geçiş dönemleri), çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Suriye İç Savaşı'ndan önce Halep şehrine bağlı olan Cerablus ilçesi, iç savaş döneminde Fırat Kalkanı Harekatı'yla yerel yönetimi olan savaş mağdurlarının sığındığı güvenli bir bölge haline gelmiştir. Çalışma, bölgede oluşan etnik ve kültürel çeşitliliğin Cerablus Türkmenleri üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu, sosyal tarihin halk kültür ve ürünlerine yansımalarını folklorik bir çerçevede anlatmaktadır.

Araştırmanın amacı; Suriye'nin kuzeyinde, Fırat'ın batısında yer alan Cerablus, Cerablus'a bağlı Zogora, Biir Fevkani (Karakuy), Tel-Ağbar (Bozhüyük), Dügünük (Hilvaniye) köylerinde ve Kalkım, Kozbaş gibi çevre köylerde yaşayan Türkmenlerin folklor ürünlerini katılımcı gözlem yoluyla tespit etmek; derleme, inceleme, tasnif ve değerlendirme çalışmaları yaparak elde edilen ürünleri bir kaynaktan toplamak, bölgedeki kültürel zenginlikleri, sosyal yapılanmayı, tarihi ve siyasi süreçlerin de etkilerini göz önünde bulundurarak incelemek ve halk ürünlerini tanıtmaktır.

Suriye ile ilgili folklor çalışmaları, Esad rejiminin bu tip araştırmalara şüpheli bakmasından dolayı saha taraması şeklinde gerçekleştirilememiştir. Araştırmacılar saha çalışmasını arzu etmişler de bölgenin siyasi yapısı, güvenlik sorunları, kaynak kişileri bulmanın zorluğu gibi saha çalışmalarının olmazsa olmazı sayılan unsurların tamamının engel teşkil etmesi böyle bir araştırmaya olanak vermemiştir. Örneğin, Gaziantep Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Mehmet Erol bölgede bir saha çalışması yapmak istemişse de bölgenin siyasi yapısı nedeniyle saha çalışması olarak başladığı araştırmasına doküman incelemesi yöntemiyle devam etmiştir:

Çalışmamıza temel teşkil eden Halep Türkmenlerinin halk kültürüne dair malzemeler, aşağı yukarı böylesi bir çekinceli ortamda derlenmiştir. ... Türkmen öğrencilerin rehberliğinde derleme çalışmalarımız başladı. Ancak bir süre sonra, ziyaret ettiğimiz ailelerin ziyaretle ilgili sorgulandığına dair bilgiler derleme faaliyetlerimizi yavaşlattı. Bu durum bizi kimseye zarar vermeyeceği düşüncesiyle 2005- 2007 yılları arasında araştırmalarımızın yönünü yöreye ait kültür birikimini yazılı metinler üzerinden elde etmeye yönlendirdi (Erol, 2012, s. 17).

2011'de başlayan Suriye İç Savaşıyla birlikte saha çalışması can güvenliği nedeniyle imkânsız bir hal almıştır. Yaptığımız bu çalışmanın amacı, önemi ve gerekliliği, zorlu savaş şartlarına rağmen vazgeçilmezliği, Claude Levi Strauss'ın dile getirdiği şu satırlarla daha somut bir biçimde ifade edilebilir:

Kaderi zorlamanın tek yolu, toplumsal kuralların anlamlarını yitirdiği ama aynı zamanda toplumsal grubun talep ve güvencelerinin de yok olduğu bu korkutucu sınırlarda kendini tehlikeye atmaktır; uygarlık alanının uzaklarına gitmek, fizyolojik direncin ya da maddi ve manevi acıların sınırlarını zorlamaktır. Çünkü işte bu kaygan sınırdaki, ya bir daha dönmek üzere öbür tarafa geçilir ya da dikkatle düzenlenmiş insanlığı kuşatan, keşfedilmemiş güçlerin sonsuz okyanusundan, bir kişisel güç yüküyle geri dönülür. Böylece, genelde hiç değişmeyen toplumsal düzen, her tehlikeyi göze alanın yararına değişecektir (Strauss, 1990/2021, s. 40).

Suriye'nin Cerablus bölgesinde varlığını devam ettiren Türkmen boyları ve diri bir Türk kültürü olmasına rağmen bu kültürün unsurları, gömülü bir hazine gibi bu topraklarda saklı kalmıştır. Araştırma Türk halk kültürünün bir parçası olan değerlerin gün yüzüne çıkarılması; geleneksel hekimlikten modern tıba, inançtan edebiyata, askerlikten evliliğe, doğumdan ölüme yaşamsal her konunun Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin folklorundaki karşılığını somut olarak sunan ilk çalışma olması bakımından önem taşımaktadır.

Cerablus, Arapların, Türkmenlerin ve Kürtlerin yıllardan beri birlikte yaşadığı bir yerdir. İç savaşın beraberinde getirdiği iç göçlerden nasibini fazlasıyla almıştır. Cerablus'un göç almasındaki önemli faktörlerden biri de Türkiye'yle olan sınır komşuluğudur. Bu durum bölgeyi Suriye'nin iç kesimlerine oranla daha güvenilir ve yaşanılır kılmaktadır. Halep, Menbiç, Humus, İdlip ve Deyrez-zor'dan gelen göçlerle beraber bölge yeni bir atmosfer kazanmıştır. Araştırma, Cerablus'ta Türkmenler üzerinde geçmişten bugüne hâkim olan kültürel yapıyla beraber savaş döneminin oluşturduğu zorunlu yapıyı da kapsayan detaylı bir saha çalışması olması ve bölgenin sosyal tarihini, halkın dilinden anlatması bakımından oldukça önemlidir.

Suriye'de yapılan araştırma, Suriye'nin kuzeyinde kalan, Fırat'ın batısına düşen Cerablus Güvenli Bölgesi'ni kapsamaktadır. Araştırma, Cerablus ve Cerablus'a bağlı ulaşım imkanlarının sağlanabileceği Biir Fevkani (Karakuy), Zogora, Tel-Ağbar (Bozhöyük), Dügünük (Hilvaniye), Tel-Ali (Kerpiçli), Taşlıhüyük, Kozbaş ve Cerablus çevresinde bulunan Kalkım köylerindeki Türkmenlerin folklor unsurlarının incelenmesini kapsamaktadır.

Cerablus, iç savaşın başlamasıyla terör örgütü IŞİD'in idaresine geçmiş, 2016 yılında Fırat Kalkanı Operasyonu yapılana kadar bölge IŞİD'in baskı ve zulmüne maruz kalmıştır. IŞİD terör örgütü bölgedeki tüm kadınların kara çarşaf giyinmesini ve peçe takmasını zorunlu kılmıştır. IŞİD'le birlikte Cerablus'ta kadının rolü değişmiş,

kadın çarşıdan pazardan çekilmiş, IŞİD kanunlarındaki öldürücü bir cezaya çarptırılmamak için evinden çıkamaz duruma gelmiştir. Birçok erkek çok basit sebeplerle katledilmiş, katledilen erkeklerin eşleri ise bir miras malı gibi IŞİD terör örgütündeki erkeklere pay edilmiştir. Bölge bugün IŞİD'ten temizlenmiş olsa da yaşadığı tramvayı hala atlatamamıştır. IŞİD tesiri halkın yaşam tarzında belirgin şekilde görülmektedir. Kadınlar hala siyah ya da lacivert gibi koyu renkli kıyafetler giyinmekte, büyük çoğunluğu peçe takmaktadır. 2011'den önce Cerablus sokaklarını donatan renkli şallar, kumaşlar bugün yerini, içinde ağır kayıpların simgesi ve IŞİD korkusunun bir yansıması olan siyah ve kurşuni renklere bırakmıştır. Haliyle bugün bir kadın araştırmacı olarak böyle bir bölgede derleme yapmak, köylere gitmek, beraberinde birçok zorluğa ve sınırlılığa sebep olmaktadır.

Cerablus, konumu sebebiyle terör örgütü PKK/PYD/YPG'yle gerek hava saldırılarının gerek silahlı çatışmaların da yaşandığı bir bölgedir; nerede ve ne zaman geleceği belli olmayan saldırılar, araştırmanın zorluk derecesini tartışılmaz bir şekilde ortaya koymaktadır. Sınırdan iç kesimlere doğru ilerledikçe Esad rejimiyle yaşanan çatışmalar da bölgenin başka bir acı yüzüdür.

Bölge coğrafyasının kaderi, bölgeyle ilgili çalışma ortamlarının oluşmasına izin vermemiş ve bu durum çalışma sırasında başvurulacak kaynakları da sınırlandırmıştır. Yukarıda anlatılan hususlar, bölgeye giriş ve ulaşım olanaklarının zorlukları da düşünüldüğünde, araştırmanın çok yönlü sınırlılıklarını ortaya koymaktadır.

2. YÖNTEM

Çalışmanın yöntemi, alan araştırmasıdır. “Tespit edilen araştırma konusuyla ilgili halk kültürü unsurları hakkında bilgi almak için söz konusu unsurların yaşadığı topluluğa gidilerek çalışmalarda bulunulmasına ‘alan araştırması’ denir” (Çobanoğlu, 2019, s.71). Araştırmacı, alan araştırması için sahaya iner ve sahada ulaşabildiği bilgileri, sistematik bir şekilde toplar ve tasnif eder. Çalışmadaki alan araştırması, katılımcı gözlem yoluyla yapılmıştır:

Araştırılan grubun ya da topluluğun günlük ve törensel yaşamına katılma yoluyla yapılacak gözlemlerde araştırmacının, araştırdığı grupla birlikte bir süre yaşaması, onların yaşamlarında yer alması gereklidir. Böylece araştırmacı, araştırdığı grubun davranış biçimlerini, değer sistemini, birbirleriyle olan ilişkilerini, toplumsal, ekonomik ve kültürel özlü olaylar, törenler, işlemler çevresindeki kümelenişlerini, rollerini, tutum ve tavır alışlarını yakından gözlemlene olanağı bulur (Örnek, 2016, s.75).

Saha çalışmasında, Cerablus merkez, Cerablus’a bağlı ve Cerablus çevresindeki ulaşımın sağlanabildiği Türkmen köyleri ziyaret edilmiş, kaynak kişilerle birebir iletişime geçilmiş, araştırmacının bölgedeki beş yıllık gözlemi; doğum, düğün, taziye ve sosyal yaşamın parçası olan daha birçok unsur titiz bir çalışmayla ortaya konmuş, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin folkloru üzerine kapsamlı bir araştırma yapılmıştır. Alan araştırması yönteminin katılımcı gözlem tekniği ile ortaya konan çalışma, iç savaşın beraberinde getirdiği kaos ortamının tüm tehlikelerine rağmen, özellikle can güvenliğinin söz konusu olmadığı; aşiret kavgalarının, silahlı çatışmaların gerçekleştiği, terör örgütü PYD/YPG tarafından zaman zaman hava saldırılarının yapıldığı, zaman zaman sokak ortasındaki araçların bombayla patlatıldığı, şahsi husumetler nedeniyle insanların kolayca birbirini öldürdüğü ve güç dengelerinin sürekli değiştiği, yaşamla ölüm arasında ipince bir çizginin olduğu hassas ve zorlu bir dönemde yapılmıştır.

Çalışmada katılımcı gözlem tekniğinin yanı sıra görüşme ve tarihi bilgilerin doğruluğunu sağlamak amacıyla doküman incelemesi tekniklerine de yer verilmiştir.

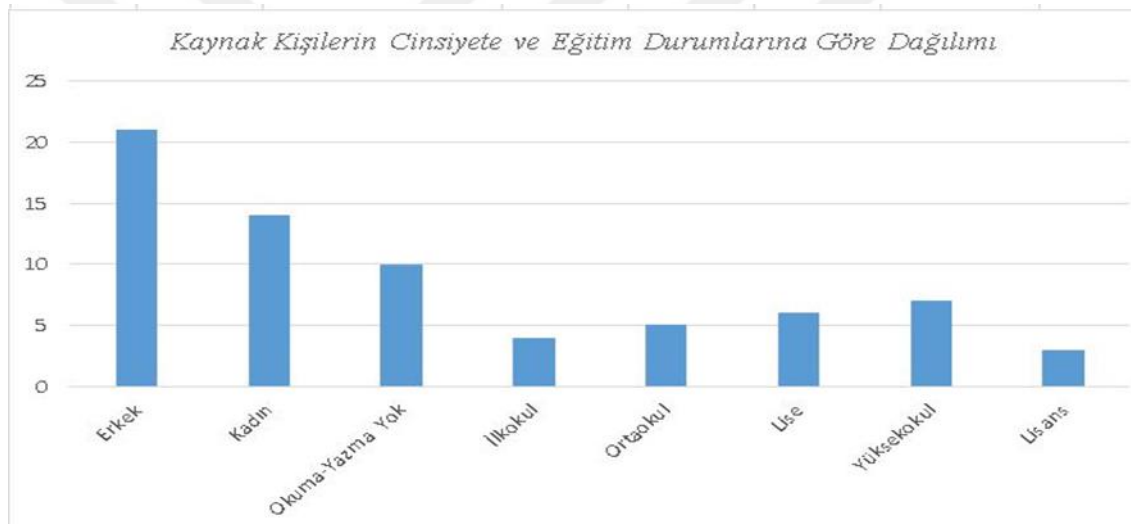
Görüşme, araştırma yapılan yerde, araştırmacının, bu iş için seçilen kaynak kişilerle, daha önce hazırladığı konularda, başka bir anlatımla konuyu açığa kavuşturacak noktalarda düzenlenmiş olan soruları ya formel biçimde ya da bir sohbet, söyleşi, havasında sorması ve cevap almasıdır; yani görüşülenle yüz yüze gelmesidir (Örnek, 2016, s.79).

Araştırmacı kaynak kişileri, eğitim durumlarını, yaşlarını ve yöreye hakimiyetlerini göz önünde bulundurarak belirlemiş, onlara ulaşmış ve kaynak kişilerle çalışma etiği çerçevesinde iletişim kurmuştur.

Kaynak kişiye ait bilgiler; kaynak kişinin adı-soyadı, doğum yeri ve tarihi, öğrenim durumu, ikamet adresi, anlattığı halk ürününü ya da uygulamayı kimden öğrendiği bilgileri kaydedilerek sıralanmıştır. Derlemenin başında kaydedilen bilgilerden biri de derlemenin yapıldığı tarih ve derlemeyi yapanın adı-soyadıdır. Sağlıklı bir derleme çalışması, bu hususlar göz önünde bulundurularak yapılmalıdır (Oğuz vd., 2010, s.430).

Şekil 1.

Kişilerin Cinsiyete ve Yaşa Göre Dağılımı

Kaynak: (Arife Taşkiran. Grafik oluşturma tarihi: 07.06.2023).

Halk kültürü unsurlarını derleme çalışmasında, kamera ve ses kayıt cihazı gibi teknolojik aletler kullanılmış ve bu araç gereçler, derleme çalışmalarına kolaylık sağlamıştır.

Doküman incelemesi yaparken Google Akademik, YÖK Tez Merkezi, Çağ Üniversitesi Kütüphanesi ve Prof. Dr. Mehmet Yılmaz'ın kitaplığından kaynaklık edecek bilgilere ulaşılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Araştırma Alanının Tarihi

“Cerablus, antik dönemde asıl adı Djerabis olduğu düşünülen ve bugün Türkiye’nin güney sınırında bulunan Karkamış Antik Kenti’nin hemen karşısında yer almaktadır” (Cerablus, (t.y.). Erişim tarihi: 08.06.2023).

1699 yılında keşfedilen Karkamış Antik Kenti, 1910’larda Britanya Müzesi tarafından incelenmeye başlanmış ve birçok kez kazılmıştır. Kent içkent ve dışkent olmak üzere iki kısma ayrılır; dışkent kanadı, bugün Suriye’de yer alan Cerablus topraklarına kadar uzanır. Türkiye Cumhuriyeti’nin ilanından sonra kazı çalışmaları bölgenin askerî alan ilan edilmesiyle durdurulur. Ancak belli bir alanda çalışma yapılabilmiş, Suriye İç Savaşı nedeniyle kentin Suriye’de kalan kısımlarında kazı çalışması yapılamamıştır. Kalede ve dışkentte kazı çalışmaları yapılmıştır. Yapılan kazı çalışmaları sonucu, gün yüzüne çıkarılan çanak ve çömlekler üzerinde karbon testleri yapılmış ve yapılan test sonuçları kale ve dışkent tarihinin en az 3500 yıllık olduğunu ortaya çıkarmıştır. Mısır, Hitit, Roma gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan antik kent, en ihtişamlı dönemini Geç Hititler medeniyetinde yaşamıştır. Orta Çağ’dan sonra Karkamış bir yaşam alanı olarak kullanılmamış, terkedilmiştir (Karkamış (antik kent), 2023, erişim tarihi: 06.06.2023).

“Karkamış Antik kenti Türkiye-Suriye sınırı üzerinde olduğundan, sınırın Türkiye tarafındaki kısmı Karkamış, Suriye tarafındaki kısmı ise Cerablus olarak adlandırılmıştır” (Karkamış (antik kent), (t.y.). Erişim tarihi: 08.06.2023).

Cerablus, eskiden Karkamış kentinin bir bölümü niteliğindedir. Burada bahsedilen Karkamış (eski), birçok medeniyeti topraklarında barındırmış, kendine düşen görevi tamamladıktan sonra tarihe gömülmüştür. Sonrasında, Türkiye-Suriye sınırı sıfır noktasında Türkiye’de Karkamış (yeni) ve Suriye’de Cerablus ismiyle yeni yerleşkeler kurulmuştur. Cerablus, Suriye İç Savaşı’na kadar Halep Valiliğine bağlıyken savaş sonrasında kendi yerel yönetimi olan bir bölge olmuştur.

Şekil 2.

Karkamış Antik Kenti'ni Gösteren Bir Harita

(Harita Kaynak: www.turkcebilgi.com, erişim tarihi: 16.09.2022).

3.2. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri, Nüfusu ve Ekonomik Yapısı

Cerablus, Fırat'ın batı yakasında, Esad Gölü'nün kuzeyinde bulunan bir Arap yerleşim merkezidir ve rakımı 367 metredir. Türkiye-Suriye sıfır noktasında yer alır, karşısında Gaziantep'e bağlı Karkamış ilçesi bulunmaktadır (Cerablus, (t.y.). Erişim tarihi:08.06.2023). “Cerablus’a bağlı 66 yerleşim yeri vardır; bunlardan 46 tanesi köy, 20 tanesi çadırkent yerleşimidir. Cerablus’un uzun toplam nüfusu 132.901’dir. Bu nüfusun 63.972’si yerli, 68.808’i göçen nüfustur. Cerablus merkezinin nüfusu ise 51.580’dir. Cerablus’a ait köy nüfusu ise 81.051’dir” (Diler, K., 13 Haziran 2022).

Cerablus merkezi, bölge IŞİD terör örgütünden temizlendikten sonra Suriye’nin Halep, Humus, İdlip, Deynez-zor gibi birçok şehrinden göç almıştır. Artan nüfusla beraber çarşı hayatında bir canlılık olmuş, Cerablus sınırında bulunan Karkamış Gümrük Kapısı da bu canlılıkta büyük ölçüde olumlu rol almıştır. Göçlerin etkisiyle genişleyen yerleşim alanları halkın ihtiyacını karşılayamadığı için inşaat sektörü bölgede yeni bir ekonomi alanı oluşturmuştur. Gelir gücü kuvvetli olan iş sahipleri, uluslararası ticaret yaparak Türkiye’den aldıkları malzemeleri (inşaat malzemesi, elektronik eşya, giyim vb.), Karkamış Gümrük Kapısı’ndan geçirerek Cerablus’ta kurulan yeni hayatın akışını sağlamaktadırlar. Ticaretin devamlılığı ve başlangıç

seviyesinde olan yapılanmanın aksamadan varlığını gerçekleştirebilmesi için Türkiye’den Suriye’ye gir-çık yapan tırlar, Cerablus ekonomisini büyük ölçüde diri tutmaktadır. Getirilen malzemelerin indirme-yükleme işleri, bölgede iş arayan birçok insanın hamallık yaparak ya da nakliye işleriyle uğraşarak geçinmelerini sağlamaktadır. Her geçen gün genişleyen inşaat sektörü de iş arayan bir kısım halkın inşaat işçiliği yaptığı bir çalışma alanı olmuştur.

Şekil 3.

Karkamış Gümrük Kapısından Bir Görünüm

Kaynak: (Arife Taşkiran. Fotoğraf çekim tarihi: 09.11.2022).

Şekil 4.

Cerablus Çıkışı İç Kontrol Bölgesi/ Cerablus'tan Karkamış Gümrük Kapısına Doğru Bir Görünüm

Kaynak: (Arife Taşkiran. Fotoğraf çekim tarihi: 20.10.2022).

Şekil 5.

Cerablus Gümrük Kapısından Bir Görünüm

Kaynak: (Arife Taşkıran. Fotoğraf çekim tarihi: 22.05.2023).

Cerablus tarımında fıstık ve zeytin yetiştiriciliği önemli bir yerdedir. Toprak sahipleri, yerli halktan olurken mevsimlik işçi ihtiyacında daha çok göçmenlerden yararlanılmaktadır.

Araştırma kapsamında bulunan Dügünük, Biir Fevkani (Karakuy), Zogora ve Tel Ağbar (Bozhüyük) köyleri, Cerablus'un batısında, Türkiye-Suriye Sınır güzergâhında yer almaktadır. Köylerin ekonomisinde fıstık tarımı, önemli bir yer tutmaktadır.

Cerablus'a 8 km uzaklıkta bulunan Dügünük (Hilvaniye) köyünde yaklaşık 300 hane bulunmaktadır. Köyde 1500 kişi yaşamaktadır (K.K. 18).

Biir Fevkani (Karakuy) köyü, 10 büyük ailenin kollarından oluşmaktadır. Köy, Cerablus'a 18 km uzaklıktadır. Nüfusu 1890 kişidir. Köy köken olarak Kürt köyü olsa da bugün köylü halkından Kürtçe konuşan anlayan kimse bulunmamaktadır. Köydeki herkes, Türkçe konuşmakla birlikte köyün %60'ı hem Suriye hem de Türkiye vatandaşlığına sahip durumdadır. Köydeki halkın Türkçe konuşmasında ve Türk kültürüne hakîm olmasında, etrafındaki Türkmen köylerinin rolü büyüktür. Son 10 yıl içinde, Biir Fevkani köyünden Türkiye'de akrabalık bağı olan birçok köylü, resmi yollara başvurarak Türk vatandaşlığı kazanmıştır (K.K. 4).

Zogora köyü, Cerablus'a 25 km uzaklıktadır. Köyde 35 hane bulunmaktadır. Köy nüfusu 150 kişidir (K.K. 15).

Tel Ağbar (Bozhüyük) köyü, Cerablus'a 27 km uzaklıktadır. Köyde 45 hane bulunmakta ve yaklaşık 380 kişi yaşamaktadır (K.K. 11).

Tel-Ali (Kerpiçli) köyü, 60 hanesi bulunan Cerablus'a yaklaşık 45 km, Gandura beldesine ise 7 km uzaklıkta bir köydür. Köyün büyük çoğunluğu Türkmen olmakla birlikte köyde yaşayan birkaç Arap aile vardır. Tel-Ali'nin doğu ve güney tarafında Arap köyleri yer almaktadır. Kuzeyinde ve batısında ise Türkmen köyleri yer alır. Köy Hacı Ali aşiretine bağlıdır. Begmişli aşiretinden aileler de bulunmaktadır. Köy nüfusu yaklaşık 300 kişidir (K.K. 14).

Taşlıhüyük köyü, Cerablus'a yaklaşık 42 km ve 750 kişilik bir nüfusa sahiptir (K.K. 16).

Kozbaş köyü, Kandura nahiyesi Cerablus'a bağlı olmakla birlikte Cerablus'a 23 km uzaklıktadır. Köy Nüfusu 300 kişiden oluşmaktadır (K.K. 22).

Kalkım köyü, Çobanbey nahiyesi El-Bab ilçesine bağlıdır ve 1500 kişilik bir nüfusu vardır. Köyün Cerablus'a uzaklığı 61 km'dir (K.K. 22).

Şekil 6.

Cerablus Haritası

Kaynak: (sozcu.com.tr, erişim tarihi:16.09.2022).

3.3. Araştırma Alanının İdari ve Sosyo-Kültürel Yapısı

“Cerablus nüfusunun %70’i Arap, %20’si Türkmen, %10’u ise Kürt’tür. Bölgeye ait 47 ilkokul, 17 ortaokul ve 14 lise bulunmaktadır” (K.K. 35). Bu okulların denetimi, Gaziantep Valiliği ve ona bağlı olan Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır. Okulların eğitim-öğretim ve personel ihtiyaçları bu kurumlara bağlıdır.

Cerablus’un Fırat Kalkanı Harekâtından sonra güvenli bölge olması, eğitim-öğretim işlerinin Cerablus Yerel Meclisinin talebiyle Türkiye tarafından yürütülmesi, bölgede bir Türkçe konuşma ihtiyacı oluşturmuştur. Bunun yanında, Cerablus Merkez’de kurulan bir PTT ofisi işlerinin, Türk personellerinin denetiminde gerçekleştirmesi de halkın Türkçe anlama ve konuşma ihtiyacını arttırmıştır.

Cerablus Hastanesinin yönetimi, Türkiye’den gelen bir sağlık ekibinin idaresindedir. Başhekim, doktorlar ve hemşirelerden oluşan Türk ekibin yanında Arap doktor, hemşire ve çeşitli sağlık görevlileri çalışmaktadır. Sağlık hizmetlerinin aksamadan devam etmesi için hastanedeki Türk-Arap personelin ve hastalarla Türk personelin iletişim ağı, Türkçe-Arapça bilen tercümanlar üzerinden kurulmaktadır.

Valilikte, askeriyede, Yerel Mecliste, PTT’de, hastanede ve okullarda, iki milletin beraber çalışması ve bölgenin sağlıktan eğitime, güvenlikten idari yapıya birçok alanda Türkiye’nin desteklediği bir coğrafya olması, Cerablus’ta yaşayan halkta büyük bir Türkçe konuşma, okuma ve anlama isteği doğurmuştur. Böylece Türkçe, Cerablus okullarında tüm kademelerde yabancı dil olarak okutulmaya başlanmıştır.

Bölgedeki ilk Türkçe ihtiyacı, merkezde ve civar köylerde yaşayan lise ya da üniversite okumuş Türkmenlerin, yukarıda ismi sayılan kurumlarda tercüman ve Türkçe öğretmeni olarak göreve başlamasıyla giderilmeye çalışılsa da bu durum halkın Türkçe okuma-anlama ve konuşma ihtiyacını tam olarak karşılayamamıştır. 2018 yılında, Cerablus’ta Gaziantep Üniversitesi’ne bağlı olarak kurulan Cerablus Meslek Yüksekokulu, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Uygulamalı Türkçe ve Çevirmenlik bölümünü açarak Güvenli Bölge’deki Türkçe eğitimine el atmış böylece Türkçe eğitimi, akademik düzeyde verilmeye başlanmıştır.

Cerablus Meslek Yüksekokulu, önceleri Fırat Nehri’ne çok yakın bir noktada bulunan Fevzi Afis İlkokulunda hizmet vermiştir. Fevzi Afis’ten sonra, Cerablus’ta Eski Ziraat Okulu olarak bilinen ve IŞİD’in Cerablus üssü olarak kullandığı binaya, üniversite tarafından tadilat yapılmış, çeşitli onarım ve bakımdan sonra Cerablus Meslek Yüksekokulu buraya taşınmıştır.

“Savaş sonrası bölgede Aram ve Zehra Üniversitesi olmak üzere iki tane özel üniversite kurulmuştur. Cerablus’ta 89 cami, 13 sağlık merkezi ve 3 hastane bulunmaktadır” (K.K. 35). “Cerablus ve çevresinde yaşayan önemli aşiretlerden bir kısmı şunlardır: Tay, Jes, Dmalka, Türkmen, Haraç, Ekrad, Ganim, Beni Said, Anze, Bo Sultan, Beni Cemil, Avn, Hindavi, Verdet, Amirat, Şüyuh” (Diler, K., 13 Haziran 2022).

Şekil 7.

Cerablus Meslek Yüksekokulu Öğretmen ve Öğrencilerinden Bir Kare 1

Kaynak: (Arife Taşkiran, fotoğraf çekim tarihi: 26.09.2022).

Şekil 8.

Cerablus Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinden Bir Kare 2

Kaynak: Arife Taşkiran, fotoğraf çekim tarihi: 26.09.2022).

3.4. Suriye İç Savaşı ve Cerablus

Suriye’de 2011 yılında başlayan “Arap Baharı” halk ayaklanması, ülke içinde binlerce Suriye halkının hayatını kaybetmesine, milyonlarcasının ise başta komşu ülkeler olmak üzere dünyanın birçok noktasına göç etmesine neden olmuştur. Uzun yıllar devam eden iç savaş, ardı arkası kesilmeyen ölümler, bozulan siyasi dengeler, savaş sırasında meydana gelen göçler Suriye’de adeta domino taşlarını yerinden oynatmış ve birbirini tetikleyen olaylar silsilesi dünya üzerinde birçok ülkeyi etkilemiştir (Dağ, 2018, s.64).

2011 yılının başından itibaren birçok Arap ülkesini etkileyen ve güçlü bir değişim dalgası getiren Arap Baharı sürecinin Suriye’de bir iç savaşa dönüşebileceğini kimse beklemiyordu. Mart 2021 tarihinde Suriye’de sokak gösterileri şeklinde başlayan

protesto hareketleri, aynı yılın yaz aylarından itibaren birdenbire silahlı çatışmaya ve sonunda iç savaşa dönüştü. Savaş tüm ülkede büyük bir yıkım getirdiği gibi, tüm toplumsal kesimleri militarize ederek şiddet sarmalının içine çekti. (Dağ, 2015, s. 103)

Suriye’de başlayan iç savaşta ülkenin birçok yerinde otorite boşlukları oluşmuş, gücü etrafında toplamayı başaran gruplar arasında hakimiyet mücadeleleri başlamıştır. Cerablus ve çevresi, bağlı olduğu valilik olan Halep’in işin içine girmesiyle, bu güç savaşlarının arasında kalmıştır.

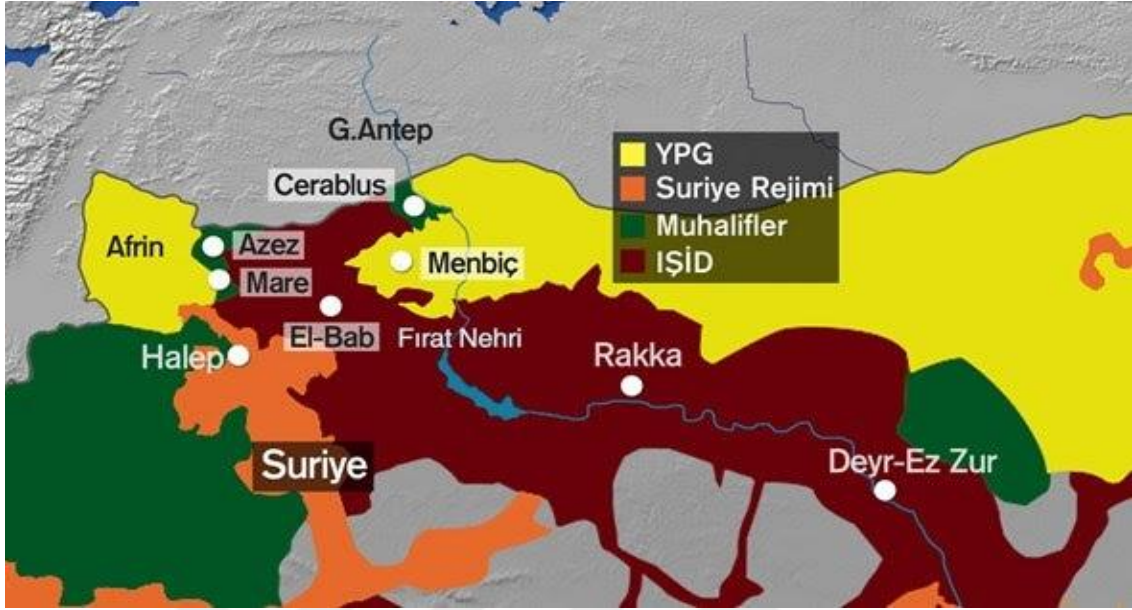
Beşşar Esed rejimine karşı olan muhalif askerler, savaşta kendi safını oluşturmaya karar vermiş böylelikle ÖSO’nun temelleri atılmıştır. Savaş ilerledikçe, savaşan gruplar siyasi, askeri ya da farklı nedenlerle kendi politikasına yakın gördüğü ya da gücünden yararlandığı büyük devletlerin gölgesinde, onların durmasını istediği noktada durmaya başlamış ve onlara göre şekil almışlardır. Başlamış olan savaş şeklen bir iç savaş olsa da artık dünya devletlerinin rol aldığı bir güç savaşına dönüşmüştür.

2013-2016 yılları arası, Cerablus için IŞİD esaretinde geçmiş karanlık bir dönemdir. Neslin, kültürün ve medeniyetin iyileşmez yaralar aldığı, bir daha belki de hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağı ve insanların bunu anlayabilmesi için çok ağır imtihanlardan geçtiği bir dönemdir. Cerablus meydanında, ibret olsun diye küçük çocukların kafalarının kesilip asıldığı, kadınların siyahın açık bir tonunu giydiği için kırbaçlar yediği, cep telefonu kullandığı için yakalanan, aylarca işkence gören gençlerin nihayetinde başlarının kesilip ailelerinin önüne atıldığı, insanların sessiz çılgınlık içinde kaybolduğu, ailelerin dağılıp nice evlerin ışıklarının bir daha açılmamak üzere söndürüldüğü kapkaranlık bir dönemdir.

2016 yılında Türkiye, güney sınırındaki güvenliği sağlamak ve bölgeyi IŞİD terör örgütünden korumak amacıyla Fırat Kalkanı Barış Harekatı’nı başlatmış ve bu hareketin sonunda, Suriye topraklarında, Cerablus hattıyla başlayan geniş bir alan DEAŞ terör örgütünden temizlenmiştir. Cerablus bölgesi, şu an kendi kurduğu yerel yönetimle yönetilmektedir. Cerablus’ta sosyal hayat hâlâ bir toparlanma sürecinde olsa da IŞİD’in toplumda açtığı yaraların iyileşmesi uzun yıllar alacak niteliktedir.

Şekil 9.

Fırat Kalkanı Barış Harekâtı Öncesi (2013-2016) Suriye’de IŞİD Terör Örgütünün Kontrolü Ele Geçirdiği Bölgeler

Kaynak: (ntv.com.tr, erişim tarihi: 08.06.2023).

Not: Bölgeye ilişkin haritalarda yer alan Cerablus Bölgesi artık muhaliflerin kontrolü altındadır.

Şekil 10.

Fırat Kalkanı Harekâtı’nda Kontrol Altına Alınan Yerler

Kaynak: (Aljazeera Turk, erişim tarihi: 24.10.2022).

3.5. Kuramsal Açıklamalar ve İlgili Araştırmalar

Bir ülkenin, bölgenin ya da bölgeye ait bir kesimin ortak davranışlarından hareketle rutinlerinin belirlenmesi, alışkanlıklarının, kabullerinin ve yaşam biçimlerinin tanınması, toplumu ve dünyayı nasıl algıladıklarının anlaşılması, halkbiliminin çalışma alanı içine giren konulardır. Böylesine önemli konuların ele alınması, araştırılıp aktarılması, halkbilimini diğer bilim dallarıyla da ilişkilendirmektedir. “Halkbilimi, özünde bir kültür incelemesi ve çözümlemesi bilimidir” (Keskin, 2019, s.931).

İstanbul’un fethiyle birlikte Orta Çağ’ın kapanması, folklor araştırmalarının başlamasındaki temel nedenler arasında gösterilebilir. İstanbul, Türk hakimiyeti altına girdikten sonra Avrupa, Doğu’ya açılan yeni ticaret yolları arayamaya başlamış ve bu gayeyle okyanusa açılmıştır. Okyanus yolculuğunda önce Afrika yerlileriyle, sonrasında Amerika yerlileri ile tanışan Avrupalı gezginler, bu toplulukları *ilkel varlıklar* adıyla tanımlamış ve onları yakından tanımak istemiştir. Bu yolculukta kendi özlerini de tanımak isteyen, kendi ilkel dönemlerine ulaşmak isteyen Avrupalı gezginler, bilim adamları, savaşçılar, din adamları, tüccarlar vb. kendi topluluklarının ilkel dönemlerine dair araştırmalar yapmaya başlamışlardır (Oğuz, M. Ö. vd., 2010, s.1-2).

17. yüzyılda güçlenen hümanizmle birlikte Avrupa’da gezme-görme, araştırıp inceleme duyguları yoğunlaşır. Öteki kültürlere ulaşmak ve onları tanımak arzusuyla yeni bir bakış açısı belirmiştir. Avrupa bu bakış açısıyla birlikte kendi ilkelerini de merak eder; Avrupa’nın “soylu vahşi” ruhuna ulaşmak için ilkellere en yakın olan okuma yazma bilmeyen alt seviyedeki köylülerin kültürlerini araştırmaya başlarlar.

Türkiye’de halkbilim çalışmaları ve Türkçülük akımıyla eş zamanlı olarak ortaya çıkmıştır. Ziya Gökalp Türkiye’deki folklor alanının öncüsü olmuştur. “Ziya Gökalp 1913 yılında Halka Doğru dergisinin 23 Temmuz 1913 tarihli sayısında Halk Medeniyeti 1/Başlangıç başlıklı makalesinde folkloru bir bilim dalı şeklinde tanıtmış, Osmanlı Türkçesindeki karşılığının da halkıyât olduğunu belirtmiştir (<https://turkiyede-halkbilimi-calismalari.nedir.org/>, internet erişimi: 02.06.2022).

1940’tan sonra üniversitelerde folklor çalışmaları akademik sahada görülmeye başlamıştır ancak bağımsız bir çalışma alanı olması uzun yıllar almıştır. Halkevleri, köylere geziler düzenlemiş, monografi çalışmaları için çeşitli derleme kılavuzları oluşturmuşlardır. Türk Dil Kurumu Tarama Sözlüğü ve benzer nitelikteki yayınlarıyla halkbilimine katkıda bulunmuşlardır.

“Türk halkbiliminin bütün alanlarını kapsamayı amaçlayan geniş oylumlu kaynakçalar 1970 yılından sonra yayımlanmaya başlamıştır. Bu alanda daha önce yayımlanan kaynakça ve kaynakça denemeleriye ya belirli bir konuyu ya da belirli bir dönemi içeren sınırlı çalışmalardır” (Örnek, 2016, s.133).

Türkiye’de üniversitelerde, halkbiliminin bir öğretim alanı olması uzun yıllar almıştır. Pertev Naili Boratav, Sedat Veyis Örnek, Umay Günay, Saim Sakaoğlu, Bilge Seyidoğlu, Tahir Alangu gibi akademisyenler halkbiliminin üniversite kürsülerinde anlatılmasında önemli roller üstlenmişlerdir.

Halkbiliminin söz konusu çalışma alanı, halkların yaşam biçimi, gelenekleri, bu gelenekler çevresinde gelişmiş ve gelişmekte olan uygulamaları, dinsel ve büyüsel inanmaları, halk ürünleri, halk edebiyatı gibi geniş kapsamlı bir alandır. Folklor halka dair her şeyi inceleyebilir. Doğum, evlenme ve ölüm gibi geçiş dönemleri de folklorun önemli parçalarıdır çünkü geçiş dönemleri ele alındığında bir kültürle ilgili birçok folkloristik unsura ulaşmak mümkündür.

3.5.1. Cerablus ve Çevresinde Yaşayan Türkmenler ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Suriye-Cerablus Bölgesi’ne ait doğrudan yapılmış bir folklor çalışmasının bulunmadığı tespit edilmiştir. Yaptığımız çalışma, Suriye’nin Cerablus Bölgesi’ndeki ilk ve tek saha çalışmasıdır. Bundan dolayı çalışmanın bu bölümü, Cerablus Türkmenlerinin folklor incelemesine katkıda bulunacak eserlerle birlikte, Türkiye’de folklor araştırmaları üzerine yazılmış kitaplardan, yüksek lisans ve doktora çalışmalarından örneklerle desteklenmiştir.

3.5.1.1. Kitaplar

- *Halep Türkmenleri (Halk Kültürü Çalışması)*

Eser, Prof. Dr. Mehmet Erol tarafından 2012 yılında yazılmış bir araştırma – inceleme kitabıdır. Çalışma Halep ve çevresi, Lazkiye ve çevresi, Hama Humus ve Tartus ve çevresi, Şam ve Kuneytra çevresi gibi neredeyse Suriye’nin tamamındaki Türkmenleri içine alan geniş kapsamlı bir çalışmadır. Çalışma dört ana bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölüm Türkmenlerin geçmişteki ve günümüzdeki durumları ile ilgili tarihsel süreçler anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Halep Türkmenlerinin geçiş dönemi anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, Halep Türkmenlerinin halk edebiyatı ürünleri incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise oyunlar, halk mutfağı, halk hekimliği gibi konular ele alınmıştır.

Çalışma alanı genel bir bölge ve çevre üzerinden sınıflandırılmıştır. Çalışma bir derleme çalışmasıdır ancak çalışma sürecindeki güvenlik sorunları nedeniyle çalışmaya, bölgeyle ilgili yazılı kaynaklar ve gönüllü öğrencilerin aktardığı bilgiler üzerinden devam edilmiştir. Bu bakımdan eser, bir saha çalışması gibi görünse de çalışma tam anlamıyla sahada gerçekleşmemiştir.

- *Emeviler'den Arap Baharına Halep Türkmenleri*

Bu kitap, Suriye'nin en önemli toplumsal gruplarından biri olan Halep Türkmenlerinin başlangıçtan günümüze bin yıllık tarihini özetlemektedir. Böylesi uzun bir tarihsel aralığı incelemek gibi hedefi olunca, bazı eksiklerin bulunması kaçınılmazdır. Ama içimizi rahatlatan şey; en azından kitabımızın, Halep Türkmenleri ile ilgili bugüne kadar yapılmış ve dağınık görünüm sergileyen birçok veriyi bir araya getirmiş ve toparlamış olmasıdır. (Dağ, 2015, s.9)

Dr. Ahmet Emin Dağ'ın ilk basımı 2015 yılına ait olan eseri, Halep Türkmenlerinin Suriye topraklarındaki tarihini anlatmaktadır.

- *Suriye Türkmenleri Kültürü*

Kültür ve Turizm Bakanlığı halk ozanı Adil Şan tarafından 2016'da ele alınan eser, Suriye Türkmenlerine ait bir halk kültürü çalışmasıdır.

- *Suriye Türkmen Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*

Adil Şan'ın 2016 yılında basılan bu eserinde, Suriye genelinde yaşayan Türkmenlerin kullandığı deyim ve atasözlerine yer verilmiş ve bu atasözlerinin Türkiye'deki müşterek kullanımlarından bahsedilmiştir.

- *Suriye Türkmen Türküleri, Şiirleri, Manileri*

2020'de Adil Şan tarafından hazırlanan bu eserde, Suriye Türkmenlerinin halk ürünleri derleme ve doküman analizi yöntemleri kullanılarak bir araya getirilmiştir.

- *Dünden Bugüne Suriye Türkmenleri -II- Halep Türkmenleri*

İsmet Bozoğlan tarafından hazırlanan eserde, Türkiye'ye göç eden Halep Türkmenleriyle görüşmeler yapılmış ve bu görüşmelerde Türkiye'ye göçlerin sebepleri üzerine konuşulmuştur. Görüşmeler kitaba dönüştürülmüştür.

3.5.1.2. Yüksek Lisans Tez Çalışmaları

- *Halep Türkmenleri: Boy ve Oymaklar (Işıl Işık Bostancı, 1998)*

Üç bölümden oluşan çalışmanın giriş bölümünde Türk ve Türkmen meselesi, Selçukluların Anadolu'ya gelmeleri anlatılmaktadır. Daha sonra üç bölüme ayrılan

çalışmanın birinci bölümünde Selçukluların Halep ve çevresine hâkim olmasından Memlûklerin hakimiyetinin son dönemine kadar Kuzey Suriye'deki Türkmen İskânı anlatılmıştır. İkinci bölümde, 16. yüzyılda Halep Türkmenlerinin Osmanlı Devleti içindeki yapılanması ele alınmıştır. Üçüncü bölümdeyse Halep Türkmenlerinin son durumu üzerine çalışılmıştır.

- *Halep'te Türkmen Yerleşimleri: Tarihi, Gelenekleri ve Günlük Yaşamları (Serap Altun, 2010, Marmara Üniversitesi)*

Halep şehir merkezinde bulunan Höllük Mahallesi, Gaziantep sınırındaki Havahöyük, Bozhöyük ve Tileyli köylerinde yaşayan Halep Türkmenlerini konu almaktadır. Araştırma kapsamında Türkmenlerin Suriye'de azınlık olmaktan kaynaklı sorunları, geçmişte ve bugün yaşadıkları sıkıntılar değerlendirilmektedir. Çalışma mülakat yöntemiyle yapılmıştır (Altun, 2010).

- *Halep Türkmenlerinde Ölümle İlgili Gelenekler ve İnanışlar (Adnan Alabdullah, 2013, Gaziantep Üniversitesi)*

Çalışmanın konusu Halep Türkmenlerinin ölümle ilgili gelenekleridir. Yöredeki ölümle ilgili örf, adet, gelenek ve uygulamalar incelenmiştir.

Ülkede süren iç savaştan hatta bu savaşın Türkmen köylerine sıçramasından dolayı hedeflediğimiz sayıda Türkrmen köyü ziyaret edemedik. Gidebildiğimiz köylerde farklı Türkmen gruplara, aşiretlere mensup kaynak kişilerle derinlemesine görüşme yaptık. Hatta iki defa derleme yapmak için gittiğimiz köylerde silahlı saldırıya maruz kaldık. Bu yüzden Türkiye'ye gelenlerle görüşmeye çalıştık, birçoğuyla da telefon üzerinden görüşme yaptık. Çalışmamız hem derleme hem de kaynak araştırmasına dayanmaktadır. (Alabdullah, Adnan, 2013, s.14)

Araştırmacı, bazı Türkmen köylerine gittiğini yazmışsa da kapsam ve sınırlılıklar kısmında bu köylerin adından bahsetmemiştir.

- *Halep ve Çevresi Türkmen Düğünleri Üzerine Bir İnceleme (Mahmoud Mohamad Khalil, 2015, Ege Üniversitesi)*

Çalışmanın esasını, Halep Türkmenlerinin düğün gelenek ve görenekleri oluşturmaktadır. Araştırmacı, tezin “Araştırma Alanıyla İlgili Genel Bilgiler” kısmı 1. sayfada Halep Türkmenlerine ait birkaç köye gittiğini ancak çatışmalar nedeniyle görüşmelere telefonla devam ettiğini belirtmiştir. Aynı sayfada çalışma alanıyla ilgili ziyaret ettiği köy isimlerinden bahsetmediği de görülmektedir.

- *Kopuştan Günümüze Suriye Türkmenleri (1918-2014)* (Abdullah Aydın, 2017, Gazi Üniversitesi)
- *Halep Türkmenleri ile Kaşkay Türklerinin Halk Kültürü Açısından Karşılaştırılması* (Ceyhun Bağ, 2020)
- *Suriyeli Türkmen Toplumunun Yaşadıkları ve Arap Medyasının Türkmenlere Bakış Açısı* (Kadriye Ayrık, 2017, İstanbul Ticaret Üniversitesi)
- *Suriye Türkmenlerinin Rejim ve Muhalefet ile İlişkileri* (Tarık Sulocevizci, 2017, İstanbul Ticaret Üniversitesi)
- *Suriye İç Savaşı ve Suriye Türkmenleri* (Ülküm Gözde Gündoğdu, 2020, Bahçeşehir Üniversitesi)

3.5.1.3. Doktora çalışmaları

- *Halep Türkmenleri (1918-2008)* (Ahmet Emin Dağ, 2010, Marmara üniversitesi)

Halep Türkmenlerinin geçmişten bugüne durumları, Türkmenlerin kendi sözleriyle ortaya konulmuştur. Tarih alanında yapılmış bir doktora tezidir.

Yukarıda bilgisi verilen kitap, tez ve doktora çalışmaları dışında konuyla ilgili çeşitli dergilerde yayınlanmış makale ve araştırma yazıları da yer almaktadır. “16. Yüzyılda Suriye’de Yaşayan Salur ve Çoğun Türkmenleri”, “Suriye Türkleri”, “XVI. Asırda, Anadolu, Suriye, Irak’ta Yaşayan Türk aşiretlerine Umumi Bir Bakış.”, “Hatay’ın Anavatana kaldırılmasının Ardından Suriye’de Kalan Bayır Bucak Türkmenleri ve İlhak Sürecine Katkıları.” isimli çalışmalar, üzerinde çalışılan konuyla ilgili ya da genel başlık ve içerik açısından ilintili makaleler ve dergi yazılarıdır.

3.6. Suriye Türkmenleri

3.6.1. Suriye Türkmenlerinin Tarihi

Dünyanın ilk yerleşim yerlerinden biri olan ve bugün Suriye adı verilen topraklarda İslamiyet’in kabulüne kadar Sümer’den Hitit’e, Babil’den Bizans’a birçok medeniyet yaşamıştır. Çeşitli medeniyet ve inanışlara ev sahipliği yapan bölge, VII. yüzyıldan itibaren İslamiyet’i kabul etmiştir. Bölgenin İslamiyet’i kabul etmesiyle birlikte:

Emevi- Abbasi (637-945) hakimiyetlerinden sonra, Hamdani (945-1002), Fatımî (1013-1024), Mirdasî (1025-1080), Büyük Selçuklu (1080-1095), Halep Selçuklu (1095- 1117), Artuklu (1117-1129), Zengi (1129-1183), Eyyübi (1183-1260), Moğol

(1260-1261), Memlûk (1261-1516) ve Osmanlı (1516-1918) gibi çok sayıda devlet ya da imparatorluk bu bölgede hüküm sürdü (Yazıcı, 1971, s.239; akt. Dağ, 2015, s.12).

Türkiye'nin en uzun sınırlarını paylaştığı 22,5 milyondan fazla nüfusa sahip Suriye Arap Cumhuriyeti içinde Araplar başta olmak üzere Türkmenler, Kürtler, Ermeniler gibi pek çok etnik grup yaşar. Suriye'de yaşayan etnik grupların nüfuslarıyla ilgili resmi rakamlar bulunmamaktadır. Nüfusla ilgili dağılım bilgileri dini inançlarla sınırlandırılmaktadır. Dolayısıyla etnik kökenleri farklı olsa da Müslüman topluluklar ülkenin Müslüman nüfusu içinde gösterilmektedir (Erol, 2012, s.15).

Türkmenlerin Suriye topraklarında görülmeleri VII. yüzyıla kadar uzansa da Suriye'ye ilk toplu girişleri Selçuklular zamanında, XI. yüzyılda gerçekleşmiştir. Oğuzlar, topluluklar halinde bölgeye gelmeye başlamışlardır. Bölgeye yerleşen ve büyük kısmı Müslüman olan Oğuz Türkleri, "Türkmen" adıyla bilinmişlerdir. Türkmenler bölgeye yerleştikten sonra bölgenin sosyal ve siyasi yapısında önemli bir etkiye sahip olmuşlar ve Ortadoğu coğrafyasında etkin bir rol üstlenmeye başlamışlardır. Selçuklularla beraber başlayan Türk iskân göçlerinin sonrasında XIII. yüzyılda Moğol istilası nedeniyle Türkistan, Horasan ve Anadolu üzerinden bölgeye büyük göçler olmuştur. Böylece bölgede yoğun Türkmen kitleleri oluşmuştur. Türkmenlerin Suriye topraklarındaki çeşitli alanlara yerleştirilmesi ise bölgenin XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin hakimiyeti altına girmesiyle gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin güney sınırında, Suriye'nin kuzeyinde yer alan Halep ve Rakka şehirleriyle Cerablus, Menbiç, Bab, Azez gibi ilçelerde ve köylerde yerleşime geçen Türkmenlere, Halep Türkmenleri adı verilmiştir. Türkmenlerin en yoğun yaşadığı şehir Halep'tir. İç savaş öncesinde Halep'teki Türkmen yerleşimlerini iki kısma ayırmak mümkündür. Şehir merkezinde yaşayan Türkmenler Höllük Mahallesi'nde, kırsal kesimde yaşayan Türkmenler ise doğuda Cerablus'tan başlayan ve Cerablus'un batısında, Türkiye-Suriye sınır hattında ilerleyen alanda Halep'e bağlı ilçe, kaza ve köylerde yaşamaktadırlar. İç savaş nedeniyle özellikle Halep merkezde yaşayan birçok Türkmen, Türkiye'ye göç etmiştir.

Türkiye'nin Hatay sınırından, Suriye'nin Lazkiye şehrine kadar uzanan bölgede yerleşim kuran Türkmenlere Bayır-Bucak Türkmenleri denilmektedir. Hama, Humus ve Tartus dolaylarından Lübnan sınırına kadar uzanan Türkmen yerleşimleri de bulunmaktadır. Bu bölgedeki Türkmenler bulundukları coğrafyada Türkçeden iyice uzaklaşmış ve bir kısmı Türkçe konuşmayı tamamen bırakmıştır. Şam ve Kuneytra

dolaylarında bulunan Türkmen yerleşimleri, Golan Tepelerinde yaşayan Golan Türkmenlerinin buraya göçmesiyle sayıca artmıştır.

“... temennilerin gerçeğe dönüşme şartlarının zor olduğu bir ülke Suriye. Nüfus verileri toplamak bile zor; gerek Suriye geneli için, gerek ülke topraklarında oluşan fiili yönetsel yapılarda yaşayanlar için ve gerekse kuzeyin azınlık gibi duran ev sahipleri Türkmenler için” (Bakır & Pekin, 2019, s.111).

Son yıllarda bölgedeki Türkmen nüfusu ve Türkçenin bölgede konuşulma durumuyla ilgili bilgi, ORSAM raporlarında yer almıştır:

“ORSAM’ın 2011 tarihli araştırmasında Suriye’de Türkçe konuşan Türkmen sayısı yaklaşık bir buçuk milyon, Türkçeyi unutmuş Türkmenlerle beraber sayılarının 3,5 milyon olduğu belirtilmektedir” (Bozoğlu, 2020, s.13).

Tablo 1’de, Suriye’deki Türkmen nüfusunu il bazlı göstermektedir. Verilen bilgiler, 2011 yılı ORSAM raporlarında yer almaktadır.

Tablo1.

ORSAM 2011 Raporlarında Günümüzde Suriye Türkmenlerinin Vilayetlere Göre Nüfus Dağılımı

Halep	975.00
Humus	835.00
Şam	460.000
Lazkiye	385.000
Hama	350.000
Diğer Bölgeler	175.000
Rakka	120.000
Dera	175.000
Tartus	50.000
Kuneytra	50.000
İdlib	25.000
Toplam	3.500.000

Kaynak: (Suriye’de Değişimin Ortaya Çıkardığı Toplum: Suriye Türkmenleri, 2011 ORSAM yayını. Erişim tarihi: 08.10.2022).

Şekil 11.

Suriye'deki Etnik Yapı ve Suriye Türkmenlerinin Haritası

Kaynak: (www.suriyeturkmenleri.com, erişim tarihi: 08.10.2022).

Suriye'de yaşayan Türkmenlerin bağlı olduğu boy ve aşiretler, aşağıda gösterildiği şekilde yaşadıkları bölgelere göre dağılmıştır:

Suriye'de Beydilli (Kadirli, Araplı, Begmişli, Ulaşlı, Karaşihli, Güneçbayraktar, Gazlı), Elbeyli (Gavurilli, Şahveli, Tırıklı, Tavli, Ferizli, Kara Taşlı, Doğanlı), Barak (Tabur, Kasımlı, Torun, İsalı, Tiryaki, Gökbakan, Mahmutlu), Bayat, Bayındırlı, Budak, Karkin, Karamanlı, Sallur, İsabeğli, Karakeçili, Musabeğli, Avşar, Bayındır, Berilli, Torun, Yörük, İse Beyli, Karamanlı, Şark Evli, Gızıklı, Bozgeyikli Dede, Karakoyunlu, Sincar gibi Türkmen boyları yaşamaktadır (Öztürkmen & Orhan, 2011, s.35).

Birinci Dünya Savaşı ile birlikte Türkmenlerin bölgedeki kurulu düzenleri bozulmuştur. Bölgenin kontrolü Osmanlı Devleti'nin idaresinden çıkınca bir kısım Türkmen Anadolu'ya dönerken büyük bir çoğunluğu da Suriye topraklarında kalmıştır. Suriye Türkmenlerinin yaşadığı alanlar, Birinci Dünya Savaşı'nda Fransız denetimine geçmiştir. 1918'de Anadolu'da milli mücadelenin başlamasıyla birlikte Türkmenler,

Suriye'nin kuzeyinde önemli direniş grupları oluşturmuşlar ancak TBMM ve Fransa arasındaki resmi görüşmeler, direnişe rağmen istenilen sonucu vermemiştir. Ankara Antlaşması'ndan sonra Türkmenler için geri dönüş kapılarının kapandığı bir dönem başlamıştır.

20 Ekim 1921 tarihinde Fransa ile yapılan Ankara Antlaşması uyarınca Hatay hariç Türkiye'nin güney sınırları tespit edilirken Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı Halep ve çevresi ise Fransa işgali altındaki Suriye'ye bırakıldı. 20 Kasım 1922'de başlayan Lozan Konferansı'nda da Halep kenti ile Türkmenleri, geri dönülemeyecek biçimde sınırın öbür yanında kalmış oldu (Dağ, 2018, s.51).

Suriye ve Türkiye arasında sınır belirlenmiş olsa da sınırı somut olarak iki taraf şeklinde gösteren tel örgüler henüz yoktur, bu süreçte iki tarafta bulunan köylerden karşılıklı olarak ziyaretler, Fransız mandasındaki güçlerin denetiminde zaman zaman sekteye uğratılmış olsa bile devam etmiştir. Sınırın Suriye tarafında kalan Türkmenlerin durumu, Hatay'ın Türkiye'ye katılması ve 1946'da Suriye'nin bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte zor bir hal almıştır.

1936-1939'da sancağın Hatay adıyla Türkiye'ye katılması sürecinde Suriye sınırları içerisinde kalan Türkmenlere ilişkin hiçbir görüşme ya da anlaşma yapılmamış olması, Suriye Türkmenlerinin hukuki durumunu belirsizleştirdi. Bu belirsizlik Suriye yönetimlerinin Türkmenlere karşı baskı ve asimilasyon politikası uygulamasına neden oldu. 1946 ve 1972 anayasalarına göre Suriye Arap vatandaşı olarak kabul edilen Türkmenlere, kimlikleri ile yaşama hakkı tanınmadı. Türkçe gazete yayımlama imkânı ortadan kalktı; hatta Türkçe konuşmak bile yasaklandı (Bozoğlu, 2020, s.12).

1953'te Suriye Adalet Bakanı Münir Ganum, Türkmen köylerinin isimlerini Arapçalarıyla değiştirmiş, Türkmenlerin soy adlarındaki Türk isimlerin yerine de Arap isimlerinin getirilmesine karar vermiştir. Türkmenlerin yüzyıllardır yaşadığı Suriye toprakları artık Türkmenlerin yaşamak için güçlü bir mücadele vermeleri ve dayanıklılık göstermeleri gereken zorlu topraklar olmuştur. Bir zamanlar bu topraklarda, Abbasiler döneminde orduda en az 4000 askeri olan ve savaşçı özellikleriyle tanınan Türkmenler (Dağ,2015, s.17), Türkiye-Suriye sınır hattının belirlenmesinden hemen önce, sınırın çizilme sürecinde ve sonrasında, kendilerini bambaşka bir savaşın içinde bulmuşlardır. Bu, kimliklerini korumaya çalışan Türkmenlerin etnik kökenlerinin sayılmadığı, hayatlarında kültürel, siyasi ve sosyal olarak Türk'e ve Türkçeye ait her ne varsa çıkarılmaya çalışıldığı, adil olmayan bir

savaş olmuştur. Nitekim İngilizlerin desteğiyle Şam'da kral ilan edilen Emir Faysal'ın, Türkmen köylerini ağır vergilere bağlatması ve birçok Türkmen'i Tedmürd'e getirerek hapisanede onlara işkenceler yaptırması ve Edip Çiçekli döneminde Adalet bakanı olan Münir Ganum'un Türkçe ile ilgili yaptırımları, bu durumun somut örneklerindendir. Türkmenlerin siyasi bir yapılanmanın içinde yer almasına ya da üst derece bir yönetimde görevlendirilmesine izin verilmemiş, kırsal kesimlerde yaşayan Türkmenler, ekip biçtikleri topraklarla ilgili sorunlar yaşamışlardır. 1958'de yapılan kamulaştırma çalışmalarında, tarımla uğraşan Türkmenlerin arazilerinin ciddi bir kısmı kamulaştırılmıştır. Hem bir tür sindirme politikası olan bu hareketler, hem de çevresindeki Arap çoğunluğunun etkisi, Türkmenlerin büyük kısmının, Türkmen kültüründen uzaklaşmalarına ve asimile olmalarına neden olmuştur.

1947-1990 yılları arasında Türkiye ve Suriye arasındaki Soğuk savaş döneminde, Suriye yönetimi, Kuzey Suriye'de yaşayan Türkmenleri, Türkiye sınırına yakınlıkları nedeniyle bir tehdit unsuru olarak görmüştür. 1970'li yıllarda Suriye yönetimine geçen Hafız Esed, döneminin ilk yıllarında Türkmenlere daha ılımlı bir politikayla yaklaşmış olmasına rağmen Türkmenler iktidarda ciddi anlamda yer bulamamıştır çünkü iktidar, kendi tebaası ve bilhassa Arap Alevi'si (Nusayri) olanları önemli görevlere getirmiş, bunun dışındaki grupları yakınındaki görev ve temsillerden uzak tutmuştur.

10 Haziran 2000'de Hafız Esed'in ölmesiyle ülkede seçim yapılmış ve 10 Temmuz'da yapılan bu seçimde Hafız Esed'in oğlu Beşşar Esed, devlet yönetiminin başına geçmiştir. Beşşar Esed'in yönetimiyle beraber Suriye'nin iç ve dış ilişkilerinde iyileşme başlamış, özellikle Suriye-Türkiye ilişkileri, esen soğuk rüzgarların ardından ılık bir havayla temas etmiştir. Halep ve çevresinde ortak yatırım alanlarının kurulması, Türkmen tüccarların ekonomisine olumlu yansımıştır. İki ülke arasındaki ortak eğitim projeleri, ekonomik yatırımlar, karşılıklı ziyaretler hem Türkiye-Suriye ilişkilerinde hem de Türkmenlerin ekonomik ve sosyal yaşamlarında bir iyileşme ve gelişme sağlamıştır.

Ancak bu iyimserlik yılları çok uzun sürmedi. Bir yanda 2003 yılında Amerika'nın Irak'ı işgali ile Suriye üzerine oluşturduğu güvenlik baskısı, öte yanda Bush yönetiminin Ortadoğu'da rejim değişiklikleri politikası, zaten reformları ürkek biçimde ilerletmeye çalışan Suriye rejimini ürküttü. Dışarıda da İsrail ile Batı karşısında yaşanan zorlu rekabet, Beşşar döneminin başlarında hızlı seyreden reform ve açılımlarda frene basılmasına neden oldu (Haddad, 2005, s. 4-13; akt., Dağ, 2018, s.61).

3.6.2. İç Savaş ve Suriye Türkmenleri

Arap Baharı harekâtı, Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'den sonra Suriye'ye sıçramıştır. İlk eylem 26 Ocak 2011'de Haseke'de, Hasan Ali adlı adlı gencin kendini yakmasıyla, ilk büyük çaplı eylem ise Suriye'nin Ürdün sınırındaki Dera şehrinde, bir grup genç tarafından gerçekleştirilmiştir. Gençler, okul duvarlarına "Sıra sana geldi, Doktor!" yazısını yazarak Arap Baharı ayaklanmasıyla Tunus, Lübnan, Mısır'da değişen yönetimlere gönderme yapmış, değişim sırasının Beşşar Esed'e geldiği mesajını vermek istemişlerdir. İçlerinde 13-14 yaşlarında çocuklarında bulunduğu bu genç grup tutuklanmış ve çocuklarının serbest bırakılmasını isteyen aileler askeri güçler tarafından sert bir şekilde engellenmişlerdir. Bunun üzerine 15 Mart'ta Dera'da binlerce kişi toplanıp durumu protesto etmiştir. Ne yazık ki bu protesto güvenlik güçlerince şiddetle karşılık bulmuş ve İnsan Hakları Komitesi'nin açıklamasına göre birkaç ay içinde yüzlerce insan hayatını kaybetmiştir. İç Savaş ve Cerablus başlıklı yazımızda iç savaşın boyutu üzerine ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Suriye'de iç savaş başladıktan sonra Türkmenler, belki de yılların verdiği bir dışlanmayla önceleri çekimser kalsalar da bir süre sonra muhaliflerin safında yer almışlardır. İlk dönemde silahlanmamışlar ancak evlerinin kapılarını Özgür Suriye Ordusu'na açmışlardır. Özellikle kırsal kesimdeki Türkmen köyleri, ÖSO'nun konaklama merkezleri olmuştur.

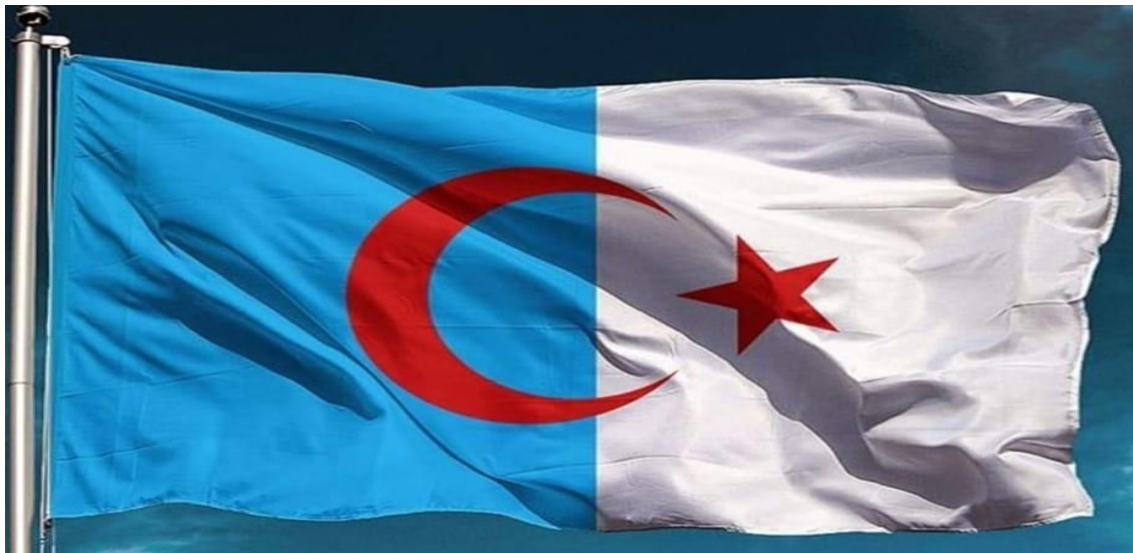
İç savaşın başlamasından bir süre sonra Suriye topraklarında IŞİD (Irak ve Şam İslam Devleti) örgütlenmesi oluşmuştur. Kendini İslami bir kılıkla piyasaya tanıtan IŞİD terör örgütü, Kuzey Suriye'de, hakimiyeti ele geçirdiği bölgelerde akıl almaz derecede katı uygulamaları ve denetim şekliyle, zalimce eylemlere imza atmıştır. Katliamların başrolünde oynayan IŞİD, binlerce Türkmen'in de ölümüne sebep olmuştur.

İç savaşın başlamasından bir süre sonra İstanbul'da muhalefet durumlarının görüşülmesi adına çeşitli toplantılar düzenlenmiştir. 2011'de yapılan ilk muhalif grubun toplantısına sadece iki Türkmen katılmıştır. İkinci toplantıdaysa Suriye Ulusal Kongresi kurulmuş ancak kongrede hiçbir Türkmen yer almamıştır. Kongrenin Katar'da yaptığı görüşmelere İse Türkiye'nin desteğiyle Türkmen üyeler de kongre grubuna katılmıştır. Bu gelişmelerden daha sonra kurulan Suriye Devrimci Güçler Koalisyonunun liderliğini, 2015'ten 2017'ye kadar ilk defa bir Türk yapmıştır. Türkmenler siyasi olarak örgütlenmeye ve dernekler kurmaya başlamıştır. Suriye Türkmen Meclisi ve Türkmen Milli Hareketi Partisi, bu örgütlenmenin başarılı neticeleridir.

2013'ten sonra Türkmen gençleri silahlanarak askeri birlikler oluşturmaya başlamışlardır. Bulundukları bölgelerde farklı isimlerde birlikler kurmuşlardır. Birlikleri tek kanat altında toplamak amacıyla Halep Türkmen Asker Meclisi kurulmuştur. Bir süre sonra Meclis'ten ayrılan birlikler olmuştur. Meclis'ten ayrılan ve Meclis'te kalan birliklerin bir kısmı, kendilerine yeni isimler vermişlerdir. “Bu isim kargaşası 2015 yılında Türkiye ile ABD arasında anlaşmaya varılan Eğitim-Donat Programı çerçevesinde bazı grupların Özgür Suriye Ordusu ile birlikte askeri eğitime alınmaları sonrasında yeni bir biçim aldı” (Dağ, 2018, s.67). Böylece yeni bir askeri yapılandırmanın merkezinde yer alan Türkmenler, 2015 yılının sonunda kurulan Sultan Murat Tugayı ve Selçuklu Tugayı adındaki ana birliklerin içinde yer almışlardır. Siyasi ve askeri birlikler içinde yer almaya başlayan Türkmenler, 2018'de Çobanbey'de KURT-AR İnsani Yardım Derneğine bağlı olarak bir kongre düzenlemişlerdir. 2011'den bu yana devam eden savaş süresince Türkmenler, her bir bölgede kendilerini temsil eden farklı sancaklar kullanmışlardır. Çobanbey'deki ‘Sancak Kongresi’nde Türkmenleri temsil eden tek bir sancak olması yönünde bir seçim yapılmış, Türkmen asker ve aşiretlerin oluşturduğu 250 kişilik delege, farklı sancaklar arasından 159 oyu alan sancağı, Türkmen bayrağı seçmiştir (Gündoğdu, 2020, s.178-179).

Şekil 12.

Suriye Türkmen Bayrağı

Kaynak: (<https://www.setav.org/tag/turkmen/>, erişim tarihi: 09.10.2022).

Türkmenler Suriye İç Savaşı'yla yaşamlarında yeni bir döneme girmişlerdir. Savaş nedeniyle Türkmenler zorunlu göçlere maruz kalmıştır. Şehir merkezlerinde yaşayan Türkmenlerin büyük kısmı, Beşşar Esed rejiminin; kırsal kesimlerde yaşayan Türkmenler ise DEAŞ terör örgütünün katliamlarından kaçarak kitleler halinde Türkiye'ye gelmişlerdir. Günümüzde, Suriye Türkmenlerinin durumu askeri ve siyasi anlamda gelişme gösterirken tam anlamda bir iyileşme sürecinden söz etmek mümkün değildir. İç savaşın seyri, Türkmenlerin bağlı oldukları boy, oymak ve aşiretler yüzünden tam bir birlik oluşturmamaları ve tek bir lider etrafında toplanamamaları, Türkmenlere istedikleri güç ve hakların verilme sürecini sekteye uğratan nedenlerdendir.

3.7. Geçiş Dönemleriyle İlgili Unsurlar

Bilindiği gibi insan yaşamının başlıca üç önemli 'geçiş dönemi' vardır: Doğum, evlenme, ölüm. Her birinin kendi bünyesi içerisinde birtakım alt bölümlere ve basamaklara ayrıldığı bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, âdet, töre, tören, âyin, dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek söz konusu 'geçişleri' bağlı bulundukları kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedirler (Örnek, 2016, s.184).

Geçiş dönemleri milletlerle ilgili sağlıklı bir profil oluşturabilme noktasında oldukça önemlidir; geleneklerin ortaya çıkışı, dayanakları ve gelişimleri hakkında bilgi verir. Toplumda ete kemiğe bürünüp gözle görülen ya da kuvvetli bir şekilde hissedilen özelliklerin tanınmasını ve kimlik kazanmasını sağlar.

3.7.1. Doğum

Neslin devamı için şüphesiz doğum olayının gerçekleşmesi lazımdır. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde aile birliğinin olgunlaşıp yerine oturması ve kadının toplum içinde bir ağırlık kazanması durumu da doğum olayı ile ilgilidir. Evlilik gerçekleştikten bir süre sonra gelinden beklenen müjdeli haber, gebeliktir. Gebelikte, doğumda ve doğum sonrasında yapılan bazı uygulamalar, gerçekleştirilen eylemler ve alınan tedbirler vardır.

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler için çocuk, bir bakıma güçtür. Bir zamanlar konar-göçer olan Türkmenler, Suriye'ye artık yerleşmiş olsalar bile göçebe yaşamda nüfus çokluğunun Türkmenlerde bir güç işareti olarak kabul görüldüğü düşüncesi hâlâ tesirini göstermektedir. Sadece göçebe yaşamın etkisinden söz etmek

yeterli olmaz; Türkmenlerin yüzyıllardır Suriye topraklarında Araplarla iç içe yaşadıkları düşünülürse, çocuğa verilen önemde, Arap kültürünün de bir payı olduğu görülür çünkü Araplar, geçmişten bugüne geniş aile kültürüyle yaşamaya devam etmektedirler. Aileler genellikle dede, nine, hala, teyze, amca, dayı, anne, baba ve kardeşlerin bir arada ya da çok yakın yaşadığı, sürekli etkileşim halinde olabilecekleri bir yapıda kurulur.

Suriye’de Araplarla birlikte yer yer Kürtlerle de beraber yaşayan Türkmenler, Kürtlerin de Araplara benzer özellikler taşıyan geniş aile kavramından etkilenmişlerdir. Kuzey Suriye toprakları, bu milletlerin beraber yaşadıkları ve bir kültürlenme süreci içinde oldukları topraklardır. Aşağıda yer alan değerlendirme, Türkmenlerin, Araplar ve Kürtlerle yaşamasının neticesinde oluşmuş kültürlenme sürecinin anlaşılması bakımından önemlidir:

Kültürlenme, kültürel süreçlere bağlıdır. Kültür antropologları aile, akrabalık, evlilik, soy, sop ilişkileri; bütünleşme, farklılaşma; alışveriş sistemleri, yönetim vb. gibi konulara ve sorunlara, belli süreklilikler, başı-sonu olmadan süregelen olaylar olarak bakarlar ve bu tür sürekli oluşlara süreç adını verirler. Kültürel süreçler ise, kültürel yapının oluşumu ve değişmesinde itici güç ya da aracı durumunda olan çeşitli etki ve baskılardır (Engin,1990; akt. Şahin, 2019, s.461).

Ayrıca Türkmenler, Arap nüfusuna karşı kendi nüfuslarını korumak ve kalabalıklarını güçlendirmek için doğuma yani çoğalmaya ayrı bir değer vermektedirler.

Türkmenler, kendi içlerinde çeşitli boylara ayrılmışlardır. Türkmen aşiretlerinin kendi içlerindeki nüfus dağılımı, birbirleri üzerinde söz sahibi olmalarında önemli bir etkidir. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde *doğum* kavramına genel hatlarla bakıldığında geçmişten gelen göçebe kültürün etkisi, etraflarındaki Arap ve Kürtlerin varlığı, içerde aşiretler arası güç mücadeleleri, Türkmenlerin *doğumu* biyolojik olarak çoğalmanın yanı sıra bir güç unsuru olarak görmelerini sağlamıştır. Doğan kız çocukları bu bakış açısı içinde erkek çocuklar kadar etkili değillerdir. İstenen ve beklenen evlattan kasıt, erkek evlattır. Düğünde gelinin kucağına, ilk çocuğu erkek olsun diye bir erkek çocuğun oturtulması, bu beklentinin sonucunda oluşan bir inanıştır.

İç savaşıla birlikte Türkmenlerde doğum olayını olumsuz etkileyen yeni bir durum ortaya çıkmıştır. Bölgenin kontrolü 2013’te IŞİD terör örgütünün eline geçtiğinde, IŞİD’in vakitli-vakitsiz devam eden sokak teftişleri özellikle köylerde, birçok hamile kadının düşük yapmasına neden olmuştur. Tuvaletleri, evlerinin bahçesinde ya da dış

cephesinde bulunan hamile kadınlar, tuvalete her çıktıklarında tepeden tırnağa siyah giyinmiş, saçları sakalları birbirine karışmış IŞİD militanlarıyla karşılaşma korkusu yaşamışlardır. Nitekim birçok hamile kadın, kendi evlerinin bahçesinde gezinen IŞİDli teröristlerle karşılaşmış, yüzlerinde peçe olmadığı için IŞİD militanları tarafından çeşitli yaptırımlara maruz kalmış ve kırbaçlanmışlardır (K.K. 1, 3, 5, 9, 10).

“Bu haram, bu olmaz, Allah gabul etmez... Sonra bahtık bunlar Yahud’dan betermiş. Kadınların yüzü görünse, bir iki def’a söylerler sonra kadınları hapse goyarlar. Ahlını yitiren çok oldu, çocuk düşüren çok oldu, gorphıdan” (K.K. 1).

3.7.1.1. Doğum Öncesi

Düğün sonrası gelin ve damattan beklenen güzel haber gebeliktir. “Evlenip yuva kurmak, kurulan bu yuvayı doğacak çocukla aile haline getirmek adeta sosyal bir sorumluluktur.” (Kurt, 2012, s. 15).

Geçiş dönemi olarak doğum düşünüldüğünde, doğuma dair anlatılmak istenen şey sadece bebeğin dünyaya geldiği an değildir. Evlilik gerçekleştikten sonra başlayan ve çocuk sahibi olana kadar geçen süre *doğum öncesi* olarak tanımlanmaktadır. Eski Türkler, çocuk sahibi olma durumunu genellikle sadece kadın etmenli düşünmüş ve doğum öncesi pratikleri, kadınları merkeze alarak gerçekleştirmişlerdir (Baysal, 2020, s.1109).

3.7.1.1.1. Kısırlığı Gidermek için Yapılan Uygulamalar

Yörede çocuk sahibi olamayan kadınlar *kör ocak*, *gısır* gibi söylemlere maruz kalır. Bölgedeki çok eşlilik nedenlerinden biri de kısırlıktır. Kadının belli bir olgunluğa erişmesinde yapıcı bir etkiye sahip olan annelik rolünün, kadına sosyal açıdan kazandırdığı değerle birlikte önemi de artmaktadır. *Anne olma* durumunun bireysel-toplumsal ayrıcalık ve getirilerine sahip olmak isteyen kadın evlilikten bir süre sonra hamilelik beklentisi içine girer ve çeşitli yollara başvurarak gebeliğin sağlanması için gayret gösterir. Bu gayret, soyunun devamlılığının çocuk sahibi olma durumuna bağlı olduğunu bilen erkek için de önemlidir. O da toplumsal bir ayıplamadan kaçınır ve *baba olma* yolunda bir gayret ve beklenti içine girer:

- *Türbe Ziyaretleri, Adak Kurbanları*

Çocuğu olmayan evli çift tıptan yararlanmaya çalışır, çok yönlü bir mücadele içine girer. Bir taraftan doktorlara giderken diğer taraftan türbe, yatır gibi ziyaret yerlerine giderek buralarda dua eder, ağaçlara çaput bağlar, çocuğu olsun diye, Türklerde *kan*

akıtma adıyla bilinen ve duaların kabulü için bir aşama gibi kabul edilen kurban kesme geleneğini uygular. Bu uygulamaların temelinde inanç yer alır. Kurban kesme hem İslamiyet'te hem de atalar kültüründe yer alan bir uygulamadır. Eski Türk topluluklarının Orta Asya'dan günümüze taşıdığı atalar kültürü inancına göre, bir toplumun hatırı sayılır, önde gelen kimselerinden biri ölürse, ölen bu kişinin ruhu başında olduğu topluluğa ve kendi ailesine yardımcı olur; onları korur. “En eski Çin kaynakları, bize Doğu Türklerinin kendilerine kurban sunmak üzere her yıl atalarının mağara mezarlarını ziyaret etmek gibi bir geleneğe sahip olduklarını aktarırlar” (Roux, 1999/2011, s.37). “Yöre Türkmenleri Halep'in Mumbuç ilçesine bağlı Bozgeyikli Köyü'ndeki Ziyaret'i kutsal sayarlar ve her yıl nisan ayının üçüncü cuma günü buraya topluca gelerek kurban keserek niyazda bulunurlar” (Sümer,1992, s.225-226; akt. Erol, 2012, s.296).

Çocuğu olmayan karı koca, Bozgeyikli Dede Türbesi, Sancak Türbesi, Abuderde Türbesi gibi ziyaretlere ve duasında hikmet olduğuna inandığı Şeyh Bekkar gibi şeyhlere gitmişlerdir. Şeyhlerden dua istemiş ve onların yazdığı muskaları üzerlerinde taşımışlardır; ancak, iç savaşın başlamasından bir süre sonra bölgeye yerleşen IŞİD militanları, atalar kültüründen bugüne kadar gelmiş olan türbe anlayışını, hikmetine inanılan şeyh ziyaretleri gibi uygulamaları alt üst etmiş, bölgedeki tüm türbeleri yıkmıştır. 3 yıllık IŞİD döneminde, Cerablus ve çevresindeki Türkmenlerin çocuk isteği nedeniyle herhangi bir türbe ya da şeyh ziyareti mümkün olmamıştır. IŞİD sonrasında ziyaret edilecek bir türbe kalmadığı gibi türbelerin bulunduğu alanlar PKK/PYD terör örgütünün yönetimine geçmiştir (K.K. 1-27).

Ocahları, türbeleri, şıhları da yasahladılar. “Şıh Akıl”ın gabrı vardı Bumbuç'ta, ucu gıyı yohtu, bütün dozerden düzledi, şorya indirdiler. Gandura'da Şıh Bekkar vardı, onun horantası IŞİD döneminde hep sahlandılar. Kimseyi yanlarına yörelerine yakın etmediler. Şıh Bekkar'ın büyük oğlunun kellesini gopardılar; uşağı olmıyana ya da başka bir sıhıntı için gedene muska yazıy diye. Yazı yazar, bu cindar, büyü yapıy diye DAEŞ'lere mıhbırlamışlar bını (K.K. 26).

- *Tıbb Arabî, Tıbb Aşeb (Geleneksel Tıp-Halk Hekimliği)*

Modern tıp gelişmeden önce insanlar hastalıkları tedavi etmek için tecrübe ve birikimlerinin dayalı olduğu bir tedavi sistemi oluşturmuşlardır. Bu sistem, içinde tabiatın başrol oynadığı, dinsel ve büyüsel nitelikleri olan uygulamalara sahip çok yönlü bir sistemdir. Özkul Çobanoğlu bu çok yönlü sistemi, “Halkın, hastalıkların nedenleri, belirtileri, süreleri konusundaki görüş ve inanışlarıyla hastalıkları geçirmek ve onları sağaltmak için kullandıkları geleneksel, yöresel ilaçların, büyü ve geleneksel

işlemlerin, uygulamaların tümü halk hekimliği ve eczacılığı” (2009, s.1063) şeklinde tanımlamaktadır. “Halk tıbbı, aynı zamanda ‘yerel tıp’ (*ethnomedicine*) veya ‘halk tababeti/sağaltmacılığı’ olarak adlandırılmakta; sağlık ve hastalığa ilişkin bilgi ve uygulamaların kuşaktan kuşağa aktarılmasıyla oluşan her aktarımıyla birlikte ‘yeniden üretilen’ sözlü sağlık bilgisini nitelemektedir (Kaplan, 2011, s.151).

Temelleri asırlar öncesine dayanan ve birçok medeniyetten beslenip yeni uygulamalara dönüşerek günümüze kadar ulaşan halk hekimliği, bugün hâlâ modern tıp için destekleyici bir tedavi yöntemidir. Modern tıbbın ulaşılmaz olduğu durumlarda ise hala birincil tedavi yöntemi olarak uygulanmaktadır. Modern tıpta neden/sonuç ilişkileri, mantıksal doğrulamalar ve bilimsel verilerle açıklanırken halk tıbbında neden/sonuç ilişkileri tecrübe, birikim, inanç ve büyü üzerinden ele alınır ve yorumlanır.

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler, halk hekimliğini Tıbb Aşeb/ Tıbb Arabî isimleriyle karşılamaktadırlar. Türkmenler, aynı coğrafyada yaşadıkları Arapların geleneksel uygulamalarından etkilenmişlerdir; öyle ki *Tıbb Arabî* (Arap Tıbbı) ismini aynen kullanmışlardır. “Unani Tıp ya da Yunani Tıp olarak isimlendirilen bu tedavi sistemi Greko-Arap Tıbbı olarak bilinmekte ve Orta Doğu ve Güney Asya’da sıklıkla kullanılmaktadır” (Arslan vd., 2016, s. 103). Bu tedavi yönteminde doğadaki bitkilerin etkisi büyüktür. Arap toplulukları, pratik tıp konusunda geçmişten beri araştırmalar yapmış ve bu araştırmaların sosyal hayatta pratiklere dökülmesi konusunda oldukça tecrübe sahibi olmuşlardır:

Arap medeniyetleri, bilhassa Şam, Fars, Mısır ve Irak coğrafyası, geçmişten bugüne tıp çalışmaları ile ön plana çıkmıştır. Bu çalışmaların kökü Irak’ta Sümer ve Babil medeniyetlerine; Mısır’da da Eski Mısır medeniyetlerine kadar uzanmaktadır. Bu sebeple bu coğrafyada yaşayan halk, İskender’in istilasından sonra Makedonyalıların beraberinde getirdiği tıp bilgilerini hemen benimsemiş ve bu bilgiler üzerinde çalışmalar yaparak tıp literatürlerini zenginleştirmişlerdir. Bu yaklaşımları, Yunan ve Batı halklarının yaklaşımlarına paralel doğrultuda bir yaklaşım olmuştur (Hamârîne, 1999/2012, s. 147).

“Böylece bu bölgelerde; Helenistik yani Ptolemaios hanedanı döneminde Mısır’da, Selevkoslar döneminde Şam’da ve Roma Bizans dönemlerinde tıp oldukça ilerledi. Buna göre İslam’a yakın dönemlerde Arap Yarımadası’nda Arapların yerel veya çevreden getirilen bitkisel ilaçlara dair bilgiye sahip olmaları doğaldır” (Hamârîne, 1999/2012, s.147).

Bölgede yaşayan Türkmenler, Arap Tıbbını bu araştırmalar sonucunda oluşan pratikler sayesinde tanımış, benimsemiş ve tedavi yöntemlerini de Arapça isimlerini değiştirmeden kullanmışlardır. Bu bitki ve baharatları Türkçe karşılıklarıyla değil Arapçadan olduğu gibi alarak kullanırlar. Cerablus Türkmenlerinin bu sözcüklerin Arapçalarını tercih etmelerinde, Araplarla aynı sınırlar içinde yaşamaları, eğitim dilinin Arapça olması, ortak alışveriş merkezlerini kullanmaları, Araplarla yapılan evlilikler sonucu taraflarda kültür aktarımının gerçekleşmesi durumları gibi pek çok etken söz konusu olmuştur.

Cerablus ve çevresinde modern tıbbın olanaklarını kullanabilecek imkâna sahip olan Türkmenler, Tıbb Arabî'ye itimat etmekte ve hastalıklarında doktor ya da hastaneden önce geleneksel yöntemlerle çözüm bulmaya çalışmaktadırlar. Köylerde bazı kişi ya da aileler şifacı olarak bilinmekte, çeşitli hastalıklarda bu kişi ya da ailelerden yardım istenmektedir.

Bölgede gebe kalmak isteyen kadınlar, şifacı kadınlara başvururlar. Şifacı kadınlar, hastalara zeytinyağı ve çörek otu kullanarak dualar ile masaj yaparlar. Şifacı kadınların hazırladığı çeşitli ilaç ve bitkisel karışımlar gebe kalmak isteyen kadınlara içirilir ya da kadın rahmine yerleştirilir. Bu ilaçların çoğu doğal bitkilerden hazırlanır. Türkmenler, Arapların sık kullandıkları babuniç (bir çeşit yapraksız papatya) bitkisini ve kızbara (kişniş) baharatını kısırlık tedavisinde kullanırlar (K.K. 1, 3, 5, 8-11, 14-18, 22, 26-32).

Karakuy köyünde yaşayan “Aliko Fatma”, civar köylerden çocuğu olmayan kadınların yanına geldiği, şifacı kadınlardan biridir. Aliko Fatma, gebe kalmak isteyen kadınların karınlarına dokunarak hastalığı anlamaya ve elleriyle tanımaya çalıştığı hastalığı, hazırladığı bitkisel karışımlarla tedavi etmeye çalışır; bu tedavi sürecinde fayda gören birçok kadın olmuştur (K.K. 1-5, 7, 9-10, 17, 26).

“Babuniç, baş argısı hap, kızbara goyıylar bir gaba. Hurma da goyıylar. Hepsini yoğuriylar. Hap gibi top top yapıylar. Bunı yutiysin. Çocuğu olmayan gadına yediriylar.” (K.K. 1).

Şekil 13.

Cerablus ve Çevresindeki Türkmenler Tarafından Kısırlığın ve Birçok Hastalığın Tedavisinde Kullanılan Babuniç (Bir Tür Yapraksız Papatya) Bitkisi

Kaynak: (Arife Taşkiran. Fotoğraf çekim tarihi: 11.05.2023).

Şekil 14.

Cerablus ve Çevresindeki Türkmenler Tarafından Kısırlığın ve Birçok Hastalığın Tedavisinde Kullanılan Kurutulmuş Babuniç (Bir Tür Yapraksız Papatya)

Kaynak: (Arife Taşkiran. Fotoğraf çekim tarihi, 09.05.2023).

Cerablus ve Çevresinde yaşayan Türkmenler, Arap yemek kültürünün önemli bir parçası olan *mulhiyye* (nuhiye, mülhiye) bitkisini yetiştirmekte, taze ve kuru olarak tüketmektedirler. Gebe kalmak isteyen kadınlara, *içerisini temizler* ve adet dönemini düzene sokar düşüncesiyle mulhiyye yedirilmektedir (K.K. 17, 28-29, 33). Mulhiye bitkisinin de içinde yer aldığı Osmanlı saray yemeklerine, “Türk mutfağının imparatorluk dönemi mutfakta yapılan çorbalar arasında Terbiyeli Patates Çorbası, İstiridye, Pavurya, Karides, Mülhiye ve Badem Sübyesi çorbası da eklenmesi gereken örneklerdendir” (Şavkay, 2000, s. 51). Öyle ki Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler Mulhiyye bitkisinin, sultanlara layık bir yemek olduğunu ifade etmek için beraber yaşadıkları Arapların bir deyişini kullanırlar: “El-mulhiyye; ekle mülûkiye” (K.K. 1-34). (Mulhiyye; kraliyet yemeği). Bu tanımlama, mulhiyyenin evvelki cümlelerde anlatıldığı üzere Osmanlı saray mutfağında yer aldığını destekleyici niteliktedir.

Şekil 15.

Taze Mülhiyye Bitkisi (Karakuy Köyü, Meryem El-Şeyho'nun Evinin Bahçesi)

Kaynak: (Arife Taşkıran. Fotoğraf çekim tarihi: 19.07 2022).

Şekil 16.

Kurutulmuş Mülhiyye Bitkisi (Düğünük Köyü, Ziba El-Mustafa'nın Evinden)

Kaynak: (Arife Taşkiran. Fotoğraf çekim tarihi: 10.05.2023).

Maydanoz ve soğan haşlanır, suyu gebe kalmak isteyen kadına, iltihabını söksün diye içirilir (K.K. 1, 5, 12, 17, 19, 26).

Gebe kalmak isteyen kadının beli sıcak tutulur; beline kuşak bağlanır (K.K.1-3, 9, 10, 12, 19, 26).

Çocuğu olmayan kadın, bitkisel karışımların olduğu bir buğuya oturtulur; bu şekilde, kadının içinin temizleneceği ve hastalıktan kurtulacağı düşünülmektedir (K.K. 1-3, 5, 9, 10, 12, 17, 26).

- *Kurşun Döktürme*

Nazar ya da kem göz sebebiyle anne olmadıklarını düşünen kadınlar, nazar değmesin diye kurşun döktürürler (K.K.1, 5, 6, 12, 17, 19, 22, 26).

“Üstündeki pis nefesi atsın derik. Gurşun dökerik. Nazar mazar galmasın diye. Gelin gız yüklü olur arçana. Bını isterik.” (K.K. 10)

- *Kur'an-ı Kerim Okutma*

Çocuk sahibi olmak isteyen kadın, Allah'a dua eder ve Kur'an-ı Kerim okur. Özellikle Meryem Suresi'ni okur ve çevresinden kendisi niyetine Meryem Suresi'ni okumasını ister (K.K.1, 5, 6, 12, 17, 19, 22, 26).

Bir hadisi şeriften nakledildiğine göre; Meryem Suresini okumakta devamlılık gösteren herkes bu dünyadan, bu surenin bereketinin vesilesiyle; can, mal ve evlat açısından tamamen ihtiyaçsız olmadan gitmez. ... Kolay doğum yapmayı isteyen

kimseler bu sureyi devamlı okumalıdır. Hayırlısı ile hamile kalmak isteyen kişiler bu niyet ile düzenli olarak bu sureyi okumaya devam etmelidir (<https://www.milliyet.com.tr>, erişim tarihi: 30.04.2023).

3.7.1.1.2. Gebelikten Korunma ve Gebeliği Sonlandırma

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler tarafından gebelik hem kadın hem de erkek tarafından belli bir güce erişme, değer kazanma ve çoğalma anlamlarına geldiğinden gebelikten korunma ya da gebeliği sonlandırma adına geleneksel bir uygulama görülmemektedir ancak annenin rahatsızlığı ya da arka arkaya gerçekleşmiş doğumların verdiği yorgunluklar gibi bazı özel durumlarda gebelik istenmeyebilir. Böyle bir durumla karşı karşıya kalan kadınlar bilinçli olarak gebeliği sonlandırmak için ağır yük taşırlar, yüksek bir yerden atlayabilirler. Baharda yörede yetişen otlardan faydalanırlar; özellikle haşlanıp yemeği yapılan kömmeç (ebegümeci) otunu bol bol tüketirler (K.K. 1-3, 5, 9, 10, 12, 17, 26, 28-30).

3.7.1.1.3. Gebelik

Hamilelik bir kadının bedeninde gerçekleşen bir olay olması yönüyle bireysel, ailenin sürekliliğinin sağlanması yönüyle de toplumsal bir olgudur. Her hamilelik aileye dolayısıyla da topluma kazandırılacak yeni bir birey anlamına gelir. Kadın, aileye ve topluma olan bu katkısından dolayı *anne* olarak yeni bir kimlikle ve doğurma sürecini ispat ettiği için de yeni bir statüyle ödüllendirilir (Erol, 2012, s. 54).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde Gebe kadın, *guzlaçı, yüklü, iki canlı* gibi söylemlerle çağrılmaktadır. Gelinin ilk hamileliği “ilk karın” olarak adlandırılır. İlk karında, gelinin annesi doğacak bebek için tüm hazırlıkları yapar, bebekle ilgili masrafları karşılar ancak bu durum sadece ilk çocuk için geçerlidir. İkinci, üçüncü çocukla ilgili tüm hazırlıklar, doğacak olan çocuğun artık tecrübe kazanmış olan anne ve babasına aittir (K.K. 1, 2, 3, 9, 10).

“İlk hamile oldım, buna bizde ‘ilk karın’ dirik. Anam dedi, ‘Giyme-miyme ben yaparım, sen bir şey yapma!’ Beşşiginden, çamaşırından, asbabından hep anama ait.” (K.K. 1).

3.7.1.1.4. Çocuğun Sağlıklı Doğması ve Yaşamaları İçin Yapılanlar

Türk topluluklarında, çocuk sahibi olacak annenin dikkat etmesi gereken birtakım uygulamalar söz konusudur. Çocuğu çirkin olmasın ya da çocuğuna bir zarar gelmesin diye birtakım kaçınmalarda bulunan anne, çirkin birine bakmaz, yediğine içtiğine ve hatta konuştuklarına dikkat eder. Anne adayı, anne olmak isteğiyle dinsel ve büyüsel yolların yanı sıra tıbbi tedavilere ve halk hekimliğine de başvurur. Anne olmak için başvuru olan bu yollar, aralarında birtakım farklılıklar olsa da Türk topluluklarının hepsinde görülür. Türbe ve yatır ziyaretleri ve bu ziyaretler sırasında okunan dualar, kesilen kurbanlar çocuk sahibi olmak için gerçekleştirilen pratiklerin tamamlayıcısı niteliğindedir (Türkan, 2018, s.789).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde gebeliğin sağlıklı yürümesi için gerçekleştirilen uygulamalar, gebe kalmak için yapılan uygulamalara benzemektedir. Kadın gebelik öncesinde ve gebelik sırasında birtakım dini, sosyal ve tıbbi korunma yollarına gider; dualar okur, adak adar, beslenmesine dikkat eder, doğum gerçekleşene kadar ağır işlerden kaçınır. Canının çektiği bir şey, mümkün olduğunca ona getirilir. Onun yanında yemeden ve içmeden çok bahsedilmez. Yediklerinin, doğacak çocuğun ten renginden, huyuna, fiziksel ve kişisel özelliğine tesir edeceği düşünülür. “Anadolu’nun güneyindeki Türkmenler arasında bir kadın hamileyken tavşan eti yerse, çocuğunun, dudağının yarık olacağı inancı hakimdir” (Yalman, 2000, s.63). Gebe kadın, cenazelere götürülmez; üzüntünün anneyi ve bebeği hasta edeceğine inanılır. “Cenazeye giden, ölüyü, cesedi seyreden gebe kadının ölü çocuk doğuracağına veya çocuğun yüzünün toprak renginde olacağına inanılır. Cenazeye gitmesi zorunlu olan gebe kadın, kırmızı iplikten parmağını sardıktan sonra cenazeye gider” (Muhaxheri, 2019, s.235). Gebe kadının isteklerinin gerçekleşmesi hususunda kocası da oldukça anlayışlı ve yardımseverdir. Evdeki ağır işler, evdeki diğer kadınlar ya da komşu ve akrabalar yoluyla halledilir. Gebe kadın, içinde olduğu toplumun gebelikle ilgili inanışlarına dikkat eder; gebelik döneminde anne adayını saçını kestirmez, boyatmaz. (K.K. 1-3, 5, 9-10, 12, 17, 28-30):

“Hamilelik döneminde saç kesilmez. Çocuğun uzun ömürlü olmayacağına inanılır. Önceleri saç hiç kesilmezdi. Uzayan saç belik örülürdü. Böylece, kadın öldüğünde de uzun saçları avret mahallerini kapatabilirdi” (Yeşil, 2012, s. 70).

Gebelikten doğuma kadar devam eden, tedbirlerin alındığı, çeşitli kaçınmaların ve uygulamaların gerçekleştiği bu dönem, doğum olayı ile sonlanır.

3.7.1.1.5. Aşerme

Gebelik döneminde bebekle birlikte annenin hormonlarında çeşitli değişiklikler olur; anne adayları hassaslaşır, kokulara karşı duyarlılığı artar, yeme-içme durumlarında normal hayat seyrinin dışında bazı değişim ve gelişimler olabilir. “Aşerme, gebe kadının bazı yiyecek ve içeceklerden tiksinti duyması, bazı yiyeceklere ve içeceklere de aşırı istek duyması olarak değerlendirilir ve genellikle gebelik döneminin ilk üç ayından sonra başlar” (Yalçın & Koçak, 2013, s.31). Cerablus ve çevresindeki Türkmenler aşerme için *aş yerme* ifadesini kullanmaktadırlar.

Gebe kadın, aşerme döneminde kilo kaybı ya da kilo artışı yaşayabilir. Bu dönemde gebenin etrafındakiler özellikle kocası gebeye karşı oldukça dikkatli ve duyarlı davranır, gebenin istekleri karşılanır. Yemeyi ya da içmeyi istediği bir şey, temin edilmeye çalışılır. Hamile kadının isteyip de yiyip içemediği herhangi bir şeyin doğacak bebeğin uzuvlarında bir eksikliğe neden olacağı düşünülür (K.K. 1-3, 9-10, 12, 17, 26, 28-30):

“Kadın istediğini yiyemezse, çocuğun vücudunda kadının istediği şeyin lekesi olur. Aşeren kadın ciğer yerse vücudunun bir yerinde kırmızı renkli ben oluşur. Çocuğun sağlıklı ve güzel olması için aşeren kadın elma, üzüm, ayva gibi meyveleri yemelidir” (Yalçın & Koçak, 2013, s. 31-32).

Aşeren kadın genellikle acı, ekşi ve baharatlı şeyleri yemekten kaçınmaya zorlanmaktadır. Bu tutum Anadolu’da çok olan ‘Ye ekşiyi, doğur Ayşe’yi’ tekerlemesiyle de ifade edilmektedir. Buna karşılık olarak da aş erirken tatlı yiyeceklerden yemek oğlan çocuğunun ön belirtisi olarak yorumlanmakta, bu durum da halk arasında; ‘Ye tatlıyı, doğur atlıyı’ tekerlemesiyle anlatılmaktadır (<http://www.gulceedebiyat.net> , erişim tarihi: 03.05.2023).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde gebe kadın ya da yeni doğum yapmış kadın üzerine “Erkeği olana guymak yedirilir, gızı olana da gaymak yedirilir” (K.K. 22), tekerlemesi söylenmektedir.

3.7.1.1.6. Çocuğun Cinsiyeti ile İlgili Tahminler

Doğacak çocuğun cinsiyetine dair pratiklerden biri, gebe kadının fiziksel özelliklerine bakarak çıkarım yapmaktır:

Oğlan annesinin kız annesine göre daha uzun olduğu, kız annesinin daha enli olduğu söylenmiştir. Kadının karnının yuvarlak olması kıza sivri olması erkek evlada işaret etmektedir. Kız annesinin arkası enli oğlan annesinin boynu uzun görünmekte ve

oğlan nenesinin yüzündeki izler düşüp güzelleştiği söylenmektedir (Gamelniya, 2008; akt. Karaaslan, 2011, s.1141).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler de gebe kadının görünümüne bakarak bebeğin cinsiyetiyle ilgili çıkarımlar yapmaktadırlar. Gebe kadının yürüyüşü, cildinin parlaklığı, kilo alma şekli gibi durumları bebeğin cinsiyeti ile ilgili birtakım tahminleri beraberinde getirmektedir. Gebe kadının yediklerine göre doğacak çocuğun cinsiyeti hakkında tahminlerde bulunulur; tatlı yiyecekler oğlan çocuk habercisiyken acılı ve ekşili yiyecekler kız çocuğuna işaret eder (K.K. 9-10, 12, 17-22, 26, 28-30):

Gaynanamın bacası gelmişti, bacasının gelini de yüklü, gardaşım ayeli de yüklü. Didikine, ‘Fatma’nın oğlu olcah, Yasmin’in de gızı.’ didi. ‘Ne bilin?’ didik. Didikine, ‘Ben bilim.’ didi. Sahtenekine gardaşım avradının oğlu oldu, öbürçünün de gızı. Gız anasının garın kısmı yuvarlah olurmuş, oğlan anasının da g... küççük olurmuş (K.K. 26).

Türk dünyasında doğacak çocuğun cinsiyetine dair yapılan tahminler ile Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler arasında doğacak çocuğun cinsiyetine dair yapılan tahminler birbirine benzemektedir:

Kadının dudaklarının şişmesi, kalınlaşması özellikle üst dudağının belirginleşmesi, burnunun kaşınması, kirpiklerinin dökülmesi, yüzüne güzellik düşmesi, cildinin esmerleşip parlaklaşması, yürüyüşünün ağırlaşması ve doğum sancılarının beline vurması, doğacak erkek çocuğa işaret kabul edilir. Bu belirtilerin aksine kadın giderek çirkinleşirse, bebek belde değil de karında toplanırsa, kadının karnı ve kalçası büyür, cildinde çil ya da lekeler belirirse, alt dudağı, burnu ya da ayakları şişerse, canı ağırlaşip yavaş hareket ederse, yüzü ya da meme uçları kırmızıya dönerse, doğum sancıları belden değil de kasıklarından tutarsa, sancılar başladığında kadın öne doğru eğik vaziyette durursa, doğacak çocuğun kız olacağına inanılır (Yalçın & Koçak, 2013, s. 24).

Gebe kadının rüyasında gördüğü salatalık, acur, erkek çocuğa; çiçek, kız çocuğa işaret eder (K.K.1, 5, 8, 17-22, 24, 26).

Gebe kadının rüyasında gördüğü bıçak erkek çocuğa, makas kız çocuğa işaret eder (K.K. 2, 5, 8, 11-13,28-30). Türkiye’de de Barak’ta bıçak ve makas kültü aynı anlama gelirken “Farklı bir uygulama biçimi olarak Ordu’da bir sahanın içinde bıçak, diğer sahanın içinde de makas konarak kapakları kapatılır. Eğer gebe, içinde makas bulunan sahanın kapağını kaldırırsa doğuracağı çocuğun kız; bıçak bulunan sahanın kapağını

kaldırırsa doğuracağı çocuğun erkek olacağına inanılır” (Acıpayamlı, s.31; akt. Sancak & Alver, 2011, s. 145).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler, çocuğun cinsiyetini belirlemeye yönelik birtakım tahminlerde bulundukları gibi doğacak çocuğun cinsiyetinin erkek olması için de birtakım uygulamalara başvururlar; daha önce kısırlığı gidermek üzere yapılan uygulamalarda belirtildiği üzere bölgedeki ocaklara ve şeyhlere giderler, adak adarlar, şeyhlere muska yazdırırlardı. 2013-2016 yıllarında bölgede hakimiyet kuran IŞİD terör örgütü, 3 yıllık hakimiyetinde bölgedeki ocakları yerle bir etmiş, muska yazan şeyhleri öldürmüştür. Oysa Türk topluluklarında, türbe ve yatır ziyaretleri, adak kurbanı kesme, ziyaret yerlerinde dua etme gibi dini ve geleneksel eylemleri, Türk kültürünün asırları aşan tarihinin hemen hemen her döneminde görmek mümkündür. Çocuk sahibi olunamadığı ya da özellikle erkek çocuk istenilen durumlarda, Cerablus ve çevresindeki Türkmenler, türbelere gitmişlerdir. Buralarda dua edip kurbanlar keserken toplum yaşamının önemli bir parçası olan bu örf ve adetlerin bir anda yasaklanması, ortadan kalkması, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde toplumsal bir tramvaya sebep olmuştur. “Toplumun maddi varlığı toplumun algı, inanç ve değerleri üzerine kuruludur” (Türkkahraman, 2009, s. 3). Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler, inanç ve değerleri üzerine getirilen bu yasaklamalar yüzünden maddi varlığını taşıyan iskelet yapısını yeniden kodlamak zorunda kalmıştır.

3.7.1.2. Doğum Sırası

Gebelik sürecinin başlamasıyla beraber gebe kadının, kocasının, yakınlarının ve çevresinin, gebeliğin sağlıklı ilerlemesi ve doğumun sıkıntısız bir şekilde gerçekleşmesi için birtakım uygulamalara başvurduğundan, çalışmanın önceki bölümlerinde bahsedilmiştir. Doğumun sağlıklı gerçekleşmesi, doğum öncesinde yer alan uygulamaların amacına ulaştığını gösterir.

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler arasında kadınlar, *eksik* olarak çağrılmaktadır. Günlük hayattaki herhangi bir olay için kadınlardan bahsederken *eksik ne yapsın, eksiğin günahı yok, eksik işte* ya da ölen bir kadın için *eksik iyi ayeldi* gibi cümleler sık sık kullanılmaktadır (K.K. 9-10, 12, 17, 28). Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler için doğum olayı, kadının toplumdaki yerini bulup toplumsal statüsündeki eksikliğinin giderilmesi için bir köprü görevi görür ve doğum sırası yani köprüden geçiş bu noktada çok önemlidir. Çocuğun dünyaya sağlıklı bir şekilde

gelmesi için doğum sırasında imkanların ulaşılabilirliğine göre geleneksel tıp ve modern tıbbın uygulamalarından faydalanılır.

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler, köyde ebe yardımıyla doğum yapmaktadırlar ancak günümüz koşulları göz önünde bulundurulursa, şehir merkezine gitme imkânı olanlar doğum için Cerablus'a, Çobanbey'e ya da El-Bab'a gidebilmektedirler. Güvenli Bölge'de yer alan devlet hastaneleri ve imkana göre başvurulmuş özel hastaneler, doğum sırasında yaşanan zorlukların ortadan kalkmasına yardımcı olmaktadır (K.K. 1-5, 7, 9, 12, 22, 26-30).

Şekil 17.

Cerablus ve Çevresindeki Türkmenlerin Doğum için Gittikleri Cerablus Hastanesi

Kaynak: (Arife Taşkıran. Fotoğraf Çekim Tarihi: 09.05.2023).

Şekil 18.

Cerablus ve Çevresindeki Türkmenlerin Doğum için Gittikleri Çobanbey Hastanesi

Kaynak: (Arife Taşkiran. Fotoğraf Çekim Tarihi: 19. 05. 2023).

Şekil 19.

Cerablus ve Çevresindeki Türkmenlerin Doğum için Gittikleri El-Bab Hastanesi

Kaynak: (Arife Taşkiran. Fotoğraf Çekim Tarihi: 19.05. 2023).

3.7.1.2.1. Doğum Hazırlığı/Doğum Olayı

Üretkenliğin önemli bir simgesi olan doğum, tüm toplumlarda olduğu gibi Türk soylu halklarda da zor ve meşakkatli bir süreç olan çocuk sahibi olmanın son ve en önemli basamağıdır. Doğumun sıkıntısız olabilmesi ve bebeğin sağlıklı bir şekilde dünyaya gelebilmesi için bazı ritüel ve pratiklerin uygulanması bakımından oldukça önemlidir (Yeşil, 2013, s.158).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde, doğumdan aylar öncesinde, bebeğin doğumdan hemen sonra giyebileceği kıyafetler hazırlanır; kundak battaniyesinden içliklerine, bebeğin sarılık olmasın diye üstüne örtülecek sarı yazmasına kadar her şey hazırlanıp çantaya konur. *İlk karın* olarak adlandırılan ilk çocuk için hazırlıklar, sonraki çocukların doğum hazırlığından çok daha önemlidir. İlk çocuğun tüm hazırlıkları, gebe kadının annesi tarafından yapılırken, ilk çocuktan sonraki çocukların doğum hazırlıkları doğum yapacak kadının kendisine ve eşine aittir (K.K. 1, 3, 5, 8-11, 17, 28-30, 32, 33).

Doğumda gelinin anası yahınsa, anasından gaynanası geder yanında. Yoh, anası yanında yohsa bes gaynanası geder. Eveli köyde doğırırdık biz. Ben beşini evde doğırdım. Tireyhim'dan ebe geldi o vahıt. Öteğine de Münbiç'ten geldi bir ayel. Gardeşim avradı benim değışiğımdi, doğururhan anası geldi. Ebe getirdik Carablus'dan; Süreyya, şimdiyeçe ebelik eder genni (K.K. 26).

Gadın guzlamaya yakın,kim doğumu yaptıırıysa köyde, çohluk da yaşlı garılar olur, yaşlı ebeler olur. Bizde ebeye de nene denir haaa, garıştırmayın. Belki ahşam bebek doğar diye ilkinden, evvelden haber edilir ebeye. 'Boyun bizim gelinin ayı günü, boyun yarın doğar, acı haberin ola ki, gelek haber edek sağa gece, avrat doğuracah.' diye. Çağıırırlar, ebe gelir doğurtur (K.K. 22).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler, doğum için çağırdıkları ebeye büyük bir saygı duymaktadırlar. Onun tecrübelerle dolu hikmetli bir yanı olduğunu düşünürler. Türkmenlerin ebeye gösterdikleri bu değer, çok eskilere dayanmaktadır.

“Orta Asya'daki Türkler arasında da doğumda ve ilgili törenlerde çok önemli rolü olan ebeler, ehemmiyetlerini korumakta, çocuk ve hamileler için çeşitli tılsımlar yapmaktadırlar. Bu yüzden de köylerdeki kadınlar hastalandığında doktor değil ebeler çağırılmaktadır” (Bacon, çev. Say, s.190; akt. Yeşil, 2013, s. 158).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde de çamaşırların ters katlanması uğursuzluk getireceğine inanılır. Doğum eğer hastanede gerçekleşiyorsa erkekler doğum sırasında doğumhanenin kapısının önünde beklerler, doğum evde

gerçekleşiyorsa evin erkekleri evin avlusunda ya da bahçe kapısında doğumun gerçekleşmesini beklerler (K.K. 9-10, 17, 28-29, 34).

Cerablus ve çevresinde doğumun gerçekleşmesinden yakın bir zaman sonra, bu süre genellikle doğumun gerçekleşmesinden birkaç gün sonraya denk gelir, kurban kesilir. Çocuğu sağlıklı bir şekilde kucağına alan ebeveynler, Allah’a şükürlerini kurban keserek gösterirler. Kesilen kurban eti, komşulara, akrabalara ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılır (K.K. 9-10, 17, 28-29, 34).

Doğum olayından sonra Cerablus ve çevresindeki Türkmenlerin kurban kesmelerinde, İslam inancının etkisinin büyük olduğu gibi, kurban kesme geleneğinin Türklerin en eski inanç sistemlerine kadar uzanan bir serüveninin olması da etkili olmuştur.

Türklerle ilgili en eski kaynaklardan bugüne, kurban kesme geleneğinin varlığından söz etmek mümkündür. Türklerin zengin bir kurban geleneği vardır; onlar için değerli olan ve kutsal kabul edilen maddi-manevi tüm varlıkların huzurunda geçiş dönemlerinde, savaşlardaki yenilgi ya da zaferlerinde, adaklar adanmış ve kurban kesmişlerdir. Kurban geleneği kanlı ve kansasız kurban olmak üzere iki şekilde uygulanmıştır. Türklerin İslamiyet’i kabulünden sonra kurban, eskiden gelen bir uygulama olmasının yanında, Türklerin sahip oldukları inancın güçlü bir parçası haline gelmiştir (Eğilmez, 2019, s.300).

“Doğar doğmaz ebe çocuğun göbегini keser. Göbегi bir poşete, bir beze sarılır, atılmaz. Alırlar, uşağın istez (öğretmen) olmasını istiylerse ohulun bahçasına; hoca olmasını istiylerse de camı bahçasına gömerler. Ebe göbегini kestiğı gibi çocuğu alır bir teştin içine yıhar, pekler” (K.K. 22). Yıkama, yeni doğan çocuk için hijyen sağlanmasıdır. “Bebeğın göbek bağı düşşün diye göbeğе zeytin yağı, süt kaymağı, pise, kolonya, alkol, kahve, tuz, tentürdiyot sürölür” (Altay & Bıçakçı, 2019, s.51). “Sonra bellikler. Belik dediğimizde uşağı beler yanı sıhı sıhı sararlar. Ellerini yanlarına doğru dikliğine yatırırılar. Belenmiş uşah ileride dik duruşlu olır, yürümesi berk olır” (K.K. 22).

Yeni doğan çocuğun belenmesi sadece Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde değil birçok Türk topluluğunda ve Anadolu sahasında da görölmektedir. Türk topluluklarında, doğuma dair pratiklerde benzer uygulamalar dikkat çekmektedir. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler, yüzyıllardır Arap coğrafyasında yaşamalarına rağmen bu topraklara gelmeden önceki uygulamalarını hala devam ettirebilmektedirler. Arap kültürüyle etkileşim içinde olan Türkmenler, yaşam

şekillerini, ata kültürlerinden bugüne taşıdıkları gelenekleri merkeze alarak belirlemiş ve bu merkezin etrafını Arap kültürüyle donatmışlardır.

Kırgızlar doğan çocuğu belerken beşik toyu yaparlar; “Bebeğin göbek bağı düştükten sonra beşiğe beleme merasimi (*beşik toy*) yapılır. Koyun kesilir ve halka yemek verilir. Anne tarafından akrabalar beşik getirirler. Yaşlı kadınlar beşiği tutsülerler. Bebeği beşiğe ilk defa babaanne, anneanne veya onlar yoksa yaşça büyük hala, teyze beler (Bapaeva, 2021, s. 354).

Tarsus-Gülek yaylasında bebeği yıkadıktan sonra varsa beyaz toprakla, beyaz toprak yoksa kırmızı toprakla kundak yaparlar. Toprak önce bir tavada biraz ısıtılır; ısınınca bir bez parçasına dökülür ve bu bezle bebek iyice sarılır. Bebeğin sıcak topraklı bezle sarılması işlemine beleme denilir. Beleme, bebeğin vücudunu sıcak tutup hastalıklardan korunması ve pisliğinin belek dışına çıkmaması için yapılır. Bu uygulamanın erkek çocukları için daha önemli olduğu düşünülür, bu sebeple erkek çocukları boyunlarına kadar belenirler. Boynuna kadar belenen erkek çocuğunun askerde tüfeği iyi tutacağına, duruşunun dik, omuzlarının geniş olacağına inanılır (Sonay, 2022, s. 184-185).

Ebelerimiz *em* yapardı. Bebeler hasta olur veyahut hasta olmasın diye. Ebem der, ‘Ne nebat varsa ondan bir yaprak getir.’ diye. Pammuk ekerler, bir yaprak getirirler, gabahtan bir yaprağ getirirler. Ebem bunları gaynadır. İçinde mercimek olur, fasülye olur, ahla gelen her bir şey olur. Gaynadıktan keri bu yoğurt gibi olur. Bulamaç gibi olur. Nederler bını? Bir bez getirirler. Bulamacı ılık ılık beze sürer ebem. Bu emli bezden de çocuğu sarar. Bir burnu bie ağzı galır açhta. Galır beyle taaaa devlisi gün saat ona, on bireçe. Bu saatte olmasının da bir maksadı var. Bu saate davar gelir, goyunlar, geçiler yayılımdan gelir. Bebeyi davarın içtiği suyun artığından yıharlar. Goyunlar geçiler bu suyu içerken burunlarının ahması, ağızlarının selinin ahması suyun içinde bir şifa kimi olur. O suydan yıhanır uşahlar. Sen gendingi Hind’de kimi düşün. O suydan yıhanan uşah hemen rahat olur (K.K. 16).

“Doğan uşağın ağzına hemen guru hurma sürülür bizde, sünnet bilirik” (K.K. 22). Kaynak 22’nin de belirttiği üzere Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde yeni doğan çocuğun ağzına hurma sürülür ve bu uygulama İslam inancına bağlı bir sünnetten yola çıkılarak yapılır. Çocuğun ağzına hurma sürme uygulamasına İslamiyet’te tahnîk denir. Tahnîk: “Hurma ezmesi veya bal gibi tatlı bir maddenin yeni doğan çocuğun damağına sürülmesi anlamında bir terim” (<https://islamansiklopedisi.org.tr>, erişim tarihi: 10.06.2023).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler, yeni doğum yapan kadına *nefise/nefese* demektedirler. Doğumdan sonra nefese kadına, *nefese çorbası* yapılır. Bu çorbada pirinç, nane, tereyağının süzdürülmesiyle elde edilen ve bölge halkının *sarıyağ* olarak adlandırdığı bir çeşit yağ kullanılır. Çocuğun cinsiyeti erkekse nefeseye yağ, un ve pekmezden yapılan *guymak* adı verilen bir çeşit tatlı yedirilir. Çocuğun cinsiyeti kızsaa, nefeseye özellikle kaymak yedirilir (K.K. 1-5, 9-10, 17, 22, 28, 32-34).

Doğum gerçekleşince, dışarda bekleyen babaya çocuğun cinsiyeti söylenir. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde, çocuğun cinsiyetinin babaya ya da aile büyüğüne müjdeli bir şekilde söylenmesine *gulak alma* denilmektedir:

Gulak alma önemlidir. Doğumu yaparhan gelinin yanında kadınlar olur; bibisi olur, bacası olur, ebesi olur. Kim babaya erkek çocuh müjdesi verirse babadan hediye o goparır. Çocuh doğdu doğacah, ‘Kele noldı çocuh, ağladı mı, ne oldu?’ sorar durur. Ebe ‘Oğlan doğdı.’ didiği kimi gaçar dışarya. Gider oğlanın babasına, ‘Gulağını alim enişte.’, gulağını alim Muhammed.’, ‘Gulağını alim edem.’ dir. ‘Canın sağ olsun.’, dir baba. Habarı getiren, ‘Nur topu kimi bir oğlın oldu.’, dir. ‘Bah, hediyemi isterim haaa.’ diyerekten gonusır. Baba da ona ‘Ne istin bacım?’, dir. O da ‘Bir şal fistan istim.’, dir. Bir şal fistan alınır ona ya bir Ahmediye yağlıh alınır. Belki bir saet, bir küppe ister. Habarı verdiği adamın halı vahtı yerindese küppe de ister, yüssük de (K.K. 22).

3.7.1.2.2. Göbek Kesme/Tuzlama/Yıkama

Doğumdan hemen sonra çocuğun göbeğinin kesildiğine dair bilgiler bir önceki başlıkta ifade edilmiştir. Çocuk doğduktan sonra oluşabilecek olumsuz durumların engellenmesi ve gerçekleşecek olumlu durumların pekiştirilmesi amacıyla birtakım uygulamalara gidilir. Göbek kesme, tuzlama ve yıkama ile ilgili aşamaların birçoğu bu uygulamalara bağlı düşünce ve inançlardan kaynaklanmaktadır.

Nasıl gebe kadının yediği içtiği şeylerin, baktığı kimse ve hayvanların karnındaki çocuğunu etkileyeceği tasarımı ve inancı varsa, çocukla göbeği ve eşi = (plesantası) ya da ya da ‘sonu’ arasında aynı inanç söz konusudur. Onun içindir ki doğan çocuğun göbeği ve eşi birtakım işlemlerden geçirilir. Çocuğun geleceğini, ilerdeki uğraşısını ve işini etkileyeceği inancıyla göbek gelişi güzel atılmaz (Örnek, 2016, s.197).

“Yeni doğan bebeğin önce üzerindeki kalıntılar silinir, göbeği iki-üç santim kadar uzun bırakılarak bir iple sıkıca bağlanır, sonra da bu bağın hemen üzerinden kesilir”

(Erol, 2012, s.60). Bebeğin eşi, hayvanlar tarafından parçalanmasın diye çöpe atılmaz, gömülür (K.K.1, 3, 5, 8-12, 14-33).

Göbeği hep ohıla atılır. Eyle dirler. Mektebe gettiğiyiz yola atın ki uşak mektepli olsun. Eşi de zatan bebek hastahanada doğmuşsa orda galır emme birda doğıranları, toparlar gennini bir yere kömerler. Yanı duvar dibine, pek bir yere eşerler; kömerler. İt mit yahın olmasın diye. Avratların dubarası çoh (K.K. 26).

Göbek bağı kesildikten sonra çocuğun zeytinyağı sürülen göbek kısmı bir süre sonra kurur ve iyileşir. Çocuğun düşen göbeği, çocuğun hangi yönünün kuvvetli olması isteniyorsa, o yönünün gelişebileceği uygun bir ortama gömülür. Öğretmen olması istenen çocuğun göbeği, okul bahçesine; dini yönü kuvvetli olması istenen çocuğun göbeği, cami bahçesine; doktor olması istenen çocuğun göbeği, hastane önüne gömülür (K.K.1, 3, 5, 8-12, 14-33).

“Bebeğin doğumunun ardından yapılan bir diğer uygulama tuzlamadır. Çocuk doğar doğmaz özellikle parmak araları, koltuk altları, boynu, tuzlanır. Tuz bebeğin vücudunda 10-15 dakika bekletilir, ardından bebek yıkanır” (Seçinti, 2014, s. 23). Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde tuzlanan çocuğun tuzla bekletilmesi 10-15 dakika sürebileceği gibi bu müddet bir günü de bulabilir:

Evveli nenem rahmatlıh duzlardı. İki habbe duz goyardı. İki habbe de içine zeytinyağından sarı yağ gordı. ‘Bu yahmasın.’ dirdi. Bunı pammuktan sürerdi. Uşağı teştin içine gordı rahmatlık. Her yerini, goltığıyın altını, bu gollarını, garnını, ayaklarını duzlardı. Her yerine duz çalardı, yüzüne bilemen. Ondan sonra sarar indirirdi. Devlisi gün, ikindin hamam ettirirdik, eyitene peklenirdi. ‘Uşağın saba teri çılmasın.’ diye, gel beyle ederlermiş (K.K. 26).

Bu uygulama, bebeğin teninin kokusunun güzel olması, terinin kötü kokmaması maksadıyla yapılmaktadır. Uygulamanın yapılış aşamaları, Gaziantep’te bebek tuzlama uygulamasıyla aynı seyirde ilerlemektedir. Gaziantep’in birçok köyü ile Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin yaşadığı köyler, sınır komşusudur. Suriye ve Türkiye arasına sınır girmeden önce bu köylerin birbirinden kız alıp verme, akrabalık ve komşuluk ilişkileri ile kurulan bağları, sınır çizildikten sonra fiziksel anlamda zayıflamışsa da kültürel anlamda göbek kesme ve tuzlama örneklerinde olduğu gibi birçok konuda devamlılığını sürdürebilmiştir.

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde, bebeğin düşen göbeğinin bir yere gömülmesi, tuzlanması ve yıkanması art arda yapılan işlemler olduğu gibi bazen yıkama işlemi tuzlamayla birlikte yapılır. Bebeğin yıkanması için hazırlanan suya bir

avuç kadar tuz konulur ve bebek tuzlu suyla yıkanır (K.K. 1, 3, 5, 8-12, 14, 17, 24, 34). “Tuzlu suyla yıkanan ocuk, büyüdüğünde vücudunda yara çıkarsa çabuk iyileşir. Tuzlu su ile yıkanmayanların vücudunda çıkan yara ise uzun zaman iyileşmez, kalır. Bazıları zor iyileşir. Bazıları, ocuğn, vücudundaki ısıyı tutmak ve korumak amacıyla tuzlu su ile yıkandığını söylemektedirler” (Aa, 2001, s.99).

Hayla dohturda gelir ya da ebenin elinden ıhar, bir saat sonra getirrik gennini yatağı yatırırik, ederik. Ondan sonra suyu gızdırır, gennini iyitene, liften, sabından büyük bir neylon ileğenin içinde iyitene yuruk, peklerik gennini. Ondan sonra gennine, asbabını geydirrik. Bodradan gennini, asbabını bodralarılı. Giydirrik, şorya indirrik (K.K. 26).

Tekirdağ’da ise bebek doğnca yıkanır, teri kokmasın diye tuzlanır. Ebenin bebeğ yıkadığı suya para atılır. Ebe bebeğn damağını  kez kaldırır. ocuk yıkanırken nazar değmesin diye bütün komşular sırayla su dökerler. ocuk doğnca gbeğne bir miktar kahve ve çörek otu konur ve ocuğn gbeğ okul ve cami damına atılır (Artun, 1998, s. 4–28; akt. Kseler, 2008, s. 26).

Cerablus ve çevresinde yaşıyan Türkmenlerde bebeğn gbeğnin düşmesi, gömülmesi ve bebeğn tuzlanıp yıkanması ile ilgili uygulamalar, Türkiye’deki uygulamalara çok benzemekte, özellikle Gaziantep’te bebeğn gbeğnin düşmesi, gömülmesi ve bebeğn tuzlanıp yıkanması aşıamalarıyla da doğrudan örtüşmektedir.

3.7.1.3. Doğm Sonrası

Cerablus ve çevresinde yaşıyan Türkmenler, doğmda dünyaya gelen ocuğn erkek olmasını ayrı bir çoşkuyla karşılamaktadırlar. Kız ocuğunun doğmu ise sıradan bir durumun ötesine gitmemektedir ancak uzun yıllar ocuk hasreti çeken anne-babanın ilk çocuklarında durum farklıdır; ocuk kız olsa bile uzun süre beklemenin beraberinde getirdiğ zorluklardan ötürü doğm olayı büyük bir çoşkuyla karşılanmaktadır (K.K.1-34).

Doğm sonrasında, annenin ve ocuğn sağılığnın korunması ve çocuktaki gelişimin sağılıklı bir şekilde ilerlemesi için kaynağı Türk topluluklarının eski inanç ve yaşıayış şekillerine kadar uzanan birtakım uygulamalara başvurulmaktadır. Doğm sonrası, nefeselik (lohusalık) döneminden; albasması, kırk basması, kepçöken gibi inanışlardan ve bu inanışlara bağılı gelişen kaınmalardan ve kırklama, ocuğ ad koyma ile ilgili yapılması lazım olan uygulamalardan bahsedilmektedir.

Suriye İç Savaşı'ndan sonra Cerablus ve çevresinde yaşayan Arap, Kürt ve Türkmen topluluklarının gerek savaş nedeniyle gerekse bölgeyi uzun bir dönem kontrolü altına alan IŞİD terör örgütünün baskı ve zulümleri nedeniyle birçok gelenek ve göreneği terk etmek zorunda kaldığı yapılan çalışmada anlatılmıştır. Doğum öncesinde korkudan çocuklarını yitiren kadınlar olduğu gibi doğum sonrasında da çocuklarını IŞİD'e kaptırmak istemeyen, sadece eskiden gelen inanışlardan değil, önlerindeki potansiyel terör tehlikesinden dolayı birtakım kaçınmalara giden kadınlar olmuştur. Bu kaçınmalar çalışmanın birçok yerinde uygun başlıklar altında, örneklerle anlatılmıştır.

3.7.1.3.1. Nefeselik (Lohusalık)/Albasan/Kırk Basması/Kepçöken

Türk toplumlarında, doğum sonrası 40 günlük dönem lohusalık dönemidir ve doğum yapan kadına *lohusa* denir. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler, lohusa kadın için *nefise/nefese/nefse* adlandırmalarını kullanmaktadırlar. Nefese kadının, sağlık bakımından hassasiyetleri vardır; bunlar, nefeseyle ilgili yapılması zorunlu olan uygulamalar ve kaçınımlardır.

Nefese sıcak tutulmalıdır, nefeselikte sıcak tutulmayan kadında, ileriki dönemlerde şiddetli bel ağrıları görülür (K.K. 1, 3, 17, 19, 28, 34).

Bir ipe bir yüzük ve yedi diş sarımsak geçirilir. Bu sarımsaklı ve yüzüklü ip 40 gün boyunca bebeğin üzerinde kalır. Bu uygulamanın, sarılığa iyi geleceği düşünülür (K.K. 1, 3, 5, 17, 28-29, 34):

“Kimisinin sarılığı çok oliy. Işık goyiylar, bebeğin üstünü de örtüyler. Sonra bir yüssük yedi samırsah ipe tahıylar. Bunu gırh gün bebeğin üstünde goyık. İlkin birez gohiy, gohısı bebege iyi geliy. Gırh gün sonra çıharrih. Bes sarılığa yaparıh bını” (K.K. 1).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde, eski geleneklerde, çocuğun doğumundan birkaç gün sonra çocuğun eklemleri, işi bilen biri tarafından dağlanır ve yapılan bu uygulamanın çocuğu güçlendireceğine ve cinlerin çocuğa vereceği zararın engelleneceğine inanılırdı. Bu uygulamaya şimdilerde pek rastlanmamaktadır (K.K. 16-17, 28-29- 34).

Daha evveli bir tene vardı. Çocuklar dört-beş günlük, bir haftalıkken gederler. Has bir adamı var bu işin. O adam ‘eng’leri dağlar. ‘Eng’leri birer tene küçük inneden dağladılar, neymiş işte çocuk iyi olırmış. Bes çocuğa da del haa, birinin içine garin gelmiş, hastalığa düşmüş olur. Onı da dağladılar (K.K. 16).

Nefese 40 gün evden çıkmaz; nefesinin nazar değmesi, kırk basması gibi olumsuz durumlardan bu şekilde kurtulacağına inanılır (K.K. 1-3, 5, 9-11, 26, 28-29, 34):

Bu süre içerisinde kadın pis ve çeşitli tehlikelere karşı çok hassas kabul edilir. Bu sürede bebeğin ve annenin çeşitli hastalıklara yakalanma olasılığı diğer zamanlardan daha fazladır. Tamamen biyolojik etkenlerle açıklanan bu hastalıklar, geleneksel toplumlarda birtakım olağanüstü varlıklara ve sebeplere bağlanmaktadır (Elmacı, 2002, s. 338; akt. Savur, 2010, s.22).

“Evveli adette kırk gün, doğum edersek tam kırk gün bir yere getmek. Evveli gırhı çıhmadan bir yere çıhaman. Derler gırhı gırh basar. Başha bir gadın doğurmuş, onun yanına gedemen, çarpılırsın” (K.K. 1).

Nefeseye, sütünün bol gelmesi için maydanoz yedirilir (K.K. 1, 3, 5, 17, 19, 28, 32, 34). “Bahdeniz çoh yidirirler bizde, süt için” (K.K. 1).

“Nefese bir hafta yatar en az. Yımırta bişirrik gennine. Pirinç şorbası yaparık. Sarı yağdan garabiber goruk içine. Birez et gavurur, üstüne dökerik. Nenem rahmatlık derdikine, ‘Yağı yiyin de içeri yizi temizlesin. Daha sağlam olırsıyız; yağ yimiye, dayım hasta olur.’ derdi” (K.K. 26).

Nefesinin başını koyduğu yastığın altına iğne gibi delici, makas gibi kesici aletler konulur; nefeseye 40 gün içinde zarar verme ihtimalinin olduğu kötü ruhlardan bu aletler aracılığıyla korunduğu düşünülür (K.K. 1-5, 7-12, 17, 28-29, 34).

Nefese yalnız yatmamalıdır, gece mutlaka kocasıyla uyumalıdır; kocasının nefesi başına gelecek kötülüklerden onu korur (K.K. 1-5, 9-12, 17-22, 26, 28-29, 34).

Araplarda *siyesil*, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde ise karşılığı *sulama* olan bir çeşit yiyecek, nefeselik döneminde bebekte ve annede şişkinlik yapacağı nedeniyle nefese kadına yedirilmez (K.K. 1-5, 7-9, 17, 26, 30-34).

‘Sulama’ ederik biz. Cıvıh yoğurruh gennini. Arapçada ‘siyesil’ derler. Ocağın üstüne sererik hamırı, geri gennini galdırırık. Tepsinin üstüne indirrik. Tepsinin üstünde bıçahtan dorgarık. Düzerik şekerden barabar, sarı yağda üstüne gorsın. Birez de şerbet edersin. O şerbetten de bişmiş sulamayı yirler. Doğum yapmış gadına sulama vermezler, uşağın garnını şişiriy diye (K.K. 26).

Şekil 20.

Düğünük Köyü- Ziba El-Mustafa'nın Evinde Yaptığı Siyesil (Sulama) Fotoğrafı

Kaynak: (Arife Taşkıran. Fotoğraf Çekim Tarihi: 10.05.2022).

- *Albasan/Albastı*

“Albastı, doğumdan sonraki ilk kırk gün lohusaya ve bebeğe zarar vereceğine veya yardım edeceğine inanılan bir yaratıktır” (Önal, s.1998, s.52).

Albastı, Türk topluluklarında aynı anlamı ve varlığı karşılamakla birlikte farklı adlandırmalarla ifade edilir. Özbek, Kırım ve Anadolu, Kazan ve Kazaklarda ‘albastı’ ve ‘alvastı’ şeklinde; Kırgızlarda ‘Albarsit’, Azerilerde ‘Hal henesi’, Balkay ve Karaçaylarda ‘Almıştı’ şeklinde kullanılır. Bunun dışında kalan Türk topluluklarında farklı söylemlerini duymak mümkündür (Turdimov, 1999, s. 263).

Albastının genellikle kadın olduğu, nefese kadına ve bebeğine zarar vereceği düşünülmektedir. Nefese kadının kocasıyla uyuması, yastığının altında makas ve iğne gibi kesici ve delici aletler bulundurması albastıdan korunmak için yapılan uygulamalardır çünkü inanışa göre albastı yalnız kalan nefese kadının yanına gelirse ona saldıracağına ve nefesinin ciğerlerini yiyeceğine ya da parçalayacağına inanılmaktadır. Albastıdan korunmak için doğum yapan kadın kırmızı yazma takar ve yeni doğan çocuğun üzerine de kırmızı bir yazma örtülür. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde, ocaklı ya da hikmetli kimselerin albastıyı tutup lohusa kadının üzerinden aldığı, albastıyı korkuttuğu ve albastının bir daha bir lohusaya zarar verdiğini görürse albastıyı boğabileceğine inanılır (K.K.1-5, 9-12, 17, 22, 26, 28, 32, 34).

Eski Türklerde albastının iki türünden bahsedilir: sarı ve siyah. Hoca ve şamanlar sarı albastının gitmesi için dua eder ve sarı albastı dualarla lohusadan uzaklaştırılır. Kara albastı korkusuzdur ve musallat olduğu lohusadan kolay kolay uzaklaşmaz ancak kara albastının da korktuğu ocaklı kimseler vardır. Sarı albastıların farklı suretlere bürünerek lohusaya görüldüğüne inanılır; bu sarışın bir kadın olabilir ya da bir keçi veya bir tilki. Lohusa kadına musallat olan albastının lohusanın ciğerini söküp suya attığına inanılır ancak baksı, şaman ya da ocaklı kimseler, albastıya meydan okuyarak lohusanın ciğerini yerine koyması hususunda albastıyı uyarır, korkuturlar. Onların heybetinden korkan albastının, ciğeri yerine koyunca, lohusanın canının yerine geleceğine inanılırdı (İnan, 1986, s. 169):

Nebim gel beyle uzak olsun, gelirmiş doğum edenin üstüne çökermiş yahut geldi mi, doğum edenin dili tutulur, gorhar; dili tutulmasa bağırır. Bir de bunun albasanın bir dutanı olurmuş. Yanı, ayel olsun, erkek olsun cesaretli gelir dutarmış. Dermişkine albasana, ‘Bir daha, beyle bir doğurmuş ayelin yanına rast gelersen seni heç guvarmam, dutar öldürürüm.’ dermiş. Doğurmuş ayele geldiğinde, bu adamın ya da ayelin gözüne gözükmüş bı albasan. Albasanı yahalayan ayel ya da erkek, hangısısa artıh, ‘Ya seni boğar öldürürüm şimdi birda, ya bu işten vazgeçicen.’dermiş. Albasan, ‘Bes beni bilot guvar, senin terinin gohısının olduğu yere yakın olmam. Artana size yahlaşmam,’dermiş. Onun uçun bı albasanı boğan

gadin, fistanından bir parça çabıt goparırmış. Bı gopartığı çabıtı da eyitene yüzüne silermiş, terini bı çabıttan silermiş. Gohusu sinermiş bu çabıta. Albasanı boğan gadin bu çabıttan yeni doğum yapan avrada bir parça verirmiş yastığının altına goysın diye. Albasan da bu gadından gorhup yemin verdi ya onun fistanının küççük bir parçasının olduğu yere ayah basamazmış. Albasanı dutan kimse, genni öldükten kerri bile horantası albasanı boğabilirmiş. Horantasına el verirmiş albasanı boğan kimse. ‘Bı benden sağa, elim sağakine, albasan senin terinin olduğu yere ayah basamasın.’ dermiş. Nefese gadin da bu çabıtı, yoh guşağına gormiş, döşşeginin altına çalarmış, yanında galırmış gohısı. Nefese de emniyette olurmış (K.K. 26).

Yeni doğurmuş ayeli albasmış derler. İşte suyda sacırda yihyken görmüşler. Albasması diye yeni doğum yapmış gadinın gapısına orak gorlar. Albasan gabının önünde, eşiklikde orak görürse gelmezmiş. Başgıltına hamaylı gorlar. Hamaylının içinde Gur’an süreleri olur. Hamaylının ma’nesi ne? Arapça ‘Himaye’den gelir (K.K. 16).

- *Kırk Basması*

Halk arasında, “... lohusanın mezarı kırk gün açıktır. Bu yüzden bebek ve annenin korunması gerekir. Bebek ve anne kırk gün evden çıkarılmaz, kırk günün sonunda bebek ve anne, banyo yaptırılarak ve yeni elbiseler giydirilerek evden dışarı çıkartılabilir” (Sümbüllü & Ustavdıç, 2012, s.162) inancı, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler arasında da devam etmektedir. Annenin doğum yapmasıyla başlayan bu ilk kırk günlük dönem çocuk ve anne açısından oldukça hassas bir dönemdir. Doğumdan sonra kırkına giren anne ve çocuğunun yıkama ve temizleme işlemlerine *kırklama* denir.

Çocuğun yıkandığı suyun içine bir avuç tuz ve bir iki adet madeni para atılır. Suyun içine birkaç adet defne yaprağı da atılır. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler için defne yaprağının birçok kullanım alanı vardır. Yemekten, temizliğe birçok alanda ve kötü enerjinin atılmasına yardımcı olduğu inancıyla da banyo suyunda bile defne yaprağı kullanılır. Türkmenler defne yaprağını Türkçe ismiyle değil de Arapça şekliyle kullanmaktadırlar. Arapça *gar* şeklinde söylenen defne yaprağı, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin kırklamada kullandıkları malzemelerden biridir (K.K. 9-12, 17-21, 28-29, 34). Cerablus ve çevresinde *gar* olarak söylenen defne bitkisi için Türkiye’de, “Hatay halk kültüründe de defne yerine ‘gar’ ya da ‘har’ da denilmektedir” (Reyhanoğlu & Özcan, 2021, s.64). Defneye dair bu ortak kullanım sadece isminin *gar* olarak söylenmesiyle değil kırklama uygulamalarında da görülmektedir. “Defnenin

bebeğin kırk suyuna katılması ya da kırk çıkana kadar vücudunun bu karışımla ovulması işin tedavi edici, koruyucu boyutu yanında mistik, kutsiyet atfedilen bir işlevinin olduğunu da göstermektedir” (Reyhanoğlu & Özcan, 2021, s.69).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde, doğum yapan kadının kırkı çıkmadan bir düğüne ya da gelin görmeye gitmesi durumunda, gittiği düğündeki gelinin çocuğunun olmayacağına inanılır. Aynı zamanda doğum yapan iki kadının kırkı çıkmadan birbirlerini ziyaret etmelerine de izin verilmez. Bölgede böyle bir ziyaretin uygunsuzluğu için *kırkı kırk basar* denilen bir söylem kullanılmaktadır (K.K. 1, 3, 5, 26, 28, 29).

“Ben doğum yaptım.Ablam benden 35 gün ögde doğırdı. Ama birbirimizi görmedik. Gaynanası gomadı; olır anne doğırmaz o çocuktan gayrı diye. Bir düğüne gene gidemek. Ben gırhlıyım eger düğüne gidersem dediler gelinin çocuğu olmaz” (K.K. 1).

Derler avratlar ‘Gırh basar’, yanı İinne değışirler. Gel büyümezmiş. Söz gelimi diyek ki bı doğırdı yatıy, bir tene kırhlı geldiği kimi bunun uşağı daha büyümezmiş, güççük galırmış dayım yanı, kötüce galırmış. gırhlı çıkmamış biri acer doğım yapan ayeli ziyerete gelmez şimdiyeçe. Genni gennine, ‘Ben gırhlıyım, onun yanına getmem’dir (K.K. 26).

Yeni doğurmuş ayeller, gırhlı çıkmamış daha, doğuralı gırh gün olmamış yanı. Köye yeni bir gelin geliy. Onun gırhlı bunu basarmış. Ne edeler gıhlı basmasın diye? Bu acer doğurmuş gadın bir inne alır, yeni gelin de bir inne getirir, bunlar birbirinden inne değışirler gırhlı birbirini basması diye (K.K. 16).

- *Kepçöken*

Kepçöken, doğum yapan kadına lohusalık döneminde musallat olacağına inanılan varlıklardan biridir. Kepçökenin albastı gibi bir yaratık olduğu düşünülmektedir ancak albastının sadece lohusa kadınlara; kepçökeninse kadın, erkek ve çocuk demeden herkese zarar verebilen bir varlık olduğuna inanılmaktadır. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler kepçöken için *Abu Kâbus* ismini de kullanmaktadırlar (K.K. 26, 28-29, 34).

“Kepçöken uykuda insanın üstüne çökerek boğmaya çalışır. Üç beş dakika süren bu hâlden kurtuluş yoktur. Bu yaratığı yakalayabilenin de zengin olacağına inanılır. Bununla ilgili rivayetlerden çocukların korkmaması için özellikle bu zenginlik meselesi çocuklara anlatılır” (Erol, 2012, s. 69).

3.7.1.3.2. Lohusa Ziyareti

Doğumdan sonra lohusa kadın, lohusalık döneminde mümkün olduğunca dinlenir. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde nefese ziyaretleri, doğumdan bir hafta sonra başlar. Doğumdan bir hafta sonra başlayan lohusa ziyaretleri, doğum yapan kadının sağlık durumuna göre de değişebilir (K.K. 1-34).

Bir haftanın içinde köylü, ahrabalar, arkadaşlar ziyarete gelir. Getirirler hediye daharlar bir haftanın içinde. Kimi dahım getirir, evveli ayeller gumaş getirirdi. Şimdi ya para ya dahım. Gızın anası dahar altını yohsa da kimse dahmaz. Obanın nesine gerek sağa altın dahıy, her şey çoh bahalı (K.K. 26).

3.7.1.3.3. Ad Verme

Adlar ait oldukları milletlerin kimliklerinin, inanışlarının ve geleneklerinin bir yansıması niteliğindedir. Bir toplulukta yaygın kullanılan adlar, o topluluğun dünya görüşü ve değerler sistemi hakkında bilgiler verebilir. "... adın taşıdığı, karşıladığı ya da içerdiği anlamın çocuğun karakterini, kişiliğini, geleceğini, toplum içindeki yerini ve başarısını damgalıyacak, biçimlendirecek simgesel bir öz taşımasına özen gösterilir" (Örnek, 2016, s.205-206). Suriye İç Savaşı'na kadar Kuzey Suriye Bölgesi'nde Beşar ismi çok yaygınken, savaş başladıktan sonra doğan çocuklara Beşar ismi verilmediği görülmüştür. Türkmen ailelerinde az da olsa Beşar ismine rastlamak mümkündür. Bu ismin savaş öncesi dönemde sıkça kullanılması ve savaştan sonra muhalif kesimler tarafından kullanılmaması, Beşar Esed yönetiminin toplum üzerinde kurduğu korku psikolojisinin savaşla birlikte bir nefret psikolojisine dönüştüğünü göstermektedir. "Kısaca söylemek gerekirse, adın sözcük anlamının, o adı taşıyana geçtiğine inanılmaktadır" (Örnek, 2016, s.206). Bu değerlendirme, araştırmacının Cerablus ve çevresinde yaşadığı 5 yıllık gözlemlerine dayanmaktadır.

Cerablus'ta erkek çocuğu dünyaya gelen ailelerin en çok tercih ettiği isim Muhammed'dir. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler, bu hususta Araplardan etkilenmişlerdir. Kaynak kişi 22'nin de ifade ettiği gibi "Her evde bir Muhammed mutlaka vardır". Cerablus içinde Türkmenlerin ve Arapların karma bir şekilde eğitim aldıkları göz önünde bulundurulursa, 40 kişilik bir sınıfta 10-15 öğrencinin adının Muhammed olması normal karşılanan bir durumdur. Bu değerlendirme de araştırmacının Cerablus Meslek Yüksekokulunda çalıştığı 5 yıllık süreçteki gözlemlerine dayanmaktadır.

Çocuğa ad koyma, sıradan bir olay olmadığı için, bu iş küçük çapta da olsa kutlanarak ve kutsanarak yerine getirilir. Daha önce saptanmış olan ad, ad koyma amacıyla düzenlenen toplantı sırasında çocuğa verilir. Bu amaçla çağrılan hoca, müftü ya da dinseliliyle tanınan saygın kişi ezan okur ve çocuğun kulağına adını üç kez söyleyerek ‘hayırlı, uğurlu’ olmasını diler; hazırlanan yemekler yenir, havlu, para, şeker, vb. hediyeler verilir (Örnek, 2016, s. 207).

İsim tahlılırken Türkmenler genelde ana, baba, ata, dede, ebe, bibi, dezze ismini çoh verirler. Yöremizde Türkçe isimlerin çohluğu da bundan geliy. Ayşe, Fatma, Sultan, Heyriye, Happa... Hangi ayda doğmuşsa onun ismi gonur; Ramazan’da doğarsa Ramazan, Recep ayında doğarsa Recep isimleri gonabilir bizde. Hangi mübarek aya denk gelmişse ordan bir isim goyabilirik. Kadir gecesı doğdusa Kadir adı verilir. Cuma gecesinde doğdusa Cuma adı verrik. Türkmenler, dini ismlere çoh önem verir. Her evde bir Muhammed muhakkak olır. Sürye’deki Türkmenler köken olarak Anadolu’ya ilk geldiklerinde, bı tarafa ilk geldiklerinde, ‘Bektaşılık’ inancına sahip olduhlarından her evde bir de Ali olır. Hangi köye get, hangi eve bah, Ali olır muhakkak. O da Hz. Ali’ye verdikleri giymatı gösterir. Bazı evlerde de Muhammed ya da Ali ismi yohsa o evde Hasan-Hüseyn isimleri olır. İsimleri seçerken Türklük isimlerine de dikkat ederler. İlk oğlan ille dedesinin ismi gonır. Mesele ben evlendim, ilk çocuğum olacahsa ona babamın adını vermem lazım ki mesele babamın adı Yusuf, ben de oğlıma Yusuf adını goyarım. Yöre, bütün beni, Abu Yusuf (Yusuf’un babası) diye bilir, çağırır. Erkek çocuğum olacağı duyulmuşsa eğer, mesele rüyama girmiştir veyahut köyde bir behlül bağa dirse ‘Yahın zamanda senin bir oğlın olcah.’ diye. Ben marahklanırım, ‘Bu hardan bildi oğlın olcağını?’ diye. Tasa düşer bağa. Geder bullum o behlülü. ‘Yav gel hele, nerden bildin?’ diye sorrum. ‘Senin oğlın olcah, oğlın olır hediye de getirirsin.’ dir. Bizim köyde mesele bir derviş vardı, bir kadın hamileyken dimiş ki, ‘Ayno dezze senin oğlın olcah ha! Hükümet kimin oğlın olcah.’ dimiş. Oğlan doğdı, adını Hükümet gomasınlar mı? Mesele bir ailenin heç çocuğı olmuysa, bir derviş ona dimişdir işte ‘Senin bir oğlın olcah adını da muhakkah şunu goy.’ diye. Adını goyması için de Geylani gibi bir zatın ismini söyler. ‘Adını goymazsan bir dert gelir ha başına.’ dir. O kadın mesele 20 sene çocuhsuz beklemiş; atasının, babasının, adını gomaz, goyamaz. Çocuğın başına bir iş gelir, çocuk kötürüm doğar diye gorhar. Genni gennine düşünür, ‘Bı derviş benim rüyama gadar geldi, şu ismi de goy didi.’ diyerekten düşünür. Artı başka isme bahmaz. Ba’z de çocuk için ziyarata gedenler,

çocuklarına ziyaretteki mübarek adları goyarlar çocuklarına. Şih Bekkar'a, Bozgeyikli Dede Türbesi'ne, Ziyaret köyünde bir türbe vardı Sultan Abu Derde (dertlerin babası) Türbesi, orya giderler, çocuk içi namaz gırlarlar,kurban keserlerdi. Doğacah çocuğa da bu zatların isimlerini niyet ederlerdi (K.K. 22).

Kaynak kişi 22'nin de tüm detaylarıyla anlattığı isim koyma uygulamalarında bazı değişimler olmuştur. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin çocuğa niyet ederek ziyaret ettiği türbeler, IŞİD terör örgütü tarafından yerle bir edilmiş, bu tür kutsal değeri olan yerleri ziyaret eden halk da ölümle cezalandırılmıştır. Kuzey Suriye'de güçlendiği dönemde sadece türbeleri değil her türlü mezar ziyaretini yasaklayan IŞİD, türbelerle birlikte bölgedeki tüm mezarları da dozerlerle düzlemiştir (K.K. 1, 26, 28-29). Araştırmacının sahada bizzat gördüğü Cerablus mezarlığının içinde olduğu son durum, çalışmanın ölüm kısmında fotoğraflarla desteklenerek anlatılmıştır.

Dua, adak adamak ve kurban kesmek için gittikleri türbelerin yerle yeksan edilmesi, çocuklarına isimlerini verdikleri zatlara dair inanç ve bağlılıklarının hiçe sayılması, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde güçlü bir değersizlik hissine, türbe ve ziyaretlerle ilgili bir inanç boşluğuna yol açmıştır.

Araştırmacının bölgedeki ev ziyaretlerinde dikkatini çeken hususlardan birisi de kadınların eskiden yaptıkları türbe ya da şeyh ziyaretlerini içtenlikle ve sevgiyle anlatırken IŞİD'in türbeleri harabeye çevirdiklerini anlattıkları kısma geldiklerinde birdenbire başka bir yüz ifadesine girmeleri, 'Zaten bu hacı-hoca, türbe işleri hepsi boştu, Allah'ın dediği olur.' tarzında bir havaya bürünmeleridir. Kadınların IŞİD korkusu, yüzyıllardır Türk kültürünün bağlı olduğu, çocuğa isim koyarken hikmetli olduğu düşünülen zatların isimlerini kullanma ve bu zatların bağlı olduğu türbelerin ziyaretlerini gerçekleştirme gibi toplumsal kimliklerini işaret eden ayırıcı özelliklerde tahribata yol açmıştır. Kadınlar, bağlı oldukları bu inançları terk etmek zorunda kalırken çocuk istemeye ve çocuğa isim vermeye dair eskiden beri devam eden türbe ziyaretleri ve mübarek zatlarla ilgili inançlarının, asılsız ve boş inançlar olduğuna kendilerini ikna etmişlerdir. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmen kadınlarla yapılan kayıt dışı konuşmalarda, doğum yapmak için gittikleri Cerablus Hastanesine 200-300 m mesafedeki, şimdilerde Suriye devrim şehitlerinin posterlerinin asılı olduğu Cerablus meydanında, akıllı telefon kullanmak, sigara içmek, şeyhleri ziyaret etmek gibi çeşitli suçlardan birçok insanın kafasının demir kazıklara dikildiğini gören Türkmen kadınlar, o gün gördükleri vahşetin dolaylı öğrenme yoluyla kendi ruhlarına hissettirdiği korkuyu hala yaşamaktadırlar. IŞİD, korku ve şiddet üzerine kurduğu

egemenliğini, Arapların ve Türkmenlerin yüzyıllardır devam eden kültürel inanç ve uygulamalarını ortadan kaldırmak için İslam kisvesi altında, usta bir şekilde kullanmıştır.

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde çocuğa ad verilirken genellikle bir aile büyüğüne istişare edilir. Çocuğa verilecek ad çocuk kızsaa öncelikle ebesine (ninesine), erkekse de dedesine sorulur. Eğer genç çiftin düşündüğü bir ad yoksa dede ve nine bu konuda yardımcı olurlar. Şayet ad verilirken herhangi bir rüya görülmemiş, mübarek bir zata başvurulmamış ya da çocuğun doğması mübarek bir güne denk gelmemişse çocuğun adında dedenin ve ninenin hükmü kuvvetlidir. Bazen dede ve nine ad koyma hakkının çocuğun anne ve babasına devreder.

Baba genni babasının adını da goyar, bir asker arhadaşının adını da goyar. Sevdüğü birinden kirvelik umuysa onun adını da goyar. İsme garar verdiğı zaman isim çocuğun gulağına gamet getirilir, ondan sonra sağ kulağına ezan ohunur. Ezan tam yüksek sesle ohunur, eyle camide ohunur gibi. Diyek ki çocuğun adı Memet olcah. Ezandan sonra çocuğun gulağına ‘Senin adın Memet, senin adın Memet, senin adın Memet.’ diye 3 defa tekrarlanır. Burdaki hikmet nedir? Çocuk doğduğunda kulağına kamet getirilir, öldüğünde de namazı gılınır. Öldüğünde gamet getirilmez, namaza durarhan illem gamet getirmemiz lazım, farz namazlarında mesele ama ölünün başında gamet getirilmez. Gameti doğduğunda ohunmuştur gulağına. Çocuk doğduğunda gulağına ezan ohunmadan isim gondusa şayet o çocuh kıyamette adını bilmez, adını duymaz anlayışı var bizde. ‘Yav, keke siz sah mi ohumadıyız kulağına ezanı?’ diye sorarlar. ‘Valla ohıyacak birini bulamadıh’. ‘Yarın ahretde adını bilmez haaa.’ dirler. ‘Keke beyle olmaz, gedin şu adamı bulun, o güzel ezen ohır.’ diye tembihlerler. El mühim, geder o ezanı eyle ya da beyle ohudırlar (K.K. 22).

3.7.1.3.4. Diş Hediğı

Çocuğun diş çıkarma dönemi hassas bir dönemdir ve bu biyolojik gelişmenin Türk topluluklarında sosyolojik bir yönü de bulunmaktadır. Çocuğun dişinin çıkmasıyla birlikte beslenme durumlarının iyileşmesi, besinleri parçalayabilmesi ve dişiyle öğütebilmesi sevinçle karşılanır ve bu sevinç bir törenle pekiştirilir. Ayrıca bu tören aracılığıyla yiyeceğı kutsama, bu kutsamadan bir eğlence oluşturma ve böylelikle çocuğun rızkında artış ve bereket olacağını düşünülmesi gibi inanışlardan söz edilebilir (Örnek, 2016, 225).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde çocuğun dişinin fark edilmesi üzerine birtakım uygulamalara gidilir. Firik buğdayın ve az miktarda nohudun haşlanarak yapılmasıyla elde edilen ve *hedik* adı verilen yiyecek, çocuğun dişinin çıkması şerefine eve davet edilmiş ve bu davete katılmış misafirlere ikram edilir. Davete gelemeyen komşulara da *hedik* dağıtılır. Komşular *hedik* taslarının içine dişi çıkan çocuk için şeker ya da para koyarlar. Misafirler dişi çıkan çocuğa, hediyeler getirirler. Genellikle oyuncaklardan oluşan bu hediyelerle, yeni dişi çıkan çocuğun mutlu olması amaçlanmaktadır (K.K. 1-3, 5-7, 11, 16-28, 34).

Çocuğun dişi çıktığı kimi diş hediği yapılır. İşte ilk dişi kim görürse o hediye almak zorunda o çocuğa. Emmisi gaşıhtan çocuğa yemek verirken çocuğun dişi ‘çıt’ diye gaşığa değer çohluk, genelde gaşıhtan bilinir. Duyulan o ‘çıt çıt’ sesi çocuhta dişin habarcısıdır. Ya da elini ağzına ısıtırlardı hele dişi çıkmış mı bahim diye. Çocuğun lafları, kelimeleri ilerde iyi olsun diye, gevşek ağızlı olmasın diye de damağına 3 gün boyunca hurma sürülür bizde. Hurma sürülen çocuğun ağzı gevşek olmaz (K.K. 22).

3.7.1.3.5. Köstek Kırma

“Hayvanların kaçmasını önlemek için iki ayağına bağlanan ip veya zincir; saat, kılıç, anahtar gibi şeylerin ucuna takılan zincir” (Gülensoy, 2007, s. 559) anlamına gelen köstek kelimesi, yavaş yavaş büyümeye başlayan çocuğun, ayağa kalkıp düşme sayılarının arttığı, yürümeye başlamadan önceki günlerde mecazi manada sahip olduğu ayak bağı olarak kabul edilmektedir. Çocuğun düşmelerinin azalması ve güzel yürümesi için Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler arasında çocuğun kösteğinin kırılması gerektiğine inanılır (K.K. 1-34). Köstek kırma işlemi aşağıda anlatıldığı şekilde gerçekleşmektedir:

Köyün çocuklarına habar verrik. Derler ki işte boyun Oğuzhan’ın Kösteği var. Harman yerinde kösteğini gıracaylı. Köyün bütün çocukları meydanda toplanır. Gelirler, iki gulplu bir zembilin içine küçük bir mindel gorlar. Çocuk içine oturtulur. Çocuk düşmemek için minik ellerinden zembilin sağından solundan tutar. Gulplarından da iki tene 12-15 yaşlarında çocuk tutar. Zembilin içinde o çocuğu ev ev, gapı gapı dolatırlar. Vururlar gapıyı, köyün bütün çocukları da bınların arhasından gelir. Zembile çocuğu goyarlar ki gomik olsun. Yohsa zembilde çocuk ne arar. Normalde zembile zibil gonır, dökülür. Gapı gapı dolaşaradın ‘Oğlumuz yürüy artıh.’dirler yanı. Gapısı çalınan ev bilir ki bınlar köstek için gelmişler. ‘Amanınnn,

amanının. Maşallah, maşallah.’ Diyerekden garşılarlar çocuğu. Geder içerden bir sahende ya 3-5 tene yumırta getirir çocuğun eteğine, goyar zembile. Parası varsa da para atar zembilin içine. Evde şeker varsa birez bayram şekerı gor, o da olur. Çocuğun eteği ne zaman doldı, gapı galmadı gezecek işte o vahıt çocuğun eteğinde yumırta, para ne varsa toplanır. Çocuk onlardan barabar dükkâna götürülür. ‘Hamed Emmi, acı bize şunun hepsine şeker ver.’ dirler.Yumırtalardan paraların hepsi Hacı Emmi’nin önüne indirilir. Adam sayar kaç yumırta varsa. Parayı da yumırtanın üstüne ekler. 3-4 kilo şeker verir garşılıh bı çocuğa. Şekerı, çocuğun zembiline yüklerler. Bı şekilde bı çocuğı kösteği kırılacah eve götürürler. O zamana ğadar bütütn büyükler evde bekliy. Mahallenin avratları toplanır. Çocuğu anasının ya da babasının gucağına oturturlar. Çocuğun baş parmaklarına köprü yapan bir pamuk ipi bağlanır. İki baş parmağını bir karışı geçmeyecek şekilde birbirine tutar bu ip. Kösteği gırılacak çocuğun 100-200 m ötesinde köyün çocukları yan yana dizilir. Start verrik. 1-2-3 dedin mi gaçar çocuklar. Gopmış goğa nasıl düşer guyuya, bınlar da gopmış goğa kimi gelirler. Kim gelir ilk önce o ipi gırsa kösteğide gırmış olur. Kösteği çözülmüş olur o çocuğun. Köstek aslında bağlıdır. Hayvanların, davarların altına ‘pıha’ bağlanırdı. Mesele davar sağılırken bağlanır, deve gaçmasın diye bağlanır. Bına ‘pıha’ denir, bağ denir. Bı, çocuğun ayağına da bağlı yanı çocuğun ayağının ipini zencirini gırdıh artıh. Kim gırdısa kösteği, şekerin çoğu ona verilir. Her çocuğa yeterince şeker verildise o çocuğa 3-4 pençe şeker verilir. Tabi kösteği gırılan çocuk, orda gorhar ağlar, o ğadar çocuk üzerine hücumdan geldiğinden (K.K. 22).

Türk topluluklarında, köstek kırılmasıyla çocuğun ayak bağlarının çözüldüğü düşüncesi, Cerablus ve çevresindeki Türkmenler için de kabul görmüş bir düşüncedir (K.K. 1-7, 10-14, 17, 19, 23, 27-30).

3.7.1.3.6. Sünnet

Sünnet sözcüğünün Genel Türkçe Sözlükte 3 anlamı bulunmaktadır:

1. *İsim, din bilgisi.* Hz. Muhammed’in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz.
2. *İsim.* Erkek çocukta erkeklik organının ucundaki derinini çepeçevre kesilmesi.
3. *İsim.* Sünnet düğünü (<https://sozluk.gov.tr>, erişim tarihi: 10.06.2023).

Türk toplulukları, sünnetin biyolojik yönünden çok dinsel ve törensel yönüyle ilgilenmişlerdir. Sünnet törenleri Türklerde bir şenlik havasında yapılmaktadır. Törene, akrabalar, komşular ve aile dostları davet edilir.

Günümüzde sünnetin davul zurnalı bir törenle ya da sade bir şekilde yapılmasıyla ilgili bölgesel farklılıklar söz konusudur. Gaziantep'te sünnet genellikle davullu zurnalı bir kutlamayla yapılır. Cerablus-Çobanbey'de de sünnet törenini, hali vakti yerinde olan aileler davullu zurnalı yaparken Cerablus'un, merkeze yakın olan köylerinde sünnet uygulamasıyla ilgili herhangi bir kutlama yapılmadığı görülmektedir.

Sünnet uygulaması, Cerablus'ta Araplar için dinsel yönü ağır basan bir uygulama olduğundan davul zurna gibi törenlerle yapılmamaktadır. Şenlik havasında geçen sünnet törenlerinin zamanla azalmasında ya da bölgesel olarak unutulmasında Arap kültürünün etkisinden söz etmek mümkündür. Sünneti sade bir şekilde yapan Türkmen köylerinin bu uygulamalarında Arap kültürünün etkisinin yanında az da olsa ekonomik şartların etkisinden de söz edilebilir; Türkmen olmasına rağmen Türkçe konuşmayan Amerne köyü ya da Arapların ve Türkmenlerin karma yaşadığı Dügünük köyü gibi köylerde sünnetle ilgili geleneksel herhangi bir uygulamaya rastlanmamaktadır. Sünnete dair kutlamalar, daha çok Çobanbey çevresinde görülmektedir. Türkçenin anadil olarak konuşulduğu bir Kürt köyü olan Karakuy köyünde de sünnetle ilgili uygulamalardan bahsedilebilir (K.K. 1-34).

Köylerde sünnet olacak çocuklardan akıllı basan bir yaş gurubu varsa, bu çocuklar ebeveynleri tarafından kandırılarak sünnete götürülür (K.K. 1, 5-6, 13-14, 17-22).

Sünnetde gellabiye giydirrik acı çocuh 2-3 gün rahat etsin diye. Sünnetçi, köy köy gezer. Denk gelen de sünnet etdirir. Köyde 5-6 tana çocuh varsa çocuhları gandırırlar, 'Yürüyün yürüyün, falanca kaç mahra üzüm getirmiş, indirmeye gidek, belki bize de verirler.'dir. Çocuğu eyle gandırırlar. Giderlerkine ne üzüm var ne bir şey (K.K. 22).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde, Türkiye'de sünnet törenleriyle kurulan *kirvelik* bağından söz etmek mümkündür:

Etimolojik anlamda kirvelik, bir erkek çocuğun sünnet töreninin yük ve masraflarını ana babasının dışında başka bir aile büyüğünün üzerine almasıyla iki aile arasında kurulan sanal akrabalığa verilen addır. Bu akrabalık özünde karşılıklı bir ilişki ve insanların yaşamları boyunca oluşturmaya devam ettikleri sosyal bir sermayedir (Kudat, 2004, s.13).

“Kirvelik kirve olan kimse ile çocuğun ailesi arasında çok yakın bir akrabalık gücünde bağ kurar. Çocuğun akrabaları artık ona kirve diye seslenirler. Kirve çocuğun evlenmesinde, askere gidişinde, her önemli işinde bir baba gibi ilgi gösterir” (Güzelbey, 1982, s.30). “Kirvelik bizde akrabalıktır. Kirve olduğumuz evden ahraba oluruk. Kirve olduğumuz eve destursuz girerik. Kirvenin gızı bize halal olmaz (K.K. 22). Öyle ki yörede kirvelik ile ilgili “Kirvenin gızına yan bahılmaz, kirvenin gızına uçhur çözülmez” (K.K. 22) diye meşhur bir söylem vardır. “Kirvelik aracılığıyla kan ve süt bağının ortaya çıktığı kanaatı nedeniyle sünnet çocuğu kirvenin kızını, kirve de sünnet çocuğunun ailesinden kız alıp verememektedir” (Uslu, 1985, s.19).

Kirve gelir o gün sünnetçinin parasını o verir. Üstlerine giydiği mintanı, gellabiyeyi o alır. Mevlütse mesela bir gurban keser kirve. O çocuğun sünnetinde emek verir, masraf eder. Kirvemin gızına bağa dinen nikah düşer ama biz gardaş gibi oluruk. İmkânı yok, evlilik olsun. Kirve seçerken cömertliğine, mertliğine, hatırı cemaatte biliniy mi bilinmiy mi diye oturmasına kahmasına dikkat ederik. Eyle her adam da gelir kirve olamaz yanı (K.K. 22).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde sünnet çocuğunun ailesi varlıklıysa, sünnet çocuğu ailenin ilk ya da tek erkek çocuğuyse, genellikle davullu zurnalı sünnet düğünü yapılmaktadır. Türkmenler, yöredeki Abdalları getirerek davul eşliğinde eğlenceli bir biçimde sünnet düğünü yaparlar. Kadınlar, düğünlerde giyilen telli zıbınları giyer ve meydana çıkar. Dindar aileler, sünnet düğünü yerine mevlit yapmayı tercih etmektedirler. Sünnet için köyün ileri gelenleri davet edilir. Mevlitle ya da düğünle yapılan sünnetlerin ortak noktası gelen misafirlerin yemekli bir şekilde ağırlanmasıdır. Sünnet gerçekleştikten sonra yemeğini yiyen davetliler, dualar okuduktan sonra tebriklerini sunarak ayrılırlar (K.K. 1-8, 11, 22, 28-29).

3.7.2. Evlenme

Türkler, göçebe yaşamları nedeniyle geniş ve farklı coğrafyalara yayılmışlardır. Göçtükleri yerlere kendi kültürlerinden pek çok unsur götördükleri gibi yerleştikleri yerlerin kültürlerinden etkilendikleri birçok durum olmuştur. Bu etkileşimlerin sonucunda evlilikle ilgili inanç ve uygulamalarda bölgesel farklılıklar görmek mümkündür. İçinde şekilsel farklılıklar barındıran evlilik uygulama ve inançları aslında bir bütünün parçalarıdır (Kayabaşı, 2018, s.67).

Yukarıda anlatıldığı gibi evlilik bölgelere göre değişiklik gösterebilir. Cerablus bölgesinde yaşayan Türkmenlerin evlilikle ilgili gelenekleri ve evliliğe dair

uygulamaları sadece coğrafyanın değil bölgeye egemen olan güçlerin bakış açısıyla da şekillenmiştir. Bölgeye hâkim olan güçler, siyasi ya da dini yaptırımlar kullanarak Türkmenlerin evliliklerine müdahale etmişlerdir. İç savaş öncesinde, baba-oğul Esed rejimi döneminde, düğünlerde Türkçe türküler ve maniler söylemek yasaktır:

Düğün bu yöredeki en büyük sosyal aktivitemizdir, yasaklardan dolayı düğünden başka aktivitemiz yok. Mesela Mumbuç'un Türkmen köylerinde Arapça türkü ohıyacaksın. Türkçesi yasak. Mesela bizim Çobanbey yöremizde düğünlerimize polis, jandarma gelirdi; bir iki kuruş rüşvet verirler onlara, o şekilde Türkçe türküler söylemeye devam ederdik ya da Arap asker, polisler geldim mi biz Arapça söylerdik, Arapça söylemeye başladık. Ba'zen saatlerce beklerler, hele Türkçe ohıyacaklar mı diye (K.K. 22).

İç savaşla birlikte Cerablus bölgesini kontrolü altına alan IŞİD yapılanması, Türkmenlerin evliliğe ait birçok uygulamasını yasaklamıştır. Bayrak dikme, nişan ve düğün törenleri tamamen yasaklanmış, nikahlar sessiz bir biçimde kıyılmıştır. Gelinlerin, gelinlik giymesine bile izin verilmemiştir. IŞİD döneminde, evliliği taçlandıran ve evliliğin tamamlayıcısı olan çeşitli merasimlerin, isimlerinin bile söylenmesi imkânsız bir hal almıştır. Söz kesimi, nişan, kına gecesi, düğün gibi sosyal yaşamın vazgeçilmezi olan, insanları bir araya getiren, birlik ve beraberlik anlayışını kuvvetlendiren, aile kavramının önemini ve gerekliliğini pekiştiren bu etkinlikler yasaklanırken, insanlar toplumsallaşmaktan uzaklaştırılmış, kendi iç dünyalarına rızaları olmadan korku psikolojisi ve IŞİD'in şiddet eylemleri sebebiyle hapsolmuşlardır. Din maskesi altında IŞİD'in toplum üzerinde kurduğu bu baskılar, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin yüzyıllardan beri devam eden gelenek ve göreneklerinin, erozyona uğramasına sebep olmuştur (K.K.1, 3, 4, 5, 9, 10, 12, 26).

3.7.2.1. Evlenme Biçimleri

Görücü usulü evlilik başta olmak üzere, akraba evliliği, yabancılarla (Arap ya da Kürtlerle) evlenme, çok eşlilik, berdel (değişik), Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde görülen evlilik biçimleridir.

3.7.2.1.1. Görücü Usulü

Görücü usulünde, evlilik çağına gelen genç erkeklerin bir yuva kurabilmeleri için aile büyükleri; özellikle anne, teyze ya da hala, çevrelerinde evlilik çağına gelmiş kızları soruşturmaya başlarlar, “Bir komşu kızı veyahut da yakın bir köyden duymuştur,

falanca da güzel bir kız var diye; işte genni güzel, ahlağı güzel, işte tepir örüy, güzel ekmek açıy, işte güzel tezek yapıy diye. Avratlar arasında söylenir” (K.K. 22). Mahareti, güzelliği, aile terbiyesi ya da ayırt edici bir başka özelliği vesilesiyle evliliğe uygun görülen kızın ailesine, erkek tarafı tarafından haber gönderilir. Tarafların uzlaşmasıyla beraber düğün hazırlıkları başlar. Görücü usulü evlilik, evlilik aşamaları kısmında görücülük başlığı altında ayrıntılı bir biçimde anlatılmıştır.

3.7.2.1.2. Akraba Evliliği

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde akraba evliliklerinin asıl nedeni, ailenin toplumdaki yerinin, aile üyeleri arasındaki ilişkilerin ve ekonomik gücün korunmasıdır (K.K.1-7, 9, 11, 15-16, 22, 26, 28-29, 34).

Öyle ki ‘akrabalık bağı’, evlenme için aranan zenginlik, güzellik, sosyal statü, iş, askerliği yapıp yapmama gibi hususların önüne geçebilmektir. Akraba evliliklerinde boşanmaların pek görülmemesi, ebeveynlerin yaşlandıkları dönemlerdeki bakımı konusunda bir sıkıntı yaşamaması ve evlenilecek olan kişilerin önceden bilinip tanınıyor olması yörede akraba evliliğinin başlıca sebepleri olarak gösterilmektedir (Kılıç & Altuncu, 2014, s. 235).

Akraba evliliği, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde çokça tercih edilen bir evlilik türüdür. Söz konusu evlilik olduğunda, bir genç kızın evlenme hakkı amcası oğlunun üzerindedir. Türkmenlerde görülen *yol alma* geleneğinin ortaya çıkışında akraba evliliğinin etkisi büyüktür; akraba evliliğinin genç kız üzerinde öncelikli hak oluşturmaması, kız evlenirken kızın amca ve dayılarından rıza alınması gibi bir uygulamayı da beraberinde getirmiştir.

3.7.2.1.3. Yabancılarla Evlilik

Suriye’nin kuzeyindeki Türkmenler, yer yer Araplarla ve Kürtlerle birlikte yaşamaktadırlar. Yaşadıkları topraklar, iç savaş başlangıcına kadar evlilikleri üzerinde çok etkili olmamıştır. Türkmenler, birbirinden kız alıp vermişler, milli benliklerini korumuşlardır. Aşağıdaki mâni, Türkmenlerin başka bir millete kız verip, başka bir millettten alma konusundaki düşüncesini açıklayıcı niteliktedir:

Harman yeri haraba

Gız vermeyin Arap’a

Arap gurban olsun,

Ayağındaki çoraba (K.K. 10).

“Farklı bir kültürden kız aldılarımız oldu, Araplardan kız aldım. Şimdiyecek Türkçeyi tam konuşamıyler. Doğan çocukları da heç Türkçe bilmiy çünkü ana sürekli evde Arapça konuştuğu için biz o çocuklara Türkçeyi öğretemik. Sonra belki az buçuk Türkçe öğrenir” (K.K. 22).

Bölgeyi 3 yıl boyunca kontrolü altına almış olan IŞİD yapılanması, savaş döneminde Arapların, Türkmenlerin ve Kürtlerin dışında kalan yeni bir evlilik anlayışı oluşturmuştur. Bölgede dul kalmış ya da evlilik çağına gelmiş birçok genç kız, IŞİD militanları tarafından evliliğe zorlanmıştır. Bölgenin IŞİD terör örgütünden temizlenmesiyle bölgedeki Arap, Kürt ve Türkmenlerin geleneksel evlilik uygulamalarına dönmeleri zaman almıştır (K.K. 1, 5).

... onlarla evlenmek istediler vermedik. Kızım Kefe’yi istediler vermedik. Bes bizim komşumuz geldi, oğluna kızımı istedi, vermedim. Getti dedi DEAŞ’a bunlarda kız çok, gedin isteyin. Sonra DAEŞ geldi. Valla geldiler, kapıyı dövdüler. Gocam çıktı, ‘Sende kız varmış bekar’, gocam dedi ‘benim kızlarım hep sözlü, bende evlenecek kız yohtur’. Zar zor gönderdik, gandırıldık bınları kızımız yoh diye. Nasıl bınlar evden çıktı kızlarımı anamın köyüne Karakuy’a apardı. Ben dim 3 ay sen di 4 ay kızlarımı görmedim. Köyde anamın evinde sahladı. Aman ne zormuş! Ama çoklululları, kızları aldılar (K.K. 1).

Bu yapılanmanın içinde “farklı milletlere mensup” (K.K. 15), sözde Müslüman olduğunu söyleyerek yer alan IŞİD militanları, Suriye’deki bir Türkmen, Arap ya da Kürt erkeğin kendi abisinin eşiyle bile konuşmasının haram olduğunu söyleyerek onların yengeleriyle bile konuşmasını yasaklamış buna karşılık kendileri de savaş sırasında ölen arkadaşlarının eşlerine İslami müddet göz önünde bulundurulmaksızın bir gün sonra nikah kıymışlardır (K.K.1, 5).

Garişih, her milletten var. Almanya’dan vardı. Bizim köye Fransız da geldi. Alman da geldi. Lübnanlı da geldi. Afrikalı da geldi. Ama Almanya’dan, Fransızdan gelenler çok iyidi. Hele bu Yugoslavya’dan, Bosna’dan gelenler daha insanlardı. Tunuslular, Mısırlılar, Ürdünlüler; bunlar çok zalımdı. ... Düğün yapılmayacak. Erkek, arabasında garişi ve anası dışında hiçbir kadın bulundurmaz. Gardaşının garişi yanında olursa, cize yirsin. Onlarla konuşman bile yasak. Benim hakkım yok, gardaşımın hanımını görmiye. Yolda iki kadın geçiy, el etti, arabana alıp gidemezsin. Kesin yasak, galdıramazsın. Gardeşiyin hanımını doktura götürecen, götüremezsın (K.K.15).

Arkadaş olanlar, ölen arkadaşının garısını aldı. DAEŞ dinle söylenir, bes dinleri yohtı. Ayel, gocası ölürsen 4 ay 10 gün iddesi var. Bunlar, arhadaşları öliyi, 2-3 gün sonra nikah gıyiy. Hanı idde? Hanı sizin diniyiz, harda galdı? Boşananın 3 ay 10 gün, gocası ölenin 4 ay 10 gün müddeti var. Ama bunlarda bu yoh (K.K. 1).

3.7.2.1.4. Çok Eşlilik

Çok eşlilik, bölgede yaşayan Araplarda doğal karşılanan ve sık rastlanan bir durum olmasına rağmen Türkmenlerde bu tür evlilik örneğine çok az rastlanır. İç savaşın başlamasıyla, savaşa katılan erkeklerin büyük bir kısmı savaşta hayatını kaybetmiştir. “Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Gözlemevi (SOHR), 2022 raporunda, iç savaşın başlamasından bu yana, 11 yılda en az 610.00 kişinin öldüğünü saptadı. Ölenlerin 160 bin 681’i çoğu kadın ve çocuk siviller” (<https://m.bianet.org/bianet>, erişim tarihi: 13.05.2023). Birleşmiş Milletlerin sunduğu bu rapordan yola çıkarak savaşta yaşamını yitiren erkek sayısının 449.319 olduğu çıkarımı yapılabilir. Erkek ölüm oranının bu denli büyük olması, toplumsal birçok soruna neden olmuştur. Hayatını yitiren erkeklerin büyük bir kısmının geride bıraktıkları eşleri hem kocasını kaybetmenin acısını yaşamış hem de savaşın oluşturduğu kaos ortamında savunmasız kalmıştır. Evlilik çağındaki birçok genç kız ailesindeki erkeklerin savaşa katılmasıyla tıpkı kocasını savaşta kaybeden kadınlar gibi savunmasız kalmıştır. Bir yandan da sahipsiz kalan dul kadınları ve genç kızları sahiplenmek adına, onları zorla himayesine alan IŞİD gerçeği, kadınları korkutmuştur. Kadınlar evlilik yoluyla bir nebze güvence altında olmak istemişlerdir. Bu durum çok eşliliği doğal bir yaşam şekli gören Arap erkeklerinin yanında Türkmenleri de etkilemiş, örneği az olsa da savaş sonrası Türkmen erkeklerinde de çok eşlilik görülmüştür. İç savaşın sebep olduğu çok eşlilik dışında, Türkmenlerde daha çok çocuğu olmayan erkekler, çocuk sahibi olma ve toplum baskısından kurtulma amacıyla ikinci bir evliliğe başvurmuşlardır.

Sonuç olarak iç savaştan sonra genç yaşlarda birçok Arap kadının dul kalması, erkek nüfusunda ciddi bir kayıp yaşanması, Araplarla aynı topraklarda yaşayan Cerablus ve çevresindeki Türkmenleri etkilemiştir. Türkmenler mecburi durumlar (çocuk sahibi olamama gibi) dışında ikinci evliliğe baş vurmazken savaş sonrasında zorunlu nedenler dışında da çoklu evlilikler görülmüştür. Arap kadınlarda ikinci, üçüncü eş olmak bir sorun oluşturmazken Türkmen kadınların üzerine kuma gelmesi az da olsa evliliklerin bitmesine, sarsılmasına neden olmuştur (K.K. 1, 5, 9-12, 15, 17-21).

Evlilik arttı, evveli bizim Türkmenlerin dorumuzda çok evlilik yok. Şimdik, iki tene, üç tene, dört tene... Benim abilerim, hep iki iki yaptılar. Kefe'nin arkadaşları dul. Uveyse'nin arkadaşları dul. Daha küççükler. Bunların ölen gocalarının gardaşları varsa mecbur onlara varacaklar yohsa da başkasına varacahlar, ikinci avrat olacahlar (K.K. 1).

Suriye'de Türkmenleri hep arasan 5-6 evlilik içinde var belki beyle. Arap'la evlenmiş olan ya da iki evlilik yapmış olan. Arap kadar değil. Araplar 3 tene, dört tene... Bizde beyle bir şey yok. Ya gadını ölmüş ya çocuğı olmıy, belki evlenir. Hele hele bırda Amerne köyü var. Bunlar kesin iki evlilik yapamazlar. Amerneliler bu durum için 'İkinci gadını evime getirselers, gene gabul edemem.' dirler (K.K. 15).

3.7.2.1.5. Değişik/Değişik Etme (Berder)

"Berdel başlık sorununu ortadan kaldıran hem kızı hem oğlu bulunan iki ailenin karşılıklı olarak çocuklarını evlendirme suretiyle gerçekleştirilen bir evlenme biçimidir. Böylece bir aile diğer bir aileye kızını verir ve oğluna da o ailenin kızını almış olur." (Altun, 2005, s.159) "Ayrıca berdel yani 'bedel evliliği', 'kızların değiş-tokuşu' veya 'değişik' usulü" (Örnek, 2008, s.188) anlamlarına da gelmektedir. Berdel yapmış kişiler, çoğunlukla ekonomik durumdaki zayıflıktan ötürü bu evlilik türünü seçmişlerdir. Kalın parası verecek durumu olmayanlar kızını vermiş, karşı tarafın kızını da oğullarına almışlardır. Nadir olarak durumu iyi olanlar da berder yapmıştır:

Onlar da nasıl yapmış, emmisi gızını sevmiş misal, almak istiy. Emmisinin oğlu da genninin bacsını almak istiy, seviy ya da iyi anlaşıylar ya da emmisi gızı çoh güzel. Belki emmisinin arazisi falan var, yabancıya getmesin istiy. Mal dışarı çıhmasın diye (K.K. 22).

Değişimin de iki çeşidi vardır; *gece değişişi* ve *gündüz değişişi*.

- *Gündüz Değişişi*

Değişik yapacak taraflar aynı köydense, gelinler köy meydanına getirilir. Her iki taraf da köyün ortasında bir noktaya kadar gelir ve orada taraflar gelinlerini alır. Eskiden bu değişim işi atlarla yapılırmış; atlara bindirilen gelinler, köy meydanına kadar getirilir, değişim yapıldıktan sonra herkes kendi gelinini alıp evine dönermiş. İki taraf da akrabaysa değişim aynı gün içinde yapılır. Şayet değişim aynı gün içinde olmayacaksa köy meydanında buluşulmaz, herkes kendi gelinini gidip evinden alır. Değişik farklı bir köyden yapılıyorsa gelin getirmek için pikaplar, traktörler kullanılır.

Gündüz değişğinde düğün uzatılmaz genellikle bir gün sürer, değişikteki maksatlardan biri de düğün masrafını en aza indirmektir (K.K. 13, 14, 17-22).

Nerden alınacak, getirilecekse bir orta yol bulunur, iki köyün arasında. Bir yer belirlenir, kim erken getmişse orda öbür tarafı gözler. Anlaşma nerde, işte falanca yerde. İşte ‘Orda değişecek ha gelinleri.’ dirler. İki tarafın da habarı vardır. Garşı taraf gelir, arada 100 m, 200 m, ötede durur. Gomvoylar durur. Taraflar 20-30 araba güçleri nancasa artıh. Arada bir 100-200 m galır. Gelinler arabadan indirilir. Gelinlerin yanında işte dezzeleri, bacıları filan olur, önlerinde davul çala çala bınlar gelirler. Garşı taraf da gelir. Ayeller birbirini öper, sarılır. Gelinler değiştirilir. Herkes gelinini alır, genni tarafına gider. Arabasına gelini bindirdiği kimi, silahlar sıhıla sıhıla, gurşunlar atıla atıla döner, genni köyüne gider. Bına gündüz değişgi dirler. Eski zamanda atdan getirirken, ata bindirirler gelini, gelinin önüne bir buhça goyarlar, çeyiz buhçasını, arhasına da bir erkek çocu otuttururlar. Doğacak çocuğu, erkek olsun diye. Sonradan at devri bitdi. İşte tırahtörlelerden değişik başladı. Köylerde daha araba yohtı. Nadir 3-4 tene vasıta belki vardı. Gelin değişmiye tırahtörlerden giderdik. Gelini alınca 3-4 köy gezdire gezdire köyümüze getirirdik. İki taraf da genelde maddi durumu olmadığı için zatan değişik etmişler. Düğünleri bir günde biter, çok şatafatlı bir düğün yapmaz. Düğüne büyük bir galabalık getirmez, fazla ödöncü yohtır. Fazla gurbanı yohtır (K.K. 22).

- *Gece Değişgi*

Daha çok bir anda olup aradan çıkarılmak istenen, ciddi bir maddi engelin olduğu ya da evlenecek taraflarda fiziksel kusurların bulunduğu, evlilik için yaşı hayli geçmiş, evlenememiş bireylerin yer aldığı durumlarda, taraflar düğün yapmadan, kimseye haber vermeden, sessizce, bir gecede kızları değiştirirler. Değişik yapıldıktan sonraki gün köy halkının haberi olur. Bu tür değişğe *gece değişgi* denir.

Bir adamın bacısı çirkin misal, yaşlı, evde galmış; ‘goca kız’ dirler ona. Garşı tarafında gızı keza aynı. Ama oğlanlar gül kimi, gençler. İkisinin de bacası çirkin. Gözeli verip de çirkinini alma olmaz, iksi de aynı olcah. Herkes dengi dengine olcah. ‘Amaç ney, ben bacımı sitir etmek istim.’ dirler. Gece kimse görmeden, kimseye habar edilmeden, silah bile sıhılmaz. Gece bindirirler arabaya. Götürür bırakırlar, ‘Bacım sitir olsun, bu adam da iyi, ben de iyi adamım, bunun başından da bize zarar olmaz.’ dirler, eyle düşünürler (K.K. 22).

Bu evlilik şeklinin, toplumdaki fiziksel ya da maddi eşitsizliklerin getirdiği sıkıntıları azaltarak, insanların kendi şartlarınca bir aile kurabilmelerinde destekleyici

olduğu söylenebilir. Böylelikle toplumda kusur ya da eksiklik olarak kabul edilmiş birçok olumsuz fiziksel özellik ve yetersiz ekonomik durumun beraberinde getireceği zorluklar kontrol altına alınmış; evlilik kurumu, yuva kurma ve bir çatı altında toplanıp yaşayabilme işlevlerini gerçekleştirebilmiştir.

Gonu gomuşya söylenmez. Bindirir arabaya, anasını, bacsını, 3-4 gişi yanına alır. Ben misal bacımı aldım Bozuca köyüne gidcem. Bozuca'da gızı kimden alcam, filandan alcam. Onların gapısına gider bacımı indirrim, yimek yapmışlarsa yimeğimizi yirik ya da çay içerik. Hoca orda bekliy. Onlar, iki taraf da nikahlarını aynı yerde gıyarlar. Alan razı, satan razı, masraf yok, sadece bir gat yatah. Gonişılır köyde, 'Aha oğlanı, filanın oğlunu gece değışigi etmişler, duyduyuz mu?' 'Yoh, valla dumadıh.' 'Aha getirmişler gelini ahşam. Gül kimi oğlanı yahtılar, oğlana bah sen hele, gül kimi. Avradı 45 yaşında. Kele buna ana mı diyeceyik, avrat mı diyeceyik?'

Eve getirirler gelini geceden, aha odaları, hemen odalarına girerler. Bir tek yatah serdikleri yere yeni bir yatah gonır. Çünkü durumları yoh. Aynı evde yaşıcahlar. Gaynabasına, gayınbabasına hizmet edecek. Sonra birez elinde parası olursa, avradına bir ayne alır, darak marak alır, bir şeyler alır. Önden bir bazarlıh mazarlıh yapılmaz, bına gece değışigi dirik biz (K.K. 22).

Gece değışiginin büyük kısmı yukarıda anlatılan aşamalarla yapılır, az da olsa bir kısım aileler, ekonomik açıdan herhangi bir sıkıntı içinde değıllerse, gelinler için yeni eşyalar alır, birtakım hazırlıklar yaparlar (K.K. 13, 14, 17-22).

3.7.2.2. Evlilik Yaşı/Çağı ve Evlenme İsteğini Belli Etme

Evlilik çağı, kız ve erkeklerin biyolojik, psikolojik ve fizyolojik açıdan belli bir olgunluğa eriştikleri ve evlenmeye hazır oldukları yaş ya da dönemdir. Evlenecek olan bireyin cinsiyeti, yaşadığı coğrafya, sahip olduğu sosyal kültür de evlilik çağının belirleyici faktörleri arasında yer alır.

Kızın evde ev işlerine yardım etmeye başlaması, bir genç kız olmanın gerektirdiği sosyal role bürünmesi, karşı cinsle alakadar olması, evlilik çağının göstergesidir. Erkeğin ise artık aile içinde sorumluluk alması, ev ekonomisine destek olması, askere gitmiş olması ve iş sahibi olma durumu evlilik çağının göstergesidir (Örnek, 2016, 261-263).

Suriye'de devam eden iç savaş, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmen erkeklerin, evlilik çağına girmesi için askere gitmiş olması gerekliliğini ortadan kaldırmıştır çünkü

Türkmenler, Cerablus ve çevresinde zaten yıllardır bir iç savaşın merkezinde yaşamaktadırlar. Güvenli Bölge’de muhalif gruplarla hareket eden Türkmenler, çeşitli ordu birliklerinde de yer almışlardır. Ancak savaştan sonra askerlik, belli bir dönem gerçekleştirilen bir görev değil de bir meslek olmuştur. İsteyen Türkmen erkekleri askerliği meslek olarak yaparken birçoğu memurluk ya da çiftçilik gibi farklı mesleklerle uğraşmayı düşündükleri için ergenlikle beraber sosyal rollerini de bu yönde şekillendirmiş ve 17-18 yaşlarında evlenmişlerdir.

Savaşta yaşamını yitiren binlerce Türkmen erkek vardır. Türkmenlerin çocuk sahibi olmaya ve kalabalık aile yapısına verdikleri önem göz önünde bulundurulduğunda, evlilik yaşının alt sınırının aşağı çekilmesi Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler tarafından normal karşılanmaktadır.

Evlenmeyi düşünen ve gönlünde bir aday olan genç kız, evlilik isteğini erkek gibi doğrudan anlatamaz, aile büyüklerinden yengesi, teyzesi, halası ya da yakın bir arkadaşı aracılığıyla evlilikle ilgili düşüncesine rehberlik isteyebilir. Kendisi annesine açılmıyorsa yakın gördüğü bir arkadaşını, annesiyle görüşmesi ve durumu anlatması için aracı yapabilir. Evlenmeyi düşünen erkekte, evliliği isteme belirtileri daha nettir; evde huzursuzluk çıkarır, varsa kendisinden küçük kardeşi, onunla kavga eder ya da onu döver. Cerablus ve çevresinde yaşayan ve evlilik çağına girmiş Türkmen erkekleri, eskiden evlilik isteklerini pilavın üzerine diktikleri kaşıkla ifade ederlerdi ancak bu uygulama günümüzde görülmemektedir. Evlenmeyi isteyen erkeğin huzursuzluk çıkarması, anne, baba ve diğer aile fertleriyle olan geçimsizliği ise devam eden bir davranıştır (K.K. 1-5, 7-12, 14,17-22, 26, 28-29):

“Anasından, atasından anlaşılmaz. Sorarlar bına, ‘Oğlum sen ne istin, yav?’ diye. ‘Evlenme mi istin?’ diye. O da ‘Heh, bildiyiz.’ dir. ‘Eyyi o vahıt, hal çarasına bahah.’ dirler” (K.K. 22).

3.7.2.3. Evlilik Öncesi

Bireylerin yeni hayatlarının kozmik bir başlangıç simgesi olan evlilik törenleri başlı başına bir ritüel olup, eğlencenin de ötesinde pek çok anlama ve işleve sahiptir. Bu nedenle aile kurmanın toplumsal onay gerektirdiği düşünülecek olursa bu onayın alınabilmesi için de evlilik ritüelinin birtakım uygulamalarla devam etmesi gerekmektedir (Kayabaşı, 2013, s.133).

3.7.2.3.1. Görücülük/ Dünürcülük/ Kız Bakma/Kız İsteme/Kahın Kesme

Görücü usulünde kız isteme, aynı köyden kız isteme ve başka bir köyden kız isteme durumuna göre farklı bir seyir izler.

Yakın köylerden ya da akrabalık bağı bulunan köylerden birinde uygun bir gelin adayı olursa, bir tanıdık ya da kıza görücü gidilecek olan köydeki bir akraba aracılığıyla kızın ailesiyle iletişime geçilir, “Misal bizim köyden Hatçe teyze Sekizler köyünden gelin gelmiş zamanında. Sekizler’den bir kız alınacaksa, Hatçe teyzenin yanına gidilir, ‘Yav sizin köyde Eshad’ın gızı varmış ha, güzelmiş, filanmış, hele bir konuşsan da verirler mi acaba?’ diye sorulur” (K.K.22), aracı olan kişi kız tarafına bir baş vurur ve kızın ailesinin ağzını yoklar. Kız tarafından, *tamam, gelsinler bir görelim* tarzında bir cevap gelirse, erkek tarafında kız isteme hazırlıkları başlar. Şayet kız köy içindeyse, evlenecek gencin ya annesi ya ablası kızın evine görücü olarak gider ya da köyde sözü bağlamayı bilen, aracılık işlerinde mahareti bilinen bir kadın kız tarafına gönderilir:

Ağzı laf yapan, köyün iyi bir cor bilen avradı gönderilir, arayı bulmah için. ‘Fılanın oğlu askerden gelmiş kele bacım, sizin de gızın vahtı yerinde, vermiyiz mi?’ diye sorar. Onlar da ‘Nasibi gısmeti varsa, gelene verrik.’ dirler. Aracı da gelir oğlan tarafına, ‘Vermiye niyetliler, gedin isteyin.’ dir. Kahar, geder, istenir. İlk önce oğlanın anası bacısı dezzesi geder, istemiye. Genni aralarında, avratlar arasında istenir. ‘Tamam, verrik.’ dilerse cemaate haber verilir. İşte haber salınır. Ahşam oldum mu millet orya, gız evine toplanır. Yahın bir köydense gız, oğlanın emmisine, dayısına, dezzesine, gomşusuna, başka köydeki bir ahrabasına haber salınır ki 15-20 gişi olsun; 5-10 arabadan gedilsin. Gız evine giderken meyveler geder, datlılar geder yanında. Şeherden alışverişler yapılır, bınlardan gedilir. Gedtiklerinde erkekler bir odıya oturur. Erkekler ayrı, kadınlar ayrı oturulur. İlk önce hoş geldin, beş geldin; havadan, sudan, tarladan, yağmırdan, çuvaldan, davardan konuşulur. Lafı bağlayacak da ama birdenbire girilmez eyle. İlk önce ortam bir yohlanır, konuşulur. Yanlarında ağzı iyi laf yapan bir adam vardır mutlaka, o araya girer: ‘Eee filan (Ahmet, Mehmet işte ismi neyse) yav emmioğlu, ziyaret sebebimiz ma’lum, biliysiyiz.’ Gız tarafı cevap verir: ‘Hee yorum, hoş geldingiz, safa geldingiz.’. ‘Yav geldik, döşşegingize otırdık, (artıh burdan geri dönüşü yoh manesinde), sizden bir ahrabalıh umik.’. ‘Ey ağam! Hoş geldiyiz, safa geldiyiz, gısmetse olur.’ dir, gız tarafı. ‘Eee tamam yorum, ne diysiyiz, veriyiz mi ağam?’ dir oğlan tarafı tekrardan. Onlar da: ‘Yorum, zatan daha önce görüştük, siz bize geldiyiz, biz size geldik. Tamam, verik.’ dirler. Oğlan tarafından iyi cor konuşan adam, ‘Ee yükümüz ne ağam?’ dir. ‘Yav yüküyüz

emmioğlu, ilk önce dövüşek sonra barışah. Gardaşım biz 200.000 kâğıt galın istik.’ dirler, misal (K.K. 22).

Kız istenirken iki taraf usulünce bir konuşma yapar. Öncesinde kadınların arayı bağlamış olması, sürecin rahat ilerlemesini sağlar. Kız tarafı isteme olayına olumlu yanıt verdiğinde, damat tarafı *yükünü* sorar. Burada kullanılan *yük* ifadesi, *galın* (kalın, başlık parası) anlamındadır. “Bütün Türk topluluklarının ‘evlenme’ olayı ile alakalı âdetlerinden biri olan ‘kalm’ (başlık); ‘söz kesme’den sonra, erkek veya ailesi tarafından, kız (gelin adayı) tarafına verilen para, mal, armağan vs. için kullanılan bir kelimedir” (Turan, 1991, s.39). Türkiye’de, özellikle Doğu Anadolu ve Güneydoğu Bölgesi’nin birçok kesiminde başlık parası verme olayı devam etmektedir ancak Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler ile Türkiye’deki *galın usulleri* birbirinden farklıdır. İsim olarak her ikisinde de *galın*, başlık parası manasına gelse de Türkiye’de alınan başlık parası çoğunlukla kızın babası ya da aile büyüğü tarafından kullanılır. Bir kısmı, belki kızın çeyiz masraflarına ayrılır ama büyük kısmı verilen kıza karşılık kızın ailesinin aldığı ve kullandığı bir paradır. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde durum tamamen farklıdır; o paranın tamamıyla kıza çeyiz alınır, baba ya da başka bir aile ferdi bu paradan kendine pay almaz. *Galınla*, kızın altını alınır. Damat tarafı verdiği başlığın aslında kendi hanesine eşya, altın vb. şekilde döneceğini bilir. Hatta kızın ailesi başlık parasını çeyize harcadıktan sonra para yeterli olmazsa üzerini de kendisi tamamlar. İç savaştan sonra başlık parası, dolar hesabı üzerinden verilmeye başlanmıştır (K.K. 1, 3, 4, 5, 7, 9 16, 26, 28, 34).

“Bizde galın var, galın parası. Biz şimdik galın derik, esas kelime ‘galım’. Yanı ‘Hanım gız, gelin, burda gal.’ manasında. Gızın ‘galma’, acer evinde galmasının bedelidir. Ben Tataristan’dan örgendim bu ma’nayı. İkamet kimi yanı.” (K.K. 16)

Kız tarafı, istediği *galın* miktarını; kızlarının ev, eşya ve altın ihtiyaçlarıyla birlikte damat tarafının ekonomik durumunu da göz önünde bulundurarak belirler. Kız isteme, başlık parası miktarının söylenmesiyle devam eder:

‘Gardaşım, biz 200.000 kâğıt galın istik.’ dirler. ‘200.000 çoh yav gardaşım, birden çoh didin yav.’ ‘Aha sizin hatırıyız için 175.000 olsun.’dir, kız tarafı. ‘Yoh, ağam gene çoh.’ filan dirken ondan başka bir tenesi, onların bir ahrabasıdır. Gız tarafından bir gız almıştır önceleri. Onı getirirler, o araya girer. Sıhışınca onı araya soharlar. ‘Yav bah, bunun da mı hatırı yoh. Tama bı da bizden barabar geldi.’ dirler. Gızın aile büyüğü o gişinin hatrı için de birez indirim yapar. Misal, 25.000 kâğıt. En sonunda

150.000'e bağlarlar. Başka bir şey gonişılmaz, 150.000 kâğıt dedin mi üzerine hiçbir talep eklenmez (K.K. 22).

3.7.2.3.2. Söz Kesimi

“Söz kesimi, dünürçülük yani kız isteme aşamasından sonra gelmektedir. Dünürçülük yoluyla anlaşılan ailelerin bu anlaşmalarını daha geniş bir çağrılı huzurunda sözle iyice pekiştirmelerine söz kesimi ya da söz kesme denmektedir” (Örnek, 2016, s.265).

Kız istemede şartları tatlıya bağlayan kız ve oğlan tarafı dualar okur, iyi niyetleri, temennileri dile getirir:

İki taraf anlaşınca, uygun mu diye sorarak netleştirir. Taraflar münasib bulunca: ‘Tamam, Fethasını ohıyah.’ dirler. Fethalar ohınır. Sonra avratlara, Fethası ohındı diye haber verilir. Gadınlara Fetha’nın ohındığı haberi gelince, gadınlara zılgıtlar çalar, erkekler gızın evinin önünde iki el ateş eder, bütün köye gızın verildiğini duyururlar silahla. Köylü bilir ki boyun falancanın gızına, galın vermeye geldiler, bu silah sesi onun için, bu zılgıtlar onun için diye. Söz kesilmiştir artıh. Silah sıhıldı, zılgıt çalındı artıh köylü de bildiğine göre kimse o gızı istemek için o eve getmez. Fetha’dan sonra datlılar gelir. Yanında meyveler gelir. Bahlavanın yanında üzüm vahtıysa üzüm gelir. İşte gavun, garpuz kesilir. Kiraz zamanı kiraz, portahal vahtı portahal olur. Hangi meyve vahtıysa onlar getirirler. Ahşam datlılar, meyveler yinir, fazlası da sabahdan gomşılara dağıtılır; geçmiş günün dedigodısı yapılır: ‘Valla geldiler bacım, galın için 200 dedik de 150’ye bağladılar.’ Bu paradan hava atarlar, gızımız için iyi para verdiler diye (K.K. 22).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde kız istemeden sonraki süreçte atılacak ilk adım, imam nikahı kıymaktır. Damat, gelin tarafına ziyarete geldiğinde ya da düğün alışverişine gelinle çıktığında, İslami bir çerçeve içinde yan yana bulunmak ve toplumsal bir kabul kazanmak adına imam nikahını kıydırmak ister. İmam nikahı, bazen kız isteme olayında Fatiha Suresi okunduktan sonra başlık parasının verilmesiyle birlikte kıyılır. Bazen de kız tarafı kız istemeden hemen sonra başlık parası almayı ayıp karşıladığı için başlık parasını, kız isteme merasiminden birkaç gün sonra alır. Bu gibi durumlarda imam nikahı da istemeden birkaç gün sonra başlık parasının alındığı gün kıyılır (K.K. 1-14, 17-22).

3.7.2.3.3. Nişan

Söz kesilip kalın verildikten birkaç gün sonra kadınlar arasında bir görüşme olur, nişan için uygun bir gün belirlenir. Genellikle kız istemeden 1 hafta-10 gün sonra nişan yapılmaktadır. Kadınlar uygun bir gün belirledikten sonra oğlan tarafı köylü, eş dost ve akrabalarını nişana davet eder. Nişan kız tarafında kızın evinde olur, sadece kadınlar katılır. Damat çok kısa bir süre için nişana katılır; geline tatlı ikram eder, gelinle fotoğraf çektirir ve hemen sonra nişan yerinden ayrılır. Damat ayrıldıktan sonra kadınlar eğlencelerine kaldıkları yerden devam ederler (K.K. 1-14, 17-22):

“Nişanda oğlan gelir, yüzüğü dahar gider. Sonra avratlar işte bir tenesi top gumaş getirmiş, biri yastılı yüzü, biri melhafe, biri yorgan yüzü, biri nevresim dahımı getirmiş; gelinin çeyizine bırahır hediyesini. Gelin çeyizine goysın bınları. Burda amaç galhındırmah, yardım etmek” (K.K. 22).

Nişandan sonraki günlerde oğlan, nikahı kıyılmış olmasına rağmen kız evine çokça gidip gelmez; arada bayram varsa bayram ziyaretine aile büyüklerini de yanına alarak gider, yakın bir zamanda kız tarafında bir düğün ya da cenaze olmuşsa o münasebetle ziyarete gider.

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde, nişanla düğün arası uzun tutulmamaktadır. Nişandan sonra bir iki hafta içinde düğün yapılır ancak bazen bu sürenin 2 aya kadar çıktığı görülmektedir. “Hayırlı iş ertelenmez.” düşüncesiyle hareket edilmektedir.

Dini bayramlardan birisi nişanlılık dönemine denk gelirse kız tarafı ve oğlan tarafı, bayramları fırsat bilerek ilişkilerini güçlendirirler. Kurban Bayramı’nda oğlan evinin ekonomik gücü varsa kız evine bir kurbanlık hediye götürür. Ramazan Bayramı’ndaysa iki taraf birbirini iftar yemeğine davet eder ya da birbirlerine iftar sinisi hazırlayıp gönderirler (Örnek, 2016, s. 268).

Nişan ve düğün arasındaki zaman kısa tutulsa da araya giren bir dini bayram, görüşmek ve iki taraf arasında taze başlayan aile ilişkilerini kuvvetlendirmek için bir fırsat olarak değerlendirilmektedir.

3.7.2.3.4. Yol Alma

“Düğün öncesi bir gelenek de ‘Yolların sağlanması’ adı altında kızın amcasına, dayısına ve erkek kardeşine hediye alınarak onların gönüllerini almaktır. Bunlara emmi yolu- dayı yolu denilir. Bu gönül alma işi bir elma götürülerek de para götürülerek de olur” (<http://www.malatya.gov.tr>, erişim tarihi: 22.04.2023).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde yol alma geleneği, kız isteme olayı gerçekleşikten sonra evlilik için şartların sağlanması ve evliliğe uygun bir ortam oluşturulması için erkek tarafının, kızın dayısı ya da amcasını ziyaret ederek onay alması ve gerekirse kızın amca ve dayısını hediye yoluyla evliliğe rıza göstermek için ikna etmesidir.

Bırda âdet var, gelinin amcasıgılı güvegi tarafı gidip ağırliycak. Amcıyı, dayıyı... Damat, damadın gardeşi, ailesi ağırlar. Çay, gahve, hediye artıh o vakit neyse... İş olırsa kimi büyükler ‘Halas.’ der, ‘Biz bir şey istemik.’ diye. Kimi yerde de altın alırlar, kimi yerde para alırlar. Kimisinde köyümüzde oldu, gızın gardaşı gelinlik geymiş bacsını guvartmaz; gapıyı kilitler, güvegiden bahşış ister, onlar da verir, gelini çıhardırlar (K.K. 1).

Gızın emmisine/dayısına giderik. ‘Yorum, biz sizden ahraba olacayih. Falanca bacıyın/gardaşıyın gızını alacayih. Yol almaya geldik. Ne diysiyiz? Var mı bir arzunguz, bir emringiz, bir diyeceğiiz?’ diye sorarih. Eğer ki o dayının/emminin çocukları kızı istiyse zatan iş yol almaya gadar ilerlemez, ilerleyemez. Yoluna emmisi/dayısı uşağı durdum mu yabancı gedip de golay golay o gızı isteyemez. Amma gızın yolunda duran emmisi/dayısı uşağı yohsa yol almaya giderler. İşte emmi yolu bir dahım alınır, eyi bir gondıra alınır ya da bir fiyat keserler aralarında. Misal 5000 lira, o da geder o paradan genni gennine güzel bir gırvat, dahım, ayakkabı alır. Ba’z bir şey istemezler. ‘Gedin, güle güle geliniyizi çıkarın. Yoluyuz açih olsun.’ dirler. Ama eyle gızın bütün emmileri ya da dayıları bir bir gezilmez. Ya en büyüğünün ya da hatırı sayılanın yanına gederler. Âdet yerini bulsun diye dayı/emmi yolu sağlanır. Buna da dayı/emmi yolu sağlama derik (K.K. 22).

Kızın babası ‘yol alma’ için bir sıralama belirlemiştir. Oğlan tarafı önce kızın amcasının yanına gider, sonra sırasıyla kardeşi, dayısı ve halasını ziyaret eder ve onların gönlünü alır. Bu memnuniyeti sağlamak oğlan tarafının vazifesidir. Kızın amcasına, dayısına, erkek kardeşine ve halasına birtakım hediyeler alınır. Muhafil poşu, keci gömlek, zıbın, fermene, Trabulus ipek, Acem şalı kuşak, kemha adında bir kumaş, kundura, tuman (don), kız evindeki kişi sayısı kadar terlik, Ahmediye ya da dirhemiye poşu, şekke, kaput, çakma ve biniş, alınan hediyelerden bazılarıdır (Tanyol,1952, s.98).

3.7.2.4. Düğün/Evlilik Sırası

3.7.2.4.1. Bazarlık (Pazarlık)

Bazarlık, yeni kurulacak ev için düğün öncesi yapılan düğün alışverişidir. Nişandan sonra aileler tarafından bazarlık için uygun bir gün belirlenir.

İç savaş öncesinde düğün alışverişi, yaşanan bölgeye uzaklığına ya da alışveriş imkanlarının çeşitliliğine göre ya Halep'te ya da El-Bap'ta yapılmaktaydı ancak iç savaştan sonra Halep'in 'Güvenli Bölge' sınırlarının dışında, Esad rejimi kontrolünde kalması nedeniyle Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler için El-Bab, düğün alışverişlerinin merkezi haline gelmiştir.

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler için Met-Suudî (Şark köşesi/şark odası takımı, döşemesi), evlenecek olan çift için olmazsa olmazlardan sayılan ve bazarlık listesinin başında kabul edilen bir ev eşyasıdır. Türkiye'de şark köşesi ya da şark odası olarak bilinen, sünger minderlerinden ve yastık takımlarından oluşan bu köşeli oda takımları, Türkiye'deki düğün alışverişlerinde alınması zorunlu bir eşya olmamakla birlikte düğün alışverişi listelerinde de pek yer almamaktadır.

Cerablus ve çevresindeki Türkmenler bazarlıkta yastık, yorgan ve döşek yapmak için kumaş alırlar. Ayrıca bu kumaşların içini dolduracak kadar yün alırlar. Evlenecek çift için yataklar yapılır ve evlerin *yüklük* denilen bölmelerine yeni yataklar yerleştirilir; bu yatakları hem kız tarafı hem de oğlan tarafı yapar ve çeyiz görmeye gelenler ilk olarak *yüklükteki* yataklara bakar. Kız tarafının fazla yatak yapması gurur duyulacak bir durum oluşturur ve tarafların kaç kat yatak yaptığı mahallede, köyde konuşulur. Günümüzde Cerablus ve çevresinde yeni yapılan evlerde *yüklük* kısımlarına pek rastlanmamaktadır (K.K. 9-12, 28-29, 34).

Bazarlık, giyimden eşyaya, eşyadan takıya birçok alanda yapılır:

İlk önce yatak odası alınır, gardolap alınır. Efendime söylim, yatah alınır, baza, bir de vitrin alınır; camı, cıncığı dizmeye (K.K. 16).

Şekil 21.

Pazarlıkta Alınmış Eski Bir Vitrin Modeli-Zogara Köyü

Kaynak: (Arife Taşkiran. Fotoğraf Çekim Tarihi: 01.10.2022).

Şekil 22.

Bozhöyük Köyü-Ayşe Yılmaz'ın Evinden Bir Yüklük Örneği

Kaynak: (Arife Taşkiran. Fotoğraf çekim tarihi 19.07.2022).

Yatah odası tam tekmiil düzülecek şekilde alışveriş yapılır. Altın bahsinde de anlaşılır. ‘Yav işte bu paranın 50’sine altın alak.’ dirler.50.000 gıza mehir sayılır. Gız sağbi dir ki ‘Zatan yabancı del, gız da sizin olacah, altın da. Yarın öbür gün ev alırlar, oğlan bir dükkân mükkan açarsa alır gızın elinden bozdırır.’ Bazarlıh yaparken top gumaş da alınır, gartlar da basılır. O gün her iş halledilir. Düğünde gelecek misafirlara verilecek hediye bile bazarlıhta alınır amma onı galının içinden almazlar, oğlan tarafı ayrı alır. Çoğu galını bazarlıhta verir gızın babasına. Bazarlıh yapılır, bazarlıhtan gelirken de iki üç el silah sışılır; böğün filanın bazarlığı yapıldı, geldi. Bazarlığı getirirler, arabadan indirirler, hangi eve dizilecekse o eve gonur; iki gün evvelinden o ev çarpılmışdır, boyanmışdır. Hazırlıh yapılmışdır, getirilir, orya indirilir. Sonra gız tarafından, oğlan tarafından iki üç beşerikli, hünerli gadın dizerler onı. O ev dizilir, tiril tiril, dört dörtlük olur Allah’ın izninden (K.K. 22).

Köyde evveli bir ayne alırlardı. Herkes imkanına göre; bir sandık, gellabiye, evveli sırmalı fermene olurdu. Bu İngiliz gumaşından olur, birez galın olur, onı geline alırlar. Giyimler şimdi galmadı ya diz donu ille ayakkabıyı örter. Gısa köynek içlik gibi yanı, köynek dize gadar. Onun üstüne sarmalı köynek olurdu, dışarı çılmah için golları bol olur, guşahlarını birbirine bağlar omzuna atar, bu gollar nerye gelir, taaa döşüneçe uzanır, döşü örter. Ahmediye vardı, o şimcik çok pahalı, gene Barak da gullanıylar şimdiyeçe. Poşu giyerdi, onda da sıрма olırdı, bir de önlük var, bir mitir olur beyle, bir ipi var bele bağlarlar. Bir de guşak vardı şimdiyeçe Antep’te folklorlar giyiylar. O sırada gençler de gümüş guşah giyerdi. Ya gırmalı olur ya da bir parça zili var delikli, üstten geçirmeli, saf gümüş bı. Ayeller bazarlıhta alırlardı bu elbiseleri, düğün dernekte, gündelik, hara gederse, hayla münasip düşerse eyle de geyerlerdi (K.K. 16).

Yüssükle barabar imam nikahı gıyarlar. Galını verirler. Bazarlığı yapanaçe, bir haftayeçe düğünü yaparlar. Eskiden bazarlığa gelin getmezdi. Ne bahar ne görür ne seçerdi. Köyneklik birkaç parça kumaş getirirler, gelin tarafına verirler. Gelin, bibi yolu, dezze yolu diyerekden kumaşlardan hediye eder bir de tefriha (gecelik) alırık bazarlıhda. Tefriha didin mi erkeklerin dizleri gırılır, her biri 10 tana, 15 tana alırlar. Şarttır o. Erkeğin verdiği galın parasından alırık. Biz o zaman nederik? Bes gelinlik, ak fistanı oğlan evi alır. İç asbabımış, kersonmuş, südyenmiş, becamasımış, işte tefrihası, üste giyeceğini, bütün gelin alır; bı verilen dolardan, galın parasından alır (K.K. 26).

Şekil 23.

Adil Şan'ın Evinden, Med-Suudî Döşemeli Bir Odanın Giriş Kısmı

Kaynak: (Arife Taşkiran. Fotoğraf çekim tarihi: 01.10.2022).

Taraflar beğendi mi çoh uzatmah.10-15 gün içinde her şey olur biter. Bazarlıh ederik. Evveli para verirlerdi, gız evi ederdi. Şimdi gız evine sen 1000 dolar para veriysin, geni gennine giyecek alıy, yatah odası, halı alıy. *Med-Suudî* eder oğlan evi. *Med-Suudî* bizde ille olur. Olmazsa ayıp. Altın da işde gız evinden anlaşırsın, artıh halına göre bir çüt bilenzik edersin, iki yüssük, bir küppe, bir saat alırsın gıza. Gızın anası eğer halında varsa, bir şeyler dahar, yoh, halında da yohsa bir çöpü dahmaz gızına (K.K. 26).

Şekil 24.

Cerablus Merkez, Murat Mahli'nin Evinden Bir Med-Suudî (Türkiye'de Şark Köşesi ya da Şark Odası Adıyla Bilinen Bir Çeşit Oda Döşemesi)Örneği

Kaynak: (Arife Taşkiran. Fotoğraf Çekim Tarihi: 26.11.2022).

Şekil 25.

Zogora Köyü- Zeynep Dede'nin Evinden Bir Med-Suudî Örneği

Kaynak: (Arife Taşkiran. Fotoğraf Çekim Tarihi: 01.10.22).

3.7.2.4.2. Yas Alma

Düğün tarihi belirlenip düğün davetiyeleri dağıtıldıktan sonra kız tarafından ya da oğlan tarafından bir akraba, eş dost ya da köylünün vefat etmesi nedeniyle iki tarafın önde gelenleri toplanır, cenaze sahiplerini ziyaret eder. Bu ziyarette baş sağlığı dilekleri söylendikten sonra cenaze sahiplerinden düğünün yapılması için izin istenir. Toplumda bu izin alma olayı, *yas alma* olarak bilinir. Yas alma, bir çeşit toplumsal dayanışma göstergesidir. Anadolu'da Gaziantep ve çevresinde uygulanan bu gelenek, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde de devam etmektedir.

Yas almada, arada bir gomşuluh, ahrabalıh, gız alıp verme sebepli bir münasebet var elbet. Ba'z ahrabalıh yahından olır o vahıt ceneze sağbi 'Ölen bizim de ahrabamız, sizin de ahrabanız, acımız var, hele şimdik düğün olmasın.' dir. O zamat düğün 3-4 ay gece galır amma bu dediğim binde bir olır, çokluk gedin düğünüyüzü yapın dirler. Düğün olır gene de amma burukluk da olır. Düğünü sessiz ederler. Düğün sağbi acı birez hassas hareket eder. 6-7 tene davul çaldırmaz da iki davuldan işini bitirir. Düğünü dört gün olcahsa bir günde bitirir. Hepi, ihtiramdan eder beyle (K.K. 17).

3.7.2.4.3. Bayrak Dikme

Pazarlık yapıldıktan sonra evlenme ritüeline dair bir sonraki aşama bayrak dikimidir. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmen düğünlerinin büyük bir kısmının evlilik aşamalarında giderek varlığını unutturan bu gelenek sosyal yaşamdaki tüm değişim, gelişim ya da gerilemelere rağmen direnmektedir. Buradaki gerilemeden kasıt, bölgedeki 3 yıllık IŞİD egemenliği döneminde hiçbir şekilde bayrak dikme, kına ya da düğün gibi bir uygulamaya yer verilmemesi, bayrak dikme ve benzeri faaliyetlerin adının dahi anılmasının yasak olduğu bir esaret döneminin yaşanmasıdır.

Pazarlığın yapıldığı günün akşamı ya da ertesi gün, oğlan evinin damına bayrak dikilir:

Bayrak, düğünün habercisidir. Damdaki bayrak düğün evini işaret eder; evin yakınlarından geçenler bayrağı görünce o evin düğün evi olduğunu anlarlar. Dama dikilen bayrak, düğünü haber verdiği gibi bayrağı gören herkes için de bir davetiye mahiyeti taşır (Kartal, 2017, s. 34).

Bayrak dikildikten yaklaşık 10 gün sonra düğün yapılır:

Mesele adam bir tek bir oğlunu everiy, 10-15 gün önce bayrağı orya diker, evde ayeller hazırlıhlar yapar, kızlar, gomşular 15 gün boyunca geceleri evde çalar, oynarlar. Oğlan evin tek oğlıdır, uzaklarda ohumuş da gelmiştir, dohtor oğlıdır; onı allı şanlı 15 gün gösterirler. Yoh ağam 3-4 tene oğlı var, her birini de evermiş, bu da son oğlı ya da 3. oğlı, arada onı geçirir geder, bayrah için ona onca hazırlıh, çalgı çengi yapmayabilir. Ama yapıldığında da oğlanın bibileri, dezzeleri toplanırlar. Bes bayrah dikimi için hususen başha köyden de çıhıp gelinmez golay golay. Bayrah için beyaz bir bezin üstüne ay, yıldız, güneş motifleri ve üçgen, kare şekilleri işlenir. Bayrağın üzerine iğde ağacından dallar goparılp bağlanır; gırmızı ve pembe güller bağlarlar (K.K. 22).

Bayrak hazırlamak için kullanılan beyaz bez kumaşların seçimi tesadüfi değildir; Türk kültüründe beyaz renge, bir ucu Şamanizm'e kadar dayanan çeşitli anlamlar yüklenmiştir:

“Ak rengin Türklerin en eski inançlarından olan Şamanist dönemle ilgili bazı manevi inanmalarından kaynaklanarak ululuk, adâlet ve güçlülük anlamları kazandığı görülmektedir” (Genç, 1997, s. 1078).

Türklerin bayrak dikme, ağaçlara ya da sııklara renkli bez bağlamaları eski inanışlarına bağlıdır. Bezlerin renkleri tesadüfi değildir; bu renkler gökyüzünün ve dünyanın yönleriyle, kutsal kabul edilmiş bazı nesneleri temsil etmeleriyle anlam kazanmıştır. Bezlerin bağlandığı direklerin ya da sııkların, bayrak olarak kullanımı sonradan gelişen bir durumdur. Evlerin damlarında direklere asılan bayraklar, bir haberci görevi görmektedir (Ögel, 1971, s.167).

Bayrak direğine bağlanan ığde ağacının, insanları kötülüklerden koruduğu düşünülmektedir (K.K.1, 5, 6, 9-13,16-22). Temelinde Türklerin eski inanışlarının yansıması görülen bu uygulamalar, Anadolu'da da varlığını sürdürmektedir. “Şamanların ve Anadolu'nun önemli bir parçasıdır ağaç. ığde ağacının parçaları, meyvesinin çekirdeği, çitlembik, zeytin nazarlık olarak kullanılır hâlâ (<https://bilimveutopya.com.tr>, erişim tarihi: 02.02.2023).

Bayrak hazırlandıktan sonra köyün gençlerine, bayrağın dikileceği haberi gönderilir. Köyün bekâr gençlerine *cahil* denir. Damadın evlilik aşamaları sırasında işlerini kolaylaştıran, yardımcı olan, daima yanında bulunan bekâr arkadaşlarına ise *cahilbaşları* denir. Cahilbaşları, damat için hazır vaziyette beklerler. Eğer bayrak dikme davullu zurnalı bir şekilde gerçekleşecekse ikinci vakti davul zurna çalınmaya başlar. Yörede, yakın bir yerden davul zurna ekibini getirmek mümkün değilse köyün gençleri darbuka çalarlar. Cahilbaşlarının bayrağı evden alıp evin damına çıkartmaları yaklaşık bir buçuk saati bulur:

Bayrah dikilenecek türküler söylenir, dabancalar sıhılır, ayeller zılgıt çalarlar, bayrah türküleri söylenir. Bu arada bir tenesi ‘Durun durun, ben vuruldum.’ dir. Bayrağın önüne düşen gişi, evli olur. Bekârın bayrah önüne düşmiye hakkı yohdur. Noldu yav, seni kim vurdu diye sorar millet. Gendi gennini yere atan gişi, ‘Beni falanca vurdu.’ dir. Millet de ‘Yazıh deelmi yav, bu adamın çocuğu, çoluğu vardı.’ dir. Yerde yatan adam hemen iyi olmaz, ayağa kahmak için şart goşar. ‘Beni vuran falanca gişi ille benim için bir türkü söylesin.’ dir. Gel gör ki türkü söyliycek adamın sesi güzel deldir ya da türkü bilmez. ‘Ahmet de türkü bilmiy, nolucah şimdi?’ Bekâr gencin

ismi Ahmet diyek misal. Yere düşen, türkü söyletmek için bir bekâr seçer ille. Orda amaç Ahmet'i (falanca bekârı) köşeye sıhşıdırmahdır; eğlence, şenlik olsun diye bir gülmece yapmahdır. Yere atılanın dileği yerini bulmazsa o bayrah yerden kahmaz. Bının için bir iki saat urgaşırırh. Ahmet, 'Ben seni ha vahıt vurdum, harda vurdum?' dir. O zaman millet, 'Ya türküyü söyle ya da yükünü başka bir galdırsın.' dir. İşte hâl beyle olunca Ahmet de diyek ki Hasen'dir, Memet'dir, yahın bir arhadaşından yardım ister onın yerine türkü söylesin diye. Ahmed'in yerine arhadaşı türkü söylerse Ahmed gurtulur ama arhadaşı da türkü söylemezse o zaman iş deyişir. Ahmed'e daha ağır bir yük biner. Ahmed'e 'Hele sen it kimi havla ya da eşşek kimi angır.' dirler. Ahmed o sesi ya çiharacak ya çiharacak; gurtuluş yoh. Ahmed sonunda el mahkûm, utanır sıhlır, gışh sestten bir iki defa 'Hav, hav, hav' dir, bu yükü atar sırtından. Bazan ceza kesilen genç bir hayvan sesi de çiharmak istemez o zaman da ceza sağbi, 'Gomşular itleriyizi bağlayın, gemikler benim.'dir, beylelikle bu oyun biter (K.K. 22).

Bayrak dikme uygulaması, kaynak kişilerin anlattığı üzere bu tür eğlence ve güldürülerle devam eder. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler, bayrak dikme, kına gecesi, düğün gibi uygulamalar esnasında belirli aralıklarla ve yüksek sesle Arapça dualar eşliğinde salavat getirirler. Salavat getirme, bu tür geleneklerin tamamlayıcısıdır. Alkışlar çalınır ve sonra sesler yükselir (K.K.1-.30):

Sallu alâ Muhammed,
Zeyn zeyn,
Mekhûl eyn,
Ve'l adile,
Allah aleyy.

Çevirisi:

Muhammed'e salavat getirin,
Güzel güzel (Salavat getirin),
Sürmeli gözlere (Salavat getirin),
Adaletle (Salavat getirin).

Salavatların arkasından zılgıt sesleri yükselir, kadınlar zılgıt çalarlar. Oyunlar, eğlenceler kaldığı yerden devam eder. Önceki oyun bittiğine göre öne başka bir evli adam çıkar ve 2-3 adım atar, sonra:

Allı da yemenim şınaşına nay nay,
Pullu da yemenim vay gidi vay vay.

Sözleriyle başlayan türküyü ezgili bir biçimde söyler, başka bir türküyle devam eder:

Ah yeri yeri, sallan da yeri,
Sallanmazsan sallanma, dolan da yeri,
Otobüse bindin mi sallanma yeri,
Saatini gurdun mu dolan da yeri.
Portahalın irisi, sallan da yeri,
Yahdı beni birisi, dolan da yeri,
Sürüsünde değilem, sallan da yeri,
Yahdı beni birisi, dolanda yeri.
Ah yeri, yeri, yeri, sallan da yeri,
Sallanmazsan sallanma, dolan da yeri. (Anonim).

Türkü söylenir ve 5-6 kişilik gruplar omuz omuza halay çekerler. Türküden sonra türküyü söyleyen evli adam, “Durun, durun, durun, falanca kişi ayağımı gırdı” diye bağırır. Ayağının kırılmasına sebep olan falanca kişi de bunun bir türkü söyleme daveti olduğunu anlar ve “Seni mi gıracam gardaşım, ben de bir türkü söylerim senin için.” der ve böylece türküye devam edecek kişi de belirlenmiş olur. Daha sonra orada bulunanlardan birinin çok iyi mâni okuduğu söylenir ve o da mâni türküsünü okur (K.K. 1-5, 9-16, 22, 29, 30):

“Acem gızınımmmmmmmm kah gideliimmmmmmm bizeçeeeeeeek.”

Arkadan gençlerin sesi yükselir ve hep bir ağızdan, “Aleheeeeeeeey” derler. Türkü devam eder:

“Dört bir gaziler dedi ammannnn, önümde ammeynnn düğününüz gutlu olsuunnn.”

Uzun hava şeklinde söylenen mâni türküsünün bu cümlesinden sonra gençler yeniden “Aleheeeeeeeey” derler ve türkü devam eder:

“Suya gider edem, su külegi doldurır, dört bir gaziler dedi amman, önümde ammeynnn, düğününüz gutlu olsuunnn.” Gençlerden tekrar bir “Aleheeeeeeeey” sesi yükselir. Bu sesleniş türküyü söyleyeni aşka getirir. Mâni türküsü olarak bilinen bu türkü en meşhur bayrak türküsüdür. Bunun dışında birçok uzun hava da okunur; aşağıda aktarılan uzun hava Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin bayrak dikiminde okuduğu uzun havalardandır:

Ağlayı ağlayı da aney gurban
Gözyaşımı bitirdim,
Bitirdim yavru bitirdim.
Ayıplamen beni, beni de aney gurban, ben sarımı yitirdim.

Eller düğün bayram etti, eğlendi,
 Ben bir yanda boynum, vay nedim boynum büktüm,oturdum.
 Perçemi dondurmuş gene aney gurban olam, yarım gülüneyy,
 Yarım gülüneeeeeeyyy.
 Yemin ettim gelmem, gelmem yarın elineee.
 Eller gına yahtı, yahtı da aney gurban olam, gene genni elineee, eliineeeee.
 Ben bir yanda gözüm, vay nedim gözüm sildim, oturdum.
 Ayıplemen beni, beni de aney gurban ben sarımı yitirdim.
 Yanmayan ocahta, ocahta da aney gurban yemek pişer mi?
 Amanın yanmayan ocahta, ocahta da aney gurban yemek pişer mi?
 Aman iki güzel de bir yastığa düşer mi? (K.K. 22).

Kaynak kişi 22'nin anlattığı üzere yukarıda bayrak dikme ve kına gecelerinde söylenen bu uzun hava, Mızarlı Âşık Mehmet'e aittir. Âşık Mızarlı Mehmet, Gaziantep'in Nizip ilçesine bağlı Mızar Köyünde yaşamakta olan bir halk sanatçısıdır. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin arada sınır olmasına rağmen Mızarlı Mehmet'in türkülerini biliyor ve söylüyor olmaları, Türkiye ile Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler arasında kültürel geçişin bir örneği olduğu gibi bu durum kültürel devamlılığın da bir göstergesidir:

Türk toplulukları tarihin erken çağlarından bu yana göç eden topluluklar olmuşlardır. Bu göçler serüvenünde Türkler, birçok farklı kültür ve değerler sistemi ile tanışmışlardır. Sahip oldukları demografik hareketlilik kendi özlerini korumalarına engel olmadığı gibi tanıştıkları kültürlerle etkileşimine de izin vermiştir. Bir yandan kendi kimliklerini korumayı başarmış olan Türkler, öteki taraftan toplumsal etkileşimler aracılığıyla kültürel çeşitlilik ve zenginlik sahibi olmuşlardır (Özkul, 2015, s.169).

Bayrak dikme töreni sırasında falanca âdet gereği ayağı kırılmış numarası yapar, türküler söylenir, falanca vurulma numarası yapar, bir kısmı halayın bir ucundan tutar. Düzmecelerden, gülmecelerden, uzun havalardan sonra nihayet bayrak dikilir.

3.7.2.4.4. Davet – Okuntu

“Okuntu sözcüğü başlangıçta davet etmek anlamında kullanılırken zamanla anlam daralmasına uğrayarak kelime küçük hediyelerle yapılan düğün daveti olarak kullanılmıştır” (Gümüş, 2019, s. 227).

Düğünden yaklaşık bir hafta ya da 10 gün önce düğüne katılacakları davet etmek için güzel konuşan, çabuk iş bitirip arayı bulan orta yaşlarda bir erkek belirlenirdi. Bu kişi ya düğün sahibinin maddi durumu çok iyi olmayan bir akrabası ya da komşusu olurdu. Düğün sahibinin ona verdiği mesajları gerekli yerlere ulaştırır, oradaki insanları usulünce davet ederdi. Davet etme şekli davet, edeceği kişiye göre farklılıklar gösterirdi çünkü davetlilerin düğün sahibine olan yakınlığı, düğünün hangi aşamalarında bulunup bulunmayacaklarını belirleyen bir faktördü. Bu sebeple davetçi, düğün sahibinden aldığı mesajları davet edeceği kişiye uygun bir üslupla iletirdi. Davetiyeyi alanlar, kendi bütçelerine göre davetçiye bahşış verirdi (Boyras, 2009, s. 88).

Oğlan tarafı, pazarlıkla beraber okuntuları da alır. Davetiye yerine geçen okuntu, aşağıdaki eşyalardan oluşur:

Ayakkabı, top (bir entarilik elbise) gibi eşyalardır. Topların adları şudur: Şam topu, Belluriye (yeri beyaz, sarı ipekle işlenmiş kumaş), zenelabed (yeri siyah beyaz çizgili ince kumaş) ilh (Tanyol, 1952, s. 98-99).

Teknolojik gelişmelerle birlikte düğün davetlerinin yerini davet kartları almıştır. Davetiye niteliği taşıyan bu kartlar davet edilecek kişilere verilirken hediyeleşme geleneği de yavaş yavaş kaybolmuştur. Davetiye dağıtma eylemi bayrak dikiminden hemen önce yapılabileceği gibi bazen bu sıralama birbiriyle yer değiştirebilir. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde de bu sıralama zaman zaman yer değiştirmiştir.

Genellikle düğünden bir hafta önce düğün sahiplerinin isimlerinin, adreslerinin ve düğün tarihinin yazılı olduğu kartlar, düğüne gelmesi arzu edilen kişilere dağıtılmakta böylece düğüne davet etme olayı davetçi ve davet edilen taraflar arasında herhangi bir bahşış ya da hediye yükümlülüğü olmadan gerçekleşmektedir. Anadolu’da seyri bu şekilde gelişen düğün davetleri Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler için de aynı süreçleri takip ederek günümüze kadar ulaşmıştır.

“Bayrak dikmeden sonra gartlar dağıtılır. Gart basma vahtından önce davetler dille yapılırdı. Abdallar olur, davul zurna çalar. Aşiretler bu davul zurna çalan Abdalları getirir yanında” (K.K. 22).

Düğünlerdeki çalgı işleri, davul, zurna ve eğlence Abdalların icralarıyla gerçekleşmektedir. Abdallar belli bir ücret karşılığında davulculuk, zurnacılık mesleklerini yapmaktadırlar:

“Yaşadıkları yerlerin sosyoekonomik ve doğal şartlarına bağlı olarak birbirlerinden farklı özellik gösteren Türkiye Abdallarının, hemen hepsinde rastlanabilen ortak nokta

‘müzisyenlik’tir. Ancak yaşadıkları yörenin müzik zevkine ve ihtiyacına göre, kullandıkları enstrümanlarda ve icra ettikleri müzikte önemli farklılıklar görülebilmektedir” (Çevik, 2006, s. 243).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin düğünlerinde çalgı çengi işlerini üstlenen Abdallar, Türkiye’de olduğu gibi düğün faslının önemli bir parçası olmuşlardır:

Abdallardan bereber düğün sağbinden bir gişi gider. Misal Hümeyle köyüne gider, Hümeyle’den kaç adam davet edecek belli, düğününe gelmiş ya da öduncü var olan evlere gumaş hediye götürür. Geriye kalanlar bes dille söyler. ‘Düğünümüze buyurun, bizim oğlanı everik.’ derler. Yanında Abdal götürür. Davet sırasında yanında götürdüğü Abdal bir fasıl yapar davul zurnayla. ‘Bah ben yanımda Abdallardan gelmişim, o gadar uzak yoldan gelmişim.’ der düğün sağbi. Bu düğüne iki elin ganda olsa gelirsın. Adam seni anmış, hediyesinden gelmiş, yanında davulu zurnası da var, artıh o düğüne getmek boynunun borcu olmuş. Abdala 50 lira işte bilemedin 100 lira, neyse gereği bahşış verilir. Ağam orda bir şenlik olur, ordan da başka bir eve davete geçerler. Kart çıktıktan sonra hediyein yanında bir de kart verirler. Misal düğün sağbi 200 kart dağıtmış, 100 tene de top gumaş dağıtmış. Kim davet edilmişse muhakkak düğüne gelir. Davet hem düğün davetiyesi hem gumaş hediyeli yapılmışsa daveti alan gişi düğüne gelirken ya bir guzu ya da bir çuval şekerden gelir. Hediyesini düğün sağbine verir. ‘Bu adam bu gadar masraf etmiş, düğünde yemek yapacah. O gadar mısafırı olacah ben de onı galhındırmah için bir goç götürim, ya da bir tohlı götürim. Beni anmış gelmiş bığadarı, ben de boş gitmim.’ der. Bir adam düğün için gurbanlıh bir davar ya da işte tırahtörün arhasında 2-3 tene guzu muzı getirmişse, 3-4 Abdal gennini garşılar; evin ayelleri işte dezzesi, bibisi oynayarahtan garşılarlar. Taaa halayın ortasınaça oynayarah garşılarlar bu adamı. Getirirler, oturacahları yere gadar, adamı hürmetten, hoş beşden yerine oturdurlar (K.K.22).

Davetiyelerin dağıtılması ve bu dağıtım işlerinin yer yer Abdallarla eğlenceli bir fasla dönüştürülmesinden sonra artık kına ve düğün hazırlıklarına geçilir.

3.7.2.4.5. Kına

Türk kültürünün önemli bir parçası olan *kına geceleri* ve bu geceleri taçlandıran *kına yakma* geleneği, bu uygulamanın pratik esasları dışında taşıdığı manevi mesajlar bakımından büyük önem taşımaktadır.

Kına yakma bir sözleşme, teslimiyet hükmündedir. Yakın geçmişte, Bahşiş Yörüklerinde evlilik adet ve inanmalarla ilgili bir çalışmasında Kayabaşı (2018), *kına yakma* geleneğini bir ‘adanmışlık’ nişanesi olarak göstermiş ve Türklerin kınayı Allah’a kurban olmaları için kurbanlıklarda, vatana kurban olmaya hazır olduklarını göstermek için askere giden gençlerde ve beylerinin yoluna ömürlerini kurban ettiklerini göstermek için gelinlerin ellerinde ve saçında olmak üzere üç önemli durumda kullandıklarını ifade etmiştir.

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde kına gecesi, kız kınası ve erkek kınası şeklinde düzenlenir. Türkülerle, manilerle ve oyunlarla süslenen kına geceleri evlilik/düğün sırası uygulamalarının son aşamasıdır.

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde, kına ve düğünlerde misafirlere *mırra* ikramı yapmak çok önemlidir. *Mırra*, menşei Araplara dayalı, bir çeşit acı kahvedir. Arapçada acı manasına gelen “mur”dan türemiştir. Mırra Arap kültürünün önemli bir parçasıdır. Günlük yaşamda tüketildiği gibi kına gecesi, düğün, cenaze gibi ritüellerin de olmazsa olmazıdır. Mırra içildikten sonra, mırmanın ikram edildiği fincanın yere bırakılması, mırroyu ikram eden kişiye hakaret manası taşıdığından, mırroyu alan kişi mırroyu tek seferde içer ve fincanı ikramı yapan kişiye uzatır.

Kahve, yörede “mırra” denilen sade, acı kahvedir. Gecenin başlangıcında ve bitiminde verilen mırmanın yapılması, sunumu ve içimi, belirli geleneksel kurallara bağlıdır. Kahve, güğüm de denilen bakır ibrikte iyice kaynatılır. Bir süre dinlendikten sonra başka bir güğüme süzülür ve küçük kulpsuz fincanlara bir yudum kadar konularak ikram edilir. Acı kahve bir yudumla içildikten sonra boş fincan, kahveyi sunana verilir (Aslan, 2014, s.10).

Şekil 26.

Zogora Köyü-Köy Odasında Bulunan Mırra Köşesi ve Mırra Takımı

Kaynak: (Arife Taşkıran. Fotoğraf Çekim Tarihi: 01.10.2022).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde mırra daha çok erkek kınasında, kınaya gelen misafirlere ikram edilir. Bunun için görevlendirilmiş bir genç, eline aldığı mırra cezvesi ve tek bir fincanla beraber sıra sıra ilerleyerek her bir misafire, içimi tek seferlik ve fincan içindeki bir iki yudumluk mırrayı uzatır. Fincanın içindeki mırra miktarı Türk kahvesi fincan ölçüsü gibi düşünülmemelidir. Fincanlar küçük ve fincanın içindeki mırra miktarıysa en fazla iki üç yudumluktur. Mırra, tadımlık bir içecek türüdür.

Şekil 27.

Zogora Köy Odası-Mirranın Kaynatıldığı Bakır İbrik

Kaynak: (Arife Taşkıran. Fotoğraf Çekim Tarihi: 01.10.2023).

- *Gelin Kınası*

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde gelin kınası, kız evinde yapılır. Gelin olacak kız damat ile aynı köyden değilse damat tarafının genç kızlarından ve başlarında bulunacak olan birkaç aile büyüğünden oluşan bir grup, bir minübüs ya da otobüsle kına gecesinden bir gece evvel gelinin köyüne giderler. Damat tarafının gelinin evine gönderdiği bu gruba *gınaçı* denir. *Gınaçılar* kına bitimine kadar kız evinde misafir edilir (K.K.1- K.K. 30).

Gınaçılara kız evinde eyi baharlar; genç kızlar orda çalarlar, söylerler, davul zurna çalar, kızlar oynarlar, maniler atışırlar. Gızın köyünden bir tene yaşlı:

‘Tepsi kenarı sarı

İçinde yedim narı

Şu Kalkım’ın gençleri

Gondıramın kenarı.’ dir. Garşı taraf da cavap verir:

‘Kişe tavuğum kişe

İçine gıran düşe

Dul avrat alanın

Başına bomba düşe’.

Bırda ba’zen de misal gızı Sekizler köyünden alıysa ‘Sekizler’den gız alanın başına bomba düşe’ dir. Beyle atışma yaparlar. Gınaçılar gız tarafında gına yaharken oğlan tarafında da gına hazırlığı yaparlar. Gızki mesele ahşam üzeri, ikindin başlar, gece saat on iki bire gadar sürer. Oğlanki de gece saat on ikiden sora başlar (K.K. 22).

Gelin kınasında köyün yaşlı kadınları arasında mâni atışmaları olur ve yörenin türküleri okunur, gelin kına için elini açmak istemeyince kız tarafı ve gınaçılar karşılıklı manileri düzdürürler:

Dam başı loğlı loğlı

Şu gelen kimin oğlu

Cıh cıh ganser boynında

Sürmeli Ayno’nun oğlu.

Ah havayı havayı

Kendir çeker goğayı

Bir garip güverçin

Şimdi yapar yuvayı.

Atım var gatırım var

Elimde satırım var

Menel benim olmazsa

Goynumda gatılın var.

Gara goyun guzlarım

Menel yoliyi gözlerim

Menel bizim olmazsa

Şu Kalhım’ı düzlerim.

Saatim yere düştü

Köstegine çiy düştü

Sürye’nin içinde

Göynüm Menel'e düştü.

Yumurtanın sarısı

Yere düştü yarısı

Yar goynuma girince

Sandım eşşek arısı.

Tepsi kenarı sarı

İçinde yedim narı

Şu Kalhım'ın gençleri

Gonduramın kenarı (K.K. 30).

Bir taraftan maniler okunurken bir taraftan araya uzun havalar girer ve kına gecenin ilerleyen saatlerine kadar devam eder:

Telli Zeynep sen de gelin oldun Elif'e, Elif'eeee

Senin uçun da bundan sonra ayah basmam Zülüf'en

Beni guvardın da vardın sen de Kör Neif'eeee

Yıhılaca dağlar var aramızda ley ley ley ley ley ley

Galmadı mı da kız sevdiğim bahıysın yüzüme

Heç kimse dinlemiy anam benim sözümü

Gelin evinde bükemedim gırılaca dizimi

Yıhılaca dağlar var aramızda ley ley ley ley ley ley

Yıhılaca dağlar var aramızda ley ley ley ley ley ley

(Telli Zeynep Türküsü, Zülüf yöresine ait bir türküdür. K.K. 31).

Gınaçılar ve gelin tarafı türkülerini söyleyip eğlencelerini tamamladıktan sonra gelinin kınasını yakarlar. Gelin kınasına erkekler katılmaz. Söylenen türkülerle birlikte gelinin ağlaması âdettendir. Kına gecesini tamamlayan gelin bir gün sonra baba evinden ayrılmaya hazırlanmıştır. Bu sırada erkek kınası da başlamıştır (K.K. 1-5, 6-10, 12-31).

- *Damat/ Güveyi Kınası*

Damat tarafında davul ve zurna eşliğinde halaylar çekilir, oyunlar kurulur. Kınanın yakılacağı meydanda büyük bir çadır kurulur. Kınada bulunanlar tarafından bu çadırda bir halka oluşturulur. Herkes sandalyelere oturur ve cahılbaşları (ergenbaşları) yani damadın sağdıçları ve yardımcıları kına hazırlıklarına başlarlar. Eve gidip kınayı getirirler. Kınanın gelmesiyle oyunlar kurulmaya başlar (K.K. 6, 8-12, 15-31):

Evden gider gınayı alır gelirler; çalarahdan, oynayarahdan gınayı alır gelirler taaa halaya gadar. Daha yoğrulmamış gına. Önceden gurulmuş halkanın orta yerine gelirler. Bırda mesele başlar. Evlilerin gönlü görülür. Nedir yanı bı? Evlilerin önüne

gına indirilir. Çökerler bir evli adamın yanına, misal, ‘Hele Ahmed gardaş, emringi söyle.’ dirler. Ahmed’de zatan dünden hazır, ‘Yorum, emriiiiiim, ben 3 aydan berli çalışmım, cebimde de para yoh, nasıl edim yavv?’ dir. Cahılbaşlar ‘Yavv ne istin sen hele söyle.’ diyerekden sorarlar. Ahmed’de ‘Aha paketim az evvel bitti, gedinde bağa bir garton ciğara alın gelin de yahın gınayızı’ dir. Ahmed de az deel. Biliy ki genninin gönlü görülmezse gına yahılmaz. Cahılbaşı hemeni cebinden birez para çıkardır yardımcılara verir, onlara dir, ‘Hele gedin de şurdan bir garton ciğara alın, gelin.’ diye. Beylelikden durumu gurtardır. Öbürüne gelir, öbürü ‘Ali gardaş emrini söyle.’ dir. O da ‘Ben çüt sürecem ama tırahtörüm bozuldu yavv.’ dir. ‘Hayla edek?’ ‘Bağa iki tene öküz getirin.’ ‘Öküzü nerden getirek?’ Cahılbaşı eses bilir öküz isteyen adamın hakkatte ne istediğini, bunun için iki genç oğlanı çağırır yanına. Onları öküz eder, ‘Çökün şurya len.’ dir. Gençlere diz ıhtırır. ‘Hele bir de saban getirin.’ dir. Bir tenesi saban getirir. Onların ayağını üstüne atar. Gennini yerde sürürler. Gencin biri onlara, ‘Çuuuuuuuu’ dir. Vurur genlere depikten. Onları yerde sürükleyerekden götürürler, millet de bına güler de güler (K.K. 22).

Oyunlar bir müddet devam eder ancak oyun aralarında kına türküleri söylenir, uzun havalar ve maniler okunur. Erkek kınasında söylenen türkü, okunan mâni ve uzun havalardan bir kısmı aşağıda verilmiştir.

Damat Kınasından Bir Mâni Atışması

1. Kişi:

Yar eline de irban irban gına yahsaydı yahsaydı
Göğsündeki de gonca güller gohsaydı gohsaydı
Sahın fakir zengin deme de
Hele bu adet de kahsaydı kahsaydı da ben nedim kahsaydı kahsaydı
Yara da galır yara da galır
Şimdi güvegin evine gider de cahıllar ara da galır.

2. Kişi:

Zülûf’den çıhtım, durdum da yaya
O yarı benzetdim bir türlü aya
Benden selem eyleyin de Şıhlı köyüne
Belki şu derdime bir dermen olır beniiiiiiim
Belki şu derdime bir dermen olır beniiiiiiim (K.K. 22).

Kaynak kişiler, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin bayrak dikme ve kına gecelerinde *Güzel Han* manilerini söylediğini belirtmektedir. Bu manilerde tekrarlanan

kısımlar gençler tarafından hep bir ağızdan ezgili bir biçimde söylenmektedir. Manilerdeki söylemler ve adlandırmalar köyden köye, söyleyen kişiden kişiye bazı farklılıklar gösterebilmektedir. Aşağıda Kocalı, Kalkım köylerinden kaynak kişilerin dile getirdiği *Güzel Han* manilerine örnek verilmiştir.

Kocalı köyü

Ah güzel güzel güzel, güzel Han
 Güzel maya çobanı yar amman.
 İndim geldim hurcundan yar amman
 Hıyar aldım burcundan yar amman
 Anasından dost oldum uy amman
 Bacısının ucundan oy amman
 Ah güzel güzel güzel, güzel Han
 Güzel maya çobanı yar amman.
 Aya bah yıldıza bah uy amman
 Yannıh yayın gıza bah uy amman
 Başına çarpaz bağlamış uy amman
 Şu giden arsız bah oy amman.
 Ah güzel güzel güzel, güzel Han
 Güzel maya çobanı yar amman.
 Oğlan adı Muhammed güzel Han
 Göynün gohısı cennet uy amman
 Ne doydum ne usandım uy amman
 Ne sende var merhamet uy amman.
 Ah güzel güzel güzel, güzel Han
 Güzel maya çobanı güzel Han.
 Altın yüssük hatem yar uy amman
 Uzat golın yatam yar uy amman
 Yüzünü güldürürmüş uy amman
 Şavhın nerden öpem yar oy amman
 Ah güzel güzel güzel, güzel yar
 Güzel maya çobanı yar amman
 Atlarımız Mecidiye Hanı'nda
 Ben yatamam bu güzelin yanında
 Beni vuran gara gavur donunda

Yeni de bildim Ermenisin Ermeni
 Yeni de bildim Ermenisin Ermeni.
 Sabah düğendinden oturmuş uşak
 Eli yüzü gıraç, olmuş ne yumşah
 Harin döşek, güllü de yastıh ne yumşah
 Yeni de bildim Ermenisin Ermeni
 Yeni de bildim Ermenisin Ermeni.
 Sabah olur postalını giyemez
 Ahşam olur yemeğini yiyemez
 Emmim gızı gel sarılah diyemez
 Bir güzeli bir çirkine verdiler
 Verdiler de mabalına girdiler (K.K. 32).

Kalkım köyü (Adil Şan Arşivinden)

İbiş ibişe benzer yar amman
 İbiş gülüşe benzer yar amman
 Şu zilifin kızları güzel Han
 Kirrik çebişe benzer yar amman.
 Eğil kavağım eğil güzel Han
 Bu beden senin değil yar amman
 Şu Kalhım'ın kızları güzel Han
 Benim dırnağım değil yar amman.
 Ak sayamın uzunlu güzel Han
 Çalar yerin yüzünü yar amman
 Sabah olsa gün doğsa güzel Han
 Görsem allek yüzünü yar amman.
 Yumurtanın sarısı güzel Han
 Yere düştü yarısı yar amman
 Yar goynuma girince güzel Han
 Sandım eşşek arısı yar amman.
 Dalda hünnüsü üzüm güzel Han
 Yara geçmez ki sözüm yar amman
 Zilif'ten bir kız aldım güzel Han
 Kan ağlar iki gözüm yar amman.
 Şu Kalhım'ın kenarı güzel Han

Aysolar ekmiş narı yar amman
 Körolasın Adil Şan güzel Han
 Hayla daralttın yarı yar amman.
 Oğlanın oğlanlığı güzel Han
 Gadife yorganlığı yar amman
 Zilif'den bir kız almış güzel Han
 Oğlanın hayvanlığı yar amman.
 Küp içinde inciğim güzel Han
 Adana pirinciğim yar amman
 Geç şurdan lan Kalhımlı güzel Han
 Ben ağa, bey harcıyım yar amman.
 Zubunum tahta tahta güzel Han
 Nalet olsun bu bahta yar amman
 Gız Zeynep sen gelirsən güzel Han
 Bırahmam sekiz hafta yar amman.
 Mâni düzdüm yoruldum güzel Han
 Bir köşede oturdum yar amman
 Kalhım'ın şu oğlanı güzel Han
 Çalımına vuruldum yar amman.
 Kervan gece yürüdü güzel Han
 Dağı duman bürüdü yar amman
 Sen Zülüf'de ben burda güzel Han
 Vallah ömrüm çürüdü yar amman.
 Kekliğim avla beni güzel Han
 Damlara salma beni yar amman
 Gece yanımda uyu güzel Han
 Gündüzler bağla beni yar amman.
 Bostana ekim hıyar güzel Han
 Boyu boyuna uyar yar amman
 Gece yanına gelem güzel Han
 Ses etme anan duyar yar amman.
 Keklik daşta durur mu güzel Han
 Hıdat gaşta durur mu yar amman
 Adil şordan gelinçe güzel Han

Ahıl başta durur mu yar amman.
 Almalar soyulmaz mı güzel Han
 Güzelden doyulmaz mı yar amman
 Güzel seven yiğidin güzel Han
 Golları yorulmaz mı yar amman.
 Çayır çimenden gelir güzel Han
 Gahve yemenden gelir yar amman
 Yarı güzel olanın güzel Han
 Her gün hamamdan gelir yar amman.
 Almayı nazik soydum güzel Han
 Yarin ağzına goydum yar amman
 Afiyet olsun yârim güzel Han
 Sen yedikçe ben doydum yar amman.
 Garyolam engin olsun güzel Han
 Oğlan Kalhımlı olsun yar amman
 Kalhımlı olmuş nolmuş güzel Han
 Gafamın dengi olsun yar amman.
 Gız adın Ayn-ı Zılha güzel Han
 Ataşa düştü halka yar amman
 Ak sayan çamır olmuş güzel Han
 Gel bizim gölde çalha yar amman (K.K. 22).

Türkiye’de Hatay yöresine ait ‘İndim Çayır Biçmeye’ ismiyle de bilinen Güzel Han türküsünü, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler, kına gecelerinde ezgili bir biçimde okunan Güzel Han manileri adlandırmasıyla dile getirmektedirler. Bu maninin Türkiye’deki Güzel Han türküsüyle ortak olan tek yönü nakarat kısımlarıdır, söylemler yöreye göre farklı şekillerde icra olmuştur.

Bir kısmı Türkiye’deki düğünlerde ‘oyun havası’ olarak bilinen türküler, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin kına gecelerinde ve düğünlerinde de yer almıştır. Bunlardan birkaçı örneklendirilmiştir:

Of of Emine, nedir bu güzellikler, nedir bu güzellikler
 Parmağında yüssükler, kolunda bilenzikler
 Oy sana sarılayım
 Of of Emine, nedir bu güzellikler, nedir bu güzellikler
 Sabahtan gördüm seni çok beyaz geldin bağa

Anan vermezse seni of of Emine

Gına yahsın gıçına, gına yahsın gıçına

Parmağında yüssükler golında bilenzikler

Gel sana sarılayım

Of of Emine, nedir bu güzellikler, nedir bu güzellikler (K.K. 28).

Çaldığım bağlama kara gözlüm ağlama

Çaldığım keman ağlarım yaman

On iki yar sevdim biri birinden yaman

Ben de yandım yandım yandım ela gözlüye

Hele yandım yandım yandım saçı telliye (K.K. 22).

Kına ve düğün gecelerinde bu türküleri genellikle meydanda bir kişi seslendirir, sözleri bilen gençler türkülere eşlik ederler (K.K. 22, 28-32).

Kına gecesinde türküler söylenir, maniler okunur ve cahıl başları, kurduğu köy oyunlarını sergilemeye devam ederler:

Bir tenesi çıhar meydana cahılbaşına dir, ‘Eşek ol ben üstüne binim, beni şorya gadar götür.’ diye. Cahılbaşı olmah golay del. Hem cebi dolu olcah, Hem sabırlı olcah. Yohsa döğüş çıhar. Misal cahılbaşına ‘Bize şu türküyü söyle.’ dirler. Cahılbaşı bilmiyse ya da sesi güzel delse hemen gider türkü söylüycek birini bulır. Cahılbaşı türkü bilmiyse misal, türkü isteyen adam o zaman ‘Sen angır, eşek gibi angır.’ diyerekden sıhışdırır cahılbaşını. Yanı bildiğingiz eğer o adamın canı isterse cahılbaşını eşşek kimin de angırtır, it kimin de havlatır. Ba’z cahılbaşının garşısına bir güççük uşah getirirler. Güççük uşağa ne istediğini sual ederler. Uşah da garşıda oturan babasının gözünün içine baha baha genninin bir gatrır sıpası olduğunu söyler. (Burada çocuğun babasına gönderme yapılır.) Uşah bunu dirken güliy güliy, bir başhası çıhar gelir sonra. Onun arzusunu da sorarlar. O da gecenin bir vahtı iki horuz ister cahılbaşından, cahılbaşı hemen gönderirir adamlarını, bilmem kimin bahcasından horuz hırhızlarlar. Bahca sağbi de gızmaz duyunca, bilir ya gına var, zararı olmadığını söyler o da (K.K. 22).

Kaynak kişilerin anlattığı üzere Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin kına gecelerinde sergilenen köy oyunlarında hayvan taklitleri, bu oyunların vazgeçilmezidir. Bazı durumlarda bazen oyunun akıbetine göre talep edilen hayvan, istek sahibine teslim edilmek üzere köy meydanına getirilebilir:

Köy yaşamında insanlar kadar önemli olan hayvanlar, seyirlik oyunlar için de önemli yer tutmaktadır. Bu oyunlar genellikle hayvanları taklide yöneliktir. Taklit

edilen hayvanlar vahşi hayvanlar olabilir. Bunlar ayı, domuz, tilki, kirpi, kartal gibi hayvanlardır. Evcil hayvanlardan da en çok kullanılan keklik, ceylan, deve, at, eşek, katır, koyun, keçi, köpek, inek, tavuk ve kazdır. Bu hayvanları oyuncuları taklit ettikleri gibi oyunun gereğine göre canlı hayvanlar da oyunun içinde yer alabilirler (<https://turkoloji.cu.edu.tr> , erişim tarihi: 08.04.2023).

Kınanın yakılması için cahılbaşları birçok talebi karşılar, evlilerin gönlünü görür; gönlü görülen evliler kına yakılması için rıza gösterirler böylece artık kınanın yakılması için bir engel kalmayınca yüksek sesle salavatlar çekilir:

Sallu, ala Muhammed,

Zeyn zeyn

Mekhul eyn

Ve'l adile

Allah'u aleeeeeey.

Bu arada mesele kimisi orta oyunları yapar. Ne güzel orta oyunlarımız var. Bir tenesi gelir *dermen* yapcağını söyler. *Dermen* oyununu oynadır. ‘Benim dermenim bozuldu, harap oldu.’ dir. Garşıdahı sorar, ‘Nasıl ediceyik dermeni?’ diye. Adam, ‘İki tene cahılbaşı hele şurya oturdın.’ dir. Cahılbaşları şeyle bir tarafa otırırlar, bir tenesinin garşısına evli adam oturur. Cahılbaşı ayahlarını uzadır, evli adam da ayahlarını uzadır. İkisinin ayağı birbirine kemerden bağlanır. Uzunca bir halat ya da yağlık getirirler. Yağlığın iki ucu birbirine bağlanır. Cahılbaşı ve evli adamın gafasına geçirilir, gerdirilir. İkisinin gafası birbirine yahlaşır. Abdalın çomağını alır elinden, çomağı yağlığa dolayıp döndürmeye başlar. Gıvırdıhça yağlıh gerilir. Yahlıh eyitene gasılmaya başlar. Gasıldıhca cırt, cırt, cırt, cırt ses gelir. Ses geldikten kelli evli adam falanın evinden birez un birez bir gadeh de su ister. ‘Ben dermen yapcam.’ didi ya bunu söylediği vahıt zatan bir kenarda hemen sudan unu hazır ederler. Yağlığı gerdirir, gerdirir. Cahılbaşı boğulcah olur, gızarır. Evli adam, bardahdaki suyu ağzına doldurur, cahılbaşının yüzüne püskürtür. Eline de bir avuç unu alır, yüzünü az evvel ısladığı cahılbaşının yüzüne bu sefer de elindeki köme unu çalar, iyiden iyiye yüzüne sürer. Birkaç sefer eline un alır alır, cahılbaşının yüzüne çalar. Cahılbaşının vechesi bütün hamır olur. Evli adam sonra söker yağlığı ‘Haydi gınayızı güle güle yahın.’ dir. Bu oyun oynanınca cahılbaşı kaçmasın diye arhasına bir tenesini otırdır, ona da eyitene bağlarlar. Evli adam ‘Gınayızı güle güle yahın.’ didikden sonra oyun biter. Bu bir orta oyunudur. Bına benzer *Boyunduruh* oyunu oynanır. *Boyunduruh* oyununda bir usda çıhar meydana, cahılbaşının ayağından

ölçmiye başlar. Galçasına kadar ölçer. Galçasına geldimmi, ‘Yav bura fazla yav.’ dir. ‘Bıryı silmek lazım.’ dir. Bir adam getirirler meydana, iki elinden iki ayağından kaldırırılar bı adamı. Galdırdıhları adamı öbürünün galçasına vururlar. Millet gülmekden hış kepir. Amma baharlar ortalığa, avratlar, uşahlar getmişse oynarlar bı oyunu (K.K. 22).

Cahılbaşları, kınayı yakmadan önce meydandaki tüm evlilere seslenir, herhangi bir taleplerinin olup olmadığını sorar son kez. Kınaya katılan kimsenin kendilerine gönül koymasını ya da herhangi bir şeyi eksik yapmayı istemez. Evliler de gönül rahatlığıyla kınanın yakılabileceğini söyleyince artık ara ara söylenen türkülerin, çekilen uzun havaların son faslına geçilir. Bu fasılda kına türküleri, Barak türküleri, Ezo Gelin, Haco Gelin gibi yöreye ait meşhur türküler söylenir (K.K.1-32):

Kerem Türküsü

Gara çalıya da aş vursam gül olmaz
Sarrafıların yanında da kömür gözlüm altın bulunmaz
Çirkinin de gonup gonup göç almaz
Gözeli de dağ daşıya yorulmaz
Aman bu günler dertli gelin bu günler, bu günlerrr
Amanın yaramı bağlasın da kömür gözlüm dertli gelinler
Oyoy oy oy oy
Aman neneyleee, bahdı garam gel eyleeee, neneyleee
Amanın çıh yüce dağlar başına da
Bizim ele dertli dertli gel eyleee ahh ahh, gel eyleee (K.K. 11).

Ezo Gelin Türküsü

Turnayı uçurdum da Uruş gölünden
Amanın turnayı uçurdum da dertli Ezo'm Uruş gölünden
Tilsevet gölüne de aman batı mı dersin aman, aman aman
Bir haber aldım da ben de Zambır köyünden, anam köyünden, köyünden köyünden
Amanın telinde Şibip'e nedem bugün atımı dersin aman
Aman aman, atımı dersin aman, aman aman
Hele nen eyle, kömür gözlüm nen eyle
Bahtı karam da nen eyle, nen eyle, nen eyle nen eyle
Amanın çık şu Suriye dağlarına da bize el eyle, el eyle
Gülüm el eyle, el eyle el eyle
Şu kaçak geçitten de Ezo'm varma gümrüğe

Aman Őu kaçak getten de nedem gene varma g mr ge
 Ge Kara Kuyu'dan da aman otur D gn g'e D gn g'e
 D n ha Ezo d n ha baba yurduna, eski yurduna nedem yurduna yurduna
 Amanın sahiplerin seni de gene bug n satımı dersin aman
 Aman, aman satımı dersin aman, aman aman
Hele nen eyle, k m r g zl m nen eyle
Bahtı karam da nen eyle, nen eyle, nen eyle nen eyle
Amanın ık Őu Suriye dağlarına da bize el eyle, el eyle
G l m el eyle el eyle
 Aman hudut var uğrunda gemen orayı
 Amanın hudut var uğrunda da Ezo'm gemen orayı
 Taman avcılar da arıyor da gene bahtı karayı, bahtı karayı
 Amanın b t n bir Barağı da gene Őavkın tutumu dersin
 Amanın sahiplerin seni de gene bug n satımı dersin, aman
 Aman, aman satımı dersin aman, aman aman
Hele nen eyle, kömür gözlüm nen eyle
Bahtı karam da nen eyle, nen eyle, nen eylenen eyle
Amanın ık Őu Suriye dağlarına da bize el eyle, el eyle
Gülüm el eyle, el eyle el eyle
 Aman huri melek mi var Ezo'm senin soyunda
 Amanın huri melek mi var da Ezo'm senin soyunda
 Bak nazarım kaldı da Ezo'm gene bugün usul boyunda, aman aman...
 Amanın leylayı kadir gecesinde de gene oruç ayında ayında
 Amanın Elham duası okunur da gene gider bu gece aman
 Aman, aman gider de bu gece aman, aman aman
Hele nen eyle, kömür gözlüm nen eyle
Bahtı karam da nen eyle, nen eyle, nen eyle nen eyle
Amanın ık Őu Suriye dağlarına da bize el eyle, el eyle
Gülüm el eyle el eyle
 Aman Deve h y k dersin Ezo'm geçit yeridir.
 Amanın Deveh y k dersin de Ezo'm geçit yeridir.
 Amanın Bozh y k de gene bugün g manımın biridir, aman aman
 Amanın seni alıp giden de gene Suriye'nin eridir, eridir
 Aman bir gece de Kozbaş'ta yattı mı dersin, aman yattı mı dersin

Aman, aman yattı mı dersin aman aman aman?

Hele nen eyle, kömür gözlüm nen eyle

Bahtı karam da nen eyle, nen eyle, nen eyle nen eyle

Amanın çık şu Suriye dağlarına da bize el eyle, el eyle

Gülüm el eyle el eyle (Şan, 2020, s.33-34).

Haco Gelin Türküsü

Amanın bahar gelmiş de Haco gelin

Hele bağlar, bağlar budanmış yaralı gelin

Bizim güle de bir çift bülbül dadanmış

Aman, aman, aman dadanmış dadanmış oy oy

Tamanın duydukmüne de o yar bana gücenmiş, gücenmiş yaralı gelin

Suçu neymiş de öldürdüler gelini

Aman, aman aman Haco gelini gelini

Amanın anan senide Haco gelin

Hele has dağında beslemiş yaralı gelin

Saçlarını da gül yağıyla ıslamış, dost ıslamış, ıslamış

Tamanın anan senide Haco gelin hele kara gün için beslemiş, beslemiş

Suçu neymiş de öldürdüler gelini

Aman, aman aman Haco gelini gelini

Amanın atılarında Haco gelin

Hele depelerden indiler, indiler

Kınacılarında bozuk bozuk döndüler

Aman, aman, aman döndüler döndüler oy

Tamanın ördeklerin de Haco gelin hele susuz göle gondular, gondular

Suçu neymiş de öldürdüler gelini

Aman, aman aman Haco gelini gelini (Şan, 2020, s. 35).

Hinnekey Yaba Hinne

İndim kuyun dibine

Hinnekey yaba hinne

Baktım suyun rengine

Hinnekey yaba hinne

Analar kız beslemiş

Hinnekey yaba hinne

Vermiyor sevdiğine

Hinnekey yaba hinne.

Çadır kurdum düzlere

Hinnekey yaba hinne.

Sürme olam gözlere

Hinnekey yaba hinne.

Aha ben gidiyorum

Hinnekey yaba hinne

Sözüm kalsın sizlere

Hinnekey yaba hinne (Şan, 2016, s.130).

Kına öncesi tüm aşamaların yerine getirilmesiyle birlikte kına meydanına bir öksüz çocuk getirilir. Bu çocuğun serçe parmağına kına yakılır. Çocuğa kınanın damattan önce yakılmasındaki amaç bu çocuğu onurlandırarak sevinmesine vesile olmaktır. Çocuktan sonra damadın kınası yakılır, ihtiyarlar evlerine çekilir, gençler o gece sabaha kadar eğlenirler.

3.7.2.5. Düğün Günü

3.7.2.5.1 Gelin Alma/Gelin Getirme/Gelin İndirme

Geçiş dönemlerinden evlenmenin en vazgeçilmez unsuru, düğündür. Düğünler bölgeden bölgeye, kültürden kültüre farklılık gösterse de bağlı olduğu topluluğun geleneklerine göre şekillenerek her medeniyette karşımıza başka bir modelle çıkar. Düğünler, belli bir kesime ait değildir. İnsanlar, eğitim seviyeleri, inançları, geçim kaynakları ve esasında yaşam şekilleri bakımından farklı özelliklere sahip olsalar da ‘düğün yapma’ konusunda aynı toplumsal tutarlılık içinde hareket ederler. Düğün, evlenen çiftin evliliğini meşru olarak ilan etme şeklidir.

Düğün törenlerinin ne zaman gerçekleşeceği ve ne kadar süreceği ile ilgili uygulamalar Türk topluluklarının çoğunda benzer özellikler göstermektedir. Ancak düğün töreni hem kız hem de erkek tarafı için masraflı olduğu için düğün zamanının seçimi ve süresi sosyo-ekonomik unsurlar göz önünde bulundurularak belirlenmektedir. Bu bağlamda ‘At alırsan yazın, kız alırsan güzün al’ sözüyle evlilik için en uygun zaman güz aylarında yani eylül, ekim, kasım aylarını içine alan hasat zamanında olduğu vurgulanmıştır (Yeşil, 2012, s.177; akt. Kayabaşı, 2018, s. 79).

Düğünler güzün olur, niye güzün olur; hasadı bitirirler, harmanı galdırırlar, iş de galmaz. Birez de buğda arpa satarlar. Düğünü o zamat ederler. Evveli en fiharası 3

gün davul çaldırırdı. Davulu Abdallar çalar. Ayellerden zılgıt eksik olmaz. Bu zılgıt esesi nerden gelme, çoh vahıt evveli adamlar savaşa gedinçe ayeller zılgıt çalar, bu da savaşa gedene hames verir (K.K. 16).

Kına, başlamış olan düğünün bir parçasıdır ve kınadan bir sonraki gün aynı zamanda düğünün son günüdür. Düğün için gelen misafirlere kınada olduğu gibi düğünde de mırza ikram edilir.

Abdallar sabahın erken saatlerinden itibaren bütün evleri dolaşırlar. Düğün sahibi Abdallara rehberlik etmesi için aileden ya da komşulardan birini görevlendirir. Abdal yanındaki adamın rehberliğinde bütün misafirli evleri dolaşır:

Damda, havuşta, sekide yatan misafirlerin başına gelir. Abdal davulu çalar çalar; uyandıranaça. Mısafir uyandığı kimi, bahşişini alır geder. Abdal mısafıra ‘Yanı bah seni düğün meydanına buyur edik.’ dir davul çalarahdan, yanı bını demek ister. 3 gün boyunca bu misafirlar davuldan uyandırılır, mısafir da kahar, Abdal’ın bahşişini verir. Sonra mısafir sağbi ev, mısafirinin yimeğini yidirir. Mısafir halaya girer, seker, son gün artıh. Gınaçılar da gelin evinden çıhdılar, gelecekler. Misal gınaçılar yarım saetlik bir yoldan geliylerse, belli bir saete anlaşılır. Gınaçılar gız evinden, erkek tarafı da güvegi evinden çihar, ara bir yerde buluşurlar. Yanı gınaçıları garşırlar. Gederken pihaplar, tırahtörler, minübüsler, köylünün artıh neyi varsa gomvoy gurulır. Gomvoya bütün millet dolar. Davul çalar en öğdeki vasıtada. Millet baharsın ki minübüsün, otobüsün bile üstünde halay çekiy. Beyle gendi gendimize oynayarak gidik yanı. Gelin sabah yola çıhmadan evvel süslenir, gelinliği geyer. Gelinin tarafından bibisi, dezzesi yanında gelir. Gız tarafından eyle kimse gelmez düğüne, ayıp düşer. Geline ahıl vercek 2-3 büyükle barabar gınaçılar, gelini de alır gelirler (K.K. 22).

Bir gün öncesinde damat tarafından kına yakmaya giden *kınaçılar*, kına yakıldıktan sonra gelini ve gelinin yaşı ve tecrübesi yerinde olan halası ya da teyzesi gibi birkaç aile büyüğünü de alarak damat evine doğru yola çıkarlar. Gelini karşılamak için damat tarafından bir düğün konvoyu yola çıkar. Cerablus ve çevresinde gelini karşılayıp gezdiren düğün konvoyuna *zeffe* denir.

Belli bir noktada karşılanan gelin ve kınaçılar, düğün konvoyuyla birleştikten sonra gelin gezdirme uygulaması gerçekleşir. Köyler birbirine yakınsa eğer *gelin gezdirme*, 5-10 köy turlayarak yapılır. Düğün konvoyunun geçtiği köylerdeki çocuklar gelin arabasının önüne çıkar, yol keser, erkek tarafından bahşiş alabilmek için yollara taş düzerler. Araçlar, köylerden geçerken önüne çıkan çocukların bahşişlerini verir, yoluna

devam eder. Nihayet damadın köyüne getirilen gelin damat evine indirilmez. Gelin olduğu köyde varsa yakın bir akrabası ya da tanıdığı, onun evine iner. Bu ev, gelin gelmeden önce belirlenmiştir. Düğün günü o ev temizlenir, avlusu süpürülür, gelin için hazırlanır (K.K. 1-3, 8-11, 16, 22-31).

Orda gelin gelecek ya onlar da sabahdan, er vahıtdan kaharlar ki havuşu cıncıh kimin ederler. Damat bazarlıhda iki üç kis şeker almışdır; gelinin başına saçacak damda. Gelin arabası gelir gapıya durur, inmez gelin. Damat damda bekler, haberi aldım mı yuharda bekler. Poşedin içine demir para da goyar. Şimdi başlar gelinin gafasına şeker atmıya, sanki düşman geliy. Aşağıdan millet, ‘At, at! Başını yar, başını!’ diye damada seslenir. Damat da şekerı alır alır gelinin başına fırladır. Orda uşahlar gençler baharsınkine yerlerde şeker arıy. Silahlar sıhılır sonra da gelini indirrik o eve. Evin hayadına bir masa gorlar. Üstüne acer bir perde, bir çiçek gorlar. Masanın gıyısına da 3 tene goltuh gonmuş. İşde gelinin bibisi gelmiş yamacında bunu orya otudurlar. Dezzesi olır ya da kaynanasını oturdurlar. Protohol gurulur. Bınlara goltuh ayerlenir geri galan işde yerde oturır, hasirde oturır, neblim daşda turabda oturır. El mühim, bir curcuna olır (K.K. 22).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin düğünlerinde gelinin başına şeker, bozuk para atılması geleneği Türkiye’de birçok bölgede devam eden bir uygulamadır:

Saçı, şeker, bozuk para, buğday, leblebi, kuru üzüm vs. oluşan bir çerezin düğünlerde gelin damat evine geldiği zaman gelinin başına serpilmesi olayıdır. Düğün gelenekleri her yörede ufak tefek farklılıklarla genelde uygulanır. Bazı yörelerde adetlerden pek taviz verilmez. Konya ve yöresinde düğünlerde uygulanan saç geleneği de tavizsiz olarak uygulanan bir gelenektir (<https://www.konyayenigün.com>, erişim tarihi: 16.04.2023).

3.7.2.5.2. Düğün Yemeği

Gelin indirildiği evin bahçesinde başköşeye oturtulur, şenliği izler; Abdallar çalar, genç kızlar oynar. Bu sırada köyün yemek yapmada usta olan kadınları, sabahın erken saatlerinde düğün yemeği için kazan kaynatmaya başlamışlardır. Kurbanlar kesilmiş, kurban eti düğün yemeğine yetiyecek şekilde ayarlamalar yapılmıştır. Gelinin indirildiği vakit, genellikle düğün yemeğinin hazır olmak üzere olduğu bir vakittir. Gelin iner, yemekler ikram edilir, misafirler uğurlanmadan önce hediyeleri verilir (K.K. 1-3, 8-11, 16, 22-31).

“Düğün günü gazanları vurih; bir gazanda bamya eşkisi, patata eşkisi, balcan eşkisi... Tike tike etleri gaynadih bir gözel. 5-6 tene davar kestikse kelleler yanı yandan bişiy. Aşımız ya firik ya da bulgır olur bizim. Çohluk fasüliye de ederik.” (K.K. 28).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler için düğünlerin ana yemeği firik pilavıdır. Düğünlerde firik pilavı, pilav üstü haşlanmış kuzu eti ve yanında da sulu yemek olarak genellikle kuru fasulye olur. Eğer düğün sahibi ekonomik bakımdan çok güçlü bir aileyse düğünde, Filistin ve Ürdün mutfağından, Suriye mutfağına ve oradan da Türkmenlerin sofrasına kadar uzanan meşhur etli mensef yemeğini yapabilir. Düğünün son günündeki ana yemekte olmasa bile düğün için gelen misafirleri evlere alan ev sahipleri, bu yemeği yapmaktadırlar. Arap mutfağında yer alan mensef yemeğini, Cerablus ve çevresindeki Türkmenler usta bir şekilde yapmaktadır.

Mensef yemeğinin ilk aşamasında, genişçe yuvarlak bir tepsiye bir kat firik pilavı döşenir. Firik pilavının üzerine bir kat sade pirinç pilavı döşenir. Pirinç pilavının üzerine de kavrulmuş kuzu kıyma serilir. Kıymanın üzerine de önce hel (kakule) ile haşlanmış sonra fırınlanmış kuzu eti döşenir. En üst kata ise tereyağında kavrulmuş badem ve kaju dökülür. Mensefin sarı renkli olması arzulanırsa safran ve bir miktar zerdeçal da kullanılabilir. Arap kültürünün muazzam bir yemeği olan mensef, Cerablus ve çevresindeki Türkmenlerde özel misafirlerin ağırlanması için yapılan ana yemeklerin başında gelmektedir (K.K. 1-12, 16, 18, 26, 28-29, 34).

Şekil 28.

Cerablus ve Çevresindeki Türkmenlerin Ustalıkla Yaptığı Etli Mensef Yemeği 1

Kaynak: (Arife Taşkiran. Fotoğraf Çekim Tarihi: 18.05.2023).

Şekil 29

Sarı Renkli- Asfur (Zerdeçal ve Safranlı) Mensef Yemeği 2

Kaynak: (Arife Taşkiran. Fotoğraf Çekim Tarihi: 27.10.2022).

Şekil 29.

Cerablus ve Çevresindeki Türkmenlerde Düğün Davetine Gelen Misafirler İçin Hazırlanmış Bir Sofra

Kaynak: (Arife Taşkıran. Fotoğraf Çekim Tarihi: 27.10.2022).

Yemekler hazırlanınca kesilen kurbanların kelleleri sofranın en başına dizilir. Sofradaki kurban kelleleri, genellikle ağır misafirlerin önüne verilir. Düğün sahibinin şartlarına göre değişse de Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin düğününde ortalama 300 kişilik yemek yapıldığı söylenebilir. Yemekten sonra düğün sahiplerinin görevlendirdiği bir grup genç, misafirlerin eline su tutar, sabun ve havlu verir. Misafirleri uğurlarken de çorap ve mendil hediye ederler (K.K. 15, 16,18, 22, 28-29).

Şekil 30.

Karakuy Köyü- Orhan Berkel'in Düğün Yemeği Fotoğrafı

Kaynak: (Arife Taşkiran. Fotoğraf Çekim Tarihi: 26.11.2020).

3.7.2.5.3. Şabaş Geleneği

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler, düğünün sonunda bir takı merasimi yaparlar. Bir tarafta davullar çalınır, gençler halay çekerken diğer taraftan da düğün çadırının bir köşesine takı masası kurulur.

Bir külek indirilmiş ortuya bir de gazan ya da gapahlı bir guşgana. Abdal dolaşır, halayın başından başlar: ‘Şabaşımız başladı.’ dir. Abdal yan başdan başlar. İlkden başlar. ‘Şabaş! Şabaaaş! Muhammed Ağa’dan şabaaaş!’ diye zıplar zıplar düşer. Abdalın muhatabı olan adam ‘olmadııı’ dir. ‘Get tahla at, gel.’dir. Abdal da ‘Şabaaaş! Falanca Ağa’ya şabaaaş!’ dir, sonra tahlasını atar. Bunun üstüne Abdalın adını söylediği adam 1000 kağıd şabaş veriyse 200 kağıd da Abdala verir. Parayı verenin şerefine zılgıtlar çalınır (K.K. 22).

Şabaş, Abdalın düğüne katılan misafirlerden para toplamasıdır. Abdal paraları toplarken masaya oturan iki kişi de düğüne kimin ne kadar para getirdiğini kaydeder. Bu kayıt boş bir defterde tutulur ve bu deftere *düğün defteri* denir. Para getirenlerin kaydedilmesindeki sebep, bu paranın düğün sahibi için bir borç niteliği taşıyor olmasından kaynaklanır. Düğünde, düğün sahibini rahatlatacak, düğün masraflarını hafifletecek olan bu para, bir zaman sonra karşı tarafın düğün vakti geldiğinde iade edilecektir. Düğünlerde Türkiye’de olduğu gibi şabaş olarak altın takılmaz. Altını sadece damadın teyzesi, amcası, halası gibi birinci dereceden akrabaları getirir ancak bu şabaştan sayılmaz. Gelin eve gelince ona altın takılır ve bu durum kadınlar arasında gerçekleşir (K.K. 1,16, 22, 26, 28-29).

“Düğün biter, Abdallar düğün parasını alır. Parayı aldıktan sonra Abdallar döğüşür, birbirine girerler. Parayı alırlar, yallaaaaa... Parayı aparırlar, gaybolurlar; düğün yemeğine bilemen galmazlar. Sabırları gelmez. ‘Sen çoh aldın, ben az aldım.’ diye her düğünden sonra birbirini hış ederler” (K.K. 22).

3.7.2.5.4. Güvegi Donatma/Güvegiyi Giyindirme

Düğün bittikten sonra köyün gençleri meydanda ve çadırda kalan sandalyeleri toplar, düğün sahibi kadınlar da etrafı temizlerler. Akşam damat giydirme olacağından köyün gençleri bir yere ayrılmazlar. Damat giydirme, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde, *güvegi donatma* olarak söylenir.

Damat giyindirmesi için köyün gençleri damadın amcası, dayısı gibi yakın bir akrabasının evinde toplanırlar:

Şeyle büyük bir alomiyon ya da bahır tepsi, damadın bir çüt gondırası, yanında bir çüt çorabı, gıravatı, gömleği, pantoru, kemeri yan yana düzülür bir tepside sergi kimi. Tepsiyi başlarına alırlar gençler, ordan başlayarak, türküler söylüyerek, darbuha çalarahdan ordan çıkarlar. Damat kimin evinde giyinecehse bu tepsi ora gider. Çoğunlukla damadın giyindirileceği yer köy odasıdır (K.K. 22).

Köy odası, köyde erkek topluluğunun buluşması, oturması, misafir ağırlaması için en uygun yerdir. Düğünlerde ve taziye ziyaretlerinde erkeklerin toplandıkları bu çok amaçlı oda, damadın giyindirilmesi için de uygun bir mekandır (K.K. 4, 7, 13, 17, 22-27, 34).

Kültürden ve gelenekten beslenen umuma açık bu meskenler, kendi içinde bir sorumluluk, kurallar sistemi ve davranış biçimleri oluşturmuştur. Herfene uygulama noktası görevi gören köy odaları, misafir ağırlamak üzere, temizliğinden bakımına bazı değerler biçimi geliştirmiş bir ve özel bir dizayn üzerine kurgulanmıştır. Erkek egemen anlayışla, sadece erkeklerin kullanabildiği bir mekân olması, dikkat çekicidir. Kadınların bir araya gelip görüşemediği bu mekânlar, ancak erkeklerin kullandığı bir alan olmuş ve bu durum bir kültüre dönüşmüştür (Aksakal, 2019, s.293).

“Damadın sağdıçları tarafından ‘damat tepsisi’ adlı özel bir tepsi hazırlanır. Tepside; kravat, çorap, pantolon, ceket, gömlek, ayakkabı olur ve üzerine de kırmızı bir örtü örtülür” (Çelik, 2022, s.182). Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde damat giyindirme merasimine ait “tepsi hazırlama geleneği”, Türkiye’de birçok şehirde de görülmektedir.

Köy odasında yan yana dizilen gençler, damadı da odanın baş köşesine oturturlar. Damadın altına da yüksekçe bir yastık konulur ki o herkesten ayrı dursun, damat olduğu belli olsun diye. Gençler damada çeşitli şakalar yaparlar; birisi eline aldığı iğneyi damada batırır. Cahılbaşları hemen o genci yakalar ve dışarı atarlar, sonra yeniden odaya girmesine izin verirler. Bu eğlenceler, birer oyun havasında geçer.

Damat giyindirilmeye başlamadan önce köyün çobanı, fakiri, yetimi ya da öksüzü; o an için bunlardan hangisi varsa damadın eski kıyafetleri ona verilir, onun gönlü görülür. Böylelikle damadın kıyafetleriyle ve hediyesiyle sevindirilen kimsenin duası da alınmış olur. Damat, damatlık gömleğini giyince köy odasındaki gençlerin sesi yükselir:

Damat gömleğini giydi!

Sallu! Âla Muhammed.

Zeyn zeyn

Mekhul eyn

Ve'l adile... (K.K. 4, 6-8, 11, 13-14, 16, 18-22, 33-34).

Damadın giyindiği her bir parça kıyafetinde salavatlar tekrarlanır, dualar okunur. Giyinmesi tamamlanan damadın çevresini saran gençler, onu evine doğru götürürler. Evin kapısına kadar ulaşan damat, arkadaşları tarafından uğurlanarak eve girer. Damadın evine girdiğini gören gençler hep bir ağızdan:

Ayağımın altında çağala,

Herkes evine dağıla.

Aleheeeeeeyyy diye bağırırlar (K.K 4, 6-8, 11, 13-14, 16, 18-22, 33-34).

Şekil 31.

Zogora Köyü- Köy Odası

Kaynak: (Arife Taşkıran. Fotoğraf çekim tarihi: 01.10.2022).

Şekil 32.

Zogora Köyü- Köy Odasının Dışardan Görünüşü

Kaynak: (Arife Taşkıran. Fotoğraf çekim tarihi: 01.10.2022).

3.7.2.5.5. Gerdek

“Medeni ya da dinsel nikahtan sonra gelinle güveyin bir araya gelmelerine ‘gerdek’ denir. Böylece gelinin ve güveyin evliliği yasa, din ve bağlı bulunduğu toplum üyelerinin onayı ile geçerli sayılmış olur” (Örnek, 2016, s. 272). Gelin ve damadın gerdeğe girmesiyle düğün sonlanmış olur. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde söz kesiminden hemen sonra nikah kıyılır ancak çiftlerin bir araya gelmesi, düğünün son gecesi gerçekleşir. 2013-2016 IŞİD döneminde ise bu uygulamalarda nikah kıyıldıktan sonra düğün yapılmadan çiftler gerdeğe girmiştir (K.K.1, 5, 26).

Gerdekten önce gelin ve damat iki rekât namaz kıyarlar. Namazdan sonra damat gelinin duvağını açmak için Anadolu’da da yüz görümlüğü denilen âdeti yerine getirir ve geline altın bir takı takar. Gerdek sabahı gelin ve damat, damadın anne ve babasının elini öperler (K.K. 1-3, 5, 7, 9, 10, 12, 15, 17, 23-32).

3.7.2.6. Düğün Sonrası

Gerdek sabahı obanın-mahallenin bütün kadınları gelinin kanlı çarşafını görmeye gelir ve çarşafa para atarlar. Bu paraya ‘subha’ adı verilir. Ziyaretçi kadınlar, gelinin çarşafını gördükten sonra, ellerine birer sopa alıp, damadı arar bulur ve dövmeye başlarlar. Güvey, geline sığınmak suretiyle dayaktan kurtulur (Uğuroğlu, 1988, s. 39-50; akt. Koksall, 1997, s. 215).

Gerdek gecesinin sabahına Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmen kadınları, gelini görmeye gelirler. Bu ziyarete ‘subha’ denmektedir. Damadın annesi ve ablaları sabah erkenden kalkar gelin görmeye gelecek misafirler için kelle-paça pişirirler. Ziyarete gelenler, gelin için hediyeler getirirler (K.K. 1, 5, 16, 22, 26, 28-29, 34).

Gelin gerdeğe getti, evlendi. Devlisi gün, bu ayellere mahsus, kelle paça yirler. Ayellerin biri sabın getirir, biri bir parça gumaş, bir önlük getirir. Bes imdi çoh galmadı. Kötü bir adetti. Gelin sağlam mı gelmiş damadın yanına yohus sağlam gelmemiş mi diye olırdı bu (K.K. 16).

Gerdek için genleri içeri goruk, bes gelinden damadı, bitti getti. Sabahtan gelin, kahdıhtan kelli asbabını giyer, ıftarını eder. Gomşudahı ayeller bütün toplanırlar. Subhe ederler; işte gelinin gaynanası kelle bişirir, ciger gavurur, gelen ayellerde sufraya otırır,yemek yirler. Yidikten kelli herkes geline para dahar. Ortaya bir çarşaf indirirler, gelinin yattığı çarşafı sererler. Herkes vermek istediği bir para varsa hediye niyetine gelinin çarşafına atar. Gelin de gelen ayellere birer parça gumaş gor (K.K. 26).

Düğünden sonraki günlerde gelin ve damat akrabaları ya da aile dostları tarafından yemeğe davet edilirler (K.K 1-34).

Gelin görmeye gelenler; kumaş, havlu, sabun gibi hediyeler getirirlerken gelin de misafirlerini boş göndermez ve onlara çeyizinden hediyeler verir (K.K. 1-34).

3.7.3. Ölüm

Ölüm, doğum ve evlilik aşamalarından sonra halk inanışları arasında önemli bir yere sahiptir. Türklerin eski inançlarında yer alan ölümden sonra hayat anlayışı, bugün bağlı oldukları inançla örtüşmektedir. Bu inanışlarda ölümün bir son olmadığına, ölümle birlikte başka bir aleme geçildiğine, ölümün bir yok oluş değil de yeniden bir başlangıç olduğuna inanılmıştır (Türkan, 2018, s. 796).

Ölüm, her kültürde bıraktığı acı anılardan dolayı insanoğlunun hüznle karşıladığı, çaresini bulmak için çok uğraştığı ancak bulamadığı bir olgudur. İnsanoğlu hastalık,

savaş, yaşlılık, doğal afetler ve göç gibi birçok nedenle ölüm gerçeğiyle yüzleşmiş, ölümden kaçamayacağını kabul etmiştir. Yakınlarını ve sevdiklerini yitiren insanlar, cenaze törenlerinde ölen kişiye karşı son vazifesini yaparlar ve bu törenler ölen kişiyle ilgili yerine getirilmesi gereken bu son görevi daha anlamlı ve önemli kılar (Aslan & Sonay, 2022, 192).

“Ölüm olgusu kişisel olmakla beraber toplumu ilgilendiren bir olaydır. Çevresinde birçok âdet, inanma, töre, tören, ayin ve kalıp davranışlar oluşmuştur” (Kalafat, 2009, s. 66).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler, Türk topluluklarının geçmişten gelen ölümle ilgili birçok uygulamasını devam ettirmiştir. Ancak Suriye İç Savaşı, IŞİD gerçeği gibi olumsuz etkenler, burada yaşayan Türkmenlerin ölümle ilgili geleneksel uygulamalarında tahribatlara yol açmış, ölüm algılarını değiştirmiştir. Savaş sırasında hayatını kaybeden ve IŞİD hapishanelerinde akıl almaz işkencelerle öldürülen Türkmenlerin geride bıraktığı aileleri, ağır bir yas sürecini yaşamış; bir süre sonra Türkmen aileler arasında ölümün yemek yemek, su içmek kadar basit bir eyleme dönüştüğünü görmenin verdiği umutsuzluk hissi, ağır basmıştır. Birçok aile cenazelerini defnedememiştir. IŞİD tarafından katledilen yüzlerce genç, Cerablus, El-Bab ve çevresindeki alanlarda çöplüklere atılmış, ailelerin cenazelerini almasına bile izin verilmemiştir. Cenazelerine ulaşan ailelerin ise çocuklarının başları kesilerek öldürüldüğünden başları ayak uçlarına konarak gömdürülmüş, hiçbir ölüm ritüeline izin verilmemiş, mezarlık ziyaretleri bilhassa yasaklanmıştır (K.K. 1, 3-5, 8-10, 12, 14-15, 26, 28-29).

3.7.3.1. Ölüm Öncesi

“Bir kişinin hastalığından, yaşlılığından veya zor durumda kaldığından dolayı kendisinin öleceğini anlaması veya yakınlarının onu iyi görmeyerek birtakım halleri ölümüne yormaları yaklaşmakta olan sonun ilk habercileridir” (Aslan & Sonay, 2022, 192).

Ölümle ilgili yaş, beslenme, hastalık gibi fiziksel faktörlü ya da inanışlarla ilgili dinsel ve büyüsel birtakım belirtiler, ölüm olgusunu anlama ve toplumların ölüme bakış açısını tanımlama bakımından önemlidir. Bu dönem, ölüm öncesi dönem olarak adlandırılır.

3.7.3.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

Ölüm olayı gerçekleşmeden önce ölümün gerçekleşeceğine dair toplum tarafından kabul görmüş inançlar vardır. Bu inançlar ölüme, dair birer işaret ve haberci olarak kabul edilebilirler. Bazen bir rüyanın, bazen bir hayvan sesinin, hareketinin, bazen de nesnelerle ilgili birtakım inanışların ölüme işaret ettiği söylenebilir.

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde, evin etrafında köpeklerin uzun uzun uluması, o evden birinin öleceğine dair bir işaret kabul edilir. Bu nedenle kurt gibi uluyan köpek sahipleri tarafından susturulur, köpeğe taş atılır. (K.K. 1-34). “Köpeğin uluması dışında uluma biçimi, zamanı ve yönü ile de yaklaşan ölümü haber verdiğine inanılır” (Avcı, 2015, 328).

Evlerin damına baykuşun konması ve ötmesi hayra yorulmaz ve baykuşun konduğu evden bir cenaze çıkacağı düşünülür bu sebeple baykuş damdan kovulur, uçurulur. (K.K. 1, 3-5, 8-10, 12, 14-15, 22, 26, 28-29). “Baykuşun yıkık, terk edilmiş yerlerde yuva yapması ‘ölüm kuşu’ olarak bilinmesine neden olmuştur (Avcı, 2015, 328).

Türkiye’de baykuşun bir dam başına konup burada ötmesi, o ev halkından birinin öleceği anlayışıyla bütünleşmiştir. Aynı inanç, Hazar Türklerinde, Uygurlarda, Kazak ve Çepnilerde de vardır. Trabzon’da köpeğin özellikle gece vakti uzun uzun uluması, sabah vakti karganın ötmesi ve dişi çakalın bağirtısı uğursuzluk olarak görülür. (Altun, 2004, s. 315–316).

Rüyada bir dişinin düştüğünü gören kimsenin kendisinin ya da yakınlarından birinin öleceğine inanılır (K.K. 8-12, 17, 28-29, 34).

Rüyada bir evin yıkıldığı ya da çöktüğü görülürse bu, evden birinin öleceğine işaret etmektedir (K.K. 1, 3-5, 8-10, 12, 14-15, 22, 26, 28-29).

Adana’da bir kimsenin rüyasında bir evin ya da yatağın yıkıldığını görmesi, ölüme işaret eder. Rüyada dişinin düştüğünü görmek de ölüme işaret eder; düşen diş acı vererek düşerse bir yakının, ağrısız bir şekilde düşerse yakın olmayan birinin öleceğine dair bir inanış vardır (Başçetinçelik, 1998, s. 245).

Kapının önündeki ayakkabının ters dönmesi, ters durması uğursuzluk olarak kabul edilir (K.K. 1, 3, 5, 11-12, 22, 26, 34).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde kapı eşiğindeki süpürgenin, duvara dayanmış şekilde dik durması gerekir. Yere düşmüş ya da ortalıkta öylece bırakılmış süpürgenin bir musibet sebebi olacağına inanılır (K.K. 1, 3, 5, 8-12, 17, 22, 28-29, 34).

Sağlık durumu kötü olan ve yaşamından umut kesilen insanlar, evde temiz bir yatağa yatırılır ve yanında Kur'an-ı Kerim okunur. Hasta kişinin ayağının soğuması, burnunun dikilmesi ölüm önbelirtisidir. (K.K. 2-5, 7, 11-15, 22, 28-29).

Rüyada bir ağacın devrildiğini ya da bir evin yıkıldığını görmek ölüm işareti olarak kabul edilir, rüyayı gören kişi bir sadaka verir (K.K. 1,3,6,12,16, 22, 28).

3.7.3.1.2. Kaçınmalar

Yapılmadığında ölüme sebebiyet vereceğine inanılan ya da yapıldığında uğursuzluk getireceği düşünülen bazı davranış ve uygulamalar vardır. Bu davranışların temelinde ölüm korkusunun olduğu düşünülebilir. Ölümlü uzaklaştırıp ölümden kurtulmak düşüncesiyle ve ölüm düşüncesinin insana hissettirdiği korkuyu azaltmak adına birtakım pratiklere başvurulur (Avcı, 2015, s. 330).

Cerablus ve çevresindeki Türkmenler, anlatıldığı üzere bazı hayvanları susturmak, sadaka vermek gibi çeşitli pratiklerle ölüme karşı bir kaçınma eylemi göstermişlerdir. Ters dönen ayakkabılar düzeltilerek bir köşeye konur. Evin ortasında öylece bırakılmış olan süpürge dik bir şekilde kapı eşiğine yaslanacak şekilde bırakılır. Rüyasında ölüme işaret eden herhangi bir unsur gören kişi, sabahına evden bir sadaka çıkarır. Geceleyin evde tırnak kesilmez, tırnak kesilmesinin evde bir uğursuzluk getireceğine inanılır. Kırık ayna parçasının uğursuzluk ve ölüm getireceğine inanılır, bu sebeple kırık aynanın evde tutulmamasına özen gösterilir. Ölen kişinin kıyafetleri, cenaze evden çıkmadan ihtiyaç sahiplerine dağıtılır. (K.K. 1-5, 8-12, 17, 22, 26, 28-29, 34).

2011-2013 yıllarında IŞİD baskısı altındaki coğrafyada akıllı telefon kullanmak, sigara içmek, siyah renk dışında kıyafet giyinmek, erkeklerin sakal bırakmaması, elbiselerin dar olması, kadınların yüzüne peçe takmaması ve erkeklerin eşleri, anne ve kız kardeşleri dışındaki kadınlarla konuşmaları gibi nedenler de ne yazık ki ölüme sebep olan davranışlar olmuştur. K. K. 9-10 12, 15, 26'nın anlattığı üzere Bozhöyük köyünde akşam vakti köy meydanında sohbet eden bir grup genç, yanlarına gelen IŞİD devriyelerini görünce telaşla telefonlarını tarlalara fırlatmışlar ancak gençlerden biri telefonu fırlatırken eli telefonun tuşuna çarpınca telefonun ışığı yanmış ve IŞİD o telefonu fark etmiştir. Bunun üzerine genç, IŞİD militanları tarafından önce Cerablus'taki IŞİD hapishanesine götürülmüş, yaklaşık 2 ay orada işkence görmüştür. Daha sonra ise El-Bab'a getirilmiş, Kurban Bayramı'nda kafası kesilerek bir çöplük kenarına atılmıştır. Cenazeyi alan Türkmen ailenin oğullarını usulünce gömmelerine

dahi izin verilmemiştir. Akıllı telefon kullanmak Cerablus ve çevresindeki Türkmenleri ve Arapları ölüme götüren bir neden olmuştur.

“Hayat felç oldu. Telefon çok çok sınırlıydı. Dohunmatik telefonlar var ya zeki telefonlar, sahi bir el bombası kimi insanın elindeydi. İnsanın ölümüne sebep olan bir şeydi. Devriye gezerlerdi. “Hüsbe” diye bir devriyeleri vardı. Onlar sorumludu bu işden” (K.K. 15).

3.7.3.2. Ölüm Sırası

Ölüm önbelirtilerini gösteren bir kişinin öleceği anlaşıncı birtakım uygulamalar gerçekleştirilir. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler ölüm sırasındaki pratiklerini İslami esaslara bağlı bir şekilde gerçekleştirirler. Pratiğe dökülen bu davranışlarla ölümün rahat ve huzurlu bir şekilde gerçekleşmesi istenmektedir.

Altay Türkleri, insanın bir tını olduğuna inanır. Ölüm sırasında bu tın ya bedeni yırtarak bedenden ayrılır ya da ağızdan çıkar gider. Tının bedeni yırtarak dışarı çıkarken bir sesi olduğuna ve bu sesin duyulduğuna inanılır (Kalafat, 2010, s. 209).

3.7.3.2.1. Ölüm Sırasında Yapılan Uygulamalar

Hasta birinin son anlarında, hasta sağ yöne döndürülür. Hastanın baş ucunda Kur'an-ı Kerim okunur, tekbir çekilir, hasta şayet konuşabilecek durumdaysa tövbe etmesine yardım edilir. Hastaya su içirilir eğer su içemeyecek durumdaysa hastanın ağzı pamuklu bir bezle ıslatılır. Canını teslim ettikten sonra kıyafetleri çıkartılarak temiz bir yatağa yatırılır. Son nefesinde gözleri açık giderse göz kapakları kapatılır. Baş tarafı kiblede olan ölünün üzeri örtülür. Elleri göbeğine doğru kavuşturulan ölünün karnına bıçak ya da makas gibi bir kesici alet konur. Kesici bir aleti ölünün karnına koyarak ölünün içine şeytan girmesinin ya da arkasından başka birinin de ölmesinin engelleneceğine inanılır. Ölünün ayak baş parmakları bağlanır. Azrail'in evden ayrılması ve meleklerin içeri girmesi için ölü evinin pencereleri açılır. Varsa takma dişleri çıkarılır ve ayak ucunda ezan okunur (Artun, 1998, 4-28; akt. Artun, 2005, s.189).

Bir hastanın yanına gelenleri tanımaz hale gelmesi, yüzünün sararması, soğuk soğuk terlemesi, gözlerinin tavana dikilmesi, ayaklarının şişmesi, vücudunda “hasbir” adı verilen kırmızı beneklerin oluşması, sayıklaması, ayağının soğuması, dilinin tutulması ölüm anının yaklaştığının belirtileridir (Yardımcı, 1993, 547-559; akt. Köseler, 2008, s. 96).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde, ölüm sırasındaki uygulamalar, alıntılanan metindeki şekildedir ancak 2013-2016 yıllarında IŞİD tarafından öldürülen Türkmenlerde, cenaze sırasında uygulanan ritüellerin hiçbiri yerine getirilememiştir. İnanç ve gelenekler etrafında şekillenen uygulamalar, 3 yıllık baskı ve şiddet döneminin içinde toplum tarafından zorunlu olarak sindirilmiş ve IŞİD döneminden sonra yeniden kendini göstermiştir.

Cerablus ve çevresinde ölümü yaklaşan kişiye, verdiği tepkilerden rahatlama için ötürü mümkün olduğunca su içirilir eğer su içemeyecek durumdaysa bir parça pamuk suya batırılır ve dudakları ıslatılır. Kelime-i şahadet getirmesine yardımcı olunur. Son anında görmeyi arzuladığı birileri varsa o kişilere haber verilir ve ölümden önce yetişirlerse o kişiler, ölüm döşeğindeki kimsenin baş ucunda beklerler. Ölüm döşeğindeki kimsenin son anlarında, başında Kur'an-ı Kerim okunur. Hasta son nefesini verdikten sonra ölüm olayı gerçekleşir ve ölen kişinin akrabaları feryat ederek ağıtlar yakmaya başlarlar. (K.K. 1-34).

3.7.3.2.2. Ölüm Olayından Hemen Sonra Yapılan Uygulamalar

Cerablus ve çevresindeki Türkmenlerde, ölüm olayının gerçekleşmesiyle birlikte ölen kişinin yakınları yüksek sesle ağlamaya başlarlar; cenaze evinden ağıt sesleri duyulur. Sesi duyan konu komşu cenaze evine koşarak gelir böylece yakın çevrenin ölümden haberi olur (K.K. 1-5, 9-11, 14, 28, 32, 34).

“Ölüm olayının duyurulmasının en doğal biçimi ölenin geride bıraktıklarının ağlamalarıyla olur. Olayı duyan komşular ölü evine toplanarak, ölenin yakınlarının acılarına ortak olmaya, onları avutmaya, ilk hazırlıklarını yapmaya yardımcı olurlar” (Örnek, 2016, s. 292).

Ölen kişinin çenesi bağlanır. Bacakları dümdüz uzatılır ve bağlanır. Kollar yana doğru düz şekilde indirilir. Karnı şişmesin diye karnına bıçak indirilir. Göz kapakları kapatılır. Ölen kişiye ait kıyafetler o defnedilmeden önce evden çıkarılır ve ihtiyaç sahibi birine verilir (K.K. 1-2, 9-12, 14, 18, 22, 26-30, 34).

Türk topluluklarında ölüm haberi farklı şekillerde duyurulur. Ölen kişinin terlikleri ihtiyacı olan biri alsın diye uçları dışarıya bakacak şekilde kapı eşiğine bırakılır. Anadolu'da ölüm haberi daha çok sala verilerek duyurulur.

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde ölen kişinin haberi köy yerlerinde genellikle camilerde anons ettirilir. Anonsta ilk önce Kur'an-ı Kerim'de Bakara Suresi'nin 156. ayeti olan “İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn: Onlar başlarına bir musibet

geldiğinde, ‘Doğrusu biz Allah’a aidiz ve kuşkusuz O’na döneceğiz’ derler” (el-Bakara 2/156, <https://kuran.diyaret.gov.tr>, erişim tarihi: 12.06.2023) duası okunur ve sonra “falancanın kızı/oğlu” şeklinde ölen kişinin adı zikredilerek “Hak’kın rahmetine kavuştu” (K.K. 22) denir. Bu anons 3 kez, arka arkaya yapılır. “Cenaze için mezarlığa gabır eşmeye buyurun” (K.K. 22) denilerek ölüm haberi iletilmiş olur. Haberi duyan köylü ya da mahalleli, cenaze evinde toplanmaya başlar. İnsanlar baş sağlığı için gelirler. Ölünün başında Kur’an-ı Kerim okunur (K.K. 1-2, 4, 8, 13-17, 21-28, 30).

3.7.3.2.3. Ölünün Gömülmeye Hazırlanışı

Ölen biri elden geldiğince çabuk gömülmeye hazırlanır. Kişi sabahleyin ya da gece ölmüşse öğle namazına, öğleyin ölmüşse ikindi namazına yetiştirilir. İkindiden sonra ölenler o gece bekletilerek sabahleyin gömülürler. Uzaktaki yakınlarının cenaze törenine katılmalarını sağlamak amacıyla ölünün bekletildiği durumlar da vardır (Örnek, 2016, s.295).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde ölen kimsenin kokmaması ve şişmemesi için hızlı bir şekilde gömülmesi gereklidir. “Cenazenin bir an önce ortadan kaldırılması ve ait olduğu yere gönderilmesiyle toplum ölü ve ölüm kavramlarının yarattığı ürkütücü, soğuk ortamdan da kurtulmuş olmaktadır” (Erol, 2012, s. 129). Türk halk inanışlarında, ölüyü gecikmeden gömmekte, konukların yemeğini vaktinde hazırlamakta ve alınan bir borcu geciktirmemekte hayır olduğu düşünülür. Ölünün acil olarak gömülmesini gerektiren sakıncalı bir durum söz konusu değilse, akşam vakti ölü gömülmez; gömülme işlemi sonraki gün gerçekleştirilir (Turan, 1982, s. 546).

Malatya Doğanşehir ilçesinde de ölünün defin işlemleri bekletilmez zira bekletilen ölünün bekleme müddeti kadar korkacağına ve azap çekeceğine inanılır. Ölen kişinin uzakta yaşayan bir çocuğu, kardeşi vb. bir akrabası yoksa ölüyü bekletmek için bir sebep yok demektir; sabah vakti vefat eden kişi öğle namazından sonra, öğlen vakti vefat eden kişi ikindi namazından hemen sonra gömülür. Akşam vakti ölen kişi gömülürse korkacağı düşünüldüğünden, gömme işlemi sonraki güne bırakılır. Akşam vakti, ölünün bekletilmesindeki sebeplerin arasında akşam yerin mühürlü olduğu ve toprağın bu vakitte ölüyü kabul etmeyeceği inancının etkileri vardır. Ölünün uzaktan gelecek akrabaları varsa ölüyü bekletirler ancak yaz mevsiminde ölüyü bekletmek kokmasına sebep olacağından ya soğuk bir odaya ya da morga taşınır ve orada bekletilir (Kurt, 2012, s. 179).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler ile Türkiye’de, cenazenin gömülmeye hazırlanışına dair uygulamalar arasında büyük yakınlık görülmektedir. Zaman içinde Cerablus ve çevresindeki Türkmenleri Türkiye’den ayıran sınır, Türkmenleri Türk kültürü açısından ötekileştirmemiş aksine kültürel devamlılığı sağlama noktasında Türkmenlerin gelenek ve göreneklerine daha sıkı bir şekilde bağlanmalarına sebebiyet vermiştir.

Ölümün gömülmesine dair işlemler belli aşamalardan oluşmaktadır: yıkama, kefenleme ve cenaze namazı.

3.7.3.2.4. Yıkama ve Kefenleme

“Ölüyü gömmek için yapılan hazırlıklardan ilki, dinî bir zorunluluk olan yıkama işlemidir. Bu işlem dinî kurallara ve geleneklere uygun şekilde ölünün öte dünyaya abdestli gitmesi için yapılır” (Erol, 2012, s. 129-130). “Gasıl ve kefenleme sürecinde bölgelere göre birtakım mahalli uygulamalar görülür” (Ersoy, 2002, s. 97). Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde, ölüyü yıkamak için ılık su hazırlanır. Suyun ılık olmasına dikkat edilir çünkü yörede “Senin eliyi yahan su, ölüyü de yahar” (K.K. 22) inancı hakimdir. Ölüyü yıkayacak kişiler abdest alır. Ölü genellikle yakınları tarafından, başlarında bulunan bir hoca eşliğinde, evde yıkanır. Evde ölünün yıkanacağı zemin hazırlanır, temizlenir. Ölü buraya yatırılır. Ölü kadınsa üstü tamamen kapatılır, erkekse avret yerleri kefen dışında bir bezle örtülür (K.K. 1-5, 7, 9, 12-18, 22, 24-34).

Önce ölünün altı kefenden alınan bir parça bezle temizlenir, sonra gusül abdesti aldırılır; ağzına ve burnuna çok su verilmez, ıslak bezle silinir. Daha sonra sabunlu bezle her yeri yıkanır. Bu işlemler sırasında salavatlar getirilir. Yıkanan ölü kurutularak kefenlenir. Ölünün yıkandığı sabun, bez ve kurulandığı havlu yeni olmalıdır. Bu eşyalar yıkama işleminden sonra genellikle yakılarak ortadan kaldırılır (Erol, 2012, s. 130).

Ölü, baştan ayağa yıkanır. Yıkama işleminden sonra ölü, kefene yatırılır. Kefen kavramı Türkler için bir bez parçasının çok ötesindedir. Geçmişten bugüne kefen parası biriktirmeye ya da kefeni alıp bir köşede tutmaya değer verilmiştir (Altun, 2004, s. 329). Kefenin içine Hac kokuları sürülür, iğde yaprakları, sedef ya da reyhan konur. Bu uygulama kefenin güzel kokması içindir. “Bizim yörede en çok sedef goyarlar, burcak burcak gohsın diye” (K.K. 22). “Ölünün başında ağlayanlar bu güzel kokuyu hissederler. Ölünün yıkanişı ve kefenlenişı sırasında değişik kokulu maddeler yakılıp

tüttürölür, cesede ve kefene çeşitli kokular, yağlar, kutsal sular dökölür” (Avcı, 2015, s. 340).

Kefen baş ucundan, ayak ucundan ve orta kısmından bağlanır; bir kez bağlandıktan sonra kim görmek isterse istesin bir daha açılmaz (K.K. 1-5, 8-12, 14,18, 22, 26-34).

Yaşlı kimseler ölümlelerinden önce, yıkamada kullanılan sabun, havlu gibi malzemeleri ve kefeni çok önceden hazırlayıp evlerinin bir köşesine bırakırlar (K.K. 6, 9-11, 14,17, 22, 25).

Ölü kadın olunca kefenlenirken saçları ikiye ayrılarak kefen gömleği üzerinden göğüs üzerine konur. Bunun üzerine yüzünü de örtecek şekilde başörtüsü konur. Sonra üzerine, izar sarılır. İzarin üzerinden de göğüs örtüsü bağlanır. Daha sonra lifafe sarılır. Göğüs örtüsü lifafeden sonra da bağlanabilir (Ay, 2006, s. 31).

3.7.3.2.5.Cenaze Namazı

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde cenaze namazı genellikle mezarlıkta az da olsa mezarlığa çok yakın *harman yeri* denilen geniş bir alanda kılınır. Tabut yoksa tahta merdivenin (süllüm) üstüne yatak açarlar, cenazeyi de yatağın üstüne koyarlar ve üzerini de bir battaniye ile kapatırlar. Ölü mezarlığa getirilir ve mezarın kible tarafına indirilir. Daha sonra cenaze namazı kılınır. Cenaze namazının esasları şu şekildedir:

İmam ‘Allahu Ekber’ diyerek birinci tekbiri alırken ellerini kulakları hizasında gösterir, tekbir bitince de ellerini göbeğinin altında birleştirir. Cemaat de imamlarla birlikte ellerini kaldırarak içlerinden tekbir alır ve ellerini göbeğinin altında birleştirir. Ardından imam, ellerini kaldırmadan ikinci tekbiri yüksek sesle alır ve cemaat de imama katılır. Daha sonra imam ve cemaat üçüncü tekbiri alır. İmam ve cemaat aynı şekilde dördüncü tekbiri aldıktan hemen sonra hiçbir şey söylemeden ellerini yanlara salarlar. Sonra önce sağ tarafa, ardından sol tarafa birlikte selam verirler. Selam verirken ölümlere, cemaate ve meleklerle niyet edilir (Başoğlu, s.11-13, akt. Örnek, 2016, s. 300).

Doğumda kamet getirildiğinden, cenaze namazında kamet getirilmez. “Allah için namaza, meyyit için duaya, uyduk cenaze namazını kılmaya” (K.K. 22) diye niyet edilir, namaz kılınır. Namaz kılınıp selam verildikten sonra ölü gömölür. Ölünün taşındığı sırada kadınlar erkeklerle aynı anda mezarlığa girmez, mezarlığın dışında beklerler (K.K. 3-5, 7-9,13-17, 22, 26-29, 34).

3.7.3.2.6. Mezar ve Ölü'nün Gömülmesi

“İslamiyet öncesi Türk topluluklarında ölü gömme, doğrudan doğruya toprağa gömme veya kurgan içine gömme olarak karşımıza çıkmaktadır” (Aslan, 2022, s. 185).

Göktürk, Kırgız, Oğuz, Hun, Uygur gibi pek çok Türk boyuna yönelik tarihi ve arkeolojik incelemeler ve bu toplumların sözlü halk kültürü ürünleri içerisinde zaman zaman karşılaşılan defin merasimlerine dönük uygulama anlatmalarından hareketle, bahsi geçen bu toplumlarda müracaat edilen temel defin şeklinin toprağa gömme olduğu görülür (Sümbüllü, 2004, s. 64; akt. Alsan, 2022, s.185).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde cenazenin *çağırtması* yapıldıktan sonra köyden 3-4 babayığit genç mezar eşmek için mezarlığa gidilir. Yaklaşık 1m 20 cm derinliğinde ve genişliği 1 metreye yakın mezar eşilir. Mezarın boyu, 1 m 80 cm- 1 m 90 cm aralığında olur. Mezar için dikdörtgen prizma şeklinde bir alan kazılır ve bir de sağ köşesinde küçük bir alan daha kazılır. Bu alanda kefenin sığması için kazılmış bir kısımdır (K.K. 15-16, 22). “Türkmen mezarlarının içinde iki biçimde sapıtma bölümü kazılır. Bunlardan ilki mezar tabanında aşağıya doğru diğeri ise kible tarafında yana doğru olur” (Erol, 2012, s. 133).

Türk topluluklarının ana kültüründe ölüyü gizleme inancı yer almaktadır. İşte bu inanış sebebiyle dinleri ne olursa olsun bütün toplulukları *sapıtmalı/saptırmalı* mezarlar yaparlar. Bu tür mezarlarda ölü toprağın yığıldığı yerin altında değil, mezarlara yapılan bir cebin içerisine konulur. Günümüzde bu tür mezar yapıları şehirlerden daha çok kırsal alanlarda kendini göstermektedir (Güngör, 2007, s. 4).

Önceden getirilen taşlar mezarın içine dizilir, üstüne çamurla sıva yapılır (K.K. 15-16, 22).

Gömülürken başında telkin verilir. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler, telkin yerine *talkım* ifadesini kullanmaktadırlar. Hatırlatmak ya da bir duyguyu aşılacak anlamına gelen telkin İslam dini bağlamında biraz farklı bir anlam taşır. İslam’da *talkım* ölüm anında ya da cenaze törenlerinde yapılan, ölmüş kişiye Allah’ın rahmetini hatırlatan ve ona iyi bir sonla karşılaşması için dua ve nasihatlerde bulunma pratiğidir.

Talkım sırasında meleklerin huzura geldiği inancıyla insanlar, oturarak dua ederler. *Talkımdan* sonra ayağa kalkılır.

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde, *talkımdan* sonra hatır alınır. Hatır alma, cenaze sahibi erkeklerin bir sıraya dizilmesi ve ölüyü gömmeye gelenlerin onlara sırayla baş sağlığı dilemesidir (K.K. 1, 3, 6, 11-18, 22, 24).

Ölü akrabaları tarafından mezara konur ve eğer kadınsa ona nikah düşen birinin ölüyü mezara koymamasına dikkat edilir (K.K.1-5, 8-9, 13, 18, 22, 26).

Yakınları ölünün toprağını örter. Herkes bir kürek toprak atmaya gayret eder. Mezarın üstü kapanırken Yasin Suresi okunur (K.K. 1-34).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin, IŞİD baskısı altında olduğu dönemde birçok ölünün cenaze namazı kılınmamıştır. Ölen kişi, Esad rejiminin tarafındaysa bu sebeple; Türkmen bir askerse Türkiye’yi sevdiği için cenaze namazı kılınmamıştır. Ölen kişi, IŞİD tarafından herhangi bir tarafa bağlı görülüyorsa cenaze namazı sessiz bir şekilde kılınmış ve namazı kılanlar, namaz sonrası hemen evlerine dağılmışlardır (K.K. 15-16, 22).

“Taziyeler de yasahdı. Esad’dan ölürse ‘Esad’ın askeri kafirdir, ceneze namazı olmaz.’ dirlerdi. DAESH Türkiye’ye ‘Gavur memleketi’ dirdi. Onlara göre gavur memleketinden olanın taziyesi olmazdı. Namazı gılınacah olırsa da sessiz sedasız gılar, evlerimize dönerdik” (K.K. 22).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin mezar ziyaretleri, IŞİD döneminde yasaklandığı gibi IŞİD, bölgede bulunan bütün mezarlıkları dozerle düzlemiş, yerle bir etmiştir (K.K. 1, 5, 15, 22, 26, 28-29).

Şekil 33.

İŞİD Tarafından Yıkılan Cerablus Mezarlığından Bir Görünüm 1

Kaynak: (Arife Taşkiran. Fotoğraf çekim tarihi: 20.10.2022).

Şekil 34.

İŞİD Tarafından Yıkılan Cerablus Mezarlığından Bir Görünüm 2

Kaynak: (Arife Taşkiran. Fotoğraf Çekim Tarihi: 20.10.2023).

3.7.3.3. Ölüm Sonrası

Defin sonrası inanış ve uygulamalar, cenaze töreni sonrasında başlayan ritüellerdir. Bu uygulamalar, ölünün ruhunun huzur bulması ve geride kalanların acısını hafifletmek amacıyla yapılmaktadır. Cenaze evi, definden önce ve sonra ölünün yakınlarına taziye ziyaretleri için açılan bir mekandır. Burada akrabalar, dostlar ve komşular, ölünün yakınlarına taziyelerini ileterek onlara destek olurlar. Bu süreçte dua edilir, ölünün anıları paylaşılır ve böylelikle acılar da paylaşılarak hafiflemiş olur.

Cenaze sonrası belirli günlerde ölü, dualar okunarak anılır. Ölü için hatimler indirilir. Bu inanış ve uygulamalar, ölümün ardından gelen acıyla başa çıkma ve ölünün ruhunun huzura kavuşması için önemlidir.

3.7.3.3.1. Taziye Evi/ Taziye Çadırı

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde, ölü evi 3 gün yemek yapmaz. Bu sürenin bir haftaya çıktığı da görülmüştür. Taziye için gelen misafirleri, ölü evinin yakınları, komşuları kendi evlerinde ağırlar. “Hatır aldıktan kelli herkese bir gayret düşer. Mısafırı ac acına göndermemek için köylü seferber olur” (K.K. 22). Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin tabiriyle “3 gün ölü evinde gazan gaynamaz” (K.K. 1-5, 8-12, 22, 26, 28-29, 34).

Bu uygulama, ölü evinin yükünü hafiflettiği gibi ölü sahibinin yas sürecine gösterilen saygının da bir göstergesidir. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde doğum ve evlilik ritüellerinde görülen toplumsal dayanışma, ölüme dair birçok uygulamada da açık bir şekilde görülmektedir.

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde eskiden taziye ziyaretleri köy odasında yapılırdı. Bir kısım misafirler ölü evinin genişçe bir odasında ağırlanırdı, yaz mevsimiye taziyeler *harman yerinde*, dam başlarında, evlerin avlusunda yapılırdı. Daha sonra taziye çadırları kurulmaya başlanmıştır.

Taziye çadırları belli bir düzeneğe göre kurulur. Çadırların içine tahta paletler, paletlerin üzerine de minderler döşenir ve minder kenarlarına da yastıklar dizilir. Kış mevsimindeki taziyelerde çadırın içine sobalar kurulur. (K.K. 1, 3, 5-7, 8-12, 22, 26, 28-29).

Taziye çadırında, ölen kişi için hatim indirilir. (K.K. 1, 3, 5-7, 8-12, 22, 26, 28-29).

Cenaze evine ya da taziye çadırına gelen misafirlere, mırza ikram edilir (K.K. 1-12, 14, 17, 22, 28-29).

Şekil 35.

Karakuy Köyünde Kurulan Bir Taziye Çadırı 1

Kaynak: (Arife Taşkiran. Fotoğraf çekim tarihi: 31.05.2023).

Şekil 36.

Karakuy Köyünde Kurulan Bir Taziye Çadırı 2

Kaynak: Arife Taşkiran. Fotoğraf Çekim Tarihi: 31.05.2023).

3.7.3.3.2. Belirli günler ve Ölü Aşı

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde, belirli günlerde ölü dualarla anılır ve ölünün adına yemek yapılarak hayır işlenir. Örneğin ölüm Müslüman geleneğine göre ölüm sene-i devriyesinde ve ölümünün 3., 7., 40. ve 52. günlerinde özel dualar okunur ve hatimler yapılır.

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde ölen kişinin ardından 3 gün boyunca Kur'an-ı Kerim okunur ve 3. günün sonunda hatim indirilir, taziye gelen misafirlere tatlı ve meyve ikram edilir. Hatimle beraber bir mevlit yapılır. Ölen kişinin ailesi, akraba ve dostları onun için dualar okur. Mevlitte ölü için kesilen kurbandan yemekler yapılır ve misafirlere ikram edilir. 3. gün yapılan hatimde yemek yapılmamışsa, bu yemek, ölünün 7. gününde mutlaka yapılır. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde ölenin yakınları ve komşuları tarafından taziye süresi boyunca yemekler hazırlanır. Mevlitte hazırlanan pilava *ölü aşı* denir (K.K. 1-12,14-19, 22, 26, 28-32).

Eski Türk toplumlarında cenaze törenleriyle ilgili olarak at yarışları düzenlendiği ve ölü aşı yapılan ziyafetlerin verildiği bilinmektedir. Ölünün yedisinde, kırkında ve elli ikisinde ölü için yemekler yapılırdı. Ancak, bu uygulamaların İslam öncesi Türk gelenekleriyle bağlantılı olduğu ve zaman içinde Türkler için formülistik bir anlam taşıyan bu sayıların İslami bir nitelik kazandığı söylenebilir. Aslında İslamiyet'e ait olmayan bu uygulamalar, toplum tarafından İslami bir yaklaşımla bütünlük kazanmıştır (Dalgıntekin, 1995, s. 55).

Ölünün 7. günü evden tuz çıkartılır ve dağıtılır (K.K. 22, 28-29, 34). "Türkmenlerde ise ölüm geleneklerinde ölen kişinin vefasını ve iyiliğini anlatmak amacıyla tuz kullanılmıştır" (Gedik, 2019, s.76). Adana yöresinde de "... bir evden cenaze çıkınca cenaze sahipleri komşulara tuz dağıtırlar ve bu tuzdan alıp yalayan kişilere ölümün uğramayacağına inanırlar" (Çağınlar, 2004, s.77).

Ölünün 40. günü mevlit yapılır. Bu mevlit için genellikle kurban kesilir ve mevlit yemekli olur. Taziye yemekleri, mevsime göre farklılık gösterebilir. Sonbahar ve kış mevsimlerinde firik pilavı, kuru fasulye ve pilav üstü et haşlama olur. İlkbahar ve yaz mevsimlerinde ise firik pilavı, pilav üstü et haşlama ve salata yapılmaktadır (K.K. 2, 6, 11, 27, 30-34).

Ölen kişinin ailesinin maddi durumu iyiye, her sene ölünün niyetine bir kurban kesilir ve komşulara dağıtılır (K.K.1, 3, 5, 7-12, 18, 28, 34).

Ölünün 52. Gününde ölünün hayrına yemek ve pişi yapıp dağıtılır, Kur'an-ı Kerim okutulur (K.K. 8-10, 12, 17, 8-29, 34).

3.7.3.3.3. Yas ve Ağıt

Ölen bir kişinin ardından yas tutmak ve ağlamak doğaldır aynı zamanda kabul edilebilir bir davranıştır. Türklerde ölüm, insanların duygusal tepkilerini ifade etmelerine izin verilen bir olaydır. Bu nedenle ölen kişinin ailesi ve yakınları tarafından yas tutulması veya ağıt söylenmesi doğal karşılanır. Ancak İslami bakış açısında ölüm sırasında yas ve ağıt, uygun davranışlar olarak görülmez.

Ahıska Türklerinde 3-7 gün süren yas süresi, Dağıstan Türklerinde sadece ölenin akrabalarının yaşadığı bir yas sürecidir. Yas süreci ölen kişiyle olan akrabalık bağlarının yakınlığına göre değişebilmektedir. Yakın akrabaların bir yıl tuttıkları yas süresi uzak akrabalar için 40 gün kadar sürebilir. Anadolu’da formülistik yas süreleri, 3, 7 ve 40 gün ile 7-8 yıl arasında değişmektedir (Altun, 2004, s. 353).

Yas süreci, ölüm haberinin ilk duyulduğu an başlar ve ölen kişinin yaşına, konumuna ya da ölüm şekline göre yasin süresi ve şiddeti değişebilir. 40 gün, yas döneminde önemli bir müddettir. “En yaygın yas süresi kırk gündür. 40 rakamına dini özel bir anlam yüklenmesinin bu sürenin genel olarak kabul görmesinde etkisi vardır” (Örnek, 1971, s.82). “... ölen kişinin iyi bir insan olma şartına bağlı olarak kırk gün yas tutan Kırkız Kazaklarına kadar değişik süre ve şekillerde yas tutulmaktadır” (Yiğiter, 2016, s.38).

Yaşlı bir kimsenin doğal ölümle ölmesi sonucu duyulan acının büyüklüğü, bir gencin kaza ya da karıştığı bir kavgada ölmesi sonucu hissedilen acıdan farklıdır. Bu değişkenler yas sürecini de etkilemektedir. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler, Suriye İç Savaşı’nda, özellikle savaşın IŞİD esaretinde geçtiği dönemlerde birçok ölüme tanık olmuşlardır. K.K. 8’in anlattığı üzere, kaynağın Kerpiçli (Tel-Ali) köyünde bulunan erkek kardeşi, sigara içmesi nedeniyle IŞİD tarafından her gün Kerpiçli’den El-Bab’a zorunlu din derslerine gitmeye mecbur bırakılmış, yolda karşılaştığı bir IŞİD devriyesinden korkmuş ve kullandığı aracın hızını arttırmıştır. Bu sırada hemen yol güzergahında gerçekleşen bir hava saldırısı nedeniyle kullandığı motor yoldan çıkmış ve hayatını kaybetmiştir. K.K. 8, aradan 8 yıl geçmesine rağmen, bu acıyı unutamadıklarını ve evde hiçbir şeyin eskisi gibi anlamlı olamadığını dile getirmiştir.

K.K. 29'un aktardığına göre, Hukuk Fakültesi 3. Sınıf öğrencisi olan yeğeni savaş nedeniyle okulu bırakıp Cerablus'a gelmiştir. Savaşın ilk yıllarında kendi boyundan uzun silahları taşıyan 10 yaş grubu çocukları sokaklarda görmek, sıradan bir olaydır. K.K. 29 ve yeğeni, evlerinin önünde dururken top oynayan bir grup genç çocuğun top kavgasının ortasında kalmış, çocukların silahlara sarılmaları neticesinde K.K. 29'un üniversiteli yeğeni, olay yerinde hayatını kaybetmiştir. Bir anda yerde kanlar içinde yatan yeğenin gören K.K. 29, yeğenini gördüğü an saçlarını yolduğunu ve kendi yüzüne vurmaktan güçten düşüp yere yığıldığını anlatmıştır. Böylesi ağır ruhsal bir travma haliyle insanın içinden çıkamadığı derin bir yas sürecini de beraberinde getirmiştir.

K.K. 1'in anlattığına göre Cerablus yakınlarındaki Ballı köyünde yaşayan bir kadın, yolda 8 yaşındaki oğluyla yürürken oğlu yolda yaramazlık yapmış ve kadın, annelik serzenişiyle bir an oğluna "Seni keserim vallahi, akıllı ol." demiştir. Yolda kadının arkasında yürüyen IŞİD devriyesi "Allah'ın adını verdin, bu çocuğu kesmek zorundayız." diyerek kadının elinden 8 yaşındaki oğlunu almış ve çocuğun boynunu kesmişlerdir. Böyle bir vahşet sonrası annenin sağlıklı bir yas dönemi geçirmesi mümkün olmadığı gibi bu olaydan sonra anne aklını kaybetmiştir. Bu durum çocuğunu kaybeden annede ve benzer durumları yaşayan Türkmenlerde bir çeşit travmatik yasa neden olmuştur. "Travmatik Yas: Sevilen birinin beklenmedik ve ani bir şekilde şiddet ve korkunç bir biçimde ölüm sonucunda kaybı yaşayan kişilerde oluşan tepkilerdir ve bu tepkilerin kişinin işlevselliğini bozması olarak tanımlanabilir (Parkers, 2001; akt. Çolak & Hocaoglu, 2007, s.59).

Kaynak kişilerle yapılan görüşmelerde, kaynakların hemen hemen hepsinin böyle bir olay ya da benzeri birkaç olaya denk geldiği ve hepsinin de süreçle ilgili yıllar süren, kederli bir yas dönemi yaşadıkları anlaşılmıştır. (K.K. 1 -34).

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde kocası ölen kadınlar 4 ay 10 gün boyunca dışarı çıkmaz, erkeklere görünmez, evinde kocasının yasını tutar. Bu yas dönemine, Türkmenlerin beraber yaşadıkları Araplar da çok dikkat eder. Bu müddet, dini bir zorunluluktur. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler bu müddete *idde* demektedirler. "Bakara sûresinin 234. âyet-i kerimesi bu bekleminin süresine işaret eder" (Demir, 2018, s.24). Bu sürede kadınlar kendine bakım yapmaz; güzel elbiseler giyinmez, makyaj yapmaz ve koku sürünmez (K.K. 28-29).

Yakının kaybeden erkekler, yas sürecinde tıraş olmazlar (K.K. 5, 8, 12, 18, 22, 28). "Yörüklerde ölüm olayı gerçekleştikten sonra aile bireyleri ve akrabaları kırkı çıkana

kadar saç sakal kesmezler. Bunun uğursuzluk getireceğine inanılır” (Türkan, 2018, s. 798). Cerablus ve çevresindeki Türkmenler bu gibi durumlarda “uğursuzluk” kelimesi yerine, bu anlamı karşılayan Arapçadaki *tatayyur* kelimesini kullanmaktadırlar.

Cenaze evinde 10-15 gün kadar bir süre, televizyon açılmaz (K.K. 4, 6, 8-12, 22, 26, 29, 34).

Ağıtlar, Türk kültürünün en eski dönemlerinden günümüze kadar süregelen, yas sürecinin önemli bir parçası olan halk ürünüdür. Türk edebiyatının zengin ve köklü bir bir geçmişi olan ağıtlar, Türklerin kayıp, ölüm ve acıyla başa çıkma şekillerini yansıtır (Yakıcı, 2007, s.214).

Ağıt, insanın ölüm karşısında veya sevdiklerini kaybetme gibi acı dolu anlarla başa çıkmak için feryatlar, isyanlar, talihsizlikler ve duygusal sözlerle ifade edilen türkülerdir. Batı Türkçesinde bu türkülere ‘ağıt’, türkülerini söyleyenlere de ‘ağıtçı’ denilir. ‘Ağıt yakmak’ ifadesi, ağıt söylemek anlamında kullanılır (Elçin, 1992, s.310).

Cenaze evinde ölen kişi için ağıtlar yakılır. Köyde belli başlı kadınlar ağıt yakma hususunda oldukça uzmandır. Kaynak kişilerin ifadeleriyle şairlerin şiir düzmedeki ustalığı, bu kadınların ağıtlarında hissedilmektedir. Ağıt yakma geleneği, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde, özellikle IŞİD döneminden sonra giderek azalmıştır (K.K. 22, 28-29, 34).

3.7.3.3.4. Mezar ziyareti ve Mezarla İlgili İnanmalar

Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde, ölünün ailesi ölü gömüldükten sonraki birkaç günün sabahında gün doğumuyla birlikte mezara gider, Yasin Suresi’ni okurlar. Ölünün mezar taşı hemen yapılmaz, mezar taşının yapılması için *toprağın yerine oturması* lazımdır ve bu süre altı ay ile bir yıl kadar sürebilir. Ölü ziyaretleri arife günü ve bayram sabahı erkenden yapılır. Bayramda yapılan ziyaretlerde, mezarın üzerine bayram şekeri konur. Buradaki amaç çocukların gelip bu şekerleri toplamasıdır. Şeker, ölen kişinin hayrına bırakılır. Ölü gömüldükten kısa bir süre sonra mezarlık sulanır, mezarlığa çiçek ekilir. Ölünün yakınları, her hafta cuma günü mezarlık ziyaretini gerçekleştirmeye özen gösterir (K.K. 1, 4-7, 9-13, 17, 19, 22, 16, 28-29, 34).

Yöredeki söylenişiyile, *hayırlı evlat atasının mezarını cuma günleri de ziyarete gider*. Ziyarete gelenler sesli olarak mezarlıkta yatanları *esselâmu aleykum ye ehle'l kubur, entum essebikun ve nehnul lahikune inşallah* (selâmün aleyküm ey kabir ehli; sizler önlerden gidenlersiniz, bizlerde sizlere yetişeceğiz inşallah) şeklinde selamlarlar (Erol, 2012, s. 147).

İkinci vaktinden sonra, mezarlığa gitmek uygun değildir (K.K. 2-6, 24-25, 22, 28, 34).

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

“Cerablus ve Çevresinde yaşayan Türkmenlerin Folkloru (Geçiş Dönemleri)” adlı tez çalışmasının birinci bölümünde, araştırma ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Bu bölümde araştırmanın problemi, gerekçesi, konusu, amacı ve önemi, kapsam ve sınırlılıkları anlatılmıştır. Araştırmanın konusunun “Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin Folkloru (Geçiş Dönemleri)” olmasında, burada yaşayan Türkmenlerin baba-oğul Esed rejiminin tüm baskısına rağmen kimliklerini korumaya çalışmaları etkili olmuştur. Suriye-Türkiye sınırının ötekileştirdiği bu Türk topluluğu, gelenekleri yaşama ve kültürü devam ettirme noktasında bir o kadar sınırları eriten ve geçmişten gelen pratiklere bağlı kalan gelenekçi bir topluluk olmayı da başarabilmiştir. Bu çalışmada, Cerablus ve çevresindeki Türkmenlerin geçiş dönemleri, savaş sosyolojisi ve toplumsal şiddet unsurları da göz önünde bulundurularak anlatılmıştır. Araştırma alanı Kuzey Suriye topraklarında bulunan, Cerablus ve çevresidir. Araştırma alanın Cerablus ve çevresiyle sınırlandırılmasının nedeni, Suriye’nin içinde olduğu iç savaş ve bu savaşta Cerablus’un, Fırat Kalkanı Harekatı’yla Güvenli Bölge sınırları dahilinde olmasıdır. Cerablus merkezde ve çevre köylerde yaşayan Türkmenler, araştırmaya kaynaklık etmiştir. Çalışmada araştırma alanının tarihi, sosyo-ekonomik durumu, nüfusu ve eğitim durumu ile ilgili güncel bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın ikinci kısmında araştırmanın yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Araştırma alanı, daha önce baba-oğul Esed rejiminin engellemelerinden dolayı saha çalışmasının gerçekleştirmediği bir alandır. Savaştan sonra araştırma alanı, IŞİD, YPG/PYD terör örgütlerinin saldırılarına maruz kalmış, IŞİD bölgeyi 3 yıl kontrolü altında tutmuştur. Bölgede herhangi bir halkbilimi saha çalışması yapmak mümkün olmamıştır.

Araştırmanın üçüncü bölümünde Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin geçiş dönemleri anlatılmıştır. Bu dönemlerde Türkmenlerin, atalar kültüründen beslenip Suriye topraklarına kadar taşıdığı uygulamalardan tutun, İslam kültürüyle tanıştıktan sonraki kabullerini ve bir de yaşadıkları Arap coğrafyasının etkilerinden harmanlanmış uygulamaları görmek mümkündür.

Türkmenler, Suriye topraklarında kendilerini unutulmuş, sınırın Suriye tarafında sıkışmış hissetmektedirler. Bu sıkışmada Suriye İç Savaşı âdeta bir pekiştireç görevi görmüştür. Suriye İç Savaşı’nın ilerleyen süreçte nasıl bir hal alacağı bilinmemektedir. Bu bilinmezlik içinde hayatta kalma mücadelesi veren Türkmenler, bir yandan da

Oğuzlara uzanan milli kimliklerini korumanın mücadelesi içindedirler. Yapılan çalışma, bölgede yaşayan Türkmenlerin anlaşılması, Türkmenlerin, Türkiye'yle bir gönül birliği içinde olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Çalışmada, Cerablus çevresindeki sınır köylerde yaşayan Türkmenlerin, Türkiye sınırındaki köylerle akrabalık bağlarının devam ettiği tespit edilmiştir. Türk kimliği olan Türkmenler, Türkiye'deki akrabalarını mümkün olduğunca ziyaret etmektedir ancak Türkiye'den Suriye'ye ziyaretler, özellikle savaştan sonra hastalık, ölüm vb. önemli durumlar dışında görülmemektedir. Bozhöyük, Zogora ve Dügünük köylerindeki Türkmenler, Türkiye'deki akrabalarını ziyaret amacıyla Türkiye'ye sık sık gelmektedirler. Kürt asıllı olmasına rağmen köy halkının tamamının Türkçe konuştuğu Karakuy köyü de Türkiye'deki akrabalarıyla organik bağı koparmamıştır. Bu köyün Türkçe konuşmasındaki temel sebep, Türkmen köylerinin arasında kaldığı için zamanla Türkleşmesi ve Türkiye'deki akrabalık bağlarını devam ettirmesidir. Bunun yanında Amerne Köyü gibi Suriye'nin iç kesimlerine yerleşen Türkmenler, zamanla Türkçe konuşmayı bırakmışlar, Arapların içinde Türkmen kimliklerini yitirmişlerdir.

Çalışmada, Cerablus ve çevresindeki Türkmenlerin doğum, evlilik ve ölüm gelenekleri anlatılırken bu geleneklerin bağlı bulunduğu sosyal yaşama dair birçok unsur hakkında bilgi verilmiştir. Yeme-içme, misafir ağırlama, dini yükümlülükler, inanışlar, toplumsal kabuller ve toplum psikolojisi bunlardan bazılarıdır.

Kökleri Orta Asya'ya kadar uzanan ve bugün Orta Doğu'nun stratejik bir noktasında bulunan Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenleri, yaşadıkları coğrafya ve köklü tarihleri de göz önünde bulundurduğunda, zor zamanların hassas sınırlarında yaşayan zengin kültürlü bir Türk topluluğu olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Yapılan çalışma, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin kültürel zenginliklerini geçiş dönemleri üzerinden anlatarak, halkbilimi için Suriye topraklarına yeni bir kapı aralamaya çalışmıştır. Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde doğum, evlilik ve ölüm uygulamalarından bazıları Anadolu'ya, daha da ötesinde Orta Asya'ya kadar damar bulan bir yapıyla canlılığını devam ettirmektedir. Çocuğu olmayan evli çiftlerin çocuk sahibi olma niyetiyle adak kurbanı kesmesi, Türkmenlerin hastalıkları tedavi etmek için halk tıbbını yaşamlarının bir parçası şekline dönüştürmeleri, gebe kadının içinde olduğu toplumun hamilelikle ilgili inanışlarına dikkat etmesi, gebelikte bebeğin cinsiyetine dair yorumların paralellik göstermesi, Orta Asya'da ebelere verilen değerle bugün Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerde ebelere verilen değerle önem bakımından benzerlik göstermesi, çocuğun yıkanması, tuzlanması ve ilkleriyle ilgili

birçok aşamada aynı uygulamalarla karşılaşılması, *Albastı* inancının Türk topluluklarının birçoğunda aynı varlığı ve anlamı karşılaması, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin geçmişle olan bağlarını koparmadığını gösteren birer örnektir. Aynı ya da benzer ritüellerin, farklı Türk toplumlarında da görülmesi bölgede yaşayan Türkmenlerin coğrafyayı ve asırları aşan güçlü bir kimliğe sahip olduklarını işaret ederken, bazı ritüellerin uygulanabilirliğini yitirmesi ise teknolojik gelişmelerin sosyal yaşam üzerindeki etkisi ve Arap coğrafyasının Türkmen yaşayışına tesiri olarak düşünülebilir. Tabii bu değişikliklerde Suriye İç Savaşı ve IŞİD terörünün Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin toplumsal algı, kabul ve direniş noktasındaki olumsuz etkilerini söylemek de kaçınılmazdır. Savaşın varacağı son nokta henüz bilinmemekle beraber bu sürecin belirsizliği, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenleri de sosyal, siyasi ve askeri birçok açıdan etkileyeceği gün yüzü gibi ortadır.

Hal böyleyken Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenlerle ilgili saha çalışmalarının devamlılığı sağlanmalı ve son 15 yıllık süreçte Türkmenlerin maruz kaldığı sosyolojik değişiklikler nedenleriyle birlikte ele alınmalıdır. Böylelikle kadim Türk tarihinin önemli bir parçası olan Türkmenlerin, Cerablus ve çevresi bakımından bugün geldikleri nokta, durumları ve duruşları somut verilerle ifade edilecek, ayrıca sahip olduğu kültürel süreçler, sebep ve sonuçlarıyla ele alınabilecektir. Suriye’de yaşayan Türkmenlerle ilgili yapılan çalışmalarda, Suriye İç Savaşının etkilerinin ve IŞİD gerçeği bahsinin geçmemesi alanla ilgili ciddi bir gerçeği yok saymaktan öteye geçmemektedir. Bölgeyi dini, sosyolojik, siyasi, askeri ve stratejik durumu göz önünde bulundurmadan değerlendirmek, folklor çalışmalarının kültürel, tarihsel ve sosyolojik bakımdan bir bütünlük içermeyen kopuk ve bulanık metinlere dönüşmesine yol açacaktır.

YEREL KELİMELER SÖZLÜĞÜ

A

Altına çalmak: Altına koymak.

Aparmak: Alıp götürmek.

Arçana: Artık, bundan böyle.

Artana: Artık, bundan böyle.

Asbab: Kıyafet.

Avrat: Kadın.

Ayel: Kadın.

B

Ba'z: Bazen.

Başgıltı: Başucu.

Bes: Sadece.

Beşerikli: Becerikli.

Beyle: Böyle.

Bilot: Bu sefer.

Bilotluk: Bu seferlik.

Bibi: Hala.

Boyun: Bugün.

Böğün: Bugün.

C

Cahlbaş: Sağdıç.

Cıncıh: Cam.

Cor: Kelime.

Çabıt: Bez parçası.

Çalha: Çalkalamak, yıkamak.

Çohluk: Çoğunlukla.

Culluk: Hindi.

D

Depik: Tekme.

Devlisi gün: Sonraki gün.

Diz ıhtırmah: Diz çöktürmek.

Duz çalmak: Tuzlamak, tuz sürmek.

E

Ebe: Nine.

El-mühim: İşin aslı, neticede anlamlarına gelen ifade.

Em: İlaç.

Eşiklik: Kapı önü.

Eyitene: İyice.

F

Fermene: Kadife kumaştan elbise.

Fistan: Elbise.

G

Gapı gapı dolatmah: Kapı kapı gezdirmek.

Gapıyı dövmek: Kapıyı çalmak.

Gazan vurmak: Yemek yapmak.

Gedah: Bardak.

Gellabiye: Araplara özgü kadın ve erkeklerin giydiği uzun elbise.

Genni: Kendi.

Gıran Düşe: Dert girsin.

Goğa: Kova.

Gulak alma: Müjdeli bir haber vererek, karşıdakini mutlu etmek.

Guvarmak: Serbest bırakmak.

Guzlamak: Doğurmak.

Guzzulgurt: “İçini kızıl kurtlar deşsin” anlamındaki bir beddua.

Güvegi: Damat.

Gırağı: Kenarı.

H

Habbe: Tane.

Habbe sode: Çörek otu.

Hal çarasına bahmah: Bir çözüm yolu bulmak.

Halas: Bitti.

Hamaylı: Kur'an-ı Kerim kılıfı.

Hanek: Laf, söz.

Hangısı: Hangisi.

Hara: Nereye.

Hatem: Yüzük.

Hıdat: Kaş boyası, sürme.

Hış kepir olmak: Perişan hale gelmek.

Horanta: Aile.

Hüsbe: İŞİD devriyelerine verilen ad.

K

Kele: Heyy ya da benzer anlamları içeren bir tür seslenme edatı.

Kerri: Sonra.

Kerson: Külot.

Kimi: Gibi.

Kimin: Gibi.

Kis: Poşet.

Kızbara: Kışniş.

Köynek: Elbise.

Köyneklik: Elbiselik.

M

Maya: Deve yavrusu.

Mekhul: Sürme.

Mıhbırlamak: İhbar etmek.

Mırra: Acı kahve.

Mintan: Gömlek.

Mulhiyye: Taze ve kurutulmuş şekillerinden yemeği yapılan bir bitki.

N

Nanca: Ne kadar.

Nebat: Bitki.

Neblim: Ne bileyim.

Nefese: Lohusa.

Ö

Ög: Ön.

Öteği: Öteki, öbürü.

P

Peklenmek: Temizlenmek.

Pıha: Bağ.

S

Saba: Sabah.

Saya: Gömlek türü bir giyisi.

Sitir olmah: Kusurların örtülmesi, telli duvaklı gelin olmak.

Ş

Şimdiyeçe: Şimdiye kadar.

Şordan: Şuradan.

T

Tefriha: Gecelik.

Teşt: Leğen.

Tiril tiril: Tertemiz.

Turab: Toprak.

V

Vahtı yerinde: Ekonomik bakımdan iyi durumda olmak.

Veche: Yüz.

Y

Yağlıh: Eşarp.

Yannıh: Tere yağı yaparken yoğurdun içine konup çalkalandığı geniş kap.

Yohus: Yoksa.

Yüklü: Hamile.

Yekinmek: Kalkmak.

Z

Zembil: Kulplu sepet.

Zeyn: Güzel.

Zırrıhı: Deli.

KAYNAK KİŞİLER

Kaynak kişilere ait bilgiler, aşağıdaki sıralama baz alınarak verilmiştir:

Adı-Soyadı, Köyü, Yaşı, Eğitim Düzeyi, Medeni Hali, Mesleği, Görüşme Tarihi.

K.K. 1:	Bedia Berkel,.....	okuma-yazma yok, evli, ev hanımı.....
K.K. 2:	Yazey Öztürk, ...	okuma-yazma yok, dul, ev hanımı.....
K.K. 3:	Meryem El-Şeyho.....	okuma-yazma yok, evli, ev hanımı.....
K.K. 4:	Orhan Berkel.....	yüksekokul mezunu, evli, öğretmen.....
K.K. 5:	İmen Hammuye...	yüksekokul mezunu, bekar, öğretmen.....
K.K. 6:	Halid Davud.....	lise mezunu, evli, köy muhtarı.....
K.K. 7:	Nadir El-Şeyho.....	yüksekokul mezunu, evli, öğretmen.....
K.K. 8:	Salih Veyso.....	lise mezunu, evli, çiftçi.....
K.K. 9:	Ayşe Yılmaz.....	okuma-yazma yok, evli, ev hanımı.....
K.K. 10:	Zöhre Yılmaz...	okuma-yazma yok, evli, ev hanımı.....
K.K. 11:	Feruz Musa, ...	ortaokul mezunu, evli, çiftçi.....
K.K. 12:	Zeyno El-Şeyho.....	okuma-yazma yok, evli, ev hanımı.....
K.K. 13:	Zeki (Ebu Şeb).....	ortaokul mezunu, evli, çiftçi.....
K.K. 14:	Yusuf Veyso.....	lise mezunu, evli, çiftçi.....
K.K.15:	Ahmet Dede.....	ilkokul mezunu, evli, köy muhtarı.....
K.K. 16:	İbrahim Paşa.....	lisans mezunu, evli, emekli.....
K.K. 17:	Ziba El-Mustafa.....	okuma-yazma yok, evli, ev hanımı.....
K.K. 18:	Heysem Mustafa.....	lisans mezunu, evli, çiftçi.....
K.K. 19:	Saddam Hüseyin.....	ilkokul mezunu, evli, çiftçi.....
K.K. 20:	Hasan Mustafa.....	ortaokul mezunu, evli, çiftçi.....
K.K. 21:	Arif El-Mustafa.....	lise mezunu, evli, çiftçi.....
K.K. 22:	Adil Şan.....	lise mezunu, evli, halk ozanı.....
K.K. 23:	Murat Mahli.....	yüksekokul mezunu, evli, fotoğrafçı.....
K.K. 24:	İsmail El-Şeyho.....	yüksekokul mezunu, evli, öğretmen.....
K.K. 25:	Ahmed El-Cedir.....	ortaokul mezunu, evli, asker.....
K.K. 26:	Zeynep Dede...	okuma-yazma yok, evli, ev hanımı.....
K.K.27:	Halef İsa, ...	ortaokul mezunu, evli, ayakkabı ustası.....
K.K. 28:	Marruş Yılmaz, ...	ilkokul mezunu, dul, ev hanımı.....
K.K. 29:	Lema El-Cedir.....	yüksekokul mezunu, dul, öğretmen.....
K.K. 30:	Ayşe Araç.....	okuma-yazma yok, evli, ev hanımı.....

K. K. 31: İsa Hammud.....	ilkokul mezunu, evli, köy çobanı.....
K.K. 32: Halil Ayvas.....	okuma-yazma yok, evli, çiftçi.....
K.K. 33: İbrahim Movas.....	lise mezunu, bekar, tercüman.....
K.K. 34: MuneEl-Cedir.....	yüksekokul mezunu, evli, ev hanımı.....
K.K. 35: Havle, ...	lisans mezunu, bekar, Mahalli Meclis üyesi.....

KAYNAKÇA

- Aça, M. (2001). Türk halk geleneğindeki doğum sonrası uygulamalara bir örnek: “tuzlama”. Milli Folklor Dergisi, 7(52), 93-100.
- Aksakal, E. (2019). Türk kültüründe eril mekân örneği; köy odaları. Folklor/Edebiyat, 25(98), 291-307.
- Alsan, Ş. S. (2022). Türk kültüründe ölüm olgusu ve ölüm sonrası ritüelleri. Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi, 15(37), 179-196.
- Altay, B. & Bıçakçı, H. (2019). Türkiye’de 0-12 aylık bebek bakımında uygulanan geleneksel yöntemler. SETSCI, 4(9), 49-53.
- Altun, I. (2004). Kandıra Türkmenlerinde doğum, evlenme ve ölüm. Yayıncı Yayınları.
- Anuş, G. (2015). Düğünlerde saç geleneği ve uygulanan diğer adetlerimiz. <https://www.konyayenigun.com/kultur-sanat/dugunlerde-saci-gelenegi-ve-uygulanan-diger-adetlerimiz-h96226.html>. Erişim tarihi: 16.04.2023.
- Arslan, M., Bilge, S. & Şar S. (2016). Dünya’daki geleneksel tedavi sistemlerinden örnekler: genel bir bakış. Lokman Hekim Dergisi, 6(3), 100-105.
- Artun, E. (2005). Türk Halkbilimi. Kitabevi Yayınları.
- Aslan, E. (2014). Ahi örgütlerinden Urfa sıra gecesine uzanan bir kültür geleneği. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(1), 5-15.
- Aslan, N. & Sonay, M. E. (2022). Tarsus-Gülek Yaylası geçiş dönemleri (doğum, evlenme, ölüm adetleri). TÜRKÜL Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 181-195.
- Atalar Kültüne dair inanmaların Türklerin ad verme inanç ve gelenekleri üzerindeki tesiri. <https://www.idealonline.com.tr/IdealOnline/lookAtPublications/paperDetail.xhtml?uId=80556>. Erişim tarihi: 09.12.2022.
- Avcı, C. (2015). Gaziantep Barakları anonim halk edebiyatı ve halk kültürü araştırması [doktora tezi, Çukurova Üniversitesi]
- Ay, A. (2006). Barak yöresinde doğum ölüm (âdet ve uygulamaları) [Lisans Bitirme Tezi, Gaziantep Üniversitesi]
- Bakır, A. & Pekin, S. (2019). Kuzey Suriye’deki yerleşim yerlerinin çağdaş tarihi ve stratejik alt yapısı üzerine genel bir değerlendirme. Türk Dünyası Araştırmaları 123, 89-130.

- Bapaeva, A. (2021). Göç nedeni ile Van Kırgızlarının doğumla ilgili gelenek-göreneklerinde ve çocukluk dönemindeki geçiş törenlerinde oluşan değişimler. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 4(8), 347-361.
- Başçetinçelik, A. (1998). Adana halk kültüründe geçiş törenleri (doğum-evlenme-ölüm) [Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi]
- Baysal, N. (2020). İnanç sistemi merkezli bir bakış ile Türk doğum geleneğinde su. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(3), 1106-1124.
- BİA Haber Merkezi, (2022). Suriye insan hakları gözlem evi raporu. <https://m.bianet.org/bianet/dunya/259219-11-yilda-610-bin-olu-2-1-milyon-sakat-13-milyon-evsiz>. Erişim tarihi: 13.05.2023.
- Boyraz, Ş. (2009). "Okuntu"dan davetiyeye bir dönüşümün anatomisi. *Milli Folklor Dergisi*, 11(84), s. 87-96.
- Bozoğlan, İ. (2020). Suriye Türkmenleri -II- Halep Türkmenleri. Gece Kitaplığı Yayınları.
- Cerablus (t.y). <https://www.turkcebilgi.com/kargam%C4%B1%C5%9F>. Erişim Tarihi: 16.09.2022.
- Cerablus Nerede? (t.y.). <https://images.app.goo.gl/S3qHsftWYFkQgb6N9>. Erişim tarihi: 16.09.2022.
- Cerablus. (t.y.). <https://www.turkcebilgi.com/cerablus>. Erişim tarihi: 08.06.2023.
- Çağım, Z. (2002). Sivas yöresi köy seyirlik oyunlarında halk bilimsel öğeler ve cinsellik. *Halk Kültüründe Sivas'ın Yeri Kongresi Bildirileri*, s. 1-15. https://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/zekiye_cagimlar_sivas_yoresi_halkbilimsel.pdf. Erişim Tarihi: 08.04.2023.
- Çağım, Z. (2004). Adana'da tuzla ilgili inançlar ve uygulamalar. *Tuz Kitabı*. İstanbul Kitabevi.
- Çelik, G. (2022). Muş halk kültüründe damat ağacı geleneği ve bu geleneğin Türk mitolojisindeki kökeni. *The Journal of Turkic Language and Literature Surveys (TULLIS)*, 7(3), 179-194.
- Çetin, T. (2014). Suriye Türkmenleri. <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=80>. Erişim tarihi: 23.20.2022.
- Çobanoğlu, Ö. (2009). Türk halk bilim çalışmaları. *Cumhuriyet Dönemi Türk kültürü/1920-1938 Atatürk Dönemi (Cilt 3)*. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Çolak, G. V. & Hocaoglu, Ç. (2021). Kayıp ve yas: Bir gözden geçirme. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 3(1), 56-62.

- Çobanoğlu, Ö. (2019). Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş. Akçağ Yayınları.
- Dağ, A. E. (2018). Modern dönem Suriye ve Halep Türkmenleri. Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 5(1), 49-72.
- Dağ, A.E. (2015). Emeviler'den Arap Baharı'na Halep Türkmenleri. Taşmektep Yayınları.
- Dalgıntekin, H. (1995). Tarsus âdet ve inanmaları. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi]
- Demir, M. (2018). Tıp tarihi gözünden “Şamanlar ve Mitler” sergisi, <https://bilimveutopya.com.tr/tip-tarihi-gozunden-samanlar-ve-mitler-sergisi>. Erişim Tarihi:02.02.2023.
- Elçin, Ş. (1992). Ağıt. Türk Dünyası El Kitabı, C. 3. Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Eğilmez, S. (2019). Yenisey bölgesinde Türklerde kurban ve ölü gömme adetleri. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12(67), 299-305.
- Erol, M. (2012). Halep Türkmenleri halk kültürü çalışması. Grafiker Yayınları.
- Ersoy, Y. (2002). Türk mutfak kültürü. Yeni Türkiye Yayınları.
- Fırat Kalkanı Harekâtı Cerablus'da YPG'den alınan köyler. (t.y.). <https://www.aljazeera.com.tr/haber/cerablusta-ypgden-alinan-koyler>. Erişim tarihi: 24.10.2022.
- Gedik, S. (2019). Türk dünyası atasözlerinde “tuz”. Uluslararası Folklor Akademisi Dergisi, 2(1), 69-88.
- Genç, R. (1997). Türk inanışları ile milli geleneklerinde renkler ve sarı-kırmızı-yeşil. Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi, 9(27), 1075-1110.
- Genel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/adam%20ne%20demek>. Erişim tarihi: 10.06.2023.
- Görücü, K. (2019). Suriye'de yeni anayasa süreci ve Türkmenler. <https://www.setav.org/tag/turkmen/>. Erişim tarihi: 09.10.2022.
- Gülensoy, T. (2007). Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü a-n. TDK Yayınları.
- Gümüş, İ. (2019). Bir kültür ekonomisi dönüşüm serüveni: ‘okuntu’dan ‘e-davetiye’ye. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (15), 227-241.
- Gündoğdu, Ü. G. (2020). Suriye İç Savaşı ve Suriye Türkmenleri [Yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi].

- Güngör, H. (2007). Geleneksel Türk dininden Anadolu'ya taşanlar, Yaşayan Eski Türk İnançları Bilgi Şöleni'nde Sunulmuş Bildiri, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 1-6.
- Güzelbey, C. C. (1982). Gaziantep'te doğum ve çocuğa ilişkin eski töre ve inançlar. Türk Folkloru Araştırmaları. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 19-36.
- Hamârine, N. (2012). Nazra hadîse li-fehmi târîhi't tıbbi'l-Arabî. (E., Tanrıverdi, Çev.). İslam medeniyetinde tıp tarihine dair yeni bir yorum (20), (s.145-171). İ. Ü. Şarkiyat Mecmuası. (Orijinal çalışma, Mecelletu't-turâsî'l-Arabî'de yayımlanmıştır, (76), s.91-114, 1999).
- İnan, A. (1986). Tarihte ve bugün Şamanizm. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kalafat, Y. (2009). Harezm'den Hakkari'ye Hakkâri'den Golan'a, Berikan Yayınları.
- Kalafat, Y. (2010). Doğu Anadolu'da eski Türk inançlarının izleri. Berikan Yayınevi.
- Kaplan, M. (2011). Halk tıbbının kökenleri: teşhisten tedaviye din ve büyü ilişkisi. Milli Folklor Uluslararası Kültür araştırmaları Dergisi (91), 150-156.
- Karaaslan, M. (2011). Kaşkay Türklerinde doğum çevresinde gelişen inanç ve pratikler. Turkish Studies, 6(3), 1435-1448.
- Kartal, A. (2017). Türk kültürü içinde bozkır (Konya) düğün geleneğinin değerlendirilmesi. Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi (36) 36, 34-46.
- Karkamış (antik kent). (2023, Mayıs 03). İçinde Wikipedia. [https://tr.wikipedia.org/wiki/Karkam%C4%B1%C5%9F_\(antik_kent\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Karkam%C4%B1%C5%9F_(antik_kent)). Erişim tarihi: 06.06.2023.
- Karkamış (antik kent). (t.y.). [https://www.turkcebilgi.com/karkam%C4%B1%C5%9F_\(antik_kent\)#post](https://www.turkcebilgi.com/karkam%C4%B1%C5%9F_(antik_kent)#post). Erişim tarihi: 08.06.2023.
- Kayabaşı, R. G. (2018). Bahşiş Yörüklerinde evlilik ile ilgili âdet ve inanmalar. Folklor/Edebiyat, 24 (95), 67-93.
- Kayabaşı, O. A. (2013). Taşeli yöresi geçiş dönemleri [Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi]
- Keskin, A. (2019). Halkbilimi çalışmalarında disiplinlerarasılık: “neden”, “ne zaman”, “nerede” ve “nasıl”? Motif Akademi Halkbilimi Dergisi 12(28), 925-944.
- Kılıç, S. & Altuncu, A. (2014). Karakoçan'da evlilik adetleri. Turkish Studies, 9(5), 233-250.
- Koksal, H. (1997). Türk inanç ve geleneklerinde “zıfâf”. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2(2), 211-222.

- Köseler, S. (2008). Hatay ili Kırıkhan ilçesi halk kültürü araştırması. [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi].
- Kudat, A. (2004). Kirvelik, sanal akrabalığın dünü ve bugünü. Ütopya Yayınevi.
- Kur'an Yolu, Bakara Suresi-155-157. ayet tefsiri. <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/162/155-157-ayet-tefsiri>. Erişim tarihi: 12.06.2023.
- Kurt, B. (2012). Malatya ili Doğanşehir ilçesi halk kültürü araştırması [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi].
- Meryem Suresi okunuşu ve anlamı-Meryem Suresi Türkçe okunuşu, Arapça yazılışı, fazileti ve Diyanet meali (2023). <https://www.milliyet.com.tr/ramazan/sureler/meryem-suresi-okunusu-ve-anlami-meryem-suresi-turkce-okunusu-arapca-yazilisi-fazileti-ve-diyaret-meali-6188748>. Erişim tarihi:30.04.2023.
- Muhaxheri, N. M. (2019). Kosova Türklerinin halk inançlarında doğum, evlenme ve ölüm. 9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Gelelenek Görenek ve İnançlar içinde (s. 233-240). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü.
- Oğuz, M. Ö. (Ed.). (2010) Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. Grafiker Yayınları.
- Ögel, B. (1971). Türk mitolojisi: II. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Önal, M. N. (1998). Romanya Dobruca Türkleri ve mukayeseleriyle doğum evlenme ve ölüm adetleri. Kültür Bakanlığı Yayını.
- Örnek, S. V. (1971). Anadolu folklorunda ölüm. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Örnek, S. V. (2016). Türk Halkbilimi. Bilgesu Yayıncılık.
- Özkul, O. (2015). Türk kimliğini oluşturan ortak kültürel değerler. HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 4(8), 166-185.
- Öztürkmen, A. & Orhan, O. (2011). Suriye'de değişimin gündeme taşıdığı toplum: Suriye Türkmenleri. (Rapor No: 83, ORSAM-Ortadoğu Türkmenleri Rapor No: 14). ORSAM.
- Resim: Fırat Kalkanı Harekatı El Bab'a doğru genişliyor. <https://images.app.goo.gl/jdc3EWWV9VBwn3urN6>. Erişim Tarihi: 08.06.2023.
- Reyhanoğlu, G. & Özcan, A. (2021). İnançtan anlatıya: Hatay halk kültüründe defne. UHAD Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 4(6), 62-87.
- Roux, J. P. (2011). Eski Türk mitolojisi. (M. Y. Sağlam, çev.). Bilgesu yayıncılık. (Orijinal çalışma 1999 yılında yayımlanmıştır).

- Sancak, Ş. & Alver M. (2011). Cinsiyet tahminine dayalı inanış ve uygulamalara yönelik bir değerlendirme: Alman kültürü ve Türk kültüründe Karadeniz örneği. *Karadeniz Araştırmaları* (30), 143-155.
- Sansar, E. (2016). Cerablus'ta güvenlik önlemleri arttırıldı. <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/cerablus-cok-hizli-sekilde-yeniden-canlaniyor>. Erişim tarihi: 05.06.2023.
- Savur, S. (2010). Adana ili Turfanbeyli ilçesi halk kültürü araştırması. [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi]
- Seçinti, M. S. (2014). Gaziantep İslahiye ilçesi halk kültüründe geçiş dönemleri (doğum, evlenme, ölüm) [Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi].
- Suriye Oğuz Türkmenleri, (t.y.). <http://www.suriyeturkmenleri.com/232-suriye-turkmenleri-&a=1>. Erişim tarihi: 08.10.2022.
- Sümbüllü, Y. Z. & Ustavdic, E. (2012). Boşnak halk kültüründe doğum geçiş merasimi üzerine tespit ve değerlendirmeler. *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 152-178.
- Sümbüllü, Z. (2004). Eski Türklerde defin şekilleri üzerine bir inceleme. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 61-72.
- Strauss, L. S. (2021). Hüzünlü Dönenceler. (Ö. Bozkurt, Çev.). Yapı Kredi Yayınları. (Orijinal çalışma 1990 yılında yayımlanmıştır).
- Şahin, M. (2019). Kültür değişimleri ve eğitim. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi* 5(3), 458-466.
- Şavkay, T. (2000). Osmanlı saray mutfağı. Şekerbank.
- Tanyol, C. (1952). Baraklarda örf ve adet araştırmaları 1. *İstanbul University Journal of sociology*, 2(7), 71-108.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2008). Hayatın dönüm noktaları/Anadolu'da doğum gelenekleri. <http://www.gulceedebiyat.net/konu-hayatin-donum-noktalari-anadolu-da-dogum-gelenekleri-4623.html>. Erişim tarihi:03.05.2023.
- T.C. Malatya Valiliği (t.y.). Doğum ve çocukla ilgili gelenekler. <http://www.malatya.gov.tr/gelenek-ve-gorenekler>. Erişim tarihi: 22.04.2023.
- Turan, A. (1991). Törelerimizde “Kalın” (başlık) âdeti. *Milli Folklor* (12), 39-42.
- Turan, M. (1982). Kars'ta ölü ile ilgili gelenekler. II. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri . 4, s. 93-102. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları .
- Turdimov, Ş. (1999) Türk dünyasında albastı. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 3, 262-263.

- Türkan, H. K. (2018, Eylül). Kırıkhan Yörüklerinde doğum, evlenme ve ölüm gelenekleri. *Turkish Studies*, 13(20), s. 779-806.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/arama/?q=Tahnik%20&p=m>. Erişim Tarihi: 10.06.2023.
- Türkiye’de halkbilimi çalışmaları nedir (t.y.). <https://turkiyede-halkbilimi-calismalari.nedir.org/>. Erişim Tarihi:02.06.2022.
- Türkkahraman, M. & Tutar, H. (2009). Sosyal Değişme, bütünleşme ve çözülme bağlamında toplumda farklı kültür ve anlayışların önemi. *Uluslararası Alanya İşletme Dergisi*, 1(1), 1-16.
- Uslu, M. (1985). Yozgat’ta Sünnet düğünü gelenekleri. *Sivas Folkloru Dergisi*, (72), 19-20.
- Yakıcı, A.(2007). Halk şiirinde türkü tanım-tasnif-inceleme-metin. Akçağ Yayınları.
- Yalçın, H. & Koçak, N. (2013). Gebelikle ilgili geleneksel inanç ve uygulamalar ve Karaman örneği. *Kent Akademisi*, 6(13), 18-34.
- Yalman (Yalgın), A. R. (2000). Cenup’ta Türkmen Oymakları I. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yeşil, Y. (2012). Türk dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri ve bu ritüellerde icra edilen türler [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi].
- Yeşil, Y. (2013). Türk dünyasında doğum sırasında gerçekleştirilen ritüeller. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Bilimleri ve Sosyal Araştırma Dergisi, 2(6), 155-162.
- Yiğiter, Ö.F. (2016). Türklerde ve Japonlarda ölüm [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]

EKLER

EK 1. Tez Etik Kurul İstek Formu

T.C.	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	ARIFE TAŞKIRAN
ÖĞRENCİ NO	2021012015
TEL. NO.	
E - MAİL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	TEZ DÖNEMİ
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AIT DÖNEMLİK KAYDINI YAPILIP-YAPILMADIĞI	2022 - 2023 GÜZ DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	CERABLUS VE ÇEVRESİNDE YAŞAYAN TÜRKMENLERİN FOLKLORU
TEZİN AMACI	Araştırmanın amacı; Suriye'nin kuzeyinde, Fırat'ın batısında yer alan Cerablus, Cerablus'a bağlı Zogora, Biir Fevkani (Karakuy), Tel-Ağbar (Bozhüyük), Dügünük (Hilvaniye) ve çevre köylerde yaşayan Türkmenlerin folklor ürünlerini katılımcı gözlem yoluyla tespit etmek; derleme, inceleme, tasnif ve değerlendirme çalışmaları yaparak elde edilen ürünleri bir kaynaktan toplamak, bölgedeki kültürel zenginlikleri, sosyal yapılanmayı, tarihi ve siyasi süreçlerin de etkilerini göz önünde bulundurarak incelemek ve halk ürünlerini tanıtmaktır.

TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	VII. yüzyılda Oğuz boylarıyla tanışmış, XI. yüzyılda Selçuklulara ev sahipliği yapmış; uzun bir dönem, önce Memlüklerin sonra Osmanlı Devleti'nin hakimiyetinde kalmış, bugün Türkiye'nin güney sınır komşusu olan Suriye toprakları, halk kültürü ve edebiyatı bakımından zengin ve köklü bir birliğe sahiptir. İçinde Türkmenlerin yaşadığı, Türkçenin konuşulduğu ve Türk kültürünün yansımalarının Araplar ve bölgede yaşayan diğer milletlerin üzerinde görüldüğü bu topraklar, önceleri baba-oğul Esad Rejiminin tesiriyle, Suriye İç Savaşı'ndan sonra ise kaos ortamının beraberinde getirdiği güvenlik sorunları nedeniyle folklor çalışmalarının yapılamadığı bir alan olmuştur. Çalışmada tüm zorluklar göz önünde bulundurularak Cerablus ve çevresinde bulunan Türkmen köy ve beldelerine ulaşılmış, burada yaşayan Türkmenlerin folklor unsurları ve halk edebiyatı ürünleri tespit edilmiş, Türkmenlerin sözlü tarihi, onların kendi ifadeleriyle kaydedilmiş ve Suriye sosyal tarihinin, Türkmenler üzerindeki genel durumu ortaya konmuştur. Çalışma, Suriye'deki Türkmenlerin halk kültürlerini yansıtmaları; inanç, yaşayış, edebiyat kavramlarını ortaya koyan somut veriler sunması ve Türkmenlerin geçmişten bugüne Suriye'deki sosyal yapılanmasının tanınması bakımından önem taşımaktadır. Suriye İç Savaşı'nın, Cerablus ve çevresinde yaşayan Türkmenler üzerindeki etkisini ortaya koyan ilk saha çalışması olması bakımıyla da yapılan çalışmanın, Suriye Türkmen folkloru ve karşılaştırmalı halk bilimi için bir kaynak niteliği taşıması beklenmektedir. Anahtar kelimeler: anonim halk edebiyatı, Cerablus, folklor, halk kültürü, Suriye Türkmenleri.
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AIT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	

YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAKI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	Suriye'nin Güvenli Bölge sınırlarında yer alan Cerablus, Cerablus'a bağlı köyler ve çevre köylerde yaşayan Türkmenlerle görüşmeler yapılmış, onlara folklorlarıyla ilgili sorular sorulmuştur. Sorular anket şeklinde sorulmamıştır. Sorular cinsiyete, yaşa ve kaynakların yaşadığı bölgenin hassasiyetine uygun şekilde hazırlanmıştır.		
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AIT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇEKLERİN UYGULANACAKI			
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, ... V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLUMLARINA AIT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1) CERABLUS VE ÇEVRESİNDE YAŞAYAN TÜRKMENLERLE YAPILAN GÖRÜŞMELERDE FOLKLOR UNSURLARINI ÖĞRENMEYE YÖNELİK SORULAN SORULAR (2) SAYFA		
ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: ARİFE TAŞKIRAN	ÖĞRENCİNİN İMZASI: TARİH: 13.12.2022	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır	
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU			
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.			
2. Anılan konu faaliyet alanı içerisine girmektedir.			
TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI	

Adı - Soyadı: MEHMET YILMAZ	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: SEVİN ARSLAN (Yerine)	Adı - Soyadı: M. Yılmaz KOC
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı:	Unvanı: Prof. Dr./Dr. Öğretim Üyesi	Unvanı: Prof. Dr.
Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır	İmzası: / / 20....	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER			
Adı - Soyadı: Şehnaz ŞAHİNKARAKAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz AYNUR GÜLER	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN
Adı - Soyadı: Mustafa Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ	
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.
Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE	X	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, ... / / 20..... - / / 20..... tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznin verilmesi tarafımızca uygundur.	
OY ÇOKLUĞU İLE			
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.			

EK 2. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Tarih:01/01/2022

**ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ETİK KURULU**

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu formun amacı katılmanız rica edilen araştırma ile ilgili olarak sizi bilgilendirmek ve katılmanız ile ilgili izin almaktır.

Bu kapsamda “Cerablus ve Çevresinde Yaşayan Türkmenlerin Folkloru (Geçiş Dönemleri)” başlıklı araştırma “Arife TAŞKIRAN.” tarafından **gönüllü katılımcılarla** yürütülmektedir. Araştırma sırasında sizden alınacak bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Araştırma sürecinde konu ile ilgili her türlü soru ve görüşleriniz için aşağıda iletişim bilgisi bulunan araştırmacıyla görüşebilirsiniz. Bu araştırmaya **katılmama** hakkınız bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışmaya katıldıktan sonra çalışmadan **çıkabilirsiniz**. Bu formu onaylamanız, **araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** anlamına gelecektir.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

Araştırmanın Amacı: Cerablus ve Cerablus çevresinde yaşayan Türkmenlerin folklor ürünlerini tespit etmek, geçiş dönemlerine ait folklor unsurlarını anlatmaktır.

Araştırmanın Nedeni: Suriye Türkmen sahasındaki bilinmezliğin ortadan kalkması için saha çalışmasına ihtiyaç duyulmuştur.

Süresi: 1 yıl

Araştırmanın Yürütüleceği Yer: Kuzey Suriye’de yer alan Cerablus ve çevresindeki Türkmen köyleri.

Çalışmaya Katılım Onayı:

Katılmam beklenen çalışmanın amacını, nedenini, katılmam gereken süreyi ve yeri ile ilgili bilgileri okudum ve gönüllü olarak çalışma süresince üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma ile ilgili ayrıntılı açıklamalar yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunuldu. Bu çalışma ile ilgili faydalar ve riskler ile ilgili bilgilendirildim.

Bu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Islak imzası ile***)

Adı-Soyadı:

İmzası***:

Araştırmacının

Adı-Soyadı: Arife TAŞKIRAN

e-posta:

İmzası:

*****Online yapılacak uygulamalarda, ıslak imza yerine, bilgilendirilmiş onam formunun anketin ilk sayfasındaki en üst bölümüne yerleştirilerek katılımcıların kabul ediyorum onay kutusunu işaretlemesinin istenilmesi gerekmektedir.**

EK 3. Saha Çalışması Görüşme Soruları

CERABLUS VE ÇEVRESİNDE YAŞAYAN TÜRKMENLERLE YAPILAN GÖRÜŞMELERDE FOLKLOR UNSURLARINI ÖĞRENMEYE YÖNELİK SORULAR SORULAR

1. Çocuğunun olmasını isteyen kadın hangi çarelere başvurur? Çocuk istemeyen ne yapar?
2. Doğum sırasında ve lohusalık döneminde ne gibi kurallara uyulur? Lohusayı ve çocuğu korumak için neler yapılır?
3. Doğumdan sonra uygulanan başlıca işlemler nelerdir?
4. İlk ayları içinde olan çocukla ilgili inanış, görenek ve törenler var mıdır?
5. Sunnet çağına kadar çocukla ilişkili başkaca ne gibi inanışlar vardır?
6. Türk halk geleneğinde sunnet törenleri nasıl bir anlam ifade eder?
7. Okula başlama ile ilgili bir tören, uygulama var mıdır? Eğer varsa bu tören hangi okul için yapılır?
8. Ergenlik, delikanlılık çağından evlilik çağına geçiş nasıl olur?
9. Evlenme, töre ve törenlerinin genel ve bölgeye ait özellikleri nelerdir?
10. Görücüfuk ve kız isteme gelenekleri hangi şartlar içinde ve nasıl uygulanır?
11. Söz kesimi, nişan, bayrak dikme, kına gecesi, düğün gelenekleri, inanışları nelerdir?
12. Nişanla düğün arası dönemde ne gibi törelere uyulur?
13. Düğün döneminden sonra uygulanması gereken "gelinlik" ve "güveylik" töreleri nelerdir?
14. Gurbete çıkanlar ve askere gidenlerle ilgili ne gibi gelenekler vardır?
15. Hacca giderken ve Hac dönüşü ne gibi törenler düzenleniyor?
16. Ölüm olayı halk geleneğinde ne gibi töre ve törenleri kapsar?
17. Ağıt töreni nedir? Nasıl düzenlenir?
18. Gümme sonrası uygulanan başlıca töre ve törenler nelerdir?
19. Bayramlarda neler yapılır?
20. Dinî bayramların halk geleneğine özgü uygulamaları var mıdır?
21. Millî bayramların genellilik ve törelilik öğeleri var mıdır?
22. Mevsimlik, geleneksel bayramlar var mıdır, eğer varsa bu bayramlarda neler yapılır?
23. Koç katımı nedir?
24. Yatır ziyaretleri ile bayramların ilişkisi nasıldır? Köylü ve göçebe topluluklarının kendilerine özgü bayramları var mıdır?
25. Çocuklara özgü oyunlar nelerdir?
26. Büyüklerin köy odalarında oynadıkları oyunlar nelerdir?
27. Geleneksel halk oyunları hangileridir? Nasıl oynanır?
28. Bölgede söylenilen deyimler, atasözleri, alkışlar, kargışlar nelerdir? Ne anlama gelir?
29. Yörenizde anlatılan masallar var mı?
30. Yörenizde anlatılan efsane, destan, hikayeler hangileridir?
31. Halk müziği ve müzik aletleri hakkında bilgi verir misiniz?
32. Halk müziğiniz nasıldır ve müzik aletleriniz nelerdir?
33. Halk sanatları ve zanaatları nelerdir?
34. Geleneksel kılık-kıyafet ve süs eşyalarınız nelerdir?
35. Halk hekimliği, halk baytarlığı uygulamalarınız nelerdir?
36. Tabiatüstü güçleri olduğuna inanılan insanlar kimlerdir?
37. Bitkilerle ilgili inanışlar nelerdir?
38. Hayvanlarla ilgili inanışlar nelerdir?
39. Kişi adlarının ve lakâplarının özel önemleri, anlamları ve büyüklük etkileri var mıdır?
40. Sayıların özel önemleri ve anlamları var mıdır?
41. Nazar ne demektir? Kimin, kime, neye nazarı değer?

EK 4. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Tez Etik İzin İstek Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.01.04-23000000695
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hk.

27.01.2023

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazınız.

İlgi tarihli yazınız kapsamında Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans Programında tez aşamasında kayıtlı olan **Arife Taşkıran** isimli öğrencimize ait tez evraklarının "Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayları" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Prof. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek : 1 adet öğrenciye ait tez evrakları dosyası.

Ek 5. Üniversite Tez Etik İzin Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2300001164
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

20.02.2023

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 27.01.2023 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2300000695 sayılı yazınız.
b) 23.01.2023 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2300000507 sayılı yazınız.

İlgi yazılarda söz konusu edilen **Ali Kalli** ve **Arife Taşkiran** isimli öğrencilerimize ait tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör